

VÉDBESZÉDEK

POLITIKAI SAJTÓPEREKBEN.

HENTALLER LAJOS, HOITSY PÁL, KÁSZONYI DÁNIEL, KOVÁCS PÁL,
PAZMÁNDY DÉNES, SCHÁFFER LÁSZLÓ, SZALAY IMRE ÉS VERHOVAY

GYULA VÉDELMÉRE

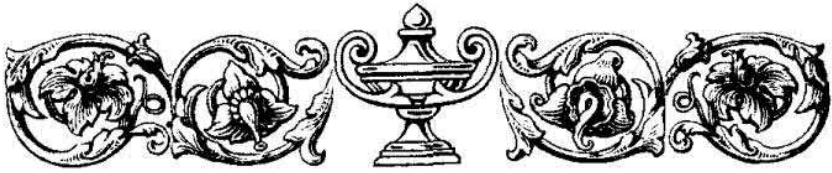
MONDOTTA

KOMJÁTHY BÉLA.

BUDAPEST.

BARTALITS IMRE GYORSAJTÓNYOMÁSA.

1884.

Az esküdszék előtt tárgyalt ügyek iránt, a közönség nagy érdeklődéssel viseltetik, ezen érdeklődés azt igazolja, hogy a közvélemény az esküdszéki intézményre nagy súlyt fektet.

A legutóbbi időkben keletkezett esküdszéki határozatok igazolták azon feltevést, hogy csak is, és kizárólag az esküdszéki eljárás biztosíthatja az anyagi igazság diadalát.

És mégis ennek daczára, sok hang emelkedett fel már az esküdszéki intézmény ellen, mert azok, a kik az esküdszékeket nem tudták törvénytelen céljaik elérésére felhasználni, igyekeznek az intézmény hitelét lerontani.

Ezen füzetnek célja, igazolni az esküdszéki intézmény ellen a „felmentő határozatok“ miatt emelt vádak alaptalanságát; mert ezen füzet átolvasása után mindenki meggyőződik, hogy a neheztelt felmentő határozatok nem az esküdtek elfogultságának és részrehajlásának, hanem a panaszok igazságtalanságának voltak okszerű következményei.

Budapest 1884.

I.

FELSÉGSÉRTÉSI VÁD

V e r h o v a y Gyula hírlapíró ellen az 1848. évi XVIII. törvénycikk 7 és 13. §§-ai alapján indított sajtóperben mondott

védbeszéd

— (A. budapesti kir. törvényszék, mint sajtóbíróság előtt 1877. december hó 28-ik napján. —

A királyi főügyész vádlevele a következő:

Tekintetes sajtóügyi Esküdtszék!

A Budapesten megjelenő „Egyetértés“ politikai és gazdasági napilap f. évi szeptember 13-iki 238-ik számában „A királyi felköszöntő“ felirattal, Verhovay Gyula névjegyzéssel megjelent cikk a királynak magas személye ellen sértést követvén el, az 1848. évi 18. t. ez. 7-§ a szerint megtorlandó sajtó vétség forog fen. Ennek folytán az idézett t. ez. 18. §-a értelmében a megtorló eljárást panaszbejelentésemmel megindítván és a vizsgálat szabályszerűen teljesítettvén, a következő vádat terjesztem elő:

A király magas személye ellen a következő kitételekben foglaltatnak az 1848. évi 18. t. ez. 7. §-a értelmében büntetendő sértések:

„A királyi felköszöntő.“ Hol Vörösmarty, hogy főtí dal helyett kassai dalban örökítse meg a jelenetet, midőn a „legelső magyar ember“ serlegéből gyöngyözik a bor a hóhérok császáranak egészségeért.

Huszonöt évvel lökte hátra a nemzetet ez egyetlen toaszt. És olvassák újra meg újra a kövér betűket, melyek hirdetik, hogy Kassán hadat izentek a kibékült és szerető nemzetnek.

Hát megérdemelte-e az a becsületes, igazlelkű, loyalis magyar nép, hogy egyhangú kijelentéseivel, és minden izét átható érzéseivel szemközt egy pohár italt vágjanak arczához mely sebet üt halálra, és saját tűzhelyénél becsteleníti meg a nemzetet.“

„Csak Maupeaut XV. Lajos cancellárját látod üveges szemekkel, a

mint rendezi királyi asztalhoz a bort, és újra a toasztot megfélemlíteni vele a hívelejtűeket és a gyávákat. És Maupeauról feljegyezte a történelem, hog XV. Lajos a következő szavakkal köszönte meg lakájkodási szolgálatait: a cancellárom gazember, de nem élhetek nélküle.“

A vizsgálat során Verhovay Gyula hírlapíró beismerte, hogy á említett cikknek ő a szerzője. Minthogy pedig az 1848. évi 18. t. c; 13. §-a szerint sajtóvétségért első sorban a szerző büntetetik, a nevezett Verhovay Gyula hírlapíró ellen a felség magas személyének megsértés miatt az 1848. évi 18. t. ez. 7. és 13. §§-ok alapján ezennel vádat emelek.

Tisztelettel kérem a t. esküdtszéki elnök urat, hogy ezennel esküdtszéki tárgyalására határnapot kitűzni, és a vádlottat megidézni valamint a további intézkedéseket megtenni méltóztassék.

Tisztelettel maradván Budapesten, 1877. Decz. 10. a főügyész nevében: Rozgonyi Bertalan.

A vádlevél és az érdekelt hírlapi cikk felolvasása után Kozma főügyész terjeszti elő vádbeszédét, mely a következő:

Midőn ma közvádlói tisztemben önök elé lépek, lehetlen be nem valanom, hogy a helyzetnek, a felelősségnek súlyát a szokottnál jobban érzem.

A közvádló e hazában mind ez ideig hasonló bűn megtorlását *mi* nem kérte az esküdt bíraktól s mai napig nem kéretett oly nemű ve dict, mint a minőnek megejtéseért ma önökhöz fordulok.

Éppen azért uraim természetesnek találhatják, ha ily viszonyok közt a közvádló a ki a hivatása következtében rendszerint a megszo-kottság hidegségével vértézi fel magát a küzdelemre, ma a helyzet végzetszerűségét ismerve, az érzelmek behatása elől menekülni szinte nem képes, oly érzelmek elől, melyek elszorítják a kebelt és elfogult teszik a szót, a hangot.

A mint önök imént felolvasott vádlevelemből megértették, a jogsértésnek, melynek megtorlását önöktől kérni fogom, mondom, a jogsértésnek tárgya ez esetben senki más mint maga felséges urunk a magyar király, a magyar korona: tehát azon király, kit sérthetlenségnek mond a törvény — azon korona, melyet szentnek hisz és vall ezer év óta a magyar.

Az öntudatos nemzeti kegyeletnek eme tétele modhatnám kitágí-zata, egészen az utóbbi napokig érintetlenül is maradt; s ha néha napján fordult is elő, hogy a nép legalsóbb, legtudatlanabb osztályában vagy a felizgatott nemzetiségek fanatikusaiból valaki egy-egy megtévedett ember lelkének beszámítás alá alig eshető állapotában, ő felségének nevét tiszteletlenül ajkára vette s azért kivétel nélkül bűnhődött; a hogy művelt ember, és magyar, meggondolatlanságból, szándékosan, sajtónak mindenhová elható nyelvén, a király személyét megsértette volna, az nálunk még nem történt még soha, nem akkor; midőn a nemzet és fejedelem mint jelenleg is együtt, egybeforrva állottak, de nem történt meg, s erre nézve uraim a történelemre hivatkozhatom még akkor sem, midőn e két hatalom egymástól elválva a kérlelhetlen sors kényszere folytán egymás ellen fegyverre keltek. De a mit mindez ideig nem tett meg a magyar, azt most herostratusi önteltséggel megtette vádlott. Gyalázta, sértegette a királyt, s mert ezt cselekedte, vádolom őt.

Alkotmányos monarchiákban a király sérthetlenségének tar több mint a pusztá hódolatnak érzete.

E tan ma már a történelem szentesítése az állambölcsészet, a tör-

vényhozási eszély által tudományosan indokolt elméletté, alap tételévé vált minden alkotmányos monarchiának.

Már ősi törvényeink a legszigorúbban védik a felség sérthetlenségét. Mikor pedig a nemzet az újra alkotás nagy munkájához fogott s megifjított közjogának alapjait az 1848 évi III. t. cikkben lerakta, e művének homlokzatára e szavakat igtatta „*a király személye szent és sérthetetlen.*“

Ez a mi közjogunk sarkköve, ez volt múltunk talizmánja, ez lesz jövőnk biztosítója.

És ezen alaptételt védi különösen is az 1848 évi 18 t. cz 7. a. E szakasz elébb a király sérthetlensége, az örökösödés rendje elleni izgatókat sújtja, aztán pedig azokat, kik a király magas személye ellen követnek el sértést — annyit tesz az, hogy nemcsak azok büntetendők, kik a fejedelmet állami functióban a tributumaiban megtámadják sajtó útján, de azok is, kik személye ellen tiszteletlenséget tanúsítanak.

A fentebb érintett közjogi alapot, s a fentebb hivatkozott törvényt sérté meg a vádlott perbe fogott cikkében, melynek mind tartalma, mind hangja a sértegetés, tiszteletlenség flagrans nyilatkozata, s a melynek kiemelt passusai nyílt bántalmazások a király személye ellen.

Avagy mi az, ha nem a legdurvább sértés, midőn az mondatik, hogy királyunk a hóhérok császárával barátokzik; ha az mondatik, hogy „*királyunk hadat ízen a magyar nemzetnek.*“

Vagy nem sértése az, mikor azt mondjuk a királyról, hogy „*ő csak oly cancellárral élhet, a ki gazember.*“

Kérdem uraim szabad e s ha igen, ki az, kinek szabad e hangon a koronás magyar királylyal beszélni.

Ha e cselekmény subjectiv momentumát észleljük, azonnal előttünk áll a rossz szándék is. A támadás ürügyéül ő felségének egy conventionális felköszöntője szolgált.

E felköszöntő némely lap távsürgönyében tévesen közöltetett, már másnap jelezve lön a tévedés; harmadnapon a hivatalos lap meghozta a helyreigazítást, a hiteles szöveget.

A vádlott mindazt tudta, mégis csinált felháborodással tollat ragad, mert neki botrányra, még pedig nagy botrányra van szüksége, galádul megsérti azt, ki előtt két állam minden tisztességes embere hódolattal meghajol.

Uraim az a tett, ez a hang, nem alkotmányos hű polgár tette és hangja koronás fejedelmével szemben.

Ez nem a loyalis ellenzék hangja, ez a hígvelejű, fanatismus rosszul leleplezett támadása a monarchikus intézményünk két oszlopa, a tekintély és kegyelet ellen.

Tudva, nem tudva, célzatosan vagy csak bűnös könnyelműséggel dolgozik-e vádlott e célra, az nem kérdés; de annyi kétségtelen, hogy az irány ugyanaz és hogy valahol csak mutatkozik e vészes irányzat, a kormánynak, a hatóságoknak, a polgároknak kötelességük azt visszautasítani, leverni ott a hol érik.

Mélyen tisztelt esküdtszék! Végére értem fejtegetéseimnek, önök mint polgárok, mint bírák a törvényből saját meggyőződésökből kiegészítendik az érvelést, ha nekem nem sikerült volna azt kimeríteni.

Önök Ítélni fognak — s legyenek meggyőződve, hogy Ítéletüket nem csak a jelen fogja megbírálni, hanem a jövő is.

Önökét e komoly feladat megoldásához biztosan elvezetik a tényekből s a történelemből levont nagy tanúságok.

A tények tanúsága megfogja önöknek mondani, hogy királyunk Ferencz József volt az ki a magyar ősi alkotmányt vissza állította többi népeinek pedig szabadelvű alkotmányt adott.

Másrésről a história tanúsága megmondja önöknek azt, hogy mi nekünk a korona, mely Kőlcseyként minden magyarban az egész hazát átölelő gondolatot ébreszt, önök ettől tanulták meg, hogy a korona zálog, a legszentebb kötelességek záloga, mely a viszonyos tartozások kötelme alatt tart fejedelmet, és nemzetet s a melyet a fejedelmi eskü és a nemzet törvényes hódolata a vallásfenséges körébe vont; hogy a korona pecsétje a fejedelem és nemzet kölcsönös egyességének, mely ha felbontatik, többé e hazában sem fénynek, sem érdemnek, sem múltnak, sem jövődönnek bece se nincs.

Ha önök tisztelt esküdt urak ezen igazsággá vált momentumokat komolyan szem előtt tartandják, — oly Ítéletet hozandanak, mely valamint mostan megnyugtatja lelkiismeretüket ép úgy igazolni is fogja önököt a világ, a történelem, az utódok ítélő széke előtt.

Ebbe fektetett bizalommal fordulok tehát önökhöz, kérve, hogy a vádlott felett a vétkest kimondani s őt a törvény értelme szerint elmarasztalni méltóztassék.

Komjáthy Béla védő: Tekintetes sajtóbírószág! Mielőtt vádlott védelmére előadásomat megkezdeném, szükségesnek tartom kijelenteni, hogy az általam előadandó védelem nem ügyvédi hivatásomból kifolyó kötelességérzet szüleménye, hanem bensőm őszinte meggyőződésének kifolyása leend, és nem késem kinyilatkoztatni, hogy ha a vádlevélben foglalt vád véleményem szerint is alappal bírna, az alkotmányos érzet és ebből kifolyólag királyom iránti ragaszkodásom mely lelkemet tökéletesen uralja, gátul szolgálnának ügyvédi hivatásomból kifolyó kötelességérzetnek is, és nem volnék képes talán őszinte védelmet kifejezni,, mert lehetne e a nyelvnek őszinte védelemre kelni, akkor, midőn az agy és szív csak vádolni volna képes.

Védenczem minden alkotmányos országban méltán a legnagyobb bűnnek tartott felségsértéssel van vádolva, e vád azonban meggyőződésem szerint semmi alappal sem bír, mert akár nyelvezeti, akár logikai szempontból vesszük is bírálat alá a kérdéses cikket, abban sem szándékot a felségsértés elkövetésére, sem annak tényleges elkövetés t fel nem találhatjuk.

A vád alapjául szolgáló cikk véleményem szerint a király személyét nem sérti, és nem is sértheti, — sőt azon egyetlen egy vonatkozásában is, — mely ő felsége szeretett királyunk magas személyét illeti — a királyt az egész magyar nemzet osztatlan nézetének megfelelőleg; a legelső magyar embernek nevezi. Ezen egyetlen egy vonatkozáson kívül pedig, ha elfogulatlanul ítélünk, lehetetlenség a cikk bármely részét vagy kitételét ő felsége személyével összeköttetésbe hozni

Nem sérti és nem sértheti az incriminált cikk a királyt. Nem volt és nem lehetett sértő szándéka Verhovaynak, mert a magyar ember addig — a míg királya esküjéhez hű marad, míg a nemzet érdekeit híven szolgálja — ellene fel nem támadt soha. Történelmünk lapjairól tanulhattuk meg, hogy a magyar csakis akkor, csakis azon végső

esetben támadta meg királyát, midőn már azt tennie szent kötelessége volt. mert tisztelt esküdt urak, van egy eszme a mi még a király személyénél is erősebb szeretetet, nagyobb tiszteletet igényel és ez az ország függetlensége — E kettőnek lehet egyösszesen áldozatot hozni, de a ki az utóbbit megtagadja, az haza-áruló.

Az egyes kitételeket, melyek a vádlevélben felhozatnak, most egyelőre mellőzendőnek tartom, mert véleményem szerint, ha igazságos bírálatot akarunk mondani, a kérdéses cikket mindenek előtt a maga egészében kell bírálatunk tárgyává tenni.

Hogy azonban bírálatunk helyes, igazságos és lelkiismeretes lehessen, vissza kell képzelnünk magunkat azon izgalmas napokba, midőn a Kassán állítólag elmondott felköszöntő az egész országot izgalomba hozta, midőn minden magyar ember megdöbbenet arra, hogy a nemzet érzelmeivel, vágyaival és törekvéseivel ellentétes nézetek látszanak az intéző körökben uralkodni, midőn a hazafiúi kebleket a kétségbeesés tölti el, hogy hazánk a nemzet ellenes külpolitika által, mit akkor mindnyájan valóban hittünk, a megsemmisülés örvénye felé sodortatik, meg kell figyelni egyúttal azt is, hogy az izgalom, a megdöbbenés és a kétségbeesés jogosultságát az intéző körök maguk is elismerték. Hiszen alig ment el a sodrony útján a szélrózsa minden irányában az állítólag elmondott felköszöntő, és alig jött vissza ugyanazon úton a magyar nemzet osztatlan és egyhangú válaszáként, a felelős személyek ellen a nemzet méltó felháborodása, már is szükségesnek tartották az előbb közölt felköszöntő szövegét a nemzetet megnyugtatólag helyreigazítani, illetve azt úgy, mint szeretett királyunk által valóban elmondott, hivatalosan constatalni.

Nagyon jól tudják a tisztelt esküdszék tagjai, hogy mi volt ezen felköszöntőben az, mely a nemzetével együtt az önök lelkét is megkeiseríté. Ez azon egyetlen szó volt, hogy koronás királyunk — mint akkor az egész ország hitte, — tanácsosai beleegyezésével és tanácsaikra az ő külpolitikai nézeteiknek megfelelőleg — az oroszok czárját — a nemzet véleménye szerint a magyar haza és a magyar nemzetiség legnagyobb ellenségét, mint szövetségesét köszöntötte fel. Ezen egyszerűnek látszó szó volt az, mi az országot lázba hozta.

Nehogy azonban szavam félre magyarázható legyen, szükségesnek tartom kinyilatkoztatni hogy magaménak vallom azon nézetet, miként alkotmányos országban a fejedelem azon tettét mely nem önkényes nem törvényt taposó bírálat tárgyává tenni nemcsak nem ildomos, de nem is szabad; osztom pedig e nézetet már csak azért is, mert jól tudom, hogy alkotmányos országban a fejedelemnek minden tetteért, szaváért és irányáért úgy is van kit felelősségre vonni és ez a felelős minisztérium. A mily szentnek tartom az előbbit ép oly szükségesnek az utóbbit.

Az emlékezetes kassai felköszöntőben, mit a fejedelemmel mondott el az onnét hivatalosan érkezett, de a nemzet örömeire hamisnak bizonyult távirat az orosz czár, mint a magyar király és így mint a jnagyar nemzet szövetségesé tüntetett fel, pedig az nekünk ellenségünk lehet, de szövetségesünk soha.

Szövetséget kötni alkotmányos országban — a felelős minister beleegyezése nélkül nem lehet és nem szokás de nem is szabad — és

irt igen jól tudjuk és tudtuk azt, hogy alkotmányos nézeteiért — a igyar nemzet hódolatteljes tiszteletét és szeretetét méltán kiérdemelt rályunk — felelős ministeriumának beleegyezése nélkül szövetséget tni soha sem fog, s mert Magyarország felelős ministeriumának elke, ezt megelőzőleg a parlamentben ily szövetség lételét perhorreslta, s mert ennek daczára egész váratlanul az orosz czárt, mint szövetségest hallottuk felköszöntem — mindenki méltán azt hitte, hogy lelős kormányunk tettei szavával nincsenek összhangzásban, és e miatt óálloit a nemzet minden egyes tagjának joga sőt hazája és az alkotmány iránti ragaszkodásból kifolyólag hazafiúi kötelessége, hogy a fejelem szájába, — hála a gondviselésnek, mint utóbb kiderült — helykénül adott szóért, illetve ezen szó által valónak tartott tényért a ílelősségre vonható személyek ellenében a leghatározottabban fellépjen, s nemzetellenes irányuknak ha lehet a nemzetek sorsát intéző közélémény megteremtése, esetleg felkorbácsolása által is gátat vessen.

Tudjuk nagyon jói, hogy pár nap múlva az újból de már akkor tivalatosan közölt szövegében a felköszöntőnek, a szövetséges szó többé eltalálható nem volt.

A felköszöntő hamisított szövegének megjelenése és a valónak meg-eleelő szöveg megjelenése közötti időben íratott és közöltetett a kérdéses cikk a vádlott által, bírálóatunk tehát csak akkor lehet igazságos, lia mi is ezen időközben érzett nézeteinket fogadjuk ei irányadókul.

Ezek előre bocsátásával áttérhetünk a cikk tüzetes megbírá-lásához.

Az incriminált cikk mint tudják „*A királyi felköszöntő*“ címet viseli. — e cím már egymagában is igazolja azt, hogy vádlott e cikkben a király szájából elhangzottnak állított szóért, illetve az ezen szó által constatált tényért a felelős ministeriumot, illetve annak a kassai ünnepélyen jelenlevő fejét akarta megtámadni, mint a kit akkor az egész nemzet a felköszöntő szövegeért — bár mint utóbb kiderült méltatlanul — elkárhoztatott.

Ha ő felsége ellenében óhajtott volna bírálóatot mondani, akkor e czim nem „*a királyi felköszöntp*“ hanem „*a király felköszöntője*“ lett volna. Ezen kitétel „*a királyi felköszöntő*“ csak jelzése azon ténynek, melyért a cikk írója, a ministerium fejét megtámadni akarta, és hogy nyelvészeti szabályaink szerint e szó „*király i*“ csak mint jelzés érthető, azt hiszem az bővebb igazolást nem igényel, hiszen ha mi ezen kitétel alatt „*királyi*“ mindig a király személyét, mint alanyt értenők, akkor minden hivatalnál, minden bíróságnál, mindennap ezek meg ezek által követetnék el a felségsértés, mert a királyi hivatalnokok, a királyi bíróságok és a királyi Ítéletek ellen mindennap történnek felszóllamlások és megtámadások, még pedig igen sokszor talán nem indokolatlanul a legerősebb hangokon.

De ha nem mint jelzés volna e szó érthető, akkor a parlamentarizmus is lehetetlenné tétetnék, mert akkor a királyi trónbeszéd megbírálása mindig a felségsértés tényálladékát állapítaná meg, pedig nagyon jól tudjuk, hogy a trónbeszédért minden parlamentben a felelős ministerek, mindig a legerősebb megtámadásoknak vannak kitéve, és hogy a trónbeszéd minden egyes szava, úgy a parlamentben, mint azon kívül megbírálás alá vétetik.

A kérdéses cikkben, — hogy a megtámadás nem a fejedelem magas személye ellen irányul — kitűnik a vádlevél által is felemlített ezen kitételből „*Kassán hadat izentek a magyar nemzetnek,*“ mert ezen kitétel nem egyes személyről, hanem többekről, tehát nem szeretett királyunkról, hanem tanácsosairól szól; de kitűnik a cikk azon szavai-
ból is „*láttad-e nemzet a vigyorgó főt, mely ellenséged szellemében a király jobbjára ül, s fülibe súgja a rettenetes szavakat.*“ Ezen szavak minden kétséget kizárólag igazolják azt, — hogy az egész cikk a kassai ünne-
pélyen jelenlevő kormányelnöknek — akkor valónak hitt nemzetellenes külpolitikáját támadja meg, mint a mely politikának kifolyásaként vétetett a felköszöntő, osztatlanul az egész nemzet által.

De ott van a cikkben, továbbá az is, „*szegény hazám., neked ugyan megszerezték nagy embereid a jó napot,*“ már tisztelt esküdtszék, ez, ha több indok nem volna is felhozható, azt hiszem, tökéletesen elégséges volna arra, hogy igazoljam azt, miszerint a kérdéses cikk nem a király magas személye ellen, hanem a külpolitikát, az akkori vélemények szerint nemzet ellenesen vezető urak ellen íratott, arra pedig joga van a haza minden polgárának, hiszen annak megtiltása vagy lehetlenítése egyértelmű volna egyrésztől az önkény, másrésztől a szolgaság törvényesítésével A kormány eljárása feletti bírálat oly alkotmányos jog, hogy megvagyok győződve, miszerint azt csorbítani sem felséges királyunk sem kormányunk nem óhajtotta és nem fogja óhajtani soha; mert a nélkül nem képzelhető alkotmányosság.

Az egész cikk a kormánynak a felköszöntőbe jelzett s akkor valónak vélt külpolitikája ellen mond bírálatot, mely politikának — mig magyar él e földön, nincs és nem is lehet híve, mely politika aggodalmakat szülne minden magyar kebelében, mely politika a felköszöntő által sejtetett valóságban a nemzet zömének meggyőződése szerint hazánk évezredes fenállását fogná megsemmisíteni, mely politika a sírt ásná meg hazánk önállósága és a magyar nemzetiség számára.

Az inkriminált cikket bárki olvassa is el e hazában kinek lelkéből nem halt még ki a hazája és nemzete iránti ragaszkodás, kinek szívének fekszik hazájának és nemzetének szabadsága, az, ha a cikk megírásának időpontjára helyezkedik is az az akkor mindenki által hiven közöltnek vélt felköszöntő szövegét bírálatának idejére valónak tekinti: lehetlen, hogy abban illetve annak szellemében saját lelke gondolatait he lássa visszatükrözni és lehetlen, hogy azonnal át ne lássa, hogy ezen cikk nem felséges királyunk ellen, hanem a felelős személyek ellen íratott, még pedig joggal és kötelességszerűleg.

Ha egy újsági közleményt igazságosan és lelkiismeretesen akarunk megbírálni, azt mint előbb is mondtam a maga egészében kell bírálat tárgyává termi, — mert ha csak egyes szavait vagy kitételeit szakítjuk ki nagyon sokszor, mondhatnám legtöbbször képesek lehetünk ezen kiszakított egyes mondatokat a látszólagossággal felruházni, mintha az azt akarná jelenteni, mint a mely jelentést bizonyos célból az egésznek tulajdonítani mi akarunk. De ha eltávolítjuk magunktól az elfogultságot, bizonyos állások és eszmék iránt és bizonyos eszmék a törekvések ellen, ha nem zavarjuk össze a haza, a király iránti férfihoz illő kötelességeinket, ha kivonjuk magunkat a pártoskodás hatásai alól, — s ha mint kell, igazsággal körözzük magunkat, és ha előttünk lebeg

polgári jogok és az egyéni szabadság szentsége: akkor nem tarthatom hetőnek, hogy akadjon oly becsületes magyar ember, ki ily módon polgártársa intentiójának öntudatos félre magyar ázásával képes legyen apót teremteni bárkinek vádolására s ami legfőbb, elítélésére.

Megvan tehát a lehetőség arra, hogy egy terjedelmes czikk egyes szakított mondataiból saját állításunkat látszólag igazolni tudjuk, de jelen esetben azonban ez az igen tisztelt főügyésznek legalább szerény véleményem szerint nem sikerült.

Nézzük különben a főügyesség által kiemelt pontokat egyenként. Az első kitétel „*A legelső magyar ember serlegéből gyöngyözik a bor a hóhérok császárának egészségeért,*“ a király személyét nem sérti, hiszen a királyt mint legelső magyar embert emeli ki. Hazánkban a király iránti ragaszkodás — mint a kir. főügyész úr is kiemelte, — hogy minden időben mily nagy volt, azt történelmünk sok fényes lapjaival lehet igazolni, e ragaszkodás, napjainkban sem gyöngült, sőt erősödött és meg vagyok győződve, hogy a czikk írója is midőn a királyt mint legelső magyar embert említi, ezzel csak is azon hagyományos ragaszkodásnak vélt kifejezést adni mely nemzetünk sajátsága.

Ezen kitételben vádlott csakis méltó csudálkozását fejezi ki, hogy a legelső magyar ember, ki hazája és nemzete eszméit, vágyait és törekvéseit bizonyára a legmelegebben karolja fel és zárja szívébe, — mert az kötelessége hogy „ihat“ a magyar nemzet természetes és örökös elenségeért mint szövetségeseért.

Ezen csudálkozás elismerem a legnagyobb vád volt — nem a király ellen — hanem a külpolitikát vezető egyének ellen, mert a czikk írója velünk együtt erősen megvan győződve, hogy felséges királyunk mint alkotmányos király esküjéhez és alkotmányos érzelmeihez híven szövetséget nem köt senkivel, bárha az illetőhöz rokoni és baráti kötelék fűzi is, ha csak azt a felelős ministerek nem tartják a haza érdekében szükségesnek vagy kívánatosnak.

Azért midőn e jelenetet Vörösmarty által módja megörökítendőnek a czikk írója, nem lebeghetett más szeme előtt hogy egy részről a király iránt való tekintetből, másrészről a politikai morál érdekében mily üdvös volna, ha egy oly láng lelkű költő mint Vörösmarty volt, a nép lelkébe tudná oltani a hitet és meggyőződést, hogy hazánk történelmében bár voltak és még lehetnek is esetek, midőn királyaink nem a nemzet érzelmének megfelelőleg tesznek és szójának, azért soha nem őket kell kárhozatni, hanem csakis azokat, kik a nép bizalmával vissza élve, saját énjök iránt való tekintetből királyainknak nemzetellenes tanácsokkal szolgálni elég vakmerők.

Azon kitétel melyben az oroszok czárja a hóhérok császárának nevezetik Magyarországon sértést nem képezhet, mert az igaz és azt hiszem, hogy azok által, kik az isteni és emberi igazság gúnyjára a becsület, a tisztesség és a nemzetközi jog ellenére indított rablóhadjárat ártatlan áldozataira gondolnak, kik nem dugják be füleiket a védtelen nők, tehetetlen öregek és ártatlan kisdedek halálhörgései előtt, kik a jobb sorsra érdemes török nemzet minden egyes katonájában az emberiség, a hazaszeretet és a szabadság bajnokát ismerik fel, mondom, azok által e kitétel sértésnek nem vehető, mert az csakis ezen hadjárat iránti méltó megvetés egyik jogosult kifejezése.

A második kitétel, mit a vádlevél felhoz a következő: *„huszonöt évvel vetette vissza a nemzetet egyetlen toaszt.”* Ezen kitételét a kérdéses cikknek bármely oldalról tekintjük és bíráljuk, másnak mint phrasisnak tekinteni nem lehet, és a hogy 25 évet írt a cikk írója, éppen úgy írhatott volna akár háromszázat, mert azt fel sem merem tenni az igen tisztelt főügyész úrról, hogy ő a huszonöt évet naptárilag számította, s mert a cikk 1877. septbr 13-án kelt, tehát ő 1852 év septbr 13-át képzelte maga elé, és az akkori állapotoktól elannyira elborzadt, hogy annak még csak felemlítése által is a felségsértést látja elkövetve.

Én nem akarok az 1852-ik évi viszonyokra most e helyen bírálatot mondani, de ha a tisztelt főügyész úr az akkori időket annyira kellemetlen emlékeknek tartja, hogy azt felemlíteni sem szabad, elvárom, hogy e részbeni nézeteit a tisztelt esküdtszék előtt kifejteni kötelességének ismerendi.

Az emberiség, a nemzetek mindinkább haladnak előre a tudományban, ismeretekben, mindinkább tisztulnak a fogalmak a haza iránti kötelesség, a becsület és az erkölcsiségről, és azért midőn a cikk írója az emlékezetes toasztal a nemzet jogos óhajtását látta figyelmen kívül hagyva és megsértve — a korona tanácsosai iránt való bizalom csökkenését akarta kifejezni és annak mérvét években fejezte ki. Azaz azt akarta jelezni, hogy ha a szövetség mint azt akkor mindenki hitte, a nemzet ellenzése daczára csakugyan megkötetett, akkor legalább is 25 év kell, míg a nép bizalma a kormány tanácsosainak hazaszeretete és politikai erkölcsisége iránt ismét megszilárdul.

A harmadik kitétel miben a vádlevél a főségsértést feltalálni véli, a következő: *„hát megérdemelte-e az a becsületes, igaz érzelmű loyális magyar nép, hogy egyhangú kijelentéseivel és minden ízét átható érveléseivel szemben egy pohár italt vágjanak arczához, mely sebet üt halálra és saját tűzhelyénél becssteleníti meg a nemzetet.”*

Én tisztelt esküdtszék elolvastam az incriminált cikk ezen részét számtalanszor, de megvallom, nem tudtam abban feltalálni felségsértést, sőt a vonatkozást sem ő felsége magas személyére. A sok elolvasás után csak arra a tapasztalatra jutottam, hogy agyam, szívem, szóval egész valóm önkéntelen feleletet adtak a cikk ezen részének kérdésére, hogy igenis nem érdemelte azt meg nemzetem e hazájához királyához jó és balszerencse közt mindig hű és áldozatkész nemzet, hogy egyhangú kijelentései saját fiai által mellőztessenek.

Az incriminált cikk ezen felhozott része nem egyes személyről, hanem többekről szólt. A hírhedt felköszöntő hatása alatt azokat támadja meg — a kik nemzet ellenes külpolitikát tanácsolnak. A cikk ezen része csak azon hazafiúi fájdalomnak volt hű kifejezése mit akkor mindannyian éreztünk. Az a jogosult, az az igazságos felháborodás volt abban kifejezve, a mi minden becsületes magyar ember lelkében meg volt és hasonló körülmények között meg is lesz mindig mig magyar lesz a földön.

A legutoljára felhozott ezen kitétel: *„cancellárom gazember, de nem élhetek nélküle”* felségsértést egyáltalán nem képez, hiszen ez egy történelmi idézés arról, hogy XV Lajos miként vélekedett cancellárjáról, kinek lakájkodási szereplését annyira kedvelte, hogy tőle megválni nem óhajtott, ez tisztelt esküdtszék nem vonatkozik senkire, annyival

inkább nem ő felségére. Arra, hogy valaki jó cseléd, jó lakáj legyen nem múlhatlanul szükséges, hogy a becsület példányképe is legyen, csak az, hogy urának kényelmire vonatkozó intézkedéseket végrehajtani tudja — ugyanazért nem lehet sértés senkire, ha azt mondják, hogy cselédje vagy lakája oly nézeteket, vagy gondolatokat vall magáénak, melyek a becsülettel össze nem férnek, és nem megalázó senkire, ha ily lakájt kényelme szempontjából maga körül alkalmazni szeret.

Ha azonban bárki azon tudatban van Ő felsége körül, hogy ezen kitétel ő reá vonatkozik, előtte van a tér igazolni, hogy ő az kire ezen kitétel reá illik, és akkor a sajtópert megindíthatja a cikk írója ellen a főügyészség nélkül is

Tisztelt esküdszék! az emlékezetes kassai toaszt első ízben közölt szövege oly rendkívüli hatást idézett elő a nemzet zömében, hogy a lehető leghiggadtabb gondolkozók, az intéző körök iránt határtalan bizalommal adózok is megijedtek, a következményektől.

Lázba jött az egész ország, a kunyhók lakóitól a paloták lakóiig, mert a hazaszeretet mindenkinek joga; ily körülmények között kérdem az igen tisztelt esküdszékét lehet e csodálkozni azon, ha egy ifjú, ki lelkének legőszintébb szeretetével csügg hazája jövőjén, kinek egyedüli vagyona hazája iránt táplált reménye — felragadj a tollat és megtámadja azokat, kiknek működését hazájára nézve vészthozónak tekinti, és lehet-e csodálkozni azon, ha akkor a midőn hazájának szabadsága, függetlensége, nemzeti-ségének jövője iránt táplált reményét egyszerre megsemmisíteni látja, elengedi talán magát ragadtatni s írmodora erős leend. Az erős írmodort megtámadhatná talán a társadalmi illem érdekében valaki, de nem támadhatja meg jó lélekismerettel senki az indok nemességét, mert ha egymás meggyőződését tisztelni tudjuk, azzal csak azt ismerjük el hogy nem értünk még meg az alkotmányos életre,

Hogy nem csak a cikk írója ment túl azon a határon, — mit én részemről a sajtó téren való nyilatkozatok által is tiszteletben tartatni kívánok, — hanem a felköszöntő szövegének hatása alatt mások is tették azt, annak igazolására az akkor megjelent lapokból némelyeket felolvasni bátor leszek.

A „Kelet Népe“ így ír: „Természetesnek fogja tála ni mindenki, hogy a legfelsőbb helyről tegnap mondott szavakat is úgy tekintjük, mint Gróf Andrássy politikájának természetszerű kifolyását. A ministerium tagjai ép oly jól tudják, mint tudja és érzi az egész ország, hogy ama szavak hordereje a jelen pillanatban kiszámíthatatlan“

„A nemzet most már azon helyzetben van, hogy megismerheti végre a kormány valódi politikáját; megtudhatja s megítélheti, mit kelljen tartania a miniszterelnök úr nyilatkozatairól, melyek szerint kezeink semmi irányban kötve nincsenek, s tökéletesen semlegesek vagyunk az orosz-török háborúval, szemben. A kiábrándulás nehéz, keserves perceit éli az ország. Mély aggodalom szállja meg a kedélyeket. Komoly ebetek előestéjén vagyunk.

A „Hon“-ból felolvasom a következőket: „Rég nem volt Magyarországon akkora fokú izgalom és indignáció, mint az, melyet a kassai — az elégtétel egynemével mondhatjuk — hogy elferdített királyi pohárköszöntő okozott.“

„Szóval az uralkodók, ha tetszik, kecsegtethetik, vagy áltathatják egymást arról, hogy ok egymásnak barátai, testvérei és szövetségesei, de

arról, hogy a gyakorlatban Ausztria-Magyarország a muszka hatalomnak szövetségese legyen, hogy azt céljai elérésében tényleg segítse és támogassa, vagy éppen rablásaiban osztoszkodó társa legyen, arról szó sem lehet. Az erkölsi, az politikai lehetetlenség, az képtelenség. Hangosan tiltakozik az ellen a magyar nemzetnek s az osztrák németnek minden gondolata, minden szívverése, minden érdeke és érzülete:“

Ugyan a „Hon“ a rectificálás után így szól:

„Tehát a hivatalos lap közleménye szerint is a király Kassán nem köszöntötte fel a muszka czárt, e vérengző szörnyeteget, mint „szövetségését“: I. Ferencz József egyszerűen, mint uralkodó üritette poharát egy másik uralkodóért, II. Sándor czárért ennek nevenapja alkalmából.“

„Jó, hogy így s nem, másként történt. Mert az osztrák hivatalos Correspondenz Bureau távirata, mely szerint a király Kassán a muszka czárt nemcsak mint barátját, hanem mint szövetségését is felköszöntötte, tegnap mindenkiben a legnagyobb indignatiót és felháborodást keltette, nem csak itt a fővárosban, de országszerte s mint a táviratokból látjuk a haza határain kívül is. És nem ok nélkül. Mert fölötte sokat mondó és nagy jelentőségű szó, kivált a mostani körülmények között, ha a magyar király nyilvánosan szövetségésének titulálja Magyarország természetes ellenségét.“

„Ezért hát nincs az a kemény szigorú büntetés melyet a muszka szellemű osztrák Correspondenz Bureau meg nem érdemelne azért, hogy elég vakmerő és gonosz volt egy oly szót adni a magyar uralkodó szájába, mely mindeneknél inkább alkalmas arra, hogy a királyt a nemzet szemében lealázza, hogy tőle a nemzet tiszteletét és ragaszkodását elvonja. Példás büntetést kérünk és sürgetünk az ellen, ki elég vakmerő volt, a király szájába adni ama vézgetes gyűlöletes szót.“

Az „Ellenőr“ ezeket írja: „Az osztrák hivatalos Correspondenz Bureau — mely a nyert és nyerendő muszka érdemjelek fejében a legbotrányosabb pártosságnak hódol távirati közléseiben — egy példátlanul vakmerő hamisítást követett el, azon távirata által, mellyel a király kassai pohárköszöntrjét a budapesti lapokkal közölte. Egy szót tett bele csak; de megérdemelné érte, hogy soha több szót ne legyen szabad, táviratoznia.“

„Hogy ki küldhette a felköszöntő hamisított szövegét, azt nem tudom, nem is gyanítom. A vizsgálat különben megvan indítva. De hogy nem olyan ember küldhette ki, ha közel áll is az udvarhoz, a ki a dynastiának és a monarchiának igaz barátja, az bizonyos.*

„Ennek az alávaló embernek bizonyosan rosszul esett az, hogy a király annyi rokonszenvet és olyan őszinte lelkesedést tudott kelteni Kassán. A hatás megrontását igen pompásan gondolta ki“

A „Közvélemény“-ből idézem ezeket: „A király poharat üritett Kassán“ drága barátja és szövetségese egészségére, a ki senki más mint Sándor az oroszok czárja.

„S a nemzet látja most mily szemfényvesztő játékot játszott vele a kormány, saját kormánya. Az ámitás, szemfényvesztés, kétszínűség és hazugságok mesteri hálózata szét van tépve.“

A „Pesti Napló“ így írt: Leírhatlan az elkeseredés, melyet a kassai toast hamis híre keltett mindenütt. Budapesten mély levertség uralkodik. Nemcsak ez, a kedélyekből kitört a haragos ellenszegülés. „Ha ezen toast igaz lett volna, következményei beláthatlanok. Most, hogy kisült, hogy a

király ama végzetes szót „szövetségesem“ nem mondta, a felizgatott hangulat kissé“ lecsillapodott, ámbátor most sincs megnyugodva.“

„Ha még kellett egy csepp a bizalmatlanság poharába a kormányok külpolitikájára nézve, úgy a kassai, toast esete volt az, mely a kelyhet csordultig megtöltötte?“

Hallották önök uraim az időszi sajtó akkori nyilatkozatait, miből meggyőződhetek, hogy más lapok még erősebben nyilatkoztak mint a kérdéses cikk írója, sőt a „Hon“ ő felsége iránti tiszteletet és ragaszkodást is joggal megsemmisülhetőnek mondja, s azért mégis a cikk írója ül egyedül a vádlottak padján.

Gondoljanak önök vissza az akkori lelki állapotokra s akkor mondjanak az incriminált cikk felett bírálatot, mit én bízva önök tiszta lelkiismeretében, egész megnyugvással várok.

Az incriminált cikk mint szerény tehetséggel kimutatni megkísérlettem, sem nyelvészeti, sem logikai szempontból bírálva felségsértést nem tartalmaz, tekintve azonban ama lehetőséget — mit ugyan feltenni sem merek — hogy lehetnek olyanok a tisztelt esküdtszék tagjai között, kik a kérdéses cikk erős és mondhatnám merész hangja által magokat félrevezettetni engedhetnék, mondom, ezen tekintetből még némelyeket felhozni szükségesnek látok.

Hazai régibb törvényeink, az 1843. évi magyar büntető javaslat, és a legutóbbi időben az országgyűlésen letárgyalt magyar büntető törvény szerint, — mely utóbbi pedig a fejedelem védelmében az ismert büntető törvénykönyvek közt talán a legtágabb tért fogadta el — felségsértésnek az neveztetik, ha a fejedelem az ország törvényeiben gyökerező uralkodása gyakorlatában, szabadságában és önelhatározásában van megtámadva, vagy ha a király személyének sérthetlensége támadtatik meg. Véleményem szerint azonban, ha a kir. ügyészi vádlevélben felhozottakban vonatkozást lehetne is tenni a felség személyére, azokról a felség sértés tényálladékát jogilag kimagyarázni egyáltalában lehetetlen volna.

Nem hiszem, hogy legyen olyan egyén, sőt magát a kir. főügyész urat sem vonom ki, ki a kérdéses cikket minden magyarázat nélkül olyannak tartaná, mely a felségsértést világosan tartalmazza, és ha ez igaz: akkor véleményem szerint a lelkiismeretes bírálatnál az író szándékát figyelmen kívül hagyni sem nem lehet, sem nem szabad.

A vádlott önvallomása pedig, mi ugyan fel nem olvastatott, világosan kimondja, hogy ő felségét a királyt sérteni nem akarta, hanem a kérdéses cikk élét a kormánynak a külpolitika terén tapasztalható kétnyelvűsége ellen óhajtotta fordítani; és míg felségsértési célzatát tagadja, az utóbbit férfiassággal elismeri.

Sokat lehetne tisztelt esküdtszék vádlott védelmére felhozni és ha azon hitben élnék, hogy vádlott királyunk személyét bár nem öntudatosan, de tényleg gondatlanságból vagy ifjúi hevétől elragadtatva meg sértette, akkor mindazt, a mi felhozható volna, felhozni kötelességemnek is ismerném.

Igyekeznek uraim önökre hatni, hogy vessék mérlegbe egyrésről, hogy a sértés nem öntudatosan és akarattal követtetett el.

Felemlíteném, hogy vegyék tekintetbe vádlott ifjúságát és azon hatást, mely alatt a kérdéses cikk íratott, másrésről hivatkoznám az önök nagy

lelkőségére, hogy hozandó határozatukkal ne szorítsanak le egy ifjút pályájáról, meggondolatlan, de a legnemesebb alappal bíró nyilatkozatáért — azon pályáról melyen hazájának és nemzetének ha férfiasan megállja helyét, ha mindig az önzetlen hazafiaság lesz vezére, még sok hasznot tehet.

Elősorolnám az enyhítő körülmények nagy halmazát — de mert lelkem igaz meggyőződése szerint vádlott felségsértési tényleg élnem követeit, szükségtelennek látom a védelem folytatását és felmentve is érzem magamat az alól, önök bölcsességébe, jóakarátába vetett bizalmam által is, mely biztosít engemet arról, hogy azon nemes és így túl nem hajtott loyaltás, mely önök szívét felséges királyunk iránt egészen betölti, — nem követeli önöktől azt, hogy látszólagos alapon bárkit bűnösnek mondjanak, mert hitem és meggyőződésem az, hogy felséges királyunk alkotmányos érzületét és igazság érzetét az oly módon nyilvánítandó loyaltás csak sértené.

Kérem ezek alapján önöket tisztelt esküdt uraim, hogy az igazság nevében és diadalára hazafiúi meggyőződésökből kifolyólag hozzanak felmentő határozatot.

Verhovay Gyula csak a tárgyalás végén kíván szólni.

Kozma államügyész elismeri, hogy a vádlottat illeti a törvényszereit az utolsó szó, de meg lehet, hogy Verhovay olyanokat fog mondani, a miket nem hagyhat szó nélkül.

Komjáthy figyelmezteti a főügyészt a törvény határozataira.

Verhovay kijelenti, hogy kész most is szólni s határozott érthető hangon a következőket mondja:

Végig hallgattam a kir. ügyész úrnak hivatalos és kötelességszerű hangját és megvallom egész őszintén, hogy bizonyos tekintetben volt reám hatással. Önként vettem fel a kérdést magamban, hogy csakugyan oly fekete szándékkal lehet engem vádolni, mint a minővel vádolt a kir. ügyész úr. Feleletet erre a kérdésre magamnak szívem és lelkiismeretem szerint, biztosíthatom a főügyész urat, biztosítom önöket, hogy e vádat nem lehet ellenem emelni.

Reflectálni kívánok a kir. ügyész úr azon állítására, melyben tagadásba vette azt, hogy a czikket én a kassai toaszt első szövegének behatása alatt írtam. Szeptember hó 11 én este érkezett a hivatalos távirat a hivatalos Correspondenz Bureau-tól a lapokhoz, a Szeptember hó 12 iki esti lapok még semmiféle czáfolatot sem tartalmaztak, 12 én este írtam én a czikket, és csak 13 án reggel tehát az én cikkemmel egyidőben jelent meg a hivatalos lapban a kijavított szöveg; de még ez a kijavítás sem volt tökéletes, mert mindjárt az nap az esti lapok a hivatalos szövegen is találtak javítani valót. Így volt ez s nem másképpen. És mert így volt csodálkozásom, hogy az én cikkemben felségsértést talál a főügyész úr, és azt a ki a táviratot oly alakban közölte, és oly alakban hivatalosan küldte meg a lapoknak az országgyűlésen történt felszólalások daczára mai napig sem vonták kérdőre; eddig ha felségsértést követett el valaki, elkövette azt mindenesetre az, ki más szavakat adott a király szájába, mint a miket a király mondott. Ezt kérdőre nem vonják Önök lelkiismeretére bízom megítélni ezen eljárás. Komjáthy Béla barátom és védőm elmondta általam minden tekintetben elfogadott beszédében azon érveket, azon hatást, mely alatt a czikket

írtam. Csak annyit mondhatok, hogy végtelenül fájón esett nekem a kassai toast először közölt szövege, fájón minden magyar embernek, és még fájóbb benyomást tett reám, ki úgyszólván az anya tej óta tanul-
tam gyűlölni az orosz, azt a hatalmat, mely szabadítani indul kelet felé és szabadítását a kereszt jelvénye alatt űzött, ártatlan nőkn, gyermekeken elkövetett kegyetlenségek jelzik. Ily benyomások alatt írtam a cikket. Nem volt szándékom sérteni a király személyét, a koronát; kitűnik ez abból is, hogy háromszor hivatkoztam Kossuth Lajosra, ki leveleiben minduntalan utalt arra, hogy a keleti kérdésben a dynastiának és az országnak érdekei ugyanazok.

Megvagyok győződve, hogy önök lelkiismerete fel fog menteni engemet, mert amit tettem, hazaszeretetből tettem. Hazaszeretetükre és igazságérzetükre hivatkozva kérem felmentő szavazatukat.

Verhovay határozott hangja s nyugodt beszédje látszólag megzavarta az államügyészt, ki szenvedélyes beszédet várt és erre akarta fektetni viszonzvását. Replicájának minden szaván meglátszott, hogy Verhovay nem várt higgadsága sodrából kihozta. Alig volt képes megkezdett mondatait összefüggőleg befejezni. A miért is beszédjét szószerint adni lehetetlen.

Kozma Sándor főügyész azzal vádolja a védő ügyvédet, hogy loyális beszéde tele van sophismákkal, melyek devaválják annak érté két. Vádlottal szemben egészen elveszíti contenanceját; meglepetve látja, hogy a ki oly vakmerő volt a cikk írásánál most egészen más hangon nyilatkozik, oly könnyen oly olcsón akar menekülni. Vádlott önmaga törli le tettéről a vakmerő bátorság zománczát, melylyel az eddig egyedül bírt E bátorság azt kívánta volna, hogy vádlott ezt mondja: Ezt tettem, hibáztam, itt vagyok, meglakolok érte. (Derültség a hallgatóság között, elnök csendre inti a hallgatóságot.)

Ezután juridikai tételekre megy át, fejtegeti az 1848. évi *IS. t. ez. 7. §* át, mely a sajtó útjáni felségsértésről szól, s nézete szerint az incriminált cikk egészen ő felsége személye ellen szól.

Most a védő ügyvéd több állítására reflectál. Hiszi, hogy a védelem minden fufangossága mellett is befogják látni az esküdtek a vád alaposágát, s döntenek fognak a felett, hogy váljon jó-e, helyes-e, hogy egy ember itt fejünk felett üszköt csóváljon, ott hol annyi szent épület és annyi kincs van kitéve a veszedelemnek, mindegy aztán az, hogy az üszök, a fáklya, a melytől meggyulad minden, Herostratestől van e, vagy a Vesták kezéből. Aggasztó dolog az, a mi nálunk az utóbbi időben történik, az a hang, az a kegyelet lerántó, a mi mindenütt nyilatkozik. Ha ez a veszedelmes irányzat győzni talál, akkor közel vagyunk a vég elejéhez.

Sok ellensége van a magyarnak; e sajtóper eldöntésére sok szem ügyel, a szélrózsa minden irányából tekintenek önök határozatára; kárörvendve mondaná az ellenség: a magyar még királyát sem tudja védeni — de ne feledjék az esküdtek, hogy ő felsége egy más államrészen is koronás fejedelme, joga van ezen államnak követelni, hogy fejedelme sérthetlensége meg ne támadtassék. Minden rosszat mondanak reánk ellenséges szomszédaink, de ne mondassék soha, hogy a fejedelmet, ki nálunk még soha sem sértetett, nálunk büntetlenül lehet megsérteni.

Komjáthy Béla. Mélyen tisztelt esküdszék; tekintetes bíróság! A főügyész úr válaszára nagyon röviden bár de mégis némelyeket megjegyezni kötelességemnek tartom.

Röviden válaszolhatok uraim már azért is, mert az általa felhozottnak, legnagyobb része a tárggyal összeköttetésbe sincs, arra a terre pedig a tisztelt főügyész urat követni nem szándékom.

De nem tartom hivatásomnak azt sem, hogy jelen alkalommal a tisztelt főügyész úr elmefuttatásaira, melyek nagyrészen a józan ész ítélő széke előtt mint komoly érvek úgy sem állhatnak meg, most válaszoljak.

Nem hallgathatom el azonban azon megjegyzését, mely szerint mint monda meglepetve hallotta, hogy az a Verhovay, ki elég vakmerő volt a kérdéses cikket meg írni a kinek egész működése a botrányok előidézésére irányult, s a ki az üszköt lobogtatja és lobogtatja mindig az állam háza felett, most nem bír elég bátorsággal bűnét bevallani, hanem olcsó úton akar a büntetés alól menekülni. Ezzel azt igazolta a főügyész úr, hogy ő az, a ki óhajtott volna botrányt provocálni itt az egész tisztelt esküdszék és a tekintetes bíróság előtt, azaz, ő az a ki óhajtotta volna azt, hogy Verhovay Gyula úr, a király személyét itt sértegesse.

Ezen okból bár első beszédemben ettől tartózkodtam, most máig egész nyíltan kimondom hogy a tisztelt főügyész urat a jelen felségsértési ügyben kizárólag személyes érdek, illetve ellenszenv vezette, de én bízom az igen tisztelt esküdszék minden egyes tagjának lelkiismeretében, hazafiságában, hogy nem fogják magokat fölhasználtatni engedni arra, hogy a főügyész úr dicsőségére bűnbakot teremtsenek.

Tudom én jól, hogy szerette volna a főügyész úr, ha akár én, akár védenczem megfélekedtünk volna magunkról s mondtunk volna oly beszédeket, melyek a vádnak alapot teremtettek volna mert ő saját érdemeinek számlájára nagyon szeretné ennek a pernek megnyerését felírni, úgy de a főügyész úr úgy látszik elfeledte már, hogy a józan ész mit szokott tanácsolni azoknak, kik nem, mint most ön, a hatalommal úsznak, hanem azzal szemben védik ön magukat és hazájok érdekeit

A mi azon állítását illeti, hogy Verhovay Gyula az, ki az üszköt csóválja: megjegyzem, hogy ha ezt megvitatni akarnánk, s ha kideríteni megkísérlelnénk, hogy kik azok, kik az üszköt a magyar háza önállósága és a polgári jogok háza felett lobogtatják, akkor azt, hiszem, másképen hangzanék a felelet, mint azt a főügyész úr óhajtaná.

Felemlítette a tisztelt főügyész úr azt is, hogy a Verhovay cikkeinek hangja európa szerte elterjedt forradalmi párt hangja, erre, mert a pártot tüzetesen körül nem írta, nem válaszolok, de ha azon pártot érti, mely a szabad eszmék diadaláért küzd, akkor a feltevést elfogadom.

Constatálni óhajtom, hogy az államtanból és a király iránti kötelességszerű tiszteletről mondott tanácsai közt tökéletesen megfélekedezett igazolni vagy csak annak igazolását meg is kíséreni, hogy a vádlevelben felhozott kitételek a király magas személyével csakugyan összeköttetésben vannak, e nélkül pedig minden érve üres phrasis.

A király iránti kötelességet különben nem a főügyész úrtól fogjuk

megtanulni, mert azt nekünk az esküjét megtartó alkotmányos király iránt szívünk súgja

Újból, egész határozottan tagadom, hogy a kérdéses cikk ő felségét sértené, vagy sérthetné, sőt tagadom, hogy tiszta lelkiismerettel, elfogulatlanul bármely kitételét mely felhozattott, a felség személyével, összekötetésbe hozni lehetne

Azon egyszerű állítása a főügyész úrnak, hogy a kérdéses cikk a király iránti tiszteletet akarta gyengíteni, mint semmivel nem igazolta főügyész úrnak állásából kifolyó kötelességszerű állítás tekintetbe nem vehető.

Verhovay Gyula mint előadásából is kitűnik, a királyt megsérteni nem akarta, és azon egyetlen vonatkozásában, mit ő felségére tett, őt első magyar embernek czímezte.

Verhovay megtámadta a korona tanácsosait s azt joggal tette és azt helyesen tette, mert azt minden alkotmányos országban tenni szabad, hiszen ezen jog képezi az alkotmány egyik fő garantiáját.

Megtámadta a főügyész úr azt is, hogy Verhovay a kassai felköszöntő hatása alatt írta volna meg az incriminált cikket, mert az nap már a Pester Llydban és a Pesti Naplóban jelezve volt a felköszöntő hamis volta; ene megjegyzem, hogy ha lehetőség lett volna, hogy ezen jelzést Verhovay megsejtse, mert a valódi megczáfolásra csak a hivatalos lap van hivatva, azt tekintetbe nem vehette s tekintetbe venni nem lett volna jogosult.

Ha nem az lett volna a kormánynak törekvése, hogy egy felségsértési esetet mondva csináljon s ha nem az lett volna a célja, hogy az „Egyértés“ című lap és különösen annak azon munkatársa kit Verhovaynak hívnak mint felségsértő perbe fogassék, akkor bizonyára megtehette volna az „Egyértés“ irányában is azt, a mit a kormány lapokkal megtett.

Nem titok hogy egy magas állású hivatalnok mint a közönség közé kiszivárgott — s a mint magán úton én is megtudtam — 1877. szeptember 12 éjjel megjelent a kormánylapok kiadóhivatalában, s figyelmeztetve kérte a szerkesztőket, hogy tartózkodjanak, a szerinte is jogosnak tartott felháborodásnak kifejezést adni.

Ezen előre látás daczára is, mégis megtörtént az, hogy a lapok felszóllaltak, éppen oly, sőt talán erősebb hangon — mint a megtámadott cikk írva volt — mire nézve felolvasom a „Hon“ egyik cikkének egyrészét.

Bizonyos kezek, melyek hazaárulólag nyúlnak a muszka hatalom felé — és tán nem kellene sokáig puhatoloznunk, hogy azokat felfedezzük czudarul visszaélve a király tekintélyével és nimbusával, megakarák tapogatni a közvéleményt azáltal, hogy a királylyal szövetségesnek mondták a muszka czárt, ki ellen annyi jog és igazságtalanul kiontott vér kiált bosszúért a népszabadság istenéhez. És emiatt uraim nem indított a főügyész úr sajtópert, pedig most hogy tetszeleg önmagának a nagy loyaltással.

Fölöslegesnek tartom a további érvelést, mert első beszédemben felhozott érveim megczáfolva nincsenek, csakis azt jegyzem még meg, hogy a főügyész úr hangja — melyen válaszát tartá — kétségtelenné teszi hogy párt szenvedély hatása alatt vélt bűnöst fogni akkor, midőn azt, ha őszinte akar lenni valóban maga sem találta fel.

Önökhöz fordulok tisztelt esküdtszék tagjai és az előadott érvek alapján kérem önöket, hogy hazafiúi érzésökökkel vegyék bírálat alá a kérdéses cikket s mert meg vagyok győződve, hogy önök igaz lelkiismeretük szerint fognak határozni, s mert tudom, hogy az igazságérzet lesz irányadójuk, nyugodtan várom Verhovay Gyula felmentését, mire önöket hazafiúságokra hivatkozva fel is kérem.

Bogisich elnök röviden összegezi a vád és védelem főbb pontjait. Az esküdtek tájékozása végett felolvassa az 1848. évi 18. t. ez. 7. §-át, melyre a vádló hivatkozott. Kiemeli ezután a vádlevél neheztelt pontjait, melyek ellenében a védelem kijelenti, hogy ő felsége magas személyével a cikket összeköttetésbe hozni nem lehet s a cikk — a védelem szerint — a külpolitikát vezető s az azért felelős személyek ellen van intézve. Lelkökre köti az esküdteknek, hogy megfontolva a tárgyalás alatt mindkét részről hallottakat, lelkiismereteik szerint Ítéljenek. Felolvassa ezután a bíróság által formulázott kérdéseket, melyek a következők:

1. Megvannak-e az esküdtek lelkiismeretökben győződve arról, hogy az „*Egyetértés*“ című politikai napilap 1877. septbr 14 iki 233, számában „*A királyi felköszöntő*“ felirattal és Venioy Gyula névjegyzéssel közzé tett hírlapi cikkben különösen annak a vádlevélben kiemelt pontjaiban és tételeiben foglaltakkal a király magas személye ellen követett e el sértés vagy nem?

2. Megvannak-e az esküdtszék tagjai az előadottak nyomán lelkiismeretökben győződve arról, vajjon Verhovay Gyula-e az első kérdésben jelzett sajtó közleménynek szerkesztője, vagy nem?

3. Megvannak e az esküdtszék tagjai az előadottak nyomán győződve arról, vajjon vádlott az első kérdésben jelzett vádbeli közlemény közzététele által a király magas személye ellen, sajtó útján elkövetett sértésben vétkes e vagy nem?

A kérdések ilyen feltétele ellen a feleknek felszólalásuk nincs.

Elnök ismételve figyelmezteti az esküdteket esküjökre, felhívja őket, hogy nem a törvény betűje, hanem lelkiismeretük szerint ítéljenek, s mondják ki a vádlottra a vétkes szót ha az, és a nem vétkest ha nem bűnös.

Az esküdtek visszavonulván, félóra eltelte után, szorongó kebellet, a pillanat ünnepélyességétől áthatottan fogadja a közönség az esküdteket; mire azok elnöke állva, meghatott hangon a következő határozott hirdeti ki:

Becsületemre és lelkiismeretemre az esküdtek határozata a következő:

Az első kérdésre az esküdtek titkos szavazat útján 6 szavazattal igennel, 6 szavazattal nemmel feleltek.

A második kérdésre 11 igennel, egy nemmel.

A harmadik kérdésre 4 igennel, 8 nemmel szavazott.

(A közönség harsány éljenzésbe tör ki.)

II.

Ministerelnök rágalmazása miatt emelt vád.

Sch á f f e r L á s z l ó , hírlapíró ellen az 1848. évi XVIII. törvényczikk
10. § ba ütköző rágalmazás miatt indított sajtóperben mondott

v á d b e s z é d .

— *A budapesti kir. törvényszék mint sajtóbírótság előtt 1878.
május hó 16. napján. —*

(A vád alapját képező közlemény az „Egyetértés“ czimű napilapban akkor jelent meg, mikor a török orosz háborúk alatt a törökök iránti rokonszenv kinyilvánítása végett Budapesten népgyűlés tartatott és a midőn a népgyűlés határozatának a kormány elnöknek leendő átadásával megbízott küldöttséget Tisza Kálmán kormányelnök el nem fogadta, s miért aztán nagy csoportosulás történvén a kormányelnöki palotába, a tömeg be tört és ott rendetlenkedett, — és csakis a katonaság közbenjöttével volt a rend helyreállítható.)

Ennek folytán Verhovay Gyula s társai lazítással a közcsend és rend elleni védséggel vádoltatván Verhovay Gyula a budapesti kir. törvényszék vizsgáló bírāja által elfogattatott és vizsgálati fogságra vettetett. — A közvélemény Verhovay Gyula elfogatását a kormányelnök határozott befolyásának és akaratának tulajdonította.

A vádlevél következőleg hangzott:

Tekintetes budapest kerületi esküdtszék!

Az „Egyetértés“ politikai és közigazdasági napilap múlt évi december 21-én kiadott 332.ik számában „Verhovay el van fogva“ felirattal egy közlemény jelent meg, mely a magyar kir. miniszterelnököt, illetőleg m. kir. belügyminisztert rágalmakkal illetvén: köztáplói kötelességemmé vált az 1881-iki sajtótörvény 10. § a szerint büntetendő sajtóvétség megtorlása végett az idézett törvény 19. §a értelmében kiállított hatalmazás alapján a büntető eljárást megindítani. Panaszbejelentésem folytán a vizsgálat teljesítettvén, az összes iratok ide csatolása mellett, már most tiszteletteljesen a következő vádlevelet terjesztem elő:

Tisza Kálmán m. kir. belügyminister, illetőleg a m. kir. ministerelnök ellen az 1848-iki sajtótörvény 10. § a szerint büntetendő rágalmazást, meggyalázást és megbecstelenítést a vád tárgyát képező cikkeknek következő kitételei tartalmazzak:

„Tisza Kálmán a reactió bűzhödt légkörében felnevelkedett kozák hetmann megmutatja a világnak, hogy még övé a hatalom.“

„Kielégítette boszúját! — A közmegvetés átkait ellensúlyozzák lelkében a kielégített boszúérzet kéjei.“

„A börtön falai közt ül az, ki szakadatlanul tépdeste le az álarczot a nemzetet bolondító képmutatóról, ki bűneinek egész meztelenségében mutatta be a világnak a leghitványabb politika leghitványabb emberét.“

„Eljött a várva várt percz, hogy haragját éreztesse, Tisza Kálmán azzal, ki bátran szemébe mondta, hogy hazugság minden szava, gazság minden tette.“

„Ördögi boszúműve úgy van kidolgozva, hogy jobban csak egy más Tisza Kálmán dolgozhatná ki.“A választások közelednek, el kell tenni láb alól azt, ki árthatna a legbélyegzetebb politika további uralmának. A boszúmű végrehajtása is ördögileg nagyszerű“

„A gaz politikát gaz tettek jellemzik. A hazugság, álnokság uralma hazugsággal, álnoksággal csalta a börtönbe az általuk annyira rettegett Verhovayt.“

„Figyelmeztetjük Budapest polgárait, hogy gondoskodjanak személyes szabadságuk védelméről az erőszak ellen, mert Tisza Kálmán még él és uralkodik.“

A vizsgálat során kihallgatott Schäffer László hírlapíró beismerte, hogy a vád tárgyát képező cikkeknek ő a szerzője, mihez képest a, 1848 iki sajtótörvény 13 §-a szerint első sorban ő vonandó felelőségre.

Ezek alapján vádoló Schaffer László hírlapírót a „Verhovay el van fogva“ feliratú cikkben elkövetett, az 1848. 18 t. ez. 10 §-ába ütköző rágalmazás miatt és azon kérelmet terjeszttem a tekintetes sajtó bíróság elnökéhez, hogy ezen vád törvényes tárgyalására határidőt kitűzni, erre a vádlottat megidézni, engem pedig értesíteni és a további törvényes előintézkedéseket megtenni méltóztassék.

Kozma Sándor főügyész beszéde így szól:

Mélyen tisztelt esküszék: A vétség, melynek megtartása végett ma önök igazságszeretetére hivatkozom, nem politikai természetű, a per tehát, mely most a sorompók előtt lefolyandó lesz, távolról sem politikai per. — Egy közönséges bűntényről, — a törvényeink, nevezetesen pedig az 1848. XVIII. t. ez. 10-dik § ának jelzése szerint a sajtó útján elkövetett rágalmazás vétségéről leszen csak szó, azon vétségéről, mely nemtelen származásában, aljas nyilvánulásaiban és nyomorú célzatában. És ha ez alkalommal az ily silány jogsértés miatt az esküszék komoly méltóságteljes apparátusának működését veszem igénybe, hogy a sértett becsületnek elégtételt szerezsek, teszem azt azért, mert megvagyok győződve, hogy ha a látszólag csekélyebb fontosságú jogsértés még idejében meg nem toroltatik, úgy adott viszonyaink közt a baj elébb utóbb közélettünk veszélyes betegségévé fajulhat el, s a sár és piszok, mely most csak egy névre dobatott, következetesen közéletünk és hazai irodalmunk reputációját fogja beszennyezni mihamarább.

A bizonyítási eljárás közben felolvasott vádiratomból tudják önök, hogy Schaffer László az „Egyetértés“ című lap múltévi 332-ik számában azt írja Tisza Kálmán magyar miniszterelnökről, hogy annak minden szava hazugság s minden tette gázság. Hallatlan sértés ez, uraim kifejezve oly szavakban, a minöket a sajtó alig használt még valaha, oly pórias durva szavakban, a minökkel egy ország kormányának elnökét bizonyosan még soha és senki sem illetett. A becsület az egyén jogkörének integráns részét képezvén, személyes jog, valódi tulajdon, melynek sérthetlensége, az állam védelme alatt áll; a miből önkényt és törvényszerűleg következik, hogy az állam becsület megsértőjét, — ha azt a sértett követeli, — megbüntetni tartozik.

Hogy vádolt a főnforgó esetben Tisza Kálmán miniszterelnök ellen a rágalmazást illetőleg becsületsértést csakugyan elkövette, azt úgy hiszem bővebben bizonyítgatni aligha szükséges. Sajátsága e bűnnél épen az, hogy felismerhetlen. A használt szavak egyszerű természetes értelme egyszerre revalálja e vétség alkatelemeinek összeségét, a szándékosságot, a cselekvést, a célzattal egyetemben: szóval a befejezett sértés önmaga constatálja saját tényálladékát. Ha valaki egy napilapban azt mondja, hogy a minister hazudik, ha szól, s gaz, ha cselekszik úgy nincs az a hermeneutika, nincs az a dialectika a világon, mely azt vitathassa, hogy ez nem szándékos sértés, még pedig becsületsértés a ministereínök ellen. És ha aztán az akkép bántalmazott a hivatott bíró elé lép s attól elégtételt kér: úgy kétségtelen, hogy mindaddig, míg e házban a becsületben való szolidaritás érzete, az önbecsülés, a törvény tisztelete élni fog: a bíró megfogja büntetni a sértőt, bárki legyen is az, s elégtételt adand a sértettnek, legyen az koldus, legyen az minister. A kérdésnek szorosán büntetőjogi mozzanatait a fennebbieken összefoglalva, áttérek ezen kérdés némely speciális oldalainak megvilágítására.

Elismert elméleti tétel az, hogy a becsület abstract értelemben véve, mint az egyéni bensőség eszménye, mint tisztán ethikai momentum, nem tartozik a külvilág hatáskörébe s így voltakép meg sem is sérthető; a gyakorlat szintén azt bizonyítja, hogy a jobbak elismerése s a tiszta öntudat elegendő s legjobb biztosítéka a férfiúi becsületnek. És midőn e tételek alapossága kétségbe nem vonható, nagyon könnyen felmerülhet a kérdés, hogy vajjon szükséges-e helyes és célszerű-e, hogy én egy silány szóbeli bántalmazás miatt elégtételt a bíróságnál keresek; helyes-e, hogy Tisza Kálmán, a miniszterelnök, azon férfi, ki az egyszerű polgárok sorai közül magát a férfiúi cselekvési kör legmagasabb régióiba felküzdötte s kinek tettei fölött végleges ítéletet mondani amúgy is csak a történelem fog majd hivatva lenni, a ki azonban fölül áll azon, hogy minden méltatlan sértéssel és sértegetővel szembe álljon; — mondom felmerülhet a kérdés, ha vajjon helyes-e, hogy ily férfiú becsülete megsértése miatt az elégtételt a bírótól várja; avagy nem volna-e ildomosabb, nem volna-e méltóbb e nyomorult bántalmazást annak meggondolatlan szerzőjével együtt a megérdemlett ignorálással fenyíteni. Igen, e kérdések felmerülhetnek s föl is merültek előttem s biztosítom a tisztelt esküdt urakat, hogy mind a miniszterelnök, mind a közvádoló szívesen választották volna ezen utóbb jelzet utat, ha azt választaniuk szabad lett volna. — Ámde nem volt szabad ezt tenniök.

A miniszterelnök, a kormány vezére, nem az a boldog magánember, a ki hivatkozva minden tiszta öntudatára, szó nélkül megvetheti az aljas támadásokat. A miniszter a király tanácsosa, az állam első tisztviselője, kinek magas hivatalának attribútumain túl azon kötelezettség is nehezül, hogy a külső tiszteletnek, méltóságnak és fénynek azon nimbusát, mely magas állását övezi minden sértéstől megóvja s azt, mikor ideje eljön, a folt árnya nélkül adja vissza megbízóinak, a királynak s a hazának. Tisza Kálmán, a magán ember, megvetheti vagy személyesen megboszulhatja — tetszése szerint — az insultust; Tisza Kálmán a miniszter, nem tűrheti el, hogy fejedelmének tanácsosát, hazája alkotmányos kormányának vezérét, képviselőjét — utczai suhanc módjára — gaznak nevezze egy magáról megfélelkezett journalista. És ez, uraim nem hiú praetensió, nem udvari etiquette, hanem elméletileg, gyakorlatilag jogosult államtani igazság s rég elfogadott alkotmányos tétel.

Középkori államok, abszolút monarchiák, a dynastiák családi joga, a vallásos tradíciók varázsa, az alattvalók jobbagyi hódolata által tartatnak fenn. A modern parlamentáris államok egész alkotmányos élete két oszlopon nyugszik, az egyik a legitim tényezők, az intézmények törvényes tisztelete, a másik a különböző nézetűeknek, a polgároknak egymás irányában való deferentiája. A hol ezek bármelyike megdől, ott nincs többé boldogulás, nincsen üdv; s ha megengedjük, hogy azokat minden meggondolatlan ember akár gonoszságból, akár vétkes könnyelmőségből minduntalan kedve szerint alááshassa, végre azon oszlopok is megdőlhetnek, a mint ledől a legerősebb tölgy is, ha a férgek gyökerét örökké rágják.

Egy másik tekintet, mely előttem lebegett, midőn a sajtópört megindítottam, a magyar sajtó s a magyar irodalom tisztességének érdeke volt. Magyarországon a sajtó nem nagy hatalom, az igaz de hivatása nagy és komoly, nagyobb és komolyabb mint sok más európai sajtóé. Nálunk a napi sajtónak nem csak köz- és társadalmi életünk tükrének kell lennie, de kell hogy legyen a magyar törekvéseknek, a magyar kultúrának kezdeményezője, magyarázója otthon, — a magyar nyelvnek, a magyar érületnek és öntudatnak közvetítője a nemzetiségek irányában s mozgalmáiknak, aspirációinknak tolmácsa, igazolója, a külföld, a világ előtt. Nem lehet hát közönyös senkire nézve, hogy milyen a sajtó. — És most kérdek mindenkit, a kiből ép az elme romlatlan a szív — hogy ha e sajtó önfeledségében a bántalmazások, az aljas személyeskedések tárházává válik; ha e sajtóba uralomra vergődik a durvaság s divatosá lesz az ízléstelenség; ha e sajtó a helyett hogy nemes aspirációinkról tanúskodjék s hogy nemzeti csinosodásunk igazolványa legyen, csak éktelen viszályainkról, szomorú sülyedésünkről szolgáltatand majd írott bizonyítékot a világnak, kérdem uraim, az ilyen sajtó meg fog-e majd oktatni, hódítani, kibékíteni, igazolni? Nem, uraim, és százszor nem! Az ilyen sajtó csak compromittálni fogna bennünket s csakis arra szolgálna, hogy elébb megvessék, aztán megutálják s megrontsák a magyart. Tehát a mint már fentebb is mondtam, a mi sajtónk ügye általános és országos ügy. Az állam, annak hivatott közegei a társadalom, minden honpolgár köteles a fölött örködni s odahatni, hogy az hivatásának megfeleljen.

Ezen kötelességek közül az esküdtzékekre az esik osztályrészü, hogy figyeljenek, nehogy a sajtó a bűnös szenvedélyek tomboló helyévé süllyedjen le és hogy a törvény szigorával irtsák ki az elaljasodásnak, a póriasságnak minden gyökerét, a hol az csak mutatkozik. Uraim, e kötelességet nem a zsarnokság róttá önökre, e megbízást önök az 1848 diki törvényből nyerték.

Ezen jogi s igazságszolgáltatási általános tekintetek kifejtése után visszatérve ismét a concret esetre, ki fogom mutatni, hogy a vádlott a kíméletre szintén nem érdemes és hogy őt még enyhítő körülmények sem mentik.

A vádlott felháborodásának valóban nem volt semmi oka, de még csak ürügye sem volt! csak egy alkalom merült fel számára, hogy egyéni képességéhez mérten ő is bekiálthasson a napi kérdések zajába s gyermekes petulantiaival sárral dobálódzék oly téren, a hol csak tisztos fegyverekkel szokás harcolni.

Tisztelt esküdt urak! hiszem, hogy félre nem fognak érteni s remélem, hogy megértettek. Önök befogják látni, hogy midőn én becsületsértő hírlapíró bíróság elé állítok, azt nem kicsinyes érzékenykedésből, nem üldözési hajlamból, nem is a sajtószabadság elleni hivatalos felgerjedésből. hanem komoly tekintetekből indítatva tettem. Ama tekintetek, ama szent érdekek nevében, kérem most önöket az igazságszolgáltatására. A sértés, a menthetetlen sértés constatálva van, a vizsgálat, a vádlott beösmertetése tisztába hozta, ki a tettes. Itt kétség nem merülhet fel. itt controversiáról nem lehet szó, nem különösen önök előtt, kik a becsület difinitionját nem keresik elméleti tételekben, hanem ösmerik azt a józan ész belátása és a szív ösztönei folytán; oly férfiak előtt, kik utálják a rágalmat és az aljasságot s tisztelik, szeretik a becsületet nem mint egy abstract elvet, vagy mint valami jogszabályt, hanem mint díszét s elidegeníthetlen kincsét, jutalmát a nehéz küzdelmes életnek.

Mondjanak uraim ítéletet a törvényes igazság politikai és társadalmi reputatióknak, az irodalmi tisztesség és a szabadsajtó, szóval a legfontosabb kulturális tényezőink érdekében; mondjanak megegyezőt azon esküvel, melyet csak imént tettek le s a melyben Isten előtt fogadták önök, hogy félre téve minden emberi tekintetet, mint bírák igazságot fognak szolgáltatni.

Komjáthy Béla védő:

Mélyen tisztelt esküdtzék! Midőn vádlott védelmére vállalkoztam, átvoltam hatva annak tudatától, hogy szemben az incriminált közleménynek véleményem szerint is, — a komoly meggondolás és a higgadság által szabott határt túllépő modorával — a védelem nehéz feladat leend, de midőn ennek ellenében tekintetbe vettem egyrésről a vádlott ifjúságát, másrésről pedig a közlemény megírásának indító okát, akkor azon sorok, melyeknek védelmét nehéz feladatnak tekintettem, egészen más színben tűntek fel előttem, és az első perczben védenczem ügye iránt lelkemben támadt aggodalmat a biztató remény váltotta fel.

Az aggodalmat a remény váltotta fel, mert bizván a tisztelt esküdtzék minden egyes tagjának nemes gondolkozásába, erős lett bennem a hit. hogy önök hasonlólag mint én — mielőtt vádlott vétkességét kimondanák, vissza fognak gondolni azon időre, mikor még önök is

oly ifjak valának, mint az, ki most a vádlottak padján ül — vissza fognak gondolni arra a korra, midőn kizárólag a szív vezérli a tetteket, midőn egy eszme, egy irány, túl csapongó lelkesedéssel képes megtölteni a kebelt, — midőn a vágyak és remények a biztos teljesülhetés tudatában születnek meg — holott a későbbi korban talán azon vágyaknak és reményeknek a tapasztalatok által megérlelt ész, még létjogát sem ismeri el. Erős lett bennem a hit, hogy vissza fognak gondolni azon korra, midőn egy bár jogosult alappal sem bíró hiú törekvés vagy remény megsemmisülése is elég arra, hogy a túl csapongó lelkesedést azonnal a kétségbeeséssel cserélje fel, meg fogják gondolni, hogy az érzelmek és a szenvedélyek ezen harczában az ész csakis keserű csalódások után és hosszú tapasztalások segítségével szokott és tudhat a szív felett győzedelmeskedni, és az őt megillető vezérszerepet a, tettek mezején elfoglalni.

S mert hiszem, hogy mindezekre vissza fognak gondolni) lelkem mélyéből meg vagyok arról győződve, hogy önök hajlandók lesznek mind azt a mi elkárhoztatható, a szent tűznek, a lelkesedésnek, és nem az öntudatos elhatározásnak tulajdonítani, és védenczemet szavazatukkal felmenteni fogják

Azt hiszem, tökéletes elég volna, védenczem védelmére ennyit előadni, hogy még ha vétkes volna is, felmentessék, de mert szerény véleményem szerint ezek tekintetbe vétele nélkül sem lehetne védenczemet a vádlelél alapján vétkesnek kimondani, azért kötelezve érzem magamat a védelmet bővebben is kifejteni. A védelemben azonban nem fogom — mert nevelésem tiltja — azt a szótárt igénybe venni, — a melyet a főügyész úr védbeszédében felhasználni jönnek látott.

Mielőtt azonban a védelmet megkezdeném, szükségesnek tartom felemlíteni azt, mit ugyan uraim önök is nagyon jól tudnak, hogy önök egyedül és kizárólag csak a felett lesznek hivatva bírálatot mondani, vájjon a kir. főügyész úr által beadott vádlelélben foglalt vád alapos-e vagy nem, és ha esetleg oly sajtó vétséggel vádolná a kir. főügyész úr védenczemet, mely törvény szerint meg nem állapítható, védenczem, önök által még azon esetben is felmentendő, ha más természetű sajtóvétségben, vádolás esetén vétkesnek kimondható volna is.

A vádlelél védenczemet az 1848-iki sajtótörvény 10. §-ába ütköző rágalmazás miatt kéri vétkesnek kimondatni, ezen szakasz pedig a törvény által alkotott hatóságot vagy testületet védi, a maga egészében *n* rágalmazás ellen.

Hallották önök uraim az incriminált közleményt, melyben, igaz, meg van támadva Tisza Kálmán országgyűlési képviselő és bihari földbirtokos, de az egész közleményben nincs egyetlen szó, nincs egyetlen vonatkozás, mely a ministeriumot mint törvény által alkotott hatóságot, vagy Tisza Kálmánt mint ministert sértené

Az incriminált cikkben fel sincs említve e szó ministerium és nincs benne vonatkozás a miniszterre sem, hogy ezen közleménynek nem is volt célja a törvény által alkotott hatóságot, milyen a ministerium vagy pedig a köztisztviselő milyen a miniszter is, sérteni, onnét is kiderül, hogy oly tényért szólal fel és mond bírálatot, mely tényben megtörténte, vagy meg nem történte — legalább törvény szerint sem az összes, sem az egyes ministerek befolyása által nem szabályozható.

Tisza Kálmán úr sem személyében, sem mint minister nem képez hatóságot —mert ezen szó alatt hatóság, az 1848. sajtótörvény 10. §-a nem a hatóság fogalmát egyesítő illetve az azt alkotó egyik vagy másik köztisztviselőt akarta védelmezni, hanem védelembe akarta részesíteni azon tisztséget, azon igazgatási fórumot mely eltekintve az azt alkotó közegektől és hivatalos személyektől — mint önmagában fennálló s működő individum az állam gépezet szervezetének kiegészítő részét képezi.

Hogy az 1848. sajtótörvény 10. §-a így és nem másképen értelmezendő, az a sajtótörvény 11. §-ából is fényesen igazolható, mert azaz, hogy ezen szakasz a köztisztviselőt mint ilyet a rágalom ellen külön védi — kétségtelenné van téve, hogy az egyes köztisztviselők ellen — legyenek azok vezér vagy alantos szerepekre hivatva — elkövetett rágalom, nem egy azzal — midőn maga a hatóság — a maga egészében rágalmaztatik.

Jól tudják azt az igen tisztelt esküdtszék tagjai, hogy hazánkban 1848-ban és azelőtt az államigazgatás minden ágában az eljáró hatóságok collegiális szervezettel bírtak, ugyanazért, mert, az 1848 iki törvényhozók lehetők hitték, hogy a hatóság fogalmát egyesítő köztisztviselők egyike ellen is lehet úgy rágalommal élni, hogy ugyan akkor egy másik köztisztviselő mellett bizalom nyilváníttassék — tehát természetesen, különvédelembe részesíték úgy a hatóságot a maga egészében mint nagyon helyesen, külön védelembe részesíték annak egyik tényezőjét: a köztisztviselőt.

És hogy az 1848-iki sajtótörvény ezen szó alatt hatóság nem egyes köztisztviselőt, de collegiális szervezetű igazgatási közeget értett, kivüláglik a sajtótörvény 19. §-ából is, a hol a 10. § ba ütköző sajtóvétség esetén, az illető hatóságok vagy testületek —tehát többekből álló igazgatási közeg által hozandó határozattól tette a kereset megindíthatását függővé.

Ezeket azért láttam szükségesnek előadni, hogy ez által lehetőleg igazoljam azt, hogy még ez esetben is, ha az incriminált közlemény a sajtótörvény valamely szakaszát csakugyan megsértené is, mit nem tagadok meg, még az esetben sem lehetne a vádlevél alapján védeczemet most vétkesnek kimondani, mivel a vádlevél kizárólag és egyedül, csak a sajtótörvény 10. §-ban foglalt sajtóvétség megtorlását kéri — már pedig jelen esetben az incriminált közlemény megbírálásánál ezen szakaszcól még csak szólani sem lehet s azt alkalmazni nem szabad.

De még ennél is tovább megyek tisztelt esküdtszék, és egész határozottan merem állítani, hogy az incriminált közleményt még a sajtótörvény 11. §-val sem lehet összeköttetésbe hozni, mert ezen szakasz a köztisztviselőt csak hivatalos tetteire vonatkozólag védelmezi, már pedig a felolvasott közleménynek nincsen egyetlen szava, mely a köztisztviselőt a ministert rágalmazná, csakis Tisza Kálmánt mint magán-személyt, mint befolyásos egyént támadja meg, de hogy sem a minis-terelnököt, sem a belügyministert nem akarta a kérdéses közlemény megtámadni, onnan is látszik, hogy oly tényért történik e közleményben felszólalás, a mi sem az elnök, sem a belügyminister hivatalos tetteivel összeköttetésbe nem hozható, a mennyiben valakinek elfogatását, vád alá helyezését, vagy elítélését a ministerektől tökéletesen független hatóság határozza el.

A kérdéses közlemény — igenis egész készséggel elismerem — megtámadja Tisza Kálmánt az egyént mint politikust, mint politícai ténnyezőt, de sem a hatóságot sem a köztisztviselőt nem. Azért védenczemet a vádlevél és a sajtótörvény 10. § alapján vétkesnek kimondani nem lehet, daczára annak, hogy a megtámadott Tisza Kálmán esetleg most a korona tanácsosa tehát köztisztviselő.

Ha példát veszünk azon lehetőségből, a mi ott, hol a büntető hatalom egy része nagyon helyesen az esküdtszék bölcsességére van bízva, — megtörténhetik, akkor állításom még igazabbnak tűnend fel.

Ha egy esküdtszék tagjainak azon kérdésre kellene felelni, vajjon vádlott követett-e el gyilkosságot, képzelhető e olyan esküdtszék, mely kimondaná vádlott bűnösségét akkor midőn gyilkosság nem is történt. Az esküdtszék tagjai bár kivétel nélkül mégis volnának arról győződve, hogy testi sértés vagy más büntetendő cselekmény csakugyan elkövetett, a gyilkosság vádja alól minden bizonynyal felmentenék azt, ki azzal igazságtalanul vádoltatnék.

Ezen példa a jelen esetre is alkalmazható, mert ha védenczem által követett is el sajtóvétség, de azon vétség semmi esetre sem, a mit a vádlevél megtoroltatni kíván.

Lelkem mélyéből meg vagyok arról győződve, hogy az igen tisztelt főügyész úr is mint jogász, és ha igazságszerető ember, velem egy véleményben van, és mert jól tudom, hogy ő vádlevelében nem azért hivatkozott a sajtótörvény 10. § ára, mintha a 11. §-ban kiszabott büntetést kétszeresen, a 12. §ban kiszabott büntetést pedig négyszeresen felülmúló büntetés kimondásában és alkalmazásában gyönyörködnék azért kutatni kezdtem a vádlevél ily alakban történt fogalmazásának indokát, s azt hiszem meg is találtam azt. Véleményem szerint, az indok a következő: 1877 január 25-én a magyar képviselőház ülésében Tisza Kálmán úr mint minister nagy garral úgyszólván tüntetőleg — kinyilatkozta, hogy a sajtó támadásait — mindaddig, —míg azok az ő személyére vonatkoznak, tekintetbe venni nem fogja s a megtorlásra lépéseket nem teend. Nehogy tehát ezen kijelentésével ellenkezésbe hozassék a minister úr, — mert a kérdéses czikk ellen a főügyész úr föllépni akart, — a főügyész úr nem tehetett mást, minthogy a Tisza Kálmán nyilatkozata által, vele szemben a hivatkozásra alkalmatlanná vált 11. és 12. § okát a 10. §-sal cserélte fel. Én azonban bízom az igen tisztelt esküdtszék tagjainak pártatlanságába és bölcsességébe, és hiszem, hogy a kir. főügyész úr ezen önkényes szakasz cserélési eljárását, határozatával törvényesíteni nem fogja.

Tisztelt esküdtek — ha mindezek nem állanának is miket eddig elmondani szerencsém volt, még akkor sem lehetne védenczemet bűnösnek kimondani — nemcsak a sajtótörvény 10-ik de a 11 és 12-ik szakaszok értelmében sem.

Az 1848-iki 18 t. ez. 10., 11. és 12 §-ai úgy a hatóságot, mint a köztisztviselőt, valamint az egyént a rágalom ellen védik, már pedig daczára annak, hogy az incriminált közlemény túlságos erős, sőt elismerem nyíltan, durva hangon van szerkesztve, — az rágalmazást még sem tartalmaz.

A rágalom régi és mostani criminalis praxisunk, az 1843-ik évi büntetőjavaslat, sőt legutóbb alkotott, de még életbe nem lépett büntető

törvénykönyv szerint is az — midőn valakire vonatkozólag az elbeszélésben, vagy nyomtatványban, határozottan megnevezett büntettek, vagy erkölcstelenségek foglaltatnak és állíttatnak. Az incriminált közlemény azonban egy határozottan megnevezhető büntettet vagy erkölcstelenséget sem fog a hatóságra, a miniszterre, vagy Tisza Kálmán úrra, azért törvényeink szerint a kérdéses czikk miatt csakis mint becsületsértés miatt lehetne megtorlást követelni.

A bepanaszolt közlemény támad, sért, — de oly concret cselekmény elkövetésével senkit sem vádol — mely alkalmas lenne a rágalmas fogalmának megállapítására, és a midőn támad, és a midőn sért, sem hatósággal, sem köztisztviselővel, nem foglalkozik, hanem összes támadása, kizárólag egy személy ellen irányul — azon személy ellen, — kit mint embert, mint politicust, leálcázni akar.

Egy jogász, egy törvénytudó, elítélheti az incriminált közleményt kárhoztathatja annak intentióját és modorát, — de rágalmat nem találhat abban, mert a jogi meggyőződést nem a személy iránt való ellenszenv, vagy rokonszenv érleli meg — hanem megérleli a törvényhozás intentióinak ismerete és az ezen alapuló józan jucidium.

A főügyész úr sem mint jogtudor igyekszik most babérokat szerezni, hanem miniszterének elismerésére vágyik.

Az előadottak, után szükségtelennek tartom, az incriminált részek, nyelvészeti bonczolgatásába bocsátkozni, s abból a védelem részere fegyvert kovácsolni, mert az igazság önmagában is nagy erősség noha nem volna nehéz feladat, ezen részekből azt is kimutatni, hogy azok egyike sem támadja meg Tisza Kálmán urnák magán jellemét. A közlemény megtámadja őt, mint politicust, megtámadja az ő politikáját, még pedig, elismerem, hogy erősen, sőt kíméletlenül, erre azonban igen tisztelt, uraim joga van a haza minden polgárának, s erre ellehet készülve, mindenki, a ki a politica küzdterére lépett.

Tisza Kálmán urat mint ember, becsületesnek tudom, és tartom én is, azt sem vonom kétségbe, hogy politikájának alapja a meggyőződés, ez azonban nem zárja azt ki, hogy politikáját minden alkalommal meg ne támadjam. Védenczem, közleményében is ha csakugyan van valami a mit elkárhoztatni lehet, az nem az a rész, mely Tisza Kálmán politikáját megtámadja.

Elkárhoztatni lehet benne az irmodort, úgy de ez az irmodor éppen nem fájhat annak a Tisza Kálmánnak, aki most is maga körül látja azt, a ki az ilyen irmodornak megteremtője volt, ha tehát saját érdekében, helyeselte egykor azt az irmodort, ne érzékenykedjék most, midőn esetleg az ellené használtatik fel. —

Én igen tisztelt esküdtszék, lelkem mélyében meg vagyok győződve, hogy védenczem azon vétségben, melylyel vádolva van, vétkesnek ki nem mondható.

Ezen meggyőződésemből kifolyólag, védbeszédemet mint védő tovább folytatni szükségtelennek tartom, csak mint ember — kívánok még önköz néhany szót intézni.

Az incriminált közleményt — mint önök tudják, — egy ifjú ember írta, egy ifjú, kit azon egyénhez, — kinek érdekében állónak vélte a közlemény megírását, — barátság és irodalmi viszony köt. A mely viszony az ugyanazon egy közlönyben való dolgozás folytán, és a folytonos együttlét által nemcsak fokozódott, sőt bensővé vált.

A barátság, az emberi érzelmek, egyik legmagasztosabbika, tudják önök is, uraim, mily hatalmas az, — az ifjút férfivá — az aggot ifjúvá tudja tetteiben átvarázsolni. A barátság, az öröm, a kétségbeesés, e különböző érzelmek megteremtésének nagy mestere, a gyenge idegzetűt vakmerővé, a daczost szeliddé változtatja át.

Ezen érzelem, mely a szívben támad, az élet egész folyamán uralkodik az emberen, — uralkodik az ész felett. — A tetteknek, melyek a barátság hatása alatt követettek el alapja a szív, és nem az ész, mert a számítás a barátság érzelmével szemben nem létezik sőt ismeretlen fogalom.

Egy ifjú lelkében megfogamzott baráti érzelem mindig fokozottabb, mindig követelőbb, mint a későbbi korban. És ha talán megengedhető is az, hogy a férfi korban, a baráti cselekmény elhatározásánál, az ész ha nem is vezérszerepre, de legalább tanácsadásra hivatva van, az ifjú korban, az soha sincs úgy, mert a fiatal szív uralma az ész tanácsait még figyelemre sem méltatja, — hanem rohan vakon előre tetteiben, és a ne talán általa vagy a körülmények által felidézett veszély, akaüály, vagy fájdalom, törekvését csak fokozza, s a baráti kötelezettség, teljesítésének tudata, a fájdalmat, a szenvedést nálla örömré, gyönyörre változtatja át

Ily érzelem dagasztja ifjú védenczem kebelét az iránt, kinek érdekében, az incriminált közleményt megírni szükségesnek vélte.

De kérdem önöket uraim, tisztelt esküdt urak, váljon csudálkozhatnak-e azon önök, ha egy ifjú, epébe mártott tollal támadja meg azt, a kit baráti érzelmeitől el vakultan, barátja sanyarú sorsának okozójául tekint váljon csudálkozhatnak-e azon? ha egy ifjú, így módon véli érzelmeit és ragaszkodását kifejezni, az iránt a kihez nemcsak a barátság köti, hanem a kinek politikai irányát helyesnek tartja s azért lelkesül és a kit mint hírlapíró, mesterének ismer el, váljon csudálkozhatnak e azon, ha a féke véstett indulat ragadja el az ifjút akkor, midőn azt a barátját, kit ő jutalomra, elismeréssel méltónak tart, meggyőződése szerint jogtalanul, törvénytelenül, szabadságától megfosztják, és börtönbe hurczolják

Én uraim az incriminált közlemény hangját elítélem de azt a ki azt meg írta, csak védeni tudom és elkárhozhatni nem.

Uraim, esküdt urak, az ifjúnak, a barátinak, — az ifjú lelkesedésnek, — a baráti érzelem szentségének védelmét keresem önöknél. Ezek nevében kérem önöket, hogy szavazatukkal vádlottat felmenteni kegyeskedjenek.

Kozma Sándor közvádoló replikázik a védő ügyvéd beszédjére. Bizonyítgatja, hogy a vádnak a sajtótörvény 10 §-ára való fektetése helyes volt A miniserelnök az ország legfőbb tisztviselője, személyében kulminálnak az összes hatóságok. Más felfogás mellett a miniserelnök becsületének megsértése nem tüntetnének súlyosabban mintegy hivatal-szolgáé. Felszólítja az esküdteket, hogy hagyják az Ítéletmondást Tisza Kálmán politikája felett a történelemre s tegyenek eleget a törvénynek s a jognak s becsületesen Ítéelve a vádlottat marasztalják el.

Komjáthy Béla védőügyvéd. A kir. főügyész úrnak általam ugyan nem provokált tanításait az esküdtszékek köteleességéről köszönettel fogadom, azonban nem óhajtanám ha mind azt, melyeket e részben elmon-

dani szíves volt, az esküdtszékek irányadóul elfogadnák, mert az által hitem szerint az esküdtszékek iránti bizalom s az ezáltal előidézett megnyugvás épen az ellenkezővel cseréltetnék fel, de mégis vagyok arról győződve, hogy az igen tisztelt esküdtszék minden tagja a főügyész úr tanítása nélkül is tudja jogait és kötelezettségeit, és legjobb meggyőződések s lelkiismeretek szerint fogják a határozatot meghozni.

Hangsúlyozá a főügyész úr, mintha én magam is elismertem volna azt, hogy az incriminált cikkben védenczem, Tisza Kálmánnak ha nem is mint hatóságnak, de mint magánembernek becsületét jellemét megtámadta.

Ezzel szemben kénytelen vagyok kinyilatkoztatni, hogy ily elismerést nem tettem, nem is tehettem, mert a kérdéses cikk csak mint politikust, mint államférfit támadja meg Tisza Kálmánt, az államférfit, a politikust pedig meglehet támadni a legkíméletlenebbül a nélkül, hogy az által az egyén magánjelleme megsértetnék. A felolvasott részek mindegyike igazolja azt, hogy a közlemény éle a politikus ellen irányult, valakinek pedig politikáját megtámadni nemcsak jogosult, hanem arra mindenki ki politikai pályára indul, előre ellehet készülve.

Én magam részéről kinyilatkoztatom, hogy én a magán életben, az embereknek egymás közt való érintkezésében a legnagyobb illemt óhajtom érvényre emelni. A politikai téren azonban, már a társadalmi illemt által szabott határt is átléphetőnek tartom, némely esetekben mert nagyon sokszor egy politikai iránynak érvényre emelése az ellenkező irány tökéletes megdöntése előtt teljes lehetetlen, ugyanazért a sarcasmust, a nevetségessé tételt a mennyire megrovandónak tartom a magánéletben való alkalmazások esetén, a politikai téren azok felhasználását nem csak jogosultnak hanem esetleg szükségesnek is tartom.

Ezeket azért hoztam fel, hogy igazoljam azt, hogy egészen más-képen bírálendő az meg, — aminek alapját és célját egy politikai irány megdöntése vagy érvényre emelése képezi

Az igen tisztelt kir. főügyész úr — vádlevelében kifejtett azon álláspontjának igazolására — hogy Tisza Kálmán úr törvény által alkotott hatóságot képez, azon megjegyzést látta jónak koczkatatni, hogy miért ne volna azon egyén, a ki belügyminister, törvény által alkotott hatóság, mikor e hazában minden törvénykezési hatóság az ő befolyásának van alávetve. Ezen állítással szemben kinyilatkoztatom hogy nincsen egyetlen egy törvénykezési hatóság sem, mely a belügyminister úr befolyása alatt állana — és valóban nem értem, hogy a kir. főügyész mire tudja ezen merész állítását állapítani.

Újból és egész határozottan állítom, hogy Tisza Kálmán sem személyében, sem mint minister nem képez hatóságot ha Tisza Kálmán mint minister, mégis sértve érzi magát, keressen elégtételt a törvény értelmében, de nem a sajtó törvény 10 ik §. alapján mert az nem a tisztviselőt, hanem a hatóságot védi, a köztisztviselőt csak is a sajtótörvény 11. §. védheti.

Ezen törvényben gyökerező állítással szemben — a kir. főügyész úr oly megjegyzést tett — mit a becsület érdekében szó nélkül nem hagyhatok — ugyanis a főügyész úr, hogy ezen állításomat megdönthesse, azt monda, — ha igaz volna az, hogy a sajtótörvény a ministert, a király tanácsosát, csak úgy védné a rágalmazás ellen, mint

bármely más köztisztviselőt, akkor azon nevetséges helyzet állhatna elő, hogy a minister és az írnok becsülete egyforma védelemben részesülne.

Ezzel szemben a becsület érdekében állítom, hogy a becsület éppen olyan szent az írnoknál, mint a ministernél, és ha védeni kell a becsületet, a rágalom, a megtámadás ellen, azt éppen úgy kell védeni a legutolsó szolgánál, mint a ministereknél. (Tetszés a hallgatóság közt.)

(Elnök csendre inti a hallgatóságot, különben kénytelen lesz a hallgatóságot a tereméből eltávolíttatni.)

Komjáthy: mert a becsületesség a minister uraknak nem kiváltságok, sőt ha megengedhető volna az, — hogy a becsület védelme az egyén állása szerint szabályoztassék — akkor nagyobb védelemben kellene részesíteni azon egyén becsületét, kinek nincs rangja, nincs nagy vagyona, és befolyása — mert egyedüli kincsét a becsület képezi.

Hogy egy minister hatóságot képez, azzal azt véli igazolni a főügyész úr, hogy hivatkozott Kuhn hadügyér esetére, aki ellen elkövetett rágalom — mint hatóság elleni rágalom bíraltatott el, ezen hivatkozás bár a jelen esetre nem alkalmazható, mégis annak ellenében bátor vagyok én egy más esetre hivatkozni, midőn az esküdtszék éppen oly értelemben határozott, mint a hogy én a kérdést felfogom. Ugyanis midőn ezelőtt néhány évvel a közlekedési ministerium egyik főtisztviselője ellen irányult sajtóvétség megtorlására a sajtóper megindított, mert az akkori közvádó hasonlólag a hatóságot látta megsértve és a sajtótörvény 10. §-a alapján kérte vádlottat vétkesnek kimondani, az esküdtszék vádlottat felmenté, később azonban midőn ugyanazon sajtóvétségért már a köztisztviselő keresett megtorlást, vádlott vétkessége megállapított.

Mint védbeszédemben, úgy most is állítom, hogy az incriminált közlemény az elnök vagy belügyministert nem támadta meg, mert ha feltehető is, hogy befolyását bizonyos egyén elfogatására felhasználná azt bizonyára nem mint minister tenné, azt róla feltenni a legnagyobb sértés lenne, de hiszem is, hogy a bíróságok a ministernek akarata, óhaja által nem is engednék magokat befolyásolni, ha tehát mégis felhasználta ez irányban befolyását, azt nem mint minister hanem mint magán ember tette. A kérdéses közlemény ezen befolyásának igénybe vétele miatt támadta meg Tisza Kálmánt tehát, a képviselőt, és a geszti földbirtokost.

Azt állítá a főügyész úr mintha én csodálkozásomat fejeztem volna ki a felett, hogy védenczem ellen a keresetet megindítá — én ezt soha nem mondhattam, mert jól tudom, hogy az neki kötelességévé volt téve hanem igenis megróttam és megrovom most is azt, hogyha már Tisza Kálmán úr, mint minister, a képviselő házban egész határozottan kimerte mondani, — hogy az ellene történendő támadások megtorlására lépéseket nem teend, miért hivatkozott öntudatosan és Tisza elhamarkodott kijelentését corrigálandó oly passusára a törvénynek, miről jogásznak, törvénytudónak a jelen esetben szólani sem lehet. Ha — Tisza Kálmán hatást kereső nyilatkozata után — nem tartotta helytelennek a kereset megindítását, akkor figyelmen kívül hagyva e nyilatkozatot hivatkozott volna a törvény azon szakaszára, a mely esetleg jelen esetre alkalmazható lenne.

A rágalom fogalmának általam történt magyarázatát nem fogadja

el a kir. főügyész úr, tagadja, hogy azon meghatározás a büntető jogtudományból volna merítve.

Én ezzel szemben is fentartom állításomat, és csak annyit jegyzek meg, hogy bizonyára más auctorokból meríté a főügyész úr a rágalom fogalmának meghatározását mint én. Én minden hazai jogász irataiból csak úgy olvastam, csak úgy tanultam a rágalmazás fogalmát mini a hogy elmondottam, és nézetem szerint a rágalom fogalmát másképen magyarázni nem is lehet, ha csak valaki saját céljának megfelelőleg nem akarja azt esetről esetre más alakba öltöztetni.

Az általam előadott védbeszéd minden pontját fentartom, — annyival inkább, mert azokat a főügyész urnák megdönteni, véleményem szerint nem sikerült.

Azért kérem önöket uraim, vegyék tekintetbe azt, hogy a jelen esetben, ha van is sajtóvétség, a sajtótörvény 10. §-ba ütköző sajtóvétség semmi esetre sincs. Vegyék tekintetbe, hogy az incriminált közleményt egy ifjú egyén írta s az e szerint inkább az ifjú lelkesedésnek, a tűznek, mint a komoly átgondolásnak szüleménye, vegyék tekintetbe azt, hogy védenczein a kérdéses cikket a barátság érzelmének hatása mondhatnám parancsára írta meg s végre vegyék tekintetbe, hogy önök határozása egy ifjú, jobb jövőjének esetleges megsemmisítését fogná eredményezni, és ha mindezt tekintetbe vették védenczemet a vád alól felmenteni kegyeskedjenek.

Elnök összegezi azután a vád és védelem főbb pontjait. Az esküdteket figyelmeztetve arra, hogy lelkiismeretök sugallata szerint Ítéljenek; e kezelő pontokat teszi elébök:

1. Megvannak-e az esküdtek lelkiismeretökben győződve arról, hogy az „Egyetértés“ 1877. évi december 21. 332. számában „Yerhovay el van fogva“ című cikkben foglaltatik e Tisza Kálmán m. kir. belügyminister illetőleg ministerelnök, mint törvény által alkotott hatóság elleni rágalom vagy nem?

2. Schäffer László szerzője-e a kérdéses cikkeknek.

3. Vétkes-e Schäffer László Tisza Kálmán belügyminister, illetőleg ministerelnök, mint törvény által alkotott hatóság rágalmazásában?

Az esküdtek főnöke egy félórai tanácskozás után a következő ítéletet hirdette ki:

Az 1. kérdésre 9 igennel, 3 nemmel szavazott.

A 2. kérdésre a válasz egyhangúlag igen.

A 3. kérdésre a válasz 8 igen, 4 nem.

E szerint az esküdtszék Schäffer László vádlottat vétkesnek nyilvánítja.

Komjáthy Béla védőügyvéd semmiségi panaszt jelent be.

III.

LÁZÍTÁSI VÁD.

H o i t s y Pál, fővárosi reáliskolai tanár ellen az 1848. évi XVIII. törvényczikk 9. § ába ütköző lázítás miatt indított sajtóperben mondott

v á d b e s z é d .

— *A budapesti kir. törvényszék mint sajtóbíróság előtt 1880.
ápril hó 2-dikán. —*

(A vád alapját képező közlemény akkor jelent meg, midőn Verhovay Gyulát báró Majthényi Izidor párbajban meglőtte és e miatt a főváros egész forrongásba jött. Utczai csődületek történtek, a nemzeti kaszinó ablakait heverték és a zavargás elfojtására igénybe vett katonaság két egyént agyon is lőtt.)

A vádlevel következőleg hangzott:

Tekintetes esküdtszéki sajtóbíróság!

A Budapesten (Wilkens F. C. és fia nyomdájában) nyomtatott „Függetlenség“ politikai, közgazdasági és társadalmi napilap f. év 14. számában „Szellő és zivatar“ felirattal megjelent közlemény az 1848. 18. t. ez szerint büntetendő sajtóvétséget foglalván magában, ennek törvényes megtorlása végett indítványomra a vizsgálat teljesített. Ennek folytán már most a jelzett nyomtatványnak a nagym. minister-tanács vonatkozó megbízásának és a vizsgálati iratoknak csatolása mellett tiszteletteljesen a következő vádlevelet terjesztem elő:

A közlemény a nép hangulatáról szólva, azt mondja: „*az időnek telje óriási léptekkel közeledik*“, a közlemény további folyamában világosan megérteti, hogy „*az idők telje*“ annyi mint az ellentállás, 9-z erőszakoskodás, vagy saját kifejezése szerint a „*zivatar*“ kitűnik, hogy ezeket óhajtja felidézni, vagyis hogy a közbéke és csend erőszakos megzavarására lázít. Erre utalnak a cikk következő kitételei: „*Nézd azt az alig ezer főből álló csoportot, mely a kaszinó ablakai előtt állást foglal s a keblének szegzett szuronyokra nincs más felelete mint Éljen Verhovay! Itt vannak melleink, lőjetek. Nézd azt a nagyobb tolongást, mely másnap azon a helyen hajjait felveti s nem vereti magát széjjel sem a*

brutális drabantok durva lökdösései, sem az elgázolással fenyegető lovak patáitól. Hatalmas szó ez, a nép beszélt. — Majd ismét: „*A kedélyek fel vannak háborodva, a nemzet szíve vérzik egyre s nem tesznek semmit, hogy elállítsák ezt a csorgó vért. De megtesznek mindent, hogy felszaggassák újból meg újból a sebet s vasmarkaikkal új gyilkot verjenek bele.*” — Tehát egyrészt magasztalva látjuk a közhatalomnak való ellenállást, másrészt azt hirdetik, hogy a hatalom kezelői vasmarkaikkal új gyilkokat vernek a nemzet régi sebeibe. A közbéke és csend erőszakos megzavarására való lázítás ezekben nyilván való. — A közlemény további folyamában az állam hajójának kormányzóirol az mondatik, hogy ők felkorbácsolják a tenger szörnyeit, ők készítik elő a zivatart, ők szítják a szelet, mely rohadt és ép gyümölcsöket ráz le a vízre: aztán így folytatja: — „*Hanem ezeket a rohadt gyümölcsöket le fogjuk szedni, s mond meg Bátyánk annak a romlatlan magyar népnek odalent, hogy a munka helyünkön talál. Minket nem lehet elriasztani. Ismer jaks a kötelességet, melyet magunkra vetünk és ennek teljesítésében vissza nem tarthat sem orvítamadás, sem a bérencz gölyő. Ott világít felénk a tűzszlop Collegno felől. Zászlónkat befecscenté a vér és mi a zászlót még magasabbra emeljük. Minket helyünkről csak a halál szállít el, íme itt vannak melleink löjtek.*” — Ezen kitételekben hasonlólag buzdítás, lázítás rejlik a közbéke és csend erőszakos megzavarására. A teljesített vizsgálat során megállapított, hogy a cikk szerzője Hoitsy Pál, budapesti fővárosi reáliskolai tanár. A közbéke és csend erőszakos megzavarására való lázítás az 1848-iki sajtótörvény 9. §. értelmében büntetendő sajtóvétség levén, melyért ez idézett t. ez. 13. §a alapján első sorban a szerző vonandó feleletre: Vádolom Hoitsy Pál, budapesti fővárosi reáliskolai tanárt az 1848-iki sajtótörvény 9. §. ába ütköző lázítás miatt és tiszteletteljesen kérem a tekintetes esküdtszéki bíróságot, hogy törvényt és igazságot szolgáltatván, a sajtóvétséget megtorolni méltóztassék.

A vád tárgyát képező cikk felolvasása után. **Dr. Székely József** előadja a vádat. Mindenek előtt felolvassa a 48-iki sajtótörvénynek a vád alá helyzet vétségre vonatkozó szakaszát. E szakasz így szól: ki a közbéke és csend erőszakos megzavarására lázít 2 évig terjedhető fogsággal és 1000 forintig terjedhető pénzbírsággal büntetetik. E szakaszból kitűnik, hogy a lázítás tényét a törvény feltétlenül bünteteni rendeli, bármilyen lett legyen a lázítás oka és tekintet nélkül arra, lett-e a törekvésnek eredménye?

És ez természetes; mert a társadalom, bajainak orvoslására rendes alkotmányos intézményekkel bír. Bármilyen jó ügy előmozdítására lázítás útján hatni nem szabad. Ha forognak fenn más momentumok, ezek legfőlegb enyhítő körülményeknek tudhatók be és ilyen esetben a bíróságnak joga van, még ha az esküdtek meg is állapították a lázítás tényét a kiszabott büntetés maximumáról a minimumra leszállani és esetleg egy napi fogságra s egy forint bírságra vádlottat elítélni.

De a lázítás tényét a törvény feltétlenül bünteteni rendeli, mert a lázítás mindig veszedelmes a társadalomra és pedig a legveszedelmesebb akkor, ha lázítás sajtó útján követtetik el. A szónoknak módjában van magát a hallgatóságnak kedélyhangulatához alkalmazni és azt ha szónoklatának hatása túlment a kellő korlátokon lecsillapítani is képes. De a sajtó útján történő lázításnál ezen lehetőség nem forog fenn, mert a lap ezer és ezer

példányban terjed a közönség között, felhevíti annak kedélyét és főleg az ifjúságnak jobb ügyszó méltó hevére hat s nincs a cikkkirónak módjában és hatalmában a szenvedélyek kitörését megakadályozni.

Attér ezután a lázítás lélektani mozzanataira s kimutatni igéri, hogy a cikk hatalmas lehetett a lázítás előidézésére. Az ember természeténél fogva inkább hajlandó a rosszra, mint a jóra. A jóra való elhatározás a józan ész és lelkiismeret szavára támaszkodik; a rosszra való indulat a józan ész és lelkiismeret szavát háttérbe szorítani igyekszik. Midőn tehát valaki nem az észhez és lelkiismerethez szól, hanem az indulatot kelti fel és e célra az ámitás és hízelgés fegyvereivel él, és ily úton akar hatni a tömegre, az kétségkívül lázít. Fokozza az ily ténye az, ha valaki, ki ilyenképen számítja ki a tömeg szenvedélyeit, a felelősséget másra akarja hárítani. Mert ha a tömeg azzal ámitatják, hogy tetteiért nem ő, hanem mások felelősek, akkor éppen semmi nem tartóztatja vissza a felszabadult indulatokat.

Vájjon mennyiben alkalmazható ez a vád tárgyát képező cikkre?

Felemlíti azon sajnós eseményeket, melyek a cikk megjelenését megelőzték. Nincs ember, ki azon eseményeket helyeslené. Figyelmeztet azonban arra, hogy midőn azon párbaj maly a tüntetésekre állítólag alkalmat adott, megtörtént, a bíróság azonnal az nap megindította az eljárást. A lapok egy része azonban különféle álhírek terjesztése által a közönséget felizgatta, s megkezdődött a tüntetés a kaszinó előtt. Másnap jelent meg a vád tárgyát képező cikk.

Elemelvén a cikk egyes kitételeit, konstatálhatni hiszi, hogy az teljesen alkalmas volt arra, hogy felkeltse a szenvedélyeket, hogy erőszakos kitöréseket idézzen elő. A mint tényleg a zavargások más napon sokkal nagyobb mérvben ismétlődtek. „Az idők telje közeledik,“ mit akar ezzel a cikk mondani? Hogy bekövetkezik az „ellenállás,¹¹ a „zivatar-“, és rögtön erre bekövetkezett a közbékének újabb, a korábbinál erőszakosabb megzavarása. Természetes ezen eredmény, midőn a cikkkiró azt mondja, hogy a „rodhadt gyümölcsöket te fogjuk szedni!¹ „Minket nem lehet elriasztani“

A cikk továbbá azt mondja, hogy „nem tesznek semmit, hogy elállítsák a csorgó vért, de megtesznek mindent, hogy felszaggassák újból a sebet“. Pedig cikkkiró jól tudta, hogy az eljárás a tudvalevő ügyben megvan indítva, és úgy ámitás, hízelgés és hazugság által a nép indulatát és szenvedélyét akarta felizgatni és elvetette a lázadás üszkét.

Nem akar kiterjeszkedni az ezután történetekre csak arra utal, hogy a zavargások két ember-életet kívántak áldozatul.

Mindezeket összefoglalva, miután az incriminált cikkben a lázítás tényálladékát megállapítva látja, s minthogy azt vádlott írta, utalva a törvény lutározott rendeletére, kéri az esküdteket, hogy kötelességüket ismerve, mondják ki a vádlottra a vétkeket.

Ezután vádlott védője emelt szót. **Komjáthy Béla:** Tisztelt esküdtszék! Tekintetes kir. törvényszék!

Mielőtt a védelmet megkezdeném, kötelességemnek tartom, — úgy *z igen tisztelt esküdtszék iránt való tekintetből, mint a tekintetes bíróság iránt tartozó tiszteletből, de különösen az illem szempontjából, leghatározottabban visszautasítani közvádló urnák azon kifejezését, a helyben védenezemet „hazugsággal“ vádolta. Ezen kifejezés nem méltó

e helyhez, és az ki ily kifejezésre engedi magát ragadtatni, az nemcsak az illemt sérti meg, hanem egyszersmind képtelenné teszi ni agát arra, hogy egy állítólagosán a szenvedélyek felköltésére irányult közlemény ellenében mint vádló szerepeljen.

Minő joggal támadhatja meg a jogosult felháborodás hangját, a ki saját nyelvét sem képes megfékezni, minő alapon mondhat sújtó bírálatot — egy nemes, egy indokolt szenvedély által sugalmazott közlemény felett — az, a ki hivatásának és törvényszerinti kötelességének ellenére, a higgadtság, a tárgyilagosság mellőzésével csakis kitűzött céljának elérésére, és közzvádlói nimbusának megteremtésére irányult szenvedélyének uralma alatt oly durván támadja meg most védenczetem!

Én mint védő bár inkább tehetném azt, hogy a védelem érdekében a szigorú tárgyilagosságot mellőzem, még sem fogom és nem is tudnám a közzvádló úr modorát utánozni, mert az ellentétben áll azzal, mit nekem az ildomosság, és az önök iránti tisztelet parancsol — de, különben az igazság egyszerű szavakban is megvédhető, én pedig tudom hogy ezúttal is az igazság védelmére vállalkoztam.

Midőn Hoitsy Pál úr engem a védelemre felszólított, még mielőtt a vádlevelet átolvastam volna, megkérdeztem tőle, hogy ugyan mivel vádoltatik, és midőn megmondá, hogy lazítással, én egész nyugodtsággal, de a legnagyobb kíváncsisággal fogtam a vádlevél elolvasásához. Egész nyugodtsággal, mert az incriminált cikket már megjelenésekor olvastam és így tudhattam, hogy abban a tárgyilagosan bíráló ész lazítást nem találhat, de éppen azért a legnagyobb kíváncsisággal, mert valóban kíváncsi voltam, hogy a kir. ügyész úr a szavak mely ügyes csoportosításával, a törvénynek mily szellemes magyarázásával fogja a nem létező lazítást, habár csak látszólagosan is, létezőnek feltüntetni.

Kíváncsiságom azonban nem lett kielégítve, mert daczára a helyettes főügyész úr törekvésének, sőt daczára annak, hogy az igen tisztelt főügyész úr helyettese bizonyára a valódi érvek hiányából tehát csak is kivételesen és megengedem, szokása ellenére, egyes szavakból oly következtetéseket is vont le, melyek a komoly bírálatot ki nem állhatják, a vádlevélben és a vádbeszédben a kitűzött célt még csak látszólagosan sem volt képes megvalósítani, éppen azért lelkemből meg vagyok győződve, hogy mindazok, kiket az elfogultság nem vezet, még azon esetben is, ha a vádlevél minden egyes tételét őszintének, igaznak tartanak is, a lazítást bebizonyítotttnak nem fogják tekinteni.

A közzvádló urnák, vádbeszédében az 1848-iki 18. t. ez. 9. szakaszára vonatkozólag tett magyarázó megjegyzései ellen, mint jogász kénytelen vagyok, tiltakozni, mert az 1848-iki törvény alkotói, midőn ezen szakaszban e szót használtak „lázítás“ teljes tudatában voltak annak, hogy ezen szónak jogilag mily értelmet szabad és lehet tulajdonítani.

Egy jogásztól pedig, minőnek a közzvádló urat is tartom, méltán megvárhatom, hogy ezen szót csak az akkori és még most is érvényben levő törvények meghatározása szerint értelmezze. Az ellenkező értelmezés legnagyobb bizonyosága annak, hogy az illető, a ki azt teszi, a törvényeket nem ismeri, vagy hogy egy kitűzött cél érdekében azokat ismerni nem akarja.

Ezen sajtópernek megkezdése rám csak azt a hatást tette, hogy hazánkban csakugyan létezik egy határozott törekvés, mely már egy-

szer szeretne bármi áron és bármi módon egy lázítót felfedezni, hogy ezáltal indoka teremtsék bizonyos kilátásba helyezett kivételes intézkedéseknek, melyek a sajtószabadság megrendszabályozására volnának hivatva — mert a sajtószabadság úgy látszik nem nagyon kedves a mi szabadelvű kormányunk előtt.

Én bízom az igen tisztelt esküdszék igazságszeretetébe, komolyságába és bölcsességébe, hogy ezen törekvésnek nem leend előmozdítója daczára azon tanításnak, melyet az esküdtek kötelességéről a közvádoló úr, hívatlanul bár, előadni szükségesnek tartott.

Én sokkal inkább bízom önök kötelességérzetében tisztelt esküdt urak, sem hogy önöket kötelességükre tanítani megkíséreljem.

Az utóbbi időben köztudomás szerint több per indítatott meg, lázítás czíme alatt, sőt volt eset rá, hogy ily vád alapján egy polgártársunkat — Verhovay Gyulát, mert működése szálfka volt a hatalmasok szemeiben — szabadságától is megfosztották, de a pernek a vége mégis az lett, hogy a bíróságok az ügyet büntethető cselekmény hiányából kénytelenek voltak megszüntetni. A másik lázadási per a napokban dült el, még pedig az esküdszék igazságszeretete által hasonló irányban, és én hiszem, hogy a mostani is hasonló sorsban részesülend, és akkor, meg fog győződni egy részről a hatalom, hogy minden törekvése, indokot keresni a sajtószabadság korlátozására, sikertelen leend, mert a haza polgárai féltékenyen őrzik azt, és meg fog győződni a közvélemény másrésztől, hogy a hatalom ha minden másnak irányt adhat is — de az esküdszékeket eszközökül fel nem használhatja, tehát az esküdszékek hivatásoknak megfelelnek.

Az inkriminált tétélekből nem lesz talán nehéz feladat kimutatni, hogy jelen esetben lazításról szólni sem lehet, csak olyan ez a vád, mint az a tengeri kígyó, mely egy pár gyáva matróz agyába megszületett beszélnek ugyan róla, de komolyan, létét annak senki sem hiszi, mert soha senki sem látta azt.

Ha igazságosak akarunk lenni bírálatunkban, akkor az egész közleményt kell a maga egészében bírálatunk tárgyává tenni, mert egyes kiszagatott részeknek más intencziót tulajdonítani, mint a minővel az egész bir, nem szabad — mert az az igazság és a józan logika elleni hiba volna.

Az inkriminált közlemény az akkori izgalmas idő szüleménye, midőn azt védenczem megírta, és a közlemény éle, kizárólag azok ellen irányult, kik eljárásukkal akkor az izgalmat megteremtették.

Egy társadalmi klik elleni méltó felháborodás adott létet az inkriminált közleménynek, a mely felháborodás teljesen jogosult volt, sőt egész nyíltan ki merem mondani, hogy a mely társadalom, az akkor történetekért nem háborodott volna fel, az a társadalom megérdemelné, hogy egy kis töredéknek zsarnoksága alatt maradjon

Egy helyes irányú társadalom nem tűrheti azt, hogy a nyegleség, a gög és a semmittevés uralkodjanak az önértet, a tisztesség és a becsületes munka felett pedig az a klik, mely védenczem tollának élet adott ily irányban halad.

Nem akarom én a jan. 11., 12. és 13 án történeteket itt most egész terjedelmében előadni, mert önök tisztelt esküdt urak azokat épen oly jól ismerik, mint én, sőt arról is meg vagyok győződve, hogy

önök lelkében is meg volt akkor a méltó felháborodás. Nem a történet kihágások miatt, nem azok ellen, kik abban tényleg részt vettek hanem azok ellen, kik arra kihívó góggal alapot teremtettek.

Nincsen, de nem is lehet a magyar társadalomnak olyan tagja, ki gátat ne akarna vetni azon áramlatnak, mely a lovagiasság hangzatos czéje alatt a becsület bírójává tolja fel magát, mely a különböző fegyvernemek forgatásában elsajátított ügyesség által a tudományt a legnemesebb törekvést is hallgatásra kényszeríti, mely csupán nyegleségből az eszmét harcosától, a családot fentartójától, a szülőt gyermekétől képes megfosztani csak azért, hogy a pezsgős palaczkok durrogása mellett egy „bizonyos körben“ elismerést vívjon ki, mely a születés tényének elsőséget akar biztosítani a becsületes munka, a szorgalom és tudomány felett, és a mely végre szemébe nevet ha czélja úgy kívánja, a nemzet nagy részének, kigúnyolni képes, még a családi élei szentségét is, és meg akarja honosítani egy kliknek már most is türhetienné vált terrorizmusát.

Igen is uraim; tisztelt esküdt urak, azt a golyót, — mely egy ifjú polgártársunk keblébe fészkelte be magát, mert bírt bátorsággal, a nemzet becsületével jó hírnevével és az egyesek vagyonával hűtelenül sáfárkodók bűnös cselekményeiről az azt eltakaró fátyolt lerántani, — ez az áramlat lőtte ki, még pedig gúnyjára a felvilágosodásnak; a becsület és a lovagiasság nevében.

Az a golyó még találhatja önöket és találhatja gyermekeiket is ha csak közös erővel nem igyekszünk ezen eléggé meg nem róható áramlatot végképen megsemmisíteni.

Ezen áramlat elleni harcra hívja fel az inkriminált közlemény a társadalmat és nem a közrend és csend erőszakos megzavarására lázít, mint azt a vádlevél állítja, hanem éppen ellenkezőleg a közrend és csend megzavarását megteremtő eljárást teszi bírálat tárgyává — lehet kíméletlenül, lehet izgatott hangon, de önérzettel és igazságosan.

Az a nagynevű hazánkfia, kinek emléke is áldott legyen, midőn egy művelt társadalmi körnek megalkotására lelkesült és midőn azt itt az ország szívében a fővárosban meg is alkotta, nem gondolta azt, hogy abban a körben majdan a nyegleség, a góg fog uralkodni, nem gondolta azt, hogy az a kör a pénzfecsérlés a szerencsejátékok tanyája lesz.

Nagy elméjének nemes lelkének az volt a vágya az volt a törekvése, hogy teremtsen a műveltségnek, az előre haladásnak, egy méltó helyet — hol a nemzet jobbjai összegyűlve, megbeszélhessék, előkészít hessék mind azt, a mi a nemzet szellemi és anyagi megerősödésére és felvirágozására szükséges.

Ily ideáktól volt ő áthatva, képzelem, mily mélyen fájna lelkének ha látná, hogy ott, hol ő a nemzet szebb jövőjének tüzét óhajtotta felgyújtani, — most kik és mely irányban viszik a vezérszerepet.

Igazán nem óhajtom fellebbentem a fátyolt — mely az ott történeteket eltakarja — jobb azt nem ismerni — de mert érezzük, hogy az a kör nem lehet hivatott nekünk — akár a társadalmi életben, akár a becsület, a lovagiasság terén irányt adni, törvényt szabni — kötelességünk önérzetünk teljes erejével ellenállani annak a törekvésnek, mely a tudományt, a munkásságot lenézi, megveti, mely a születésnek, a meg nem érdemelt vagyonnak, iránytadó parancsoló szerepet követel.

Védenczem megkezdette a harczot, helyesen tette. Kötelességszerűleg tette. A nemzet jobbjai együtt éreznek vele, mert ő a magyar társadalom önérzeteért küzd.

De nézzük uraim, tisztelt esküdt urak, az inkriminált közleménynek a vádlevélben foglalt egyes részeit.

„Az időnek telje“ óriási léptekkel közeledik.“

A vádlevél szerint és a közvádló úr felfogása szerint ezen kifejezés annyira, mint az ellenállás, erőszakoskodás.

Merész következtetés és teljesen alaptalan és elannyira önkényes, hogy az ellen az egész közlemény intenciójának, a józan gondolkodás és a tárgyilagosan gondolkozó ész nevében a leghatározottabban tiltakoznom kell.

Ezen kitévelt lehet mint phrasist bírálni, de abból erőszakosságot kimagyarázni csak egyedül azon nagy fokú elfogultság lehet képes, mely csakis az általa kitűzött célét látja, és egyebet látni nem akar.

Nem is tudom miért fél a közvádló úr annyira, a tavaszi szellőtől, bizonyára azért, mert azt hiszi, hogy a forradalmat jelenti, pedig határozottan csalódik, mivel az incriminált közlemény írója a tavaszi szellő alatt csak azt, a szellőt érti, mely a mi megromlott társadalmunk megtisztására már annyira szükséges, hogy azt minden igaz ember, — ki a magyar társadalom becsületét szívében hordozza, — örömmel várja.

A második incriminált rész így szól:

„Nézd csak a főváros népének hangulatát. Nézd azt az alig ezer főből álló csapatot, mely a kaszinó ablakai előtt állást foglal s a keblének szegezett szurony okra nincs más felelete mint: Éljen Verhovay! Itt vannak melink, löjjetek. Nézd azt a nagyobb tolongást, mely másnap azon a helyen habjait felveti, s nem vereti magát széjjel sem a brutális drabantok durva lökdösése, se az elgázolással fenyegető lovak patáitól. Hatalmas szó ez, — a nép beszélt!“

„A kedélyek fel vannak háborodva, a nemzet szíve vérzik egyre, s nem tesznek semmit, hogy elállítsák ezt a csurgó vért. De megtesznek mindent, hogy felszagassák újból meg újból a sebet, s vasmarkaikkal új gyilkokat verjenek belé.“

Ezen kitételeiben az incriminált közlemény nem a kormányhatalom, nem a csend és rend hivatalos öre ellen szól, hanem csakis azok ellen, kik késtek megtagadni a solidaritást azokkal, kik az ő neveikben jártak el, és mint ilyenek hívták ki a polgárokat.

Engedje meg a közvádló úr, hogy éppen azért, mert nagy elismeréssel adózom tehetsége iránt, csudálkozásomat fejezem ki a felett, hogy miként képes ő ezen közleménynek politikai tendenciát tulajdonítani, akkor, midőn az, az igazsággal és a tárgyilagos bírálattal nem férhet össze. Ezen közleménynek nincs semmi politikai háttére — de mert a közvádló úr mégis azt kutatja, azt keresi, azt kell hinnem, hogy a közvádló úr hivatalos túlbuzgóságából mindabban mi ellenzéki lapban jelenik meg politikát keres és lazítást talál.

De elolvasom a közlemény egy részét, mit a közvádló úr elhallgatott, és az igazolni fogja felfogásának helytelenségét. „A szigorú vizsgálat az igazságszolgáltatás szabad folyása, a bűnösök megbüntetése, s mindaz, a mi a kedélyeket csillapítaná, váljon meddig késik! meddig szítja a kedélyek úgy is lobogó tüzét! S arra az erkölcsi elégtételre, melyet a Ka-

szinó jobbik fele nyújthat vala, ha ugyan igaz az a hír, hogy ennek a kaszinónak van jobb fele, várunk hiába még mindég.“

Ezen részből látható, hogy daczára a közlemény izgalmas hangjának, maga a közlemény mutatja meg az irányt, hogy mivel lehetne a felidézett mozgalmat lecsendesíteni, már pedig ha a közlemény lázítani akart volna, ezeket éppen céljainak érdekében elhallgatni kellett volna.

Nem a kormány, nem a rend és csend öreit vádolja azzal, hogy a kedélyeket felháborítják, hanem azokat a „kaszinó ablakaiból kivi gorgó embereket.”

Világos tehát, hogy a közlemény épen a hatalom kezelőit figyelmeztette, hogy ne játszanak a hullámzó habokkal, hanem a kezökben levő hatalommal küzdek azt le.

Végül az incriminált közleménynek negyedik része következőleg szól: *„Hanem ezeket a rothadt gyümölcsöket lefogjuk szedni, s mond meg bátyánk annak a romlatlan magyar népnek odalent, hogy a munka helyünkön talál.”*

„Miket nem lehet elriasztani. Ismerjük a kötelességet, melyet magunkra vettünk, s ennek teljesítésében vissza nem tarthat sem az orvtámadás sem bérencz golyó.”

„Ott világít felénk a tűzoszlop Collegno felől“ Zászlónkat befecscenté a vér, s ml a zászlót még magasabbra emeljük.“ Minket helyükből csak a halál szólít el, ime itt vannak melleink löjjetek!”

Igen tisztelt uraim, esküdt urak, ezen kitételekben sem az államhatalom ellen, sem a csend és rend ellen egy árva szócska sincs hanem egész bátorsággal és saját meggyőződésemet mondva helyesen is hangsúlyozva van, hogy azon kötelességtől, mely a bün ostorozását tűzte célul ki, nem fog a cikk írója visszariadni, de nem fog egy önérzetes ember sem, ha pisztolyt szegeznek is mellének.

A társadalom romlott gyümölcssei elleni harcz kötelességünk mindannyiunknak, sőt a kormánynak magának is, azért midőn a közlemény írója is kitartó küzdelemre buzdít, akkor csak polgári köteles ségének tett eleget, miért nem büntetést, hanem elismerést érdemel.

Jogi szempontból bírálva az incriminált közleményt, nem hiszem, hogy legyen e hazában jogász, a ki ebben lazítást találjon.

A lázításnak, vagy a felbujtó cselekménynek fogalma, igaz ugyan hogy nincs — régibb, de még ma is érvényben levő törvényeink szerint egész szabatosággal körül írva. Abban azonban úgy törvényeink ben elszórtan levő intézkedések, mint büntető jogi auktoritásaink megegyeznek, hogy a lázadás, illetve lázítás büntényének megállapításához szükséges múlhatlanul az, hogy a szándék határozottan az állam rendszeres hatalmának erőszakos megtámadására irányuljon, és az erőszaknak olyannak kell lenni, mely a közbékét veszélyeztetheti.

Ugyanazért auktoraink mindig megkülönböztették ezen büntettet azon csoportosulattól, melynek célja tisztán a tüntetés, vagy egyszerű engedetlenség.

Új büntető törvényünk pedig, mely ugyan még nincs érvényben, a lázadást, illetve a lazítást oly szabatosan írja körül, hogy engedelmet kérek a kifejezésért, az 1880. január hó 11., 12. és 13-án történteket ezen fogalom alá sorozni, valóban a legnagyobb képtelenség volna.

Mellőzve azon tény, hogy az incriminált közlemény azután jelent meg miután már azon sajnos kihágások — melyek által a közvádoló úr a haza belbékéjét veszélyeztetve látja — megtörténtek, nem hiszem, hogy akadhaszon jogász, vagy józan juditiummal bíró ember, a ki azon — elismerem — sajnos kihágásokat, lázadásnak tekinthetné.

Az igen tisztelt közvádoló úr a jan. 13-án történt eseményeket, melyek fájdalom két ember életét semmisítették meg, úgy akarja úgy óhajtja feltüntetni, mintha azok a január 14 én megjelent közlemény kifolyásai lettek volna, ez ellen azonban az igazság nevében tiltakoznom kell és csudálkozásomat fejezem ki azon ismeretlen logica felett, mely közvádoló úr agyát egy kissé megzavarta.

Az akkori eseményekből kifolyólag, ha a közlemény talán valamely bűnnek alapjául is szolgálhatna, minek feltevése is nevetséges, lázításról szólni még sem lehetne, csak legfeljebb izgatásról, ámbár arról is csak szólni, de semmi esetre sem igazolni.

A közvádoló úr csak a lázításért kérte a megtorlást, tehát véden czemet vétkesnek még az esetben sem lehetne mondani, ha az izgatás ténye tényleg fenforogna.

De nézzük, mi az izgatás! Törvényeink szerint izgatást követ el az, ki egy meghatározott büntett vagy vétség elkövetésére valakit egyenesen felhív. Az izgatás azonban csak akkor válhatik felismerhetővé, ha a felhívás és a cselekmény között az okozatos összefüggés meg van.

Egy phrasist, mely általánosságban mondatik, legyen az bármily erős, vagy túlzott, csak akkor lehet izgatásnak tekinteni; ha közte és a cselekmény közt az okozatos összefüggés meg van, már pedig az 1880 január 13-án történeteket a január 14 én megjelent közleménnyel okozatos összefüggésbe hozni nem lehet, ilyes valamit csak a közvádoló úr logicaja kísérthet meg.

De ha az inkriminált közlemény előbb íratott volna is, kérdem, lehet-e? szabad e? azt állítani, hogy az elkövetett cselekményekre a tömeget a közlemény egyenesen felhívta.

Igen tisztelt esküdszék! a közlemény azon része, mely a történt sajnos kihágásokra vonatkozik, nem bírta, nem magasztal, nem ámít, mint a közvádoló úr jobb ügyre méltó hévvel állította; hanem kizárólag tényeket constatál.

Nincs a közleményben sem lázítás, sem izgatás. Lázítónak vagy izgatónak csak olyan közleményt lehet tekinteni, minek komoly következménye lehet; ha pedig egy közleménynek komoly következménye lehet, azt egy öntudatos és valódi államférfiúnak gúny tárgyává tennie nem volna szabad, hanem törekednie kellene, hogy az méltó büntetés-sel toroltassék meg.

Az igen tisztelt miniszterelnök úr pedig egy parlamenti felszólalásában ezen közleményre vonatkozólag egész gúnyosan azt jegyezte meg, hogy ő a tavaszi szellő és zivatarból nem érez egyebet, csak a nyomda festéket.

Valóban nagy túlhajtása tehát a hivatalos kötelességnek az, hogy egy olyan közleményért mit a miniszterelnök úr kigúnyolt és komoly megfigyelésre nem is érdemesített a kir. főügyész úr a közlemény íróját két évi fogsággal s 1000 frt pénzbírsággal óhajtáná megbüntet- tetni.

Igaz ugyan, hogy a főügyész úr helyettese tisztán azért, hogy az igen tisztelt esküdt urakra hathasson, és hogy önöket védenczem vét kességének kimondására rá vehesse, jónak látta hangsúlyozni azt, hogy a két évi fogság, és az 1000 forint pénzbírság a büntetés maximumát képezi, és e szerint vádlott vét kessége esetében egy napi fogságra és 1 forint pénzbírságra is ítéltető, én azonban hiszem, hogy ezen „fogásszerű” kijelentésnek az esküdtszék tagjai hitelt nem fognak adni, de különben is nem arról van szó, mennyire ítéltessék el védenczem. Az a kérdés bűnös-e? vagy nem, mert ha bűnös szigorú büntetésre méltó.

Én, t. esküdtszék! lelkemből barátja vagyok a közrendnek és csendnek, mert a nélkül szabadságot nem képzelhetek, és én, mint a csend és rend barátja nyugodtan mondhatom el, hogy az incriminált közlemény által a csendet és a rendet veszélyeztetve nem látom, már pedig uraim, ha az incriminált közlemény által a csend és a rend veszélyeztetve volna, az én jogászai szememet nem volna képes elhomályosítani az a valódi benső rokonszenv, melylyel védenczem személye iránt viseltetem.

Az akkori izgalmak elmúltak. Sajnosak voltak azok, de tanulságosak. És én valóban helytelennek tartom azok emléket újból feleleveníteni. Nem is tett véleményem szerint a közvádoló úr hasznos szolgálatot sem az államnak, sem a társadalomnak azzal, hogy azon eseményekből kifolyólag a pereknek nagy számát tette folyamatba. Ez által nemcsak hogy esetleg a kedélyeket újból izgalomba hozhatja, de egyszersmind sokkal nagyobb horderővel ruházza fel az akkori eseményeket, mint azoknak ő tényleg tulajdonítani akar.

Az incriminált közlemény ellen voltaképen talán csakis azért van a közvádoló úr annyira felindulva, mert írója nem volt annyira a hévtől elragadtatva, mint a mennyire vádbeszédében a közvádoló úr volt, kinek szenvedély szülte indulatából eredt és a közillemmel ellenkező kifakadásait, már vádbeszédem elején visszautasítani voltam kénytelen.

Én, mint a közrend és csend barátja, hiszem sőt el is várom hogy védenczemet az alaptalan vád alól önök fel fogják menteni, mire önöket, az igazság nevében felis kérem.

Államügyész hangsúlyozza, hogy a társadalom bajait nem lehet utczai kravalokkal gyógyítani, sőt ellenkezőleg, az elmérgesít minden viszonyt. A cikkben igen is van lázítás, nem mintha egyenesen hívna föl, de mert izgat, szenvedélyeket támaszt. A büntetés minimumát azért hangsúlyozta, hogy magyarázza a törvényt, nem pedig, hogy ezzel szinte a „bűnös” kimondására csábítsa az esküdteket, megjegyzi különben, hogy ő is az igazság fegyverét forgatja, és nincsenek más czéljai törekvéseivel, mint az igazságnak érvényre emelése.

Komjáthy Béla. Csak néhány megjegyzést óhajtok a közvádoló úr beszédjére tenni, csak néhányat, mert vádbeszédemben felhozott igazságok a közvádoló úr válasza után még feltűnőbbek lettek, mert az igazságtalanság rendesen nem a célnak, melynek szolgálatára vállalkozott, hanem a mit megtámad, az igazságnak, válhat előnyére.

Megjegyzendőnek tartom mindenekelőtt azt, hogy azon esetben, — a mitől ugyan nem tartok, — ha védenczem vét kesznek mondatnék ki, elvárom az igen tisztelt közvádoló úrtól, hogy a büntetés kiszabására vonatkozó indítványában védenczemet csak egy napi fogságra és 1 forint.

pénzbírságra fogná kérni elmarasztaltatni, — különben ha ezt nem tenné visszautasítása daczára is, mindenki igaznak fogná tartani azon állításomat, hogy a büntetés minimumának emlegetésével közvádló úr csakis az esküdtekre akart hatni, hogy védeczemet vétkesnek nyugodtan mondhassák ki, hiszen úgy is nagyon enyhén leend megbüntetve.

Közvádló úr erősen hangsúlyozta azt, hogy ő mindenkor az igazság fegyverét forgatja, — ezt én — ha mint magán embert tekintem őt — feltétlen elismerem; hanem ha mint közvádlót tekintem, akkor megjegyzem, hogy lehet ugyan, hogy az igazság fegyverét forgatja, de — vezényszóra, és mint vezényelt az igazságnak bizonyára abban vél szolgálatot tenni, ha a „vezényszó“ czéljának érdekében mellőzve meggyőződést, mellőzve az őszinteséget csak a reá bízott feladat végrehajtását tartja igazságnak.

Kérem védeczemet a vád alól felmenteni.

Ezzel a tárgyalás befejeztetvén, az elnök összegezi a tárgyalás eredményét és a következő kérdéseket állítja fel:

1. Megvannak e az esküdtszék tagjai az előadottak után lelkiismeretükben győződve arról, váljon a „*Függetlenség*“ című hírlap 1880. január 14 én kiadott 14. számában „*Szellő és zivatar*“ felirattal Hoitsy Pál névalírással közzétett hírlapi közleményben, különösen annak a vádlevélben kiemelt pontjaiban és tételeiben foglaltatik e a közbéke és csend erőszakos megzavarására való lázítás?

2. Meg vannak e az esküdtek az itt előadottak után lelkiismeretükben győződve arról, vajon az első kérdésben körülírt közlemény sajtói közzététele által a közbéke és csend erőszakos megzavarására való lázítás sajtó vétségében vádlott Hoitsy Pál vétkes-e vagy nem?

Huszonöt percznyi tanácskozás után az esküdtek főnöke kihirdeti a határozatot, mely szerint az esküdtek mindkét kérdésre 3 szavazattal igennel, 9 szavazattal nem-mel feleltek.

E szerint vádlott felmentetett.

IV.

Felségsértés és a birodalmi kapcsolat felbontására irányzott izgatás miatt emelt vád.

K á s z o n y i D á n i e l hírlapíró ellen az 1848 évi XVIII. törvénycikk 6
és

7. §§-aiba ütköző felségsértés és birodalmi kapcsolat felbontására való
izgatás miatt indított sajtóperben mondott

vádbeszéd

— *A buda-pesti kir. törvényszék, mint sajtóbíróság előtt 1880 ápril.
hó 30-ik napján.* —

A vádlelvet következőleg hangzik:

Tekintetes esküdtszéki sajtóbíróság! A Budapesten (Wilkens és fia nyomdájában) nyomtatott „*Függetlenség*“ politikai, közgazdasági és társadalmi napilap f. é. 33. számában a „*Lombardia Kossuthról*“ felirattal megjelent közlemény úgy szintén az említett hírlap f. é. 43. számában „*Sympathiák az Irridenta iránt*“ felirattal megjelent közlemény az 1848. 18. t. ez. szerint büntetendő sajtóvétséget foglalván magában: ezeknek törvényes megtorlása végett indítványomra mindkét közleményre vonatkozólag a vizsgálat teljesítetett. Ennek folytán már most a nevezett hírlap megjelölt számait és a vizsgálati iratokat ide csatolva tiszteletteljesen a következő vádlelevelet terjesztem elő:

1) A „*Lombardia Kossuthról*“ feliratú közleménynek következő tétélei: „*egy királynak, ki fején Szent István koronáját hordozza, melyen a magyarok ontott vére még gőzölög*“; sértést tartalmaznak a királyi Ő Felsége ellen, ezen kitételek az 1848: 3-ik t. ez. 1. §-ában is kijelentett közjogi alapelvet, mely szerint ő Felségének a királynak személye szent és sérthetetlen, megtámadják.

2) A „*Sympathiák az Irridenta iránt*“, feliratú közlemény a sanctio pragmatikánál fogva megállapított s az uralkodóház közösségében létező birodalmi kapcsolatnak tetteleges felbontására izgat, jelesül következő kitételeiben:

„ .... *Mi is azt mondjuk, vesszítse el Ausztria Triesztet, Trentinát, Isztriát, sőt még Dalmátiát.*“

A pragmática sanctiónál fogva a magyar korona tartományai és ő Felségenek többi országai együtt és elválaszthatlanul birtokolandók lévén, midőn azon óhaj fejeztetik ki, hogy ő Felsége örökös tartományainak egy része veszendőbe menjen és a kapcsolat alól kivéttessék, izgatás történik az említett kapcsolat tetteges felbontására.

A teljesített vizsgálat során megállapított, hogy az 1) alatt megjelölt közleményt Kászonyi Dániel a „*Függetlenség*“ című lap munkatársa fordította egy olasz hírlapból és ő tette azt közzé; a 2) alatt megjelölt közleménynek pedig ugyancsak ő a szerzője és közzétevője

A király ő Felsége elleni sértés az 1848. XVIII. t. ez. 7. §a szerint büntetendő sajtóvétség lévén, melyért az idézett törvényczikk 13. és 33. §§ ai szerint a szerző, illetőleg fordító vonandó feleletre.

A sanctió pragmaticánál fogva megállapított és az uralkodóház közösségében létező birodalmi kapcsolatnak tetteges felbontására irányuló izgatás pedig ugyancsak az 1848. XVII. t. ez. 6. §-a szerint büntetendő sajtóvétség lévén, melyért első sorban a szerző vonandó feleletre.

Vádolom Kászonyi Dániel, a „*Függetlenség*“ című hírlap munkatársát az 1848 XVIII. t. ez. 6 és 7 §§-aiba ütköző izgatás és sértés miatt, és tiszteletteljesen kérem a Tekintetes esküdtszéki Bíróságot, hogy törvényt és igazságot szolgáltasson, a megjelölt sajtóvétségeket megtorolni méltóztassék.

Kozma Sándor főügyész vádbeszéde: Tisztelt esküdtszék! A mint önök a felolvasott vádlevélből megértették, a sajtóvétséget, mely miatt most önök igazságszeretetéhez folyamodom, a felségsértés két esete képezi.

Az egyik a király személyének szóbeli bántalmazása, büntetőjogi szempontból véve, a tágasb értelemben vett felségsértésnek nem ugyan legsúlyosabb, de mindenesetre legaljasabb, legmegvetésre méltóbb válfaja.

E vétség a büntető statisztika rovataiban rendszerint ott fordul elő, a hol a tudatlanság, az iszákosság, a nyomor áldozatainak bűnei lesznek időnként feljegyezve.

A másik, a felségsértésben nyilvánuló árulás, már politikai természetű, súlyosabb, veszélyesebb, de ritkább is amaznál; de sehol sem ritkább, mint nálunk, a hol a kötött szövetség tisztelete, a vérrel szerzett haza földjének szeretete, a hazafiság religióját képezi minden tisztességes ember s minden számbavehető politikai párt előtt.

És e bűnöket, melyeknek egyike is elég arra, hogy büntető naplóinkat évekre befeketítse, rövid tíz napi időközben mégis elkövette egy magát mívelt embernek tartó hírlapíró; elkövette két hírlapi cikk által, melyeknek mindegyike úgy Íratott meg, hogy az azokban foglalt sértések szándékos volta még csak kétségbe se vonathassék.

Az 1848 III. t. cikk homlokzatán az van írva: Ő felsége a király személye szent és sérthetetlen

A törvény ezen tételében szabad államunk alkotmányos, képvisleti monarchiánk eszméjének sérthetlensége van kimondva.

És ha e tétel kétségen felül álló igazság s politikai axióma minden monarchikus államban, mennyivel inkább annak kell lennie nálunk.

hol a szent korona nem pusztá elenodiuma a tényleges hatalomnak, hanem kifejezése, jelvénye hazánk közjogának, területének, történeti fejlődésének s jogos aspirációinak.

A Sz. István koronájának tisztelete nálunk nem egyedül a monarchikus érzelemnek, a loyaltásnak folyománya, hanem egyúttal az alkotmányos meggyőződésnek fejleménye s a kinek fejére a koronát a nemzet rátette, azt tisztelte is s tisztelni fogja mindig, míg önmagához, ősi jelleméhez hű marad a magyar

A vádlott Kászonyi Dániel e koronáról s az ezzel koronázott királyról a „*Függetlenség*“ f. évi 33-ik számában így ír: „a kinek — t. i. a királynak — koronáján a magyarok kiontott vére gőzölög.

E kifejezés tiszteletlenség, sértés a király ellen E kifejezésben, e durva reczriminációban befoglaltatik mindaz, a mi bántó, sértő lehet a királyra ellenében tiszteletlenséget, gyűlöletet támasztani; szóval befoglaltatik mindaz, ami józan ész és jogtudomány szerint megállapítja a felség szóbeli bántalmazásának tényálladékát.

Ezen szorosabb értelemben vett felségsértést ősi törvényeink mint főben járó bünt a legsúlyosabb büntetésekkel sújtották. Csak az 1848 ik XVIII-ik, tehát épen a sajtótörvény szakítá azt ki elébbi kategóriájából s rendelkezett külön annak megtorlása iránt.

Az említett törvény 7 ik szakasza szerint az, a ki a felség magas személye ellen sértést követ el, évekre terjedhető fogsággal s ezen felül pénzbírsággal fenytendő.

Azon kitétel, hogy a koronán a magyarok kiontott vére gőzölög, durva szemrehányás és célzás az 1849-ki eseményekre. És hogy a sértés még csak félreérthető se legyen, hogy még azt se gondolhassa senki, hogy tán Kászonyi Dániel Klio szolgálatában retrospectió tanulmányokat irkál, megírja csakhamar magyarázatul a másik cikket is, hogy aztán e két cikknek az legyen félremagyarázhatlan értelme, — „*ti magyarok, ne védelmezzétek az osztrák tartományokat, ha majd rátörnek az olasz kalózkod, mert hisz a király egykor a magyarok vérét ontá.*“

Tárgyilagos szempontból véve a cselekményt, a mellett némi mentésül szolgál, hogy a vádlott a gyalázó cikket egy olasz lapból fordította s az után közölte. E körülmény a felelősséget nem szünteti meg s azt a sajtótörvény 38 § a értelmében csak annyiban enyhíti, a mennyiben a büntetés kiszabásánál e mozzanatot a bíróság figyelembe venni köteles

Áttérek most vádlevelem második részére s ezzel azon cikkekre, melyben a vádlott a pragmatika sanctio és egyúttal a magyar állam integritása ellen izgat.

A pragmatika sanctio mint az állam s a monarchia másik fele együttes elválaszthatlan birtoklását s kölcsönös védelmét biztosító szövetség, mint az adott viszonyok szükségszerű folyománya, tetteleg már létezett, mielőtt az 1723-ban mint törvény, szerződészerűleg megállapított volna.

Az 1723. 1, 2, 3, t. cz. azt már csak formulázta és megerősítette.

Ezen alapszerződés értelmében kötelessége ugyan a magyar nemzetnek a monarchia másik felét minden külellenség ellen védelmezni, de másrésről joga van követelni, hogy bármely ellenség támadná meg az ő határait — Ausztria összes hadereje keljen Magyarország oltalmára.

S most nézzük miként bánik el ezen alaptörvénynyel a „*Függetlenség*“ munkatársa a nevezett lap ez idei 43 ik számában

A vádlott Kászonyi Dániel ott, egy a birodalmi kapcsolat, a közös fejedelem s az ország közjoga ellen szórt, invectivákban gazdag cikkben, miután elébb azt fejtegette volna, hogy mily üdvös lenne ránk nézve, ha az Itália irridenta Ausztriától az olasz nemzetiségű tartományokat elszedné — így kiált fel: „*mi is, — t. i. Kászonyi úr és lapja — azt mondjuk, vesztse el Asztria Triesztet, Trentinót, Istriát, sőt még Dalmátiát is*“

Így értelmezi a „*Függetlenség*“ publicistája a *pragmatica sanctiót*, így izgat a törvényes kapcsolat ellen; sőt miután Dalmátia az 1868. XXX. t. cikk értelmében a magyar állam egyik integráns része isy hirdeti az árulást saját hazája ellen egy magyar — s mindezt az Itália irridenta javára.

Hogy a vádlott cikkével az 1848. XVIII. t. ez. 6 § ban körülírt izgatás vétségét követé el, az kétségtelen.

Az izgatás fogalma abban nyilatkozik, midőn valaki egy tiltott célzt kívánatosnak, előnyösnek hirdet s ez által erkölcsi hatást gyakorolva másokra, azokat a célz elérése végett cselekvésre vagy mulasztásra buzdítja vagy ingerli.

E szándék kirí az egész cikkből s ha most e cikket combináljuk az előbbivel, melyre egyébként a vádlott hivatkozik is, úgy lehetetlen fel nem ösmerni, hogy a két cikk egy célzból és azért íratott, hogy a magyar közvéleményre izgató hatás gyakoroltatván — szíves szolgálat tétessék az Itália irridentának.

Tisztelt esküdt urak!

Midőn a sajtónak ilyenén magatartását s ily aberratióit észleljük, az okokat kutató előtt lehetetlen, hogy félne merüljön a kérdés, vajjon e kóros állapot nem a sajtószabadsági intézményekre vihető e vissza, és, hogy ha a sajtó szabadsága ily nagy horderejű visszaélésekre csábít és nyújt könnyű alkalmat, vajjon akkor nem jogos-e a kérdés, hogy általában üdvös-e nekünk a sajtószabadság ily mértéke.

Én részemről ezen aggályban nem osztozom, sőt én a sajtószabadságot nagy kincsnek tartom, nemcsak a közszabadság és cultura, hanem még a kormányzati érdekek tekintetében is, miután a küzködő érdekek, eszmék, szenvedélyek rohamos veszélye ellenében nincs biztosabb gát és jobb háritó huzal, mint épen a sajtószabadság

De mindezt csak egy feltétel alatt, s ez a felelősség. írjon szabadon az író, de feleljen is érte. Ám legyen nagy hatalom a sajtó, de ne kívánjon absolut hatalom lenni.

Támaszkodva a törvényre, tanácsot kérve hazafias meggyőződésüktől, megemlékezve ünnepélyes esküjokről, nem leend nehéz igazságos ítéletet mondaniok.

Ha úgy találndják, hogy a vádlott eljárása megfelel a király iránti köteles tiszteletnek, a hazafiúi erkölcsöknek és törvénynek, úgy mentsék fel a vádlottat.

De ha önök meggyőződtek arról, hogy olyat irt, ami tiszteletlenség és sértés a király ellenében, ha azt találnák, hogy az állam egyik alaptörvényét megvetve, a birodalmi kapcsolat és a magyar állam ellen izgatott: úgy mondják ki felette a vétkest s tegyenek arról bi-

zonyságot isten és világ előtt, miszerint a magyar népbíróság királyát sértegetni s a haza érdekét könnyen elárultatni nem engedi.

Komjáthy Béla. Tekintetes törvényszék! Tisztelt esküdtek! Védenczem a sajtó törvénybe ütköző legsúlyosabb vétségekkel van vádolva.

Súlyosak e vádak, melyek védenczemet terhelik, és én mégis merem a védelemre vállalkozni, mertem, — mert azon hitben vagyok, hogy még az én szerény tehetségemnek is sikerülni fog kimutatni azt, hogy ezen vádaknak alapja oly ingatag, hogy arra csak a hivatalos túlbuzgóság és egy eltitkolt törekvés kielégíthetésének vágya, — mely csak önczélját ösmeri, — képes építeni ily vádatokat, minőkkel most szemben állunk.

Azon tan ellenében, melynek jelmondata: „*a cél szentesíti az eszköket*“, az önértet és a tisztesség mindig tiltakozott. És mennyivel erősebben lehet azt elítélni akkor, midőn a megválasztott eszköz nemcsak a kitűzött célra vezet, és csak azt igyekszik megvalósítani, hanem azzal kapcsolatosan még más irányban is sújt, és áldozatot talál.

Igen tisztelt uraim! a védenczern ellen irányult vádakkal szemben annak védelméül állítom, hogy ezen vádak emelése csak eszköz, a cél pedig anyagilag megsemmisíteni egy ellenzéki lapot, a „*Függetlenséget*“, és tönkre tenni egy férfit, — kiütni jobb kezéből azt a tollat, mely mindig hatalom lesz, míg az igaznak fog szolgálni, a bűnt fogja üldözni, mert annak a férfinak zsurnalistikai működése szálla azok szemében, kik a sajtót csak az irányokban való elismerés kifejezésére tartják szükségesnek, kik a férfias bátorságot elítélik és csak a szolgálalküség-et keresik, mert hatalmoknak egyedüli alapját az képezi.

És ez a férfiú uraim tisztelt esküdtek nem ül itt a vádlottak padján, az a ki a vádlottak padján ül — zsurnalistikai működésével — bár akaratlanul csak alkalmul szolgált arra, hogy a kitűzött cél érdekében az önértet ellenségei, a hatalom kezelői által, a szükséges eszköz megtalálható legyen.

A felhasznált eszköz különösen megérdemli a megrovást most már azért is, mert még annak személye is bevonatott abba, a ki iránt mint az nagyon sokszor hangsúlyozva van — a nemzet ragaszkodása oly osztatlan és általános; mert a közvádló úr, mint láthatják önök tagadólag int fejével, ez csak azt bizonyítja, hogy ő bár a hangsúlyozásban kivált a nyilvánosság előtt az elsők egyike, mint látszik mégsem érez a nemzettel együtt.

Védenczemet első sorban felségsértéssel vádolja a közvádló úr. Nagy vád a felségsértés mindenütt, de legnagyobb vád az talán hazánkban, mert az, kit ezzel a váddal jogosan illetni Tehet, — az nemcsak a jelzett bűnt követte el, hanem sértést követett el nemzetünk azon ősi erénye ellen is, — mellyel dicsekedni is szoktunk, mely a felkent király személye iránti hű ragaszkodásban nyert mindenkor kifejezést.

Az incriminált tétel a „*Függetlenség*“ című lap oly közleményéből van kiszakítva, mely közleményt védenczem nem írta soha. Azon közlemény csak hü fordítása a „*Lombardia*“ című olasz lapban megjelent közleménynek. Ezen lap hazánk területéről kitiltva nincs, azért azt bárki is szabadon járathatja és olvashatja. Itt van kezeim közt a „*Lombardia*“¹¹ című lapnak megfelelő száma, s ezen a számon itt van felragasztva a magyar királyi hírlapbélyeg, mely teljes bizonyítéka annak, hogy ezen lapnak tovaszállítását a magyar kir. postahivatalok eszközlik.

Egy olyan lapból való fordítás nem képezhet vétséget, mely kiltva hazánk területéről nincs, és a mely lapot éppen azon tartományokban, hol olasz nemzetiségűek laknak, szabadon lehet olvasni, — pedig az eredeti közlemény inkább hathat állam ellenes tendenciák felélesztésére. De hogy ezen fordítással nem követtetett el felségsértés, arra a következőket adom elő.

A megkoronázott magyar király, — azt hiszem igazat mondok — egy nemzetével, a ki a királyt sérti, sérti a nemzetet is, és az, ki a nemzetet sérti meg, az a király ellen is sértést követ el. E kettőt egymástól elválasztani nem szabad, mert az, ki e kettőt egymástól elválasztja, az sértést követ el a királynak a nemzet iránti atyai szeretetén, és sértést követ el a nemzet hű ragaszkodása ellen. Királyunknak és fájdalom nemzetünknek nem barátja az egész világ, vannak ellenségeink, még pedig számosan. A külföldről sok államférfiúnak, hírlapoknak és egyeseknek ismerjük nyilatkozataikat, kik irántunk való ellenszenvüknek adtak abban kifejezést. Nem kicsinyelhetjük mi ezek ellenszenvét, de ha kell, képesek vagyunk azokkal szembe szállni. Hogy azonban szembeszállásunk ne csak a bátorság fitogtatása legyen, mely csak sírjainkra teremthet babért, hanem hogy a siker — ha kell a megtorlásban — lehetőleg biztosítva legyen, ismerni kell ellenségeinket, ismerni kell nyilatkozataikat, ismerni kell törekvéseiket; mert csak ha ezeket ismerjük, akkor tudhatjuk helyesen megválasztani a megtorlásra, vagy a védelemre vezető ut irányát. A mint királyunk köteles óvni minden véstől a nemzetet, ép úgy köteles a nemzet minden tagja tudomást szerezni arról, hogy ki vagy kik azok, kik királyunkat bántani merészelik.

A hírlapok feladata, hogy értesítsék a nemzetet a külföldön törtétekről és az ott elhangzottakról. Annak a nemzetnek, melynek minden egyes tagja az alkotmánynál fogva a haza sorsának megállapítására befolyással bír, ezekről tudomást szerezni nemcsak joga van, hanem az elutasíthatlan kötelessége is. A nemzet és a király között ott szoktak az ellentétek leggyakrabban előállani, hol a nemzet a külföld hangulatát nem ismeri s így nem tudja megbírálni, mi képezi alapját és irányát a király törekvéseinek. Ezen irányeszmék képezik alapját azon alkotmányos tannak, hogy ott, hol alkotmány van, mint hazánkban, hogy ott, hol a királyt és nemzetet nem a törvény rideg betűje szerinti kötelesség, hanem az igazi loyaltás és ragaszkodás köti össze; hogy ott, — hol a fejedelem sérthetlenségét nem a törvény, nem a szuronyos fegyverek, hanem a nemzeti önérték és becsület biztosítja, mint hazánkban, — mert fejedelmünk e haza földén népe között bárhol biztosabbnak érezheti magát, mint más fejedelmek a szuronyok százezrei között, — ott tisztelt uraim, világosságot kell terjeszteni, mert a sötétség bűnt terem, bűnre ösztönöz. A mi fejedelmünk esküjéhez hiven ezen alkotmányos tant mindig tiszteletben tartja, s megvagyok róla győződve, hogy ő — pedig nem lehetetlen, hogy más irányban tanácsoltak neki — a sajtószabadságot sem óhajtana ledönteni.

Azon közlemény, melyet védenczem lefordított, megvilágosította a tért. hova figyelmünket fordítani kell, midőn a szót talán a tett váltandja fel, a nemzet minden tagja készen lehessen a haza, és így a király védelmére.

Nézzük át hírlapjainkat pártkülönbség nélkül, azok is telve vannak

a nemzet és király elleni megtámadások fordításaival, és azért soha sem jutott a közvádoló urnák eszébe ezen lapok ellen pert indítani, pedig a legutóbbi esetben is Gladstone felszólalásai erre elég alkalmat nyújtottak volna, nem juthatott eszébe, mert a józan ész, az elfogulatlan bíráló előtt azon lapok nem hogy felségsértést követtek volna el, sőt kötelességet teljesítettek.

Úgy látszik különben hogy a köz vádló úr csak azon közleményekben keres felségsértést, melyek a „*Függetlenség*“-ben jelennek meg. mivel főczélját ezen lap megsemmisítése képezi; megvagyok lelkem mélyéből győződve, hogy a közvádoló úr csak azért indította meg a pert, hogy mint beszédem elején is mondtam, a „*Függetlenség*“-et anyagilag megsemmisíthesse, és szerkesztőjének a corruptió elleni harczban épen maradt kezét is megbéníthassa, mert sokan vannak olyanok kik kezébe a toll helyett a koldusbotot szeretnék látni, mivel elég vakmerő önállólag gondolkozni — a bűnöket, a visszaéléseket ostorozni. Tegyen bármit a hatalom annak a „*toll*“-nak hatását le nem rontja addig, míg az önzetlen hazafiság a szeplőtlen becsület érdekeiért harczol.

Az 1848-iki sajtótörvény drákói szigorral intézkedik a felségsértés ellenében, a mennyiben a büntetést 6 évi fogságban és 3000 forintig terjedő pénzbírságban állapítja meg. És én uraim a törvény ezen szigorát helyeslem, mert ki a nemzetet és a királyt megsérti, azt nem lehet elég szigorúan megbüntetni. De az 1848-iki törvényhozás, midőn ezen drákói szigort alkalmazta, tudta azt, hogy ily vétség elkövetése a legkritkább esetek közé fog tartozni, és azon meggyőződésben volt, hogy azok, kik közvádloúi tisztségre lesznek hivatva, nem fognak igyekezni kicsinyes dolgokból mindjárt felségsértést kimagyarázni. És végül gondoskodtak arról, hogy a törvény szigora csakis igazságosan alkalmaztassák, azzal, hogy az esküdtszék igazságszeretetének és bölcsességének adták át a vétkesség kimondását. Legyen meggyőződve az igen t. esküdtszék, hogy nem védenczem által elkövetett bűn megtorlása, nem az ő megbüntetése, hanem csak is a sajtótörvényben előírt nagy pénzbírság reményeit alkalmazhatása teremtette meg védenczem vád alá fogását: mert a közvádoló úr, ki mellesleg mondva, a sajtószabadság barátjának mondja magát, ez úton vélte legkönnyebben a „*Függetlenség*“ című lapot anyagilag lehetetlenné tenni. De én bízom önökben tisztelt uraim! hogy visszafogják magoktól utasítani azt, hogy egy ilyen eltitkolt cél eszközüül felhasználtsanak.

De ha mindezen föltevések nem állanak is, akkor sem lehet a közlemény lefordításában felségsértést feltalálni, mert annak eredetije, mint már előbb is megjegyeztem, épen olasz nyelvű polgártársaink között szabadon olvasható, mert ott az el nem koboztatott, innét pedig ki nem tiltott.

Megjegyzendőnek tartom azt is, hogy a közvádoló úr — bár naponta tudomást szerezhet arról — mint támadják meg egyes külföldi lapok nemzetünket, még sem tett soha, sem azon külföldi lapok ellen sem az azokat lefordító belföldi lapok ellen megtorló lépéseket, már pedig azt mindenki elismeri, hogy a király sem lehet szentebb és sérthetlenebb a nemzetnél, előttem legalább nem volt, és nem lesz szentebb és sérthetlenebb soha. Első a haza, a nemzet minden és mindenki előtt.

A mit eredetiben terjeszteni, olvasni lehet, az lefordítva nem válhat vétségé. Jogi szempontból sem tartalmazhat a lefordítás felségsértést.

A közlemény hű. fordítása a „*Lombardia*“ című lapban megjelent közleménynek, védenczem, ki azt lefordította, nem állít, nem igazol tényeket, nem mond véleményt, nem bírálatot, hanem tisztán journalisztikai szempontból fordította le ezen — hazánkat oly közlelő érdeklő — közleményt.

Ha védenczem az incriminált tételeket helyeslésével kísérte volna, csak akkor lehetne azt mondani, hogy neki szándéka volt az eredeti közlemény intenciójának megfelelő irányban hatni, az az felségsértést elkövetni. Most azonban jó akarattal, igazságszeretettel ily szándékot feltalálni nem lehet.

Szándék nélkül pedig a felségsértés el nem követhető. Jaj annak az országnak, hol alkalmat csak azért keresnek valakit felségsértésért megbüntethetni, hogy ezáltal mint megfélemlítés által szerezzenek tiszteletet annak ezámára, ki ha megérdemli a nélkül megkapja azt, de mesterséges utón a nemzet előtt kedvessé nem tehető soha.

De tovább megyek igen tisztelt esküdtszék, és azt állítom, hogy az eredeti közlemény sem követte el a sajtótörvény 7. §-ába ütköző felségsértést, mert ezen közlemény, nem a király személyét támadja meg, hanem a korona ellen idéz tényeket, a milyenek pedig fájdalom, mint történelmünk is igazolja a korona nevében sokszor követték el a király tanácsosai által.

Közvádoló úr beszédjére különben meg kell jegyeznem, hogy nagyon sajnós volna, ha a koronás király iránti tiszteletet és loyaltást egy ily közlemény lefordításával megingatni lehetne. Vagy meg van az, és akkor az könnyen meg nem ingatható, vagy nincs meg, akkor pedig száz felségsértési per sem teremtheti meg azt.

Most áttérek a második vádra. Ezen vád megegyezik az első váddal súlyosságában és alapságában.

Azzal vádolja a közvádoló úr védenczemet, hogy a *pragmatica sanctio* szerinti birodalmi kapocs tetteles felbontására izgat. Igen tisztelt uraim! esküdt urak! Valóban zavarban vagyok, hogy mily védelmet mondjak el, mert azok, kik nyelvünket, szokótésünket ismerik, és kik az izgatás fogalmával tisztában vannak, azok ezen vádnak komolyságot úgy sem tulajdoníthatnak.

Az incriminált közlemény azon felfogás ellen Íratott, mintha Magyarország Ausztriára volna utalva. És nagyon helyesen igazolja, hogy Ausztria az, mely Magyarország nélkül államiságát fenn nem tarthatná.

Az osztrák lapokban és az osztrák parlamentben tett nyilatkozatokkal szemben igazolja a közlemény azt, hogy hazánk és Ausztria közt nincs meg a kellő egyetértés és hogy ennek fő oka Ausztriának irányunkban való méltánytalan, igazságtalan és kihívó eljárásában rejlik. És ez uraim! tökéletesen igaz, ki ezt tagadni akarja, annak meg kell tagadni egyszersmind hazánk negyedfél százados szomorú történelmét, — és annak, ki ezt megtagadja, annak a magyar közjog terén nem Deák Ferencz a tekintélye, hanem Lustkandel úr.

Nem akarom én történelmünk négyszázados korszakát itt önök előtt előadni, mert önök ép oly jól tudják mint én, hogy ezen korszak a

magyar nemzet gyötrelmeinek hosszú láncolatát képezi, és hogy ezen láncszemek vérrel borítvák. Nem akarok rámutatni az eperjesi és más vénapokra, nem akarom előidézni nemzeti vértanúnk véres árnyait, pedig ezek mindamelllett tennének bizonyosságot, mit az incriminált közlemény is állít, hogy Ausztria Magyarország ellenében századokon keresztül a legundokabb harczot folytatta.

Fejedelmünk helyes tapintata fátyolt kívánt vetni ezekre, és én e kívánság előtt meghajolni kész vagyok. De akkor, midőn tudjuk, hogy Ausztriának minden vagyona, gazdagsága, a mi gyötrelmeinknek gyümölcse, midőn érezzük azt, hogy a megpróbáltatások idejében mindig a magyar nemzet hősiessége védte meg Ausztriát és népét, sőt kimondhatjuk nyíltan és önérettel, hogy a királyi családot is — a megsemmisüléstől, — akkor kötelességszerűig kell visszautasítani azon hazug tant, mintha Magyarország fenállását csak Ausztria biztosíthatná, sőt ezzel szemben kötelességünk kimutatni, hogy Magyarország nélkül Ausztria régen megsemmisült volna.

Az incriminált közlemény ezen eszméktől áthatottan íratott meg, és azt fejezte ki, hogy ha Ausztria elvesztené is Triesztet és Trentinót, Magyarország akkor is fentartaná államiságát és uralkodója szavának tudna akkor is oly súlyt kölcsönözni, mint a minővel most rendelkezik.

Mert igen tisztelt uraim! nem azok a német tartományok tettek és teszik az uralkodó házat hatalmassá, melyek csak a perezre várnak, hogy a német egységbe bele olvadjanak, nem azok a tartományok biztosítják királyunknak és családjának a koronát, melyek más irányba gravitálnak, de hatalmassá teszi az uralkodó házat, s biztosítja részére a koronát Magyarország ragaszkodása.

A magyar nem gravitál sehová, mert e nagy világon e kívül nincsen számunkra hely és ha talán az események hatalma a más irányba gravitáló tartományokat ki is szakítaná fejedelmünk uralkodása alól, itt maradunk mi és akkor, ha szükség lesz rá, ismét el fog hangzani a nagy szó, mely oly nagy tetteknek vált kútfejévé „*életünket és vériünket.*“

Kincs okunk szeretettel, ragaszkodással viseltetni Ausztria iránt, mert mindig ellenségünk volt, de barátunk soha, a kiegyezésnek is, — mely hazánk és Ausztria közt fájdalom a mi hátrányunkra jött létre, mert hazánk Ausztria javára kizsákmányoltatott — alapját kizárólag és egyedül királyunk iránti bizalom teremtette meg.

Az incriminált közlemény nem fejezi óhaját Triest, Trentinó és Istria elvesztése iránt, hanem csak azt veti fel, hogy Magyarországnak sokkal több indoka lehet simpathiával viseltetni az olaszok iránt, mint Ausztria irányában. Pedig azt hiszem, mindnyájan tudatával birunk annak, hogy a magyar tengerpart jövőjét és hazai kereskedelmünket óriásilag emelné e változás, és ezen okból óhajtanunk kellene azt.

Nyelvtani szempontból bírálva az incriminált kitétel, azonnal láthatja mindenki, hogy az csak egy lehetőséget említ fel, annak következményeire utal, de óhajást nem fejez ki.

Hogy nem óhajt izgatni az incriminált közlemény, világosan látszik abból is, hogy Schlezvig Holstein elvesztésére azt jegyzi meg, hogy azt Bismark rabolta el. Már pedig, ha a közlemény Triest és Trentinó elvesztése mellett akarna izgatni, akkor nem nevezné el azokat, kik az ily elvesztés mellett fognak küzdeni előre is rablóknak.

Izgatásról szólni nem lehet, mert az izgatás valamely büntetendő cselekmény elkövetésére való felhívás. Már pedig azt közvádoló úr sem állíthatja, hogy a közleményben ily felhívás volna.

Nem mulaszthatom el megjegyezni még azt, hogy a 1848-iki sajtótörvény csak a Magyarország és Ausztria közt levő kapcsot veszi védelembe, de Ausztria egyes tartományainak védelméről egyáltalán nem intézkedik. — Csakis az új büntetőtörvényben tettek az osztrák-magyar jogászok ez irányban intézkedést, mit én kötelességszerűleg akkor is határozottan elleneztem.

Igen tisztelt esküdtszék! A közvádoló úr jónak látta figyelmeztetni önöket, hogy az önök szavazata védelme lesz a sajtószabadságnak, melynek ő oly lelkesült barátja s ezzel mintegy pressiót akart gyakorolni önök meggyőződésére, én azonban bízom nemzetem szabadságszeretében, hogy bár mint a főügyész úr beszédjéből kitűnik, sajtószabadságunk veszélyben van, az az ellen irányulandó minden támadást visszautasítani fog.

Az önök szavazatának kettős eredménye lehet, ha kimondják a vétkeiséget védenczem 67 éves ember fogságba kerül, és családja a nyomornak, a nélkülözésnek lesz odavetve, a nélkül, hogy az állam érdekének önök szolgálatot tennének, míg másrésről ha szavazatuk felmentő leend, csak az igazságot juttatják diadalra. Kérem önök tisztelt uraim, hogy védenczemet felmenteni méltóztassanak.

Kozma Sándor közvádoló: A védő beszédéből arról győződött meg, hogy vádlott érdekében kibúvó ajtó¹: keres, de ezt jelen esetben lehetetlennek tartja. A cikkből világosan kilehet olvasni azon vétségeket, melyeket a vád hangsúlyoz. Azon magyarázatot, hogy a fordítás nem képezhet vétséget, miután a cikk az eredeti nyelven is olvasható volt, közvádoló nem fogadhatja el. Nálunk, a hol nem a praeventív, de repressiv rendszer van érvényben, más utat követni mint a melyet a közvádoló jelen esetben is követett, nem lehet A védő azon állítását, hogy a jelen per nem vádlott, de a „*Függetlenség*“ című lap elnyomása céljából indíttatott, visszautasítja. A védő ügyvéddel folytatott polémiája végén a közvádoló az esküdtekhez azon felhívással fordul, hogy ne ejtse őket tévedésbe a védő azon apostrofálása, miként vegyék tekintetbe a 67 évet stb., mert az esküdtek tagjait eskü kötelezi, nem az érzelmek, s így legjobb meggyőződésük szerint tartoznak Ítélni.

Komjáthy Béla. Közvádoló úr jónak látta védenczemet bírálva, engem is tanítani, milyen a helyes védelem Tisztelettel hallgattam a közvádoló úr tanácsát, de engedjen meg, ha azt ezúttal nem követem, mert a sikert veszélyeztetni nem akarom.

Nemcsak most elmondott védbeszédemet, de a más alkalommal elmondottakat is bonczkés alá vette a közvádoló úr. Véleményem szerint más tárgyban elmondott beszédeimnek bírálata ide nem tartozik, de ha passiója az igen tisztelt főügyész urnák az én nyilatkozataimat egyáltalán bírálat tárgyává tenni, hajlandó vagyok gyermekkoromtól kezdve azokat lehetőleg összeszedve magán úton rendelkezésére bocsátani, legalább meggyőződhetik arról, hogy én mindenkor az igazság mellett szolgáltam. Közvádoló úr rossz néven veszi tőlem, hogy beszédem oly loyális volt s azért szemrehányást is tesz. Tudom, hogy ő azt óhajtaná, hogy védbeszédem kihívó legyen, mert a sikert részére csak ez biztosíthatná.

Taktikával vádol engem a közvádló úr akkor, midőn ő a taktika által teremtett politikai helyzet gyermeke. A közvádló úr követett el taktikát akkor, midőn oly tételeket tulajdonított nekem, melyeket én soha el nem mondtam, s a melyeket aztán — természetesen — könnyű volt megczáfolni.

Azt mondja a közvádló úr, én vádoltam őt, hogy miért nem kobozta el azon lapokat, melyek sajtó vétséget követnek el. Én ezt, hazánkban megjelenő lapokra nem mondtam, hanem igenis mondtam azon lapokra, melyek külföldön nyomatnak, s úgy hozatnak itt forgalomba, mert ezek ellen a kitiltás és az elkobozás az egyedüli fegyver. De valóban sajtóságosan jön ki a közvádló urnák a sajtószabadság iránt való szeretetének affectálása akkor, midőn már ő plakátokat is képes volt lefoglalni s elkobozni, és bizonyára a lapokra is kiterjesztené ezen eljárását, ha ily eljárásra az időt elérkezettnek tartaná.

Szememre veti a közvádló úr, mintha én azt állítottam volna, hogy a fordítás tényével és annak közzétételével sajtó vétséget követni nem lehetne. Én ezt soha sem állítottam, mert a törvényt én ismerem, hanem igen is igazoltam azt, hogy a most incriminált fordítás felségsértést nem tartalmaz.

Az izgatásról mondott definíciómat is más alakba öltöztette át és csak így volt képes azt helyre igazítani a közvádló úr.

Visszautasította a közvádló úr azon vádat, mintha az ő főczélját a „*Függetlenség*“ című lap megszüntetése képezné. Ezen visszautasításával szemben is fentartom azonban állításomat, mert jól tudom, mint mondtam, hogy nagyon is óhajtaná ha a „*Függetlenség*“ szerkesztőjének a corrupcio elleni harczban éppen maradt jobb kezéből a tollat kiüthetné, és helyette koldus botott tehetne oda. Hogy ha szabad volna másutt tett nyilatkozataiból érveket felhozni, ezen állításomat igazolni képes lennék.

Annyira messzire ment válaszában a közvádló úr, hogy az incriminált közleménynek azon kitételét, mely Kont fegyvernökének, Csókának mondásáról szól, ő felsége a király nevével hozta összekötetésbe. Ezt én a király iránt tartozó kötelességből kénytelen vagyok visszautasítani, és nyíltan kimondom, hogy ezen összehasonlítás után megérdemelné a közvádló úr, hogy a vádlottal helyet cseréljen, mert ezen összehasonlítással ő követte el a felségsértést.

Kozma Sándor főügyész és közvádló: Bocsánatot kérek.....

Kriszt törvényszéki elnök: A közvádló urnák már nem engedhetem meg szólani.

Komjáthy. ... Az elnök úr tudja kötelességét, nem szorul a főügyész úr figyelmeztetésére. Ismétlem hogy védenczemet nem lehet elmarasztalni, s azért kérem felmentését.

Ezzel a tárgyalás véget ért. Elnök összegezi a vád és -védelem által elmondottakat s az esküdtekhez a következő kérdések intéztetnek:

Megvannak e az esküdtszék tagjai az itt előadottak nyomán lelkiismeretökben győződve a felől:

1) Vájjon a „*Függetlenség*“ febr. 8. 33 iki számában „*A Lombardia Kossuthról*“ felírási közleményben foglaltatik-e sértés a király személye ellen: igen, vagy nem?

2.) Vájjon az 1-ső kérdésben jelzett közlemény sajtó útjáni közzététele által vádlott vétkes-e vagy nem?

3.) Válgjon a „*Függetlenség*“ febr 13-iki 43-ik számában „*Sympathiák az Irridenta iránt*“ felírású, Kászonyi Dániel névaláírással közzétett hírlapi közleményben s különösen annak a vádlevél által kiemelt tételeiben foglaltatik-e a *pragmatica santió*ban megállapított s az uralkodó ház közösségében levő birodalmi kapcsolatnak tettleges felbontására való izgatás, igen vagy nem?

4.) Válgjon a 3 dik kérdésben jelzett közlemény sajtói közzététele által vádlott Kászonyi Dániel a birodalmi kapcsolat tettleges felbontására való izgatás sajtóvétségében vétkes-e vagy nem?

Egy negyedórai tanácskozás után az esküdtek visszatértek a tárgyalási terembe, és nevükben elnökük kihirdeti, hogy az esküdtek közül az 1 ső kérdésre 6 igen nel és 6 nem mel szavazott; a második kérdésre 5 igen nel és 7 nem-mel szavazat; a harmadik kérdésre 7 igen-nel és 5 nem-mel szavazat; a negyedik kérdésre 6 igen-nel és 6 nem-mel szavazat adatott be.

Ennek alapján vádlott Kászonyi Dániel a felségsértés és izgatás vádja alól a törvényszék által bíróilag is felmentettnek nyilvánított.

V.

*A közös hadseregnek és tisztikarának rágalmazása és megsértése
miatt emelt vád,*

**Verhovay Gyula hírlapíró ellen a büntető törvénykönyv 258 és
261. §-ai alapján indított sajtóperben mondott**

v é d b e s z é d .

— *A budapesti kir. törvényszék mint sajtóbírótság előtt 1881.
május hó 29-dikén. —*

(A vád alapját képező közlemény akkor jelent meg, midőn Rüstoia és Dienstl a cs. és kir. közös hadsereg tisztjei Bartha Miklós hírlapírót saját lakásán megtámadták, és őt mint fegyvertelent éles kardokkal összevagdalták, nyomorékká tették.)

A kir. főügyész vádlevele a következő:

Tekintetes esküdtszéki sajtóbírótság! A Verhovay Gyula által szerkesztett és kiadott s Budapesten megjelent „Függetlenség“ című politikai, közgazdasági és társadalmi napilap 1880. november 15-én kiadott 317. számának a „vérlázító merénylet“ feliratú s „Verhovay Gyula“ névaláírással ellátott közleményében az osztr. magyar csász. és kir. közös hadsereg, illetőleg ennek tisztikarára vonatkozólag, a többek között a következő kifakadások foglaltatnak.

Az mondatik ugyanis, hogy:

1. „Egyetlen erük lüktetése, egyetlen gondolatuk villanása sem azé a népé, melynek kenyerét eszik, hanem a zsarnokságé, a melynek mindenkor kész zsoldosai. Nem ember előttük a polgár, csak üldözött vad; nem haza előttük az állam, csak egy hornyút és töltenyt gyártó telep.“ . . .

2.... „Utczákon és nyilvános helyeken minden áldott nap megjelent a königgráczi vitézség egy egy lázító ténynyel.“

Ő . . . . „Győrben megölik saját házi szentélyének kapuja előtt az agg polgárt. A gyilkos büntetlen maradt.“

4. Egerben meggyalázzák a nemzet fenségének jelvényét. A becsmérő büntetésül ezredessé lett.“

5. „Most szóljanak azok, a kik védik az idegen fegyveresek szabad invasióját „Magyarország pénzén.“

6. „Nekünk oly hadsereg kell, a melynek se zászlója, se nyelve, se agya, se szíve nem rokon a miénkkel. Nekünk oly véderő kell, a melynek hagyományai megvesszőzött nőink, kirablott házaink és meggyilkolt őseink hajmeresztő emlékeiben gyökereznek. Nekünk oly hadsereg kell, a melynek lelkében, fajunk elten vesztett csaták emlékéen átlángol a, kiolthatatlan gyűlölet. Nekünk oly véderő kell, a mely katonai pontossággal végzi a szolgálatot a vérpadoknál, tud begyakorolni hóhérokat az új épület vértanúi szinteréhez és az aradi akasztófákhoz. Nekünk olyan hadsereg kell, a mely he van tanítva a polgárölés mesterségére.“ . . . Ha csak az kellett, megkaptuk ezt is.“ Ugyanazon napilapnak 1880. év december 1-én kiadott 333. számában, továbbá „a farkas és bárány“ című, és szintén „Verhovay Gyula“ névaláírással megjelent cikkben hírül hozatván, hogy a hadsereg „játsza a sértődött felet, s a sajtó perek ostromával fenyegeti a skrihlererek és chauvinisták csapatát“ stb. e hír kapcsában, ugyancsak az osztrák-magyar cs és kir. közös hadseregre vonatkozólag a következők is mondatnak, miszerint:

7. „A k. k. armee“ böszült mint a vadbika és szarvaival lökdösi a kormányt, hányná a büntető törvény vasvilláira azt a népséget, melynek nincs respektusa se portepéetől, se zöld tollas kalaptól, a mely tentáját oda frecscenti a „Waffenrock“-ra, hadd legyen ott a polgár vér mellett az a folt is, mely befeketit lelkiismeretet és becsületet“ . . . hogy

8 . . . „A kormány . . . az epe feketesárga kiömlésének . . . tombolását e reá erőszakolt haragból fogja az esküdtszék előtt métely szélvész-ként kiereszteni, hogy elnyelni próbálja vele azt a rakonczátlanságot, a mely . . . a hősi becsület és igazi katonai erényeket . . . nem attól a tisztii iskolától tanulta, a melynek sorában a rabló Basta, a hóhér Caraffa és a komisz Urbán a vitézi érdem példányképei s nem attól a hadseregtől, a mely gyalázatos vereségei elöl az esküdtszék elé megy futni, hogy a Dinstlik gyáva és becstelen merényletéről rátapadt vérrozsdat olt próbálja lemosni tizenkét polgár kísértetbe hozott lelkiismerete előtt . . . hogy

9 . . . „nincs a világnak oly ítélőszéke, a mely elégtételt adhasson egy szennyel írott múlt után, a polgárvérbe fűrösztött portepéének. — . . . Egy polgár lelkiismerete soha se azt veti börtönre, a ki megszöllötteti azt a vas-kalapot és azt a köpenyegét, a mely alatt oly hősoket nevelnek, a kik kette-sével támadnak fegyveresen egy védtelenre.“ Hogy

10 . . . „ezt a miénknek mondott sehonnai hadsereget, nem Láttuk csak irtóháborúban, a mi vérünk, a mi szabadságunk, a mi jólétünk ellen.“

Miután a fentebb megjelölt kifejezések közül az 1. 5. 6. 7. 8. és 9. pont alatt idézettek olyanok, melyek az osztrák magyar csász. és kir. közös hadsereget s ennek tisztii karát, mint a törvény által elismert testületet becsületében gyalázzák meg; — a 2. 3. 4. és 10. pont alatt idézett kifejezések pedig olyan állításokat foglalnak magukban, melyek ha valók volnának, az említett hadsereget és tisztii karát köz-megvetésnek tennék ki; miután tehát az előbbi (1. 5. 6. 7. 8. és 9. pont alatti) kifejezések a B. T. K. 261. § ának súlya alá eső becsület-

sértés, az utóbbi (2. 3. 4. és 10 pont alatti) állítások pedig a B. T. K. 258. §-ának súlya alá eső rágalmazás vétségét képezik;

és miután e részben törvényszerűleg megejtett vizsgálat folytán mindezen kifejezések és állítások szerzőjéül Verhovay Gyula országgyűlési képviselő s a „*Függetlenség*“ című politikai napilap szerkesztője vallotta magát s ugyanazokért a felelősséget is elvállalta:

mindezeknél fogva, a midőn az e tárgyban megejtett vizsgálat eredményét magában foglaló vizsgálati iratokat % 2. % alatt, ezennel idecsatolom: a B. T. K. 270. § ából folyó kötelességemhez képest, s az ezen §. értelmében a cs. és kir. közös hadügyér által kiállított K. és L. alatti meghatalmazás alapján, ezennel vádat emelek nevezett Verhovay Gyula országgyűlési képviselő s a „*Függetlenség*“ című politikai napilap szerkesztője — mint a fentebbi sértő kifejezések és állítások szerzője ellen, a csász. és kir. közös hadsereg — és tisztikara becsületének, nyomtatvány által közzétett megsértése és ugyanazon hadsereg, illetőleg tisztikarnak ugyanazon módon való rágalmazása miatt, s tisztelettel kérem a tek. esküdtszék elnökségét, miszerint a jelen vétségek törvényszerű megtorlása végett az ügy tárgyalására határnapot tűzni s arra vádlottat megidézni, valamint arról engem is értesíteni méltóztassék. Budapest, 1881. ápr. 26. Kozma Sándor, kir. főügyész.

Elnök jelenti, hogy vádlott által felhívott tanuk közül megjelentek Bartha Miklós, Keiner Károly hadnagy, Izsák Elek, Madarász József Mariássy János altábornagy, Németh Albert, Seemann Alajos ezredes, Szederkényi Nándor, Dr. Sikor és Thaly Kálmán.

Verhovay: Stolné szül. Gróf Mailáth Anna. asszony tanú kihallgatásától elállók, mivel ezen éltes nő felkért, hogy kihallgatása által ne idézzem elibe volt férjének Mednyánszky László bárónak felakasztatását s annak véres emlékét .....

Elnök: Kérem nem szükséges bővebben indokolni.

Verhovay: Hiányzik még két tanú, Knezics altábornagy és Urbán Venczel hadnagy, kik az egri zászlósértés ügyét vizsgálták, de ne hogy az igazságszolgáltatás útját megakadályozni látszassam, ezek kihallgatásától is elállók.

Elnök felhívja védőt, hogy a tanukhoz intézendő kérdéseket Írásba adja be.

Komjáthy: Tiltakozom az ellen, hogy az elnök úr önhatalmilag oly utasításokat adjon, vagy olyan határozatokat hozzon, melyek az esküdtszéki eljárás szóbeliségét illuzoriussá tehetik.

A törvény világosan megrendeli, hogy ez eljárás szóbeli legyen, nincs tehát joga az elnöknek a vádlottat vagy védőjét oda kényszeríteni, hogy a tanukhoz intézendő kérdéseket írásba adja be. Ez az esküdtek megtévesztését idézné elő — kiknek joguk van a tanukhoz intézendő kérdésekről tudomással birni.

Fekete államügyész kifogást teszen a tanú kihallgatása ellen, mert azt, hogy Caraffa és Basta minő emberek voltak, bizonyítani felesleges; vádlottnak csak annak bizonyítását lehetne megengedni, hogy Caraffa és Basta példányképül szolgálnak-e a közös hadsereg tisztei előtt, hogy Seemann azért lett-e ezredessé, mert a magyar zászlót megsértette, hogy Boemelburg a győri vérengzés miatt, Dienstl és Rüstow hadnagyok pedig- a kolozsvári vérengzés miatt nem ítéltettek el.

Végül kifogásolja azt, hogy a tanukul beidézett tisztek mint érdekelt felek kihallgattassanak.

Komjáthy: Az ügyész úr mostani felszólalásában ellentétbe jött a vádlevéllel, ott fájdalmas tényeknek mondja azon tényeket, melyek az incriminált közleményekben felsoroltattak, itt maga is elismeri azoknak megrovásra méltó voltukat, a vádlevélben mégis védcenzem megbüntetését czélozza.

Az is sajátságos, hogy az ügyész úr még mielőtt tudhatná mit akarok a tanukkal igazolni már is ellenzi azoknak kihallgatását. Ez megmagyarázható ugyan az állásával járó szolgálat kézségéből, de a logicával semmi esetre sem egyeztethető meg.

A tisztek kihallgatását miért ellenzi a közvádoló úr, felfogni nem tudom, mert feltételezem róla, hogy annak a hadseregnek tisztjeiről, melyért oly nagyon lelkesül csak nem teszi fel, hogy az igazat elhallgassák.

Én a ki az osztrák hadseregért nem lelkesülök; én a ki az osztrák tiszt kar nagy részét hazám barátjai közé nem sorozom. — meg vagyok győződve, hogy a beidézett tisztek, ha kihallgattatnak férfiasan, becsületesen és igazán fognak vallani; meg vagyok győződve, hogy még akkor sem fognak valótlant mondani, ha vallomásoké saját érdekeikre hátrányos lehet.

A közvádoló úr, midőn kihallgatásukat ellenzi, nem hízegő véleményt fejezett ki velők szemben.

Fekete államügyész: Visszautasítja azt a ráfogást, mintha ő a vádlevéllel ellentétbe jött volna

Elnök: Mindenek előtt azt kell eldönteni, váljon írásban keli-e a tanukhoz intézendő kérdéseket beadni. E czélból a bíróság visszavonul.

Fél órai tanácskozás után a bíróság végzését az elnök kihirdeti, mely szerint a kérdések írásban terjesztendők elő.

Fekete államügyész: Nem érti a bíróság határozatát, mert először is a felett kellett volna határozni, kihallgatandók-e a tanuk vagy nem? Mert ha a kihallgatás elrendeltetik, akkor a törvény alapján ő is a védő álláspontjához csatlakozik, mivel a kérdéseknek Írásban leendő előterjesztése a szóbeliség elvével ellentétben áll.

Elnök: Csak a katonatisztek kihallgatása ellen tett kifogást véli előre eldönthetőnek. A többi tanukra nézve minden kérdésnél külön-külön fog a bíróság határozni.

Fekete államügyész: Ha így gondolkozik a bíróság, nem tehet ellene, de kéri, hogy legalább a katona tisztek kihallgatása kérdésében hozzon a bíróság már most határozatot.

Komjáthy: Bíróság előtt minden ember egyforma, legyen az katona vagy polgár, tiltakozom tehát az ellen, hogy a katonatiszteknek kiváltság biztosításék.

A kihallgatásra megidézettek mint tanuk szerepelnek itt, felettük és velők szemben tehát hasonló módon lehet és szabad eljárni.

Elnök rövid tanácskozás után kihirdeti a végzést, hogy a katona tisztek kihallgatása nem engedtetik meg s felhívja védőt, hogy Mada-rász József tanúhoz intézendő kérdéseket Írásba adja be.

Komjáthy: a kérdést írásba foglalva a bíróság elnökének átadja.

Elnök átnyújtván azt a közvádlónak átolvasás véget, kérdi tőle,, van-e az ellen kifogása?

Fekete közvádó kijelenti, hogy ő ezúttal is ragaszkodik azon kifogásához, hogy a tanukat kihallgatni nem lehet. A feltett kérdéstről nem nyilatkozhatik, mert az előbbi határozat szerint, arról az esküdt uraknak nem szabad tudomással bírni.

Elnök: Az indokolás meg van engedve.

Fekete államügyész: A kérdésre megjegyzi, hogy az a régi osztrák hadseregére vonatkozik, nem pedig az 1867-ki törvényeken alapuló közös hadseregére, ezen okból a kérdés feltételét ellenzi.

Komjáthy: Ha a törvényszék bölcs végzése nem tiltana el a szó tőji; ha önök előtt, kik határozatra lesznek hivatva, nem volnék kénytelen titkolózni; ha a törvény szerint, nem pedig az azzal ellentétbe álló végzés szerint járhatnék el: akkor igazolni tudnám, hogy az általam felirt kérdésre a tanút kihallgatni szükséges, igazolnám, hogy a kérdés fel nem tétele a védelem megnehezítését idézi elő.

De mert szólnom nem szabad, csak arra kérem az esküdt urakat, higgyék el nekem, hogy mind az, a mit igazolni óhajtok s mire majd véd beszédemben hivatkozni is fogok, tökéletesen igaz és való.

Elnök néhány percnyi tanácskozás után kihirdeti a bíróság végzését, mely szerint Madarász József ki nem hallgatható azon kérdésre „Igaz-e az, hogy az osztrák tisztek a szabadság harc leveretése után Olmützben politikai foglyokat nyilvánosan megbotoztattak“? mert ez az állítás rég múlt időkbe tartozik, melynek elbírálása a történelem dolga.

Komjáthy benyújtja a Németh Alberthez intézendő kérdést írásba foglalva.

Fekete államügyész a kihallgatást ellenzi.

Elnök néhány percnyi tanácskozás után kihirdeti a bíróság végzését, mely szerint Németh Albert nem hallgatható ki azon kérdésre, „hogy igaz-e az, miszerint a közös hadseregnek nevezett osztrák hadsereg tisztjei, több ízben nőket is megvesszőztettek nyilvánosan, sőt arra katonáikat be is gyakorolták“? mert az igazolni kívánt tény semmi összefüggésben sincs a panaszos hadsereg tényeivel.

Komjáthy: Benyújtom a Szederkényi Nándorhoz valamint a Bartha Miklóshoz intézendő kérdéseket írásba foglalva, és kérem a bíróságot, hogy ezek kihallgatását rendelje el, mert az általuk igazoltatni óhajtott tények a közel múltban történtek, tehát olyakat fognak igazolni, a melyek az incriminált közleménnyel causalis nexusban vannak.

Előre kijelentem, hogy az esetre, ha a bíróság „úgy látszik utasítása szerint“ ezen tanúk kihallgatását sem engedi meg, — akkor a többi tanúk kihallgatásától elállók, — mert nem akarom a tisztelt esküdt urak idejét ok és cél nélkül elrabolni.

Magamnak sincs különben kedvem azon comicus játék folytatásához, melyet a bíróság „*bölcs végzésével*“ elő idézett.

Fekete államügyész a tanúk kihallgatását ellenzi.

Elnök hosszas tanácskozás után kihirdeti a bíróság határozatát, mely szerint arra a kérdésre, „mit tud az egri zászlósértésről“ Szederkényi Nándor ki nem hallgatható, mert ez ügy jogérvényesen el van bírálva, Bartha Miklóst pedig a „kolozsvári orvtámadás“ miatt kikér-

dezni felesleges, minthogy e pontra nézve az államügyész beismérésben van.

Komjáthy: Mint már előbb is jeleztem, kénytelen vagyok a többi tanúk kihallgatásától elállani, úgyis tudom, hogy egy tanú kihallgatását sem rendelné el a bíróság. Hihetőleg azért, mert a tárgyalást megelőzőleg felsőbb helyről oly érvek hangoztattak el, melyek a bíróság meggyőződését a vád és védelem meghallgatása nélkül is előre megérlelték. A bírói „meggyőződés“ előtt pedig meghajolni mindenki kénytelen.

Elnök: Felhívom a közvádlo urat a vád előterjesztésére.

Fekete Ödön közvádlo vádbeszéde:

Tisztelt esküdt uraim!

Még legfőlebb csak gondolatában volt a közvádlnak a jelen per megindítása, sőt részben még ott sem lehetett — és a „Függetlenség“ — épen kéznél levő közleményei egyikében már is fennen jósolá, hogy széles e hazában nem fog akadni, nem akadhat olyan tizenkét polgár, a ki azon közleményekért, melyek a tudvalevő kolozsvári esemény alkalmából a hadsereg ellen fakadtak, ki „bűnösré“ szavazna.

Azonban igazságtalan volnék, ha azt mondanám, hogy csak a „Függetlenség“ jósolta így. Körülbelül az összes magyarellenes sajtó is mondogatta biz azt, sőt egy vidéki német lap, épenséggel Rüstow és Dinsztl hadnagyok mellett mentségül hozta fel, hogy *„mit is tehettek volna egye bet, mint a mit tettek? . . . hiszen a magyar bíróságok előtt hídiban kerestek volna orvoslást, a magyar bíróságok előtt nem nyerhetne igazságot a katona“*

Mindez nem alkalmas ugyan arra, és bizonynyal nem is az volt a célja, hogy az ügy elővételére serkentsen és sikerrel kecsegtessen; mindazonáltal én elfogultság nélkül teljes megnyugvással jelenek meg im Önök előtt tisztelt esküdt uraim. — Nem jövök ugyan sem „zöld tollas kalapban“, sem „dob és banda szóval“, mint a „Függetlenség“ várta; — nem jövök, hogy mint ugyanaz monda — *„az epe fekete sárga kiömlésének erős tombolását rám erőltetett haragból mételey szélvészékként ereszem ki“*, s *„elnyelni próbáljam vele — bárki — „rakonczátlanságát“ önök „kísértetbe hozott lelkiismerete előtt“*. — Nem, hanem mint egyszerű polgári tisztviselő jövök csupán a törvény erejére támaszkodva, hogy igazságot kérjek önöktől

Nyerek vagy nem: valamint nem tőlem függ, úgy a siker is nem az én dicsőségem és a sikertelenség sem az én vereségem lesz. Mert hiszen az önök kijelentéséhez az az első vélelem fűződik, hogy abban a *„nép, formákhoz nem kötött szabad jogérzete“* nyilvánul. Ezé tehát a dicsőség, ha az a tárgyilagos, az elfogulatlan, a valódi igazság nyomain jár; de arra esik az árnyék is, ha attól eltér.

Azután a „becsület“ és „becsületsértés“ különben is olyan fogalmak, melyeket tudós meg nem határozhat, törvényhozó nem codifikálhat. A művelt önérzet s kifejelett értelem sugalja azokat, és bizony nem üres theoria, hanem való igazság az, hogy azon felfogásban, melyet valamely egyén — vagy akár nemzet — a becsületről s ennek sérelmeiről alkot magának, ezen felfogásban annak jelleme, műveltsége és erkölcsi individualitása nyilatkozik.

A jelen esetben is „becsület“ és „becsületsértésről“ van szó. S önökkel uraim teljesen jogosult a várakozás, hogy kijelentésök nem vetend

árnyékot a lovagias magyar nép jogéretére. — A tényeket ismerik Önök.

Történt ugyanis, hogy az osztrák-magyar hadseregnek mintegy húszezer főből álló tiszti karában, akadt nem régiben két hadnagy, a kik indulattól ragadtatva fegyverrel sértették meg egy polgár személyét és házi jogát.

Mindnyájan feljajdultunk e sajnos esemény hírére; mindnyájan már előre is — pálczát törtünk a tett elkövetői felett. Mindenfelől, még a törvényhozás terméből is hangzott a szó, mely elégtételt kért: a bűnösök megbüntetését sürgette. Azonban mindez, — bár férfias erélyvel, de mégis a tárgyilagos higgadság és művelt önérzet komoly hangján történt.

Csak vádlott Verhovay Gyula úr s néhány hason észjárású társa látták jónak más hangon szólni. — Az ő tekintetök ugyanis főképen az „*uniformis*“-ra, s „*portepée*“-re esett, ocsmány ítéletöket mindazokra kiterjesztették, a kik ilyet viselnek, két egyén bűnéért elítéltek még több ezer büntelent; elítélték az egész kart, az egész intézményt.

Szabad e, jogosult e az? Szabad-e egyesek bűnéért az összeség homlokára sütni a kárhoztatás bélyegét? Igen vagy nem?

A felelet, azt hiszem, csak tagadó lehet; s „*igennel*“ felelni valóban annyit tenne, mint a társadalom minden tagjának legbecsesebb, legféltebb vagyonát, a becsületet, a rágalmazók s botránykeresők szabad zsákmányául engedni oda.

Vagy kérdem: ki az közöttünk, ki az — széles e hazában, a ki a társadalmi hivatás — illetőleg foglalkozás olyan osztályához tartozik, melynek keretén belül, bűn nem követtetnék el? . . . Nem napirenden van e, hogy itt egy iparos, ott közhivatalnok, emitt kereskedő, amott ügyvéd ... és így tovább követ el büntetendő cselekményt? Ámde jogosult volna-e azért egy ily bűneset alkalmából az egész kart meghurczolni s az egyes tag bűnének szennyét az összeség jó hírnevére tapasztani?! . . .

Vagy nézzünk szét szélesebb körben. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy hazánkban, az élet és vagyon elleni bűncselekmények száma aránylag magasabb mint Európa más államaiban. Azonban jó nevén vennők-e, ha valaki ez okból úgy beszélne rólunk, mint a gyilkosok s banditák szövetkezéséről? — És még egy példa nem oly régen történt éppen itt Budapesten, az ország szívében, hogy két magyar hírlapíró palám et publice botra kelt s egyik az egész utca láttára megbotozta a másikat. — Ugyan mit mondana hozzá, a magyar hírlapírók tisztelt kara, ha valaki ez alkalomból olyképen nyilatkoznék róluk, mint a hogy a „Függetlenség“ a Dinstl és Rüstow hadnagyok bünténye alkalmából az osztrák magyar katonai tisztikarról nyilatkozott?! ... ha például a „Függetlenség“ szavaival imígyen szólna, hogy „*a magyar hírlapírók ugyan soha sem voltak az illem, a műveltség mintaképei, de a mennyi pökhendi komiszság s pimasz gyávaság X. Y. hírlapírók tettében nyilvánul, az még ezen testületnek is szemetjére vall . . .* stb. stb. És mit mondanának Önök t. esküdt uraim, ha ez esetben, a magyar hírlapírók Önök előtt kérnének elégtételt? ... Én egy pillanatig sem kételkedem, hogy egyhangúlag vétkesre szavaznának. S helyesen, igazságosan ten-

nék: mert egyes részek hibái miatt az egészet kárhozatni jogtalanság, czélzatosan gyalázni pedig bűn, melyet a társadalom megtorlás nélkül nem hagyhat.

Vádlott Verhovay Gyula úr éppen azt tette. Az osztrák-magyar hadsereg két parányának Rüstow és Dinsztl hadnagyoknak tudvalevő bűncselekménye alkalmából ugyanis, az összes hadsereg s összes tisztjeinek becsülete és jó hírneve elen támadt s ezt oly súlyosan sértette meg, miként ha arról van szó: a két seb közül melyik égetőbb? Százból kilenczvenkilencz önérzetes ember, inkább a Dinsztl és Rüstow kardcsapásainak, mint vádlott úr minősíthetlen kifakadásainak vetné magát alá.

Így „*vérlázító merénylet*“ című kérdéses cikkében, miután az olvasót megfelelő hangulatba hozni igyekezett s miután Rüstow és Dinsztl hadnagyokat kedve s ízlése szerint, a leghitványabb gonosztevők közé sorozta . . . s miután apostrofalta, hogy „*nincs biztonság se közéletünkben, se intézményeinkben, se törvényeinkben — katonák gyilká ellen*“ hogy „*ok urai ifjúságunk virágának, ok urai életünknek és szabadságunknak*“ kifakadásai további folyamában — mint hallak önök — szórul-szóra azt mondja a katonákról, hogy „*egyetlen erük lüktetése, egyetlen gondolatuk villanása sem azé a népé, a melynek kenyereét eszik, hanem a zsarnokságé, a melynek mindenkor kész zsoldosai. Nem ember előttük a polgár, hanem csak üldözött vad; nem haza előttük az állam, csak egy bornyút és töltényt gyártó telep.*“

Azt állítja továbbá, hogy „*utczákon és nyilvános helyeken minden áldott nap megjelen a königgratzi vitézség egy-egy lázító ténynyel*“. Hogy . . . „*Győrben megölték saját házi szentélyének kapuja előtt az agg polgárt, a gyilkos büntetlen maradt.*“. Hogy: „*Egerben meggyalázták a nemzet fenéségének jelvényét. A becsmérő büntetésül ezredes lett.*“

Majd: „*idegen fegyveresek szabad inváziójának Magyarország pénzén*“ nevezi a hadsereget s utóbb azt mondja róla, hogy „*se zászlója, se nyelve, se agya, se szíve nem rokon a miénkkel,*“ . . . hogy „*hagyományai megvesszőzött nőink, kirablott házaink és meggyilkolt őseink hajmeresztő emlékeiben gyökereznek . . . hogy lelkében fajunk ellen, veszett csaták emlékein átlángol a kiolthatlan gyűlölet; ... hogy katonai pontossággal végzi a szolgálatot a vérpadoknál, tud begyakorolni hóhérokat az új épület vértanúi színteréhez és az aradi akasztó fákhöz, s hogy be van tanítva a polgár ölés mesterségére.*“

Azonban ez még nem minden. — Eltekintve attól, hogy Verhovay Gyula úr előbbi cikkének, lapjának ugyanakkor, két-három, hason modorban tartott társa is volt; tizenöt nappal később, tehát akkor, a midőn már a felindultság első rohamainak mámorából elég ideje volt kijózanodni, ismét kezébe vette — hogy saját szavaival dicsérjem — „*korszakokat átölelő és korszakokat nevelő tollát*“ újból oda freccsenté a tentáját „*a Waffenrockra*“ „*hadd legyen ott — úgymond — a polgárvér mellett az a folt is, mely befeketít lelkiismeretetlen becsületet.*“

S ez azon közlemény a „*farkas és bárány*“ című, melyben — akkor még nem is létező — sajtópereit előre látva, ékes irodalmi nyelven „*hopták*“-ot kiáltott „*újságíró legénységének*“ s figyelmeztető őket, hogy a „*k. k. Armeé bőszült mint a vad bika és szarvaival lökdösi a kormányt hányná a büntető törvénykönyv vasvilláira azt a népséget, melynek*

nincs respectusa se portepeétől, se zöldtollas kalaptól; a kormány pedig — Úgymond — az epe fekete sárga kiömlésének tombolását, a reá erőszakolt haragból fogja az esküdtszék előtt métely szélvészékként kiereszteni, hogy elnyelni próbálja vele azt a rakoncátlanságot, a mely a . . . hősi becsületet és katonai erényeket nem attól a tisztí iskolától tanulta, a melynek sorában a rabló Basta a hóhér Caraffa és a komisz Urbán a vitézi érdem példányképei] s nem attól a hadseregtől, a mely gyalázatos vereségei elől az esküdtszék elé megy futni, hogy a Dinsztlik gyáva és bectelen merényletéről ráta- padt vérrozsdái ott próbálja lemosni tizenkét polgár kísértetbe hozott lelkiismerete előtt.“

Ámde vádlott úr szerint . . . *„nincs a világnak oly ítélő széke, a mely elégtételt adhasson „egy szennyel írott múlt után a polgári vérbe fűröszött portepéennek“ . . . „Egy polgár lelkiismerete soha sem azt veti börtönre, aki megszellőzteti azt a vaskalapot és azt a köpeny eget, a mely alatt oly hősokeket nevelnek, a kik kettesével támadnak fegyveresen egy védtelenre.“*

És azután rokonszenvét fejezi ki vádlott úr a zulu-caffereknek angol hadak elleni küzdelméhez; hanem *„ezt a miénknek mondott sehonnai hadsereget nem láttuk csak irtóháborúban — a mi vérünk, a mi szabadságunk, a mi jólétünk ellen.“* ...

Nos uraim! hát mi van, mi lehet még több, a mi tisztességes, önértetes ember becsületét sértheti? . . . Mit mondhatni még egyebet egy katona, egy hadsereg egy alkotmányos állam hadseregének meggyalázására! ... Gyáva ... gyilkos ... sehonnai ... zsoldosa a zsarnokságnak, irtó ellensége vérünknek, szabadságunknak, jólétünknek ... gyűlölője fajunknak ... meggyalázója nemzeti fenségünk jelvényének ... begyakorlott mestere a polgárölésnek, csak a vérpad és akasztófa körül tud szolgálni ... hóhérokat begyakorolni ... múltja szennyel írott ... jelenében a rabló... a gyilkos... a komisz, a vitézi érdem példányképe!...

Nos hát mit tudna még vádlott úr „korszakokat átölelő képzelete“ feltalálni bectelenítőt, a mit incriminált közleményeiben el nem mondott?!... .

És a magyar nép „jogérzete“ eltűrné, megengedné azt, hogy valaki hazája egyik törvényes intézményéről, véderejéről, világhallatára imígyen nyilatkozzék!? ... Rajta hagyná azt a „*lelkiismeret és becsület befeketésére oda freccsentett foltot*“, épen azon intézményen, melytől mindenek előtt azt kívánja — sőt követeli — hogy önértettel teljesítse hivatását, hogy szívvel lélekkel övé legyen, s hogy ismerje, tisztelje és ha kell életével is védje hazáját!?... .

Nem uraim! ugyanazon jogérzet, mely kérlelhetlenül elítéli az oly hősokeket „*a kik kettesével támadnak fegyveresen védtelenre*“: ugyanazon jogérzet elítéli az oly hősokeket is, a kik két ember hibája miatt ezek becsületét gázolják le s még az elégtételnek is útját akarják állni „*gyalázatos vereség előli futás*“-nak nevezvén azt, hogy a sértett ide jön önök elé, a törvény nevében igazságos elégtételt kérni.

Nem uraim, százszor nem! . . . az a magyar jogérzet, melyre nemzetünk jellemében oly büszkék vagyunk, nem hamisítja meg az igazság mértékét; nem vonhatja el senkitől a jogoltalmat csupán azért, mert nem veres, hanem „*zöldtollas*“ kalapot s nem carbonari, hanem „*katona köpenyeg*“ visel. A becsület nem engedmény vagy szabadalom, melyet a politikai vagy társadalmi elvrokonság ad, vesz, cserélget és

forgat tetszés szerint, miként a köpenyeget; hanem olyan jog, illetőleg tulajdon, a melynek megsértését büntetéssel torolja meg minden művelt állam törvénye.

„Aki valakiről olyan tényt állít, mely valóságában azt, a kiről állítottatott közmegvetésnek tenné ki“ a rágalmozás, — továbbá „a ki más ellen meggyalozó kifejezést használ: a becsületsértés vétséget követi el s büntetendő;“ így szól a mi törvényünk a Btkv. 258. és 261. §-a.

Vádolt Verhovay Gyula úr előbb felsorolt állításai, illetve kifejezései mind ilyenek.

Szolgálatassanak tehát t. Esküdt uraim igazságot a törvény s az elfogulatlan magyar jogérzet értelmében! . . . Jelentsék ki kérem, hogy vádolt Verhovay Gyula úr, mint az elősorolt állítások és kifejezések szerzője az „osztrák-magyar közöshadseregnek nyomtatvány által közzé tett rágalmozása“ és ugyanazon hadsereg tisztikara becsületének, ugyanazon módon elkövetett megsértése vétségében — „bűnös“.

Komjáthy Béla védbeszéde:

Tekintetes Törvényszék, tisztelt Esküdszék!

Néhány nap múlt el csak azóta, hogy a magyar állam, leendő fejedelmének nászát megünnepelte. Nem csak egyesek érzelmeinek kifolyása volt az, hanem a magyar állam mint ilyen ült örömméret.

Egy alkotmányos monarchiában a monarchának és családjának élete össze van forrva a nemzet életével, az egyiknek öröme a másiknak is örömet okoz, együtt haladnak a megelégedés útján, együtt szenvedik át a fájdalokat, a jó és balszerencse közös osztályrészüket képezi.

Ott hol a monarchiának és a nemzetnek ellentétes nézetei vannak, ott hol más más törekvések és vágyak a tettek rugói, ott uraim sajnos állapotok vannak, ott minden ellenvetés, nézet, irány és törekvés csak a gyúanyagot gyűjti, mely ha évekig láthatatlan is, de végre kitör és veszélyezteteti úgy a monarchiának mint a nemzetnek jövőjét, sőt életét. Azért hazafiúi kötelessége oda hatni mindenkinek, hogy a nemzet és az uralkodó között a bizalom, a szeretet minél bensőbbé váljék, és a ki ezt nem teszi, különösen há arra hivatva van, az úgy a nemzet mint a trón ellen bünt követ el.

Államunkban az alkotmány visszaállítása óta a magyar nemzet minden lehető megtett — felejtette a multat, lemondott sokról, nagyon sokról, miért pedig annyi nemes vér omlott a harczmezőn és vérpadon, csak hogy közte és fejedelme között a kölcsönös bizalmat és szeretetet mely évekig halott volt, ismét életre hívja, mert érezte, mert tudta a nemzet hogy közös jólétöknek, közös boldogságuknak csak ez válhat egyedüli biztos alapjává.

Államunkban az alkotmány, visszaállítása óta megkoronázott magyar király rideg következetességgel hódolt az alkotmánynak, egyéni nézeteit uralta az alkotmány a törvény iránti tisztelete.

Szakított a multtal, melynek emléke is oly keserű és férfias elhatározással lépett a bizalom a szeretet útjaira, mely egy szebb jövőbe vezet, mert jól tudta, hogy a nép megelégedése, a nép boldogsága a koronának legszebb és legfényesebb gyöngye.

A legutóbbi napok történelme is igazolja, hogy a nemzet az őt

és a fejedelmi családot összekötő bizalmat és szeretetet ápolni és fejleszteni kívánja, de másrésről koronás királyunk is oda kívánt hatni, hogy e nemzetnek minden tagját közelebb fűzze önmagához és családjához, azért utasítá magyar kormányát, hogy felségi jogai legmagasabbikának, a kegyelmezési jognak gyakorolhatása végett, terjeszsze fel azon vádoltak és elítéltek névsorát, kiknél bűnös cselekmény rugója nem aljas haszonlesés és nem lelki romlottság- volt.

Azt akarta a király hogy fiának nászünnepeén ezek is mint szabadok örüljenek.

És uraim, tisztelt Esküdt urak, midőn a nászünnep zaja még fülünkben cseng, önök itt ülnek, hogy bírálatot mondjanak egy hónapok előtt elkövetett oly cselekmény felett, melyről még a legnagyobb elfogultság, a legerősebb pártszenvedély és a legengesztelhetlenebb ellenszenv sem mondhatja, hogy annak indoka nemtelenség vagy aljaság lett volna.

Mondhatom pedig önöknek uraim, arra, mi előttem hazám után legszentebb, becsületesre mondhatom, hogy az igazságügyi kormányt, figyelmeztették, kérték, illetékes helyről, tegyen felterjesztést kegyelmezés végett a politikai természetű ügyekben is.

Felhívták az igazságügyi kormányt, hogy hasson oda, hogy leendő fejedelmünk nászünnepeére, ne csak a sikkasztóknak pénzhamisítóknak és más közönséges büntetteknek legyen okuk a hála érzetével visszagondolni, hanem azoknak is, kik talán a nemzet, a haza nagysága, a polgárok jóléte és biztossága iránti túllelkesültségből a büntető törvénybe ütköző cselekményt követtek el.

Könyörögtek az igazságügyi kormánynál, hogy különösen a közös hadsereg és a nemzet közt felmerült sajnós differenciát ne a törvény szigorának alkalmazásával, hanem méltóan a nagy ünnephez, azzal igyekezzék kiegyenlíteni, hogy ama nagy napot a kiengesztelődés napjára változtassa át.

Fájdalom, minden beszéd, minden kérelem hasztalan volt, mert a katonai körök elismerése sokkal kedvesebb volt az igazságügyi kormány vezetőjének, semhogy a fejedelem és a nemzet között a kölcsönös bizalmat és szeretet azzal is bensőbbé igyekezett volna tenni, hogy a politikai természetű ügyekben adandó kegyelmi ténynyel a fejedelem nagylelkűségét, pártatlanságát minél erősebb világításba helyezze.

Mi az elnyomatás korszakában is mindig megtörtént, nem történt az meg alkotmányos életünkben.

Elnök: Kérem a védő urat e térre ne terelje az ügyet, mert az nem képezheti hivatását és jogát — hogy e helyütt az igazságügyi kormány intézkedése felett Ítéljen.

Komjáthy: Hivatásomnak és jogaimnak tudatában beszéltein eddig is és úgy fogok beszélni ezentúl is.

A mit a kormány elmulasztott, annak pótlására vannak most önök uraim első sorban hivatva, és higyjék el nekem, hozandó határozatuk a mellett hogy az igazságot fogja érvényre emelni — egyúttal az, koronás királyunk által nem gyakorolhatott kegyelmi tény helyettesítése is leendő.

Hozandó határozatukkal csak azt fogják megtenni önök, mit ha alkalma lett volna rá, minden bizonynyal koronás fejedelmünk is megtett volna.

Noha erős bennem a hit, a meggyőződés, hogy önök már az általam előadott okból is felmenteni kegyeskednek védenczemet, mégis kötelességemnek tartom megkísérteni annak kimutatását is, hogy védenczem nem bűnös és hogy már azért is felmentendő.

Több ízben volt már alkalmam az esküdszék előtt védbeszédet mondani, és önérzettel állíthatom, hogy védbeszédeim mindig belső meggyőződésemmek hű viszhangjai voltak.

A ki igazságot keres, csak igaz úton találhatja fel azt. Ki meggyőződése ellen beszél és a ki e beszéddel védeni akar, az megcsalja védenczét, hazuggá teszi ajakát és megsérti az esküdszék igazságérzetét.

A ki védelemre vállalkozik, ha azt nem üzletszerűen teszi, annak a bíró rideg tárgyilagosságával kell a védelemre szorult tényeket megbírálni, és csak akkor vállalkozhatik a védelemre, ha agya és szíve a cselekményeket bűnnek nem bélyegzi, ha azokat igazoltaknak látja.

Én uraim mindig oly merev szigorúsággal feleltem meg e kötelezettségnek, hogy több esetben nem vállalkoztam a védelemre, pedig politikai barátaim kértek arra fel. Nem mertem az esküdszék elé állani, hogy védjem azt, mit magam is elkárhoztattam; mert féltem, hogy agyam és nyelvem megtagadja a szolgálatot, ha nem meggyőződésem fogja őket vezénylem.

Most itt állok önök előtt és ha más alkalommal talán csak agyam adta ajkamra a szavakat, most szívem is fogja sugalni azokat, mert egész valóm át van hatva annak tudata tói, hogy védenczem nem bűnös, hogy az incriminált közlemény megírásával annak idejében nem bűnt követett el, hanem elismerésre méltó hazafiúi kötelességet teljesített.

Az incriminált közlemény nem vádlott agyának szüleménye, az ő keze, mely a tollat fogta, csak gépileg tette papírra azt, mit az egész nemzet érzett.

Ha ő bűnös, akkor az egész nemzet bűnös, mert nincsen e terebben, nincsen e hazában egyetlen egy ember sem, a ki midőn az incriminált közleményeket elolvasta, ne saját gondolatát, ne saját nézetét látta volna azokban kifejezve. Nincsen itt egyetlen ember sem, ki ne örült volna azon, hogy volt ember, a ki bírt bátorsággal hangot adni a nemzet közérületének, mély felháborodásának és megvetésének. És hogy ennek daczára mégis perbe fogták őt, az csak annak szolgál bizonyítékául, hogy bizonyos körök a nép gondolkozását, szeretetét vagy gyűlöletét semmibe sem veszik, hanem haladnak egy általuk kitűzött cél felé és a nemzet érzelmeire csakis akkor apellálnak, ha azokat céljaik elérésére felhasználhatóknak tartják.

Nálunk fájdalom bizonyos köröknél régi törekvés, régi cél, a rideg engedelmességhez szokott, hazát, nemzetet nem ösmerő szellemben nevelt s magát a polgárságnál felsőbb lénynek tekintő osztrák katonaság hatalmát a polgárság felé emelni, hogy az biztos eszköze lehessen a szabad eszmék elnyomtatásának.

Több száz évi történelmünk igazolja, hogy az általunk tartott osztrák katonaság nem hazánk önállóságáért, nem a nép jogaiért, szabadságáért és jólétéért küzdött, hanem mindig és mindenkor a hazafias törekvések elnyomásában segédkezett. Nem barátunk hanem ellenségünk volt.

Századokon keresztül, nemzedékről nemzedékre, hagyományként hagyta az apa fiának az idegen osztrák katonaság elleni gyűlöletét. És hihetik e? önök uraim, hogy ily jogosult és a nemzet vérébe beoltott méltó gyűlöletet képes legyen egy, törvény, mint egy varázsütésre megváltoztatni.

A kiegyezési törvény, a nemzet által méltán gyűlölt osztrák katonaságot a nemzet véderejévé változtatta át. A nemzet 'nagylelkűen fátyolt vetett a múltra, feledni akarta százados sérelmeit, elhallgatta gyűlöletét, és kész volt a közös hadsereget is szeretetével és bizalmával megajándékozni.

De éppen a volt osztrák katonaság egyesei voltak azok, kik a régi sebről mindig durva kézzel rántották le a kötélket. Gyávaságnak vették a gyűlölet elhallgatását, és e tudat vakmerőséget kölcsönözött minden fellépésüknek, a békés, a fegyvertelen polgárokkal szemben.

A kiegyezési törvény megalkotása után a nemzet önmegtagadással igyekezett azon, hogy a kiegyezés ne csak holt betű legyen a törvénykönyvben, hanem valódi, mélyen bevésve a szív közepébe.

És ha a mi véderőnké átváltoztatott katonaság éppen úgy járt volna el, ha fel fogta volna a trón, a nemzet iránti hivatását és kötelességét, ha polgárnak tekintette volna magát és ha nem igyekezett volna azon, hogy a polgári társadalom felett és ellenében az abszolút időben gyakorolt hatalmát csorbátlanul fentartsa, és hogy annak elismerését ha kellett fegyverével is kierőszakolja, akkor uraim ma már a nemzet és a közös hadsereg között a volt gyűlöletnek és ellenszenvnek még csak a látszata sem volna meg.

De fájdalom az osztrák katonaság egyesei nem feledtek semmit és nem tanultak semmit, sőt ma talán osztrákabb mint volt valaha.

És ha a közös hadsereggé átváltoztatott osztrák hadsereg egyesei vagyis jobban mondva azoknak magyar nemzet ellenes vezetői ellen — és csakis ezek ellen — még ma is országszerte nagy a felháborodás, ha a nemzet zöme most is a haza, a szabadság, a társadalom^ a család, sőt az egyéni becsület ellenségének tekinti őket, az az ő kihívó modoruknak, fitogtatott kevélységüknek és napirenden lévő brutális eljárásuknak természetes következménye.

Nem az incriminált közlemények élesztették fel ellenök a harag, a gyűlölet tüzét.

Hosszú évek során meg volt annak parazsa és míg a nemzet felejteni akarta a múltat, és önmegtagadással nagylelkűleg a trón és a haza iránti kötelességéhez hiven igyekezett a parazsat is eloltani, ők maguk táplálták azt mesterséges számítással, hogy a kitörni készülő láng erőszakos elfojtásában, a védtelen polgárság elrettentésében, felsőbbse-
göket láthatóvá tegyék, és hogy ez úton dicsőséget és elismerést szerezzenek.

Dicsőséget és elismerést, melyet a harci mezőn nem tudtak kívívni soha.

A volt osztrák hadsereg tisztjei magok játszották el a nemzet, rokonszenvét, mert nem akartak meghajolni a tényleges reformok előtt.

Lenézték mint azelőtt a polgárelemet, azt hitték, hogy a kard, a tisztí bojt felsőbb lényekké kvalifikálta őket, külön választották magu-

kat a polgári elemtől a társadalmi téren, külön fogalmakat állítottak fel a becsületről, a tisztességről.

És higgyék el nekem önök tisztelt esküdt urak, engedékenységgel nem változtathatjuk meg e helyzetet soha, csak szilárd elhatározással elkezdett és folytatott tiltakozás és ellenállás lehet képes a katonaság által lealázott polgári önérzetnek a megérdemelt tiszteletet és elismerést megszerezni

A tisztí kar hazafias és művelt lelkületű tagjainak is törekvését képezi ez, s azért nekünk készek is a közös célra baráti jobbot nyújtani.

Elnök: Kénytelen vagyok védő urat félbeszakítani, mert előadása mintegy fölhívásként jelentkezik. Erre nincs jogositva.

Komjáthy: Tisztelettel fogadom az elnök úr figyelmeztetését, noha azt hiszem, hogy azzal, miszerint a közös hadsereg tisztességes tisztjeiről felteszem a velünk való közös működést a katonai brutalitások ellen, rosszat nem mondtam.

Önökhez fordulok tisztelt esküdt urak és emlékökbe hozom a múltat, felhívom figyelmüket a jelenre, hogy következtetést vonhassanak a jövőre, mely bizonyosan a jelennél is rosszabb lesz, ha szolgálai megadás-sal fogjuk ezentúl is túrni a katonai hatalom túlkapasait.

Nincsen uraim önök között senki, ki tanúja ne lett volna úgy a múltban, mint a jelenben, az osztrák katonaság egyesei által előidézett sok oly jelenetnek, mely arczába kergette a vért mint embernek, mint szabad polgárnak, s különösen mint magyarnak.

Elnök, Kérem, ne méltóztassék a volt osztrák hadseregről, annak tisztí karáról szólni, mivel ez a múlté saját előadása szerint; tartsa magát tárgyilagosan azon tárgyhöz, mely a vádat képezi.

Komjáthy: Bár mennyire tisztelettel fogadom is az elnök úr figyelmeztetését, mindazonáltal védői tisztemből kifolyólag kötelességem megjegyezni, hogy a mennyiben az incriminált közlemények a múltra vonatkoznak, tehát védelmem csak is ez alapon fejthető ki. Csak is a közvádoló akarja vádlevelében az incriminált tételek ügyes csoportosításával azokat úgy összezavarni, hogy abból kizárólag a jelenbeni közös hadsereg elleni sértések tűnjenek ki.

Legyen különben meggyőződve az elnök úr, hogy közbeszólásai, utasításai nélkül is tudom, mi a kötelességem mint védőnek és jogásznak — s épen ezért a törvény korlátai között maradok és azokat át lépni nem szándékozom.

Annak megbírlására azonban, hogy mily szavakban, mily alakban terjeszszem elő a védelmet, a jogot másnak nem engedhetem át, és különösen nem önnek tisztelt elnök úr — ki közbeszólásaival és egész eljárásával kétségtelenné tette, — hogy a védelmet hatálytalanná szeretné tenni.

Elnök. Nem a múlt hadsereg tisztjei, hanem a jelen hadsereg, és egyesek cselekményei képezik a vád tárgyát. Jogai vannak a védőnek, de kinek joga van, van kötelessége is, és ez abban áll ez esetben, hogy bizonyos határkörben mozogjon.

Ez ismét az én jogom, hogy megjelöljem azon határt, a meddig mehet.

Komjáthy: Az elnök jogait én tiszteletben tartom ugyan, annak megbírlása azonban, vájjon az incriminált közlemények a múltra vagy

jelenre vonatkoznak-e? — kizárólag az esküdtek hatásköréhez tartozik és e tekintetben csak is elöttük hajlok meg. Az elnök urnák itt nincs más joga, mint pártatlansággal vezetni a tárgyalást mire azonban ez úttal úgy látszik, nem képes, vagy a kapott utasítással szemben, nem elég erős.

Elnök: Ismételve kijelentem, hogy a jelenlegi események képezik a vád tárgyát.

Komjáthy: Ezt az elnöki véleményt nem fogadom el, nem fogadhatom el, és jogosultságát megtagadom — Annak magyarázatára, hogy az incriminált cikkek a jelenre vagy múltra vonatkoznak-e? véleményem szerint kizárólag — mint mondtam — az esküdtszék van hivatva, és ismételve kifejezem, hogy minden tisztelem és becsülésem daczára, melylyel a t. elnök úr és a törvényszék minden tagja iránt viseltetem, mégis e részben uraim, t. esküdt urak, csak az önök bírálata előtt hajlok meg.

Azt mondtam előbb, hogy emlékezzenek önök vissza a múltra, ügyeljenek a jelenre, hogy következtetést vonhassanak a jövőre; ez alapon kérem önöket, emlékezzenek vissza dicső önvédelmi harcunknak árulással történt leveretése utáni gyászos időkre, midőn az oroszok kezéből könyöradományként kapott győzelemtől ittasan, az osztrák katonaság a legnemtelenebb módon gúnyt űzött a nemzet fájdmából, midőn volt honvéd tiszteinket adott ígéretök daczára magok közé sorozták, és a kik előtt mindig csak futottak a gyávák, midőn hatalmuk alá jutottak, azoknak szemébe köpdöstek, pecze gödröket tisztítottak velök és keresték az alkalmat, hogy őket nyilvánosan megbotoztassák.

Elnök: Nem engedhetem, hogy e térre menjen át védbeszédében, szíveskedjék a jelen körülmények között mozogni, a vád elmondotta, minő tárgyak képezik a sértést, elmondta az egyes eseteket: erre a vádra szíveskedjék felelni.

Komjáthy: A mennyiben az elnök úr védelmemet minduntalan félbe szakítja, még pedig a mint látszik felsőbb parancs, utasítás vagy óhajtás szerint, — kérem a tisztelt elnök urat: kegyeskedjék szabatosan meghatározni, hogy mit is szabad nekem védenzem védelmére elmondani; vagy méltóztassék nyíltan kimondani, hogy egyáltalában nem tűri el azt — hogy védelemben részesüljön az, a ki a dicső osztrák hadsereg előtt szolgálilag gyáván meg nem hajolt. Ha megakaszt az elnök úr védelmem kifejtésében még ezen túl is, én akkor nem tehetek eleget védői tisztemnek, és a mire vállalkoztam, becsületbeli kötelességemnek. Hogy az elnök úr óhajtásának megfelelhessek, kérem velem szabatos utasításait közölni, és én ... .

Elnök: Én szabatos utasítást nem adhatok, hanem hatáskörömbé tartozólag kijelentem, hogy a jelen időbeni viszonyokról tétetik említés.

Komjáthy: A figyelmeztetést nem fogadom el, én a törvényszék parancsát várom, Önök pedig uraim, esküdt urak látják és hallják, hogy a védelemben megzavartattam. Nem mondhatom el azt, mit szükségesnek tartok, nem védhetem védenzemet belátásom, meggyőződésem szerint, csak is arra kérhetem tehát önöket, higyjék el nekem, hogy lelkemből akartam a védelmet elmondani.

De mert a védelem megtiltattott, mert az elnöki szeszélyhez nem tudom, de nem is akarom idomítani beszédemet, csak arra kérhetem

önöket, hogy gondolják meg, hogy mi igazán compromittáló tények lehetnek azok, melyeket a volt osztrák hadseregről elmondani lehetne.

A volt osztrák hadsereg bűneiről itt szólnom sem lehet, daczára annak, hogy az incriminált közlemények csak is azokat ostorozzák. Én mint lelkiismeretes védő előre meggondoltam egész higgadtan, hogy mily úton lehet és szabad a védelmet vezetni, s arra a meggyőződésre jutottam, leghelyesebb legbecsületesebb az egyenes út, én tehát azon elhatározással jöttem ide, hogy nyíltan megmondom mi volt védenczemnek a közlemények megírásakor előre meggondolt célzata; de az elnök úr nem enged úgy szólanom, a mint szólni óhajtanék. Hogy megnyugtassam saját lelkiismeretemet, és hogy védenczem még se maradjon egészen védelem nélkül, kérem a törvényszéket, és többé nem az elnök urat, kinek jóakarátát már megelégettem — hogy parancsolólag mondja ki mit lehet, és mit szabad elmondanom

Elnök: Azt gondolom, hogy midőn csak előzékenységből használtam szavaimat, hogy nem kívánja, hogy merev parancsszóból álljanak, azok, mert a lehetőségig evvel nem szokásom élni. Ismételve mondom, a mostani hadsereg tényeire, de nem az azelőtti és más a történelemnek átadott tényekre méltóztassék kiterjeszkedni.

Komjáthy: El lévén tiltva a szó, még pedig mint hallották önök előzékenységből, nem tehetek mást, minthogy utalok Magyarország történelmére, saját tapasztalatukra, saját lelkiismeretükre, és megtalálják azt, mit elmondandó lettem volna.

Az incriminált közlemények a kolozsvári orgyilkossági kísérlet után íratlak meg. Azon orgyilkossági kísérlet után, a mit két fegyveres tiszt követett el egy fegyvertelen polgár ellen, a mi a gyávaságnak legnagyobb bizonyítéka.

Jogos sőt kötelességszerű volt akkor az incriminált közlemények megírása, úgy irt akkor minden önérzetes és független lap, minden pártkülönbség nélkül, mert a múlt keserű tapasztalataim okulva, tudta minden magyar ember, hogy csakis a közvélemény erős felrázásából eredő általános tiltakozás lehet képes talán végre valahára az elbizakodottság szülte katonai brutalitásoknak gátat vetni.

A Kolozsvárt megjelenő egyik kormánypárti lap azon kifejezést használta akkor méltó felháborodásában és méltó megvetésének kifejezéséül, hogy az osztrák tiszti karnak ily brutalitás elkövetésére képes tagjai még a „*kellner pofra*“ sem érdemesek.

De nem akarom én uraim a másutt megjelent közlemények erősségből a védelmet kierőszakolni, mert oly nagy volt azon orgyilkossági kísérlet miatt országszerte akkor a felháborodás, hogy a magyar nyelv gyenge volt a megvetés méltó kifejezésére.

Erősen írt akkor minden önérzetes lap és minden önérzetes férfi, és higyjék el nekem uraim, és legyenek meggyőződve, ha ez nem történt volna így, és ha ismét azt a szolgálai jelszót tartotta volna szemei előtt a magyar, hogy a ki fél, az él, mint a hogy eddig tette a katonasággal szemben, akkor a fegyvertelen embert megtámadó két fegyveres vitézt talán perbe sem fogták volna. És beteljesedett volna a kormánypárt élczlapjában az „*Üstökös*“ben a tréfa álczája alatt jelzett azon eredmény, a mi ugyan most sincs kizárva, mely szerint midőn a baka kérdezte a tisztet, váljon mi lesz most már Dinstl és Rüstow had-

nagyokból, a tiszt hagyományos osztrák modorban azt felelte: „*számár, hát kapitány.*“

Ha alezredesből, mint a Seemann esete igazolja lehetett ezredes, miért ne lehetne a hadnagyból ily érdemek után kapitány.

Bíráljuk meg különben az incriminált részeket egyenként, és azonnal meggyőződik minden elfogulatlan magyar ember, hogy ezen eset alkalmával, a mely Kolozsvárott történt, az incriminált közlemények megírása nem büntetést, hanem elismerést érdemel. Ha van valami kárhoztatható a közleményekben, az csak az lehet hogy nincs elég erősen megírva.

A közvádoló úr „*hivatalos szemüvegén*“ a közlemények egyik részében becsületsértést, más részében rágalmat lát.

Nem jött ide ugyan zöld tollas csákóban és banda szó mellett, hogy ezeket igazolja, de jött egy erős utasítással, jött egy vágygal, és egy törekvéssel, hogy a zöld tollas csákóknak tegyen szolgálatot. A Vád lehet hogy kifolyása hivatalos kötelességének, de megvagyok róla győződve, hogy lelkének egy perczig sem volt és nem lehetett ily meggyőződése, mert magyar embernek, ha él még lelkében egy paránya az önérzetnek, oly meggyőződése nem lehet.

Minden magyar ember csak elismeréssel adózhat annak, ki az elenséges indulatú osztrák katonaságnak nagyon is megnőtt és eddigi gyáva meghunyászkodásunk által nagyon is megerősödött szarvát letörni igyekszik

Az 1-ső kitétel, — mely különben kizárólag Dinstl és Rüstow hadnagy urakra vonatkozik, azon jogos panasz befejezéséül szolgál, hogy a társadalom a katonaság hatalmaskodása ellen nincs kellő védelemben részesítve. — Ezen kitétel következőleg hangzik: „*Egyetlen erük lüktetése, egyetlen gondolatuk villanása sem azé a népé, a melynek kenyerét eszik, hanem a zsarnokságé, a melynek mindenkor kész zsoldosai; nem ember előttük a polgár, csak üldözött vad; nem haza előttük az állam, csak egy bornyút és töltényt gyártó telep.*“

Hát uraim, kérdem, nem igaz-e ez tökéletesen? az az bocsánatot kérek, magam is átlátom, hogy azok egy része nem igaz; mert a bornyut, a töltényt s a többi katonai felszereléseket, a csákótól kezdve a cipő talpig, nem a magyar állam gyártja és készíti, hiszen az kizárólag az osztrák gyárosok kiváltsága.

Mi szegény magyarok csak azzal a joggal bírunk, hogy saját költségünkön kaszárnyákat építhetünk, míg iparosaink alig képesek megélni és nyomasztó adójukat kifizetni.

Elnök: A kaszárnya építés nem képezi a tárgyát a mai tárgyalásnak.

Komjáthy: A kaszárnya építés nemcsak kötelesség, tisztelt Elnök úr, de jog is, midőn tehát a polgárok jogairól szólok, valóban nem tudom felfogni, miért szakított félbe az elnök úr most ismét és mi célja van e folytonos félbeszakításoknak.

Elnök: Az építés a maga nemében; de ez nem tartozik a mai üggyhöz, a tárgyalással összefüggésben nincsen.

Komjáthy: Meghajlok ugyan kénytelenségből, de nem hiszem el az elnök úr figyelmeztetésének jogosultságát. Azt, hogy mit mondjak el védbeszédemben magam bírálom meg, azt pedig, váljon védbeszédem ki-

tűzött céljának megfelel-e? vagy nem, a 12 esküdt úr határozhatja meg. Az elnök úr nézetéül, bírálatával nyíltan kimondom, nem törődöm és az egészen közönyös előttem.

Elnök: Nem arról szólok, hogy az esküdt urak minő nézetben lesznek, hanem a védő úrhoz szólok, ki nézetem szerint védelme kapcsán hatáskörén túl lép.

Komjáthy: Önök tanúim, uram, akartam-e valakinek itt szenvedélyét fellázítani? akartam-e a dolgot elcsavarni? Nem akartam e éppen ellenkezőleg az igazságot megmondani: megvallom azonban, hogy zavarban vagyok az elnök folytonos félbeszakításai miatt, és alig alig tudom megtalálni annyiszor megszakított beszédem fonalát.

És e miatt uraim kénytelen leszek azon módhoz nyúlni, melyet vádló úr követett, hogy az incriminált czikkekből olvassak feltételeket, mert mondanom semmit nem szabad, s akkor talán mégis egy ügyes védbeszédet mondhatok el, mert vádló beszédének is legszebb része az volt, mit az incriminált czikkekből felolvasott.

El akartam mondani önök *előtt*, hogy a volt osztrák hadseregben mily rendszer, mily szellem volt, elakartam mondani, hogy az a szellem még most is uralkodik, de hát hallgatnom kell, mert a mélyen tisztelt Elnök úr nagyon ideges és az ő teljes rokonszenvét bíró osztrák tisztekkel szemben kissé el fogult, vagy utasítása szerint elfogult lenni — kénytelen.

Az osztrák katonák, köztük Dinstl s Rüsztow urak mindig kiváltságos lényeknek és nem polgároknak tekintették magokat. Mint a kik a polgárok feletti hatalomra vannak hivatva; külön fogalmakat állítottak fel a becsületről a tisztességről, és míg ők nem respectálták a polgári törvényeket, erkölcsöket és szokásokat, a magok kivételes nézeteiknek feltétlen hódolatot követeltek, és azt ha kellett, felsőbb utasítás szerint fegyverrel is kierőszakolták.

Nagyon is igaz tehát az a kifejezés, hogy a polgár csak is üldözött vad velők szemben, — magán társaságban is tartózkodni kell a polgároknak más nézetét, más elvet vallani, mint minőt a katonák megengednek, nehogy tetteles bántalmazásnak tegyék ki magokat.

Ezen urak valódi sportot csinálnak abból, hogy a polgárok féljék és rettegjék őket. Az utczán is kikerülni igyekszik őket minden békés polgár, mert jól tudja, hogy egy félremagyarozott pillantása meggyaláztatásának szolgálhat alapjául. Nincs azon urak előtt értéke a polgári állásnak, nincsen a tudománynak, mert önteltségökben, elbizakodottságukban mindenkit lenéznek és kicsinyelnek, ki nem a katonai státus tagja.

A második incriminált tétel védelmével megvagyok akadva; mert ezen incriminált tétel elejétől végig a múlttól szól, itt pedig a multat védeni, vagy vádolni nem lehet, sem arról beszélni nem szabad.

Ez annyiban megnyugtatómra szolgál, hogy úgy látszik, az elnök úr is oly igazaknak tartja az osztrák katonaság által a múltban elkövetett visszaéléseket, hogy véleménye szerint is azokról mint köztudomású tényekről beszélni felesleges, és azért a szótól csupa előzékenységből el is tiltott.

Elő akartam volna adni, hogy a közös hadsereg vagy azt tartja,

hogy a volt osztrák hadseregnek utódja, és csak nevet cserélt de szellemet nem, vagy megtagadja azzal a solidaritást.

Első esetben el kell ismernie a volt osztrák hadsereg bűneit, melyek kétségtelenül igazolva vannak, hogy nőket és agg férfiakat is veszszöztettek és botoztattak meg, el kell ismernie hogy a volt honvéd tiszteinkkel mily brutális módon bántak el.

Elnök: Ez nem tartozik ide. Ez a mai tárgyalás tárgyát egyáltalában nem képezheti; mert az semmi összefüggésben nincs azon tényekkel, mely tények miatt a vád emeltetik.

Komjáthy: Tehát ismét hallgatnom kell. Tiltakozom ugyan az elnök úr jogtalan eljárása ellen, de kénytelen vagyok parancsa előtt bár mondhatom nem tisztelettel meghajolni. Bárki bírálata alá bocsásuk is a 2-ik incriminált tételt, és akár nyelvészeti akár logikai szempontból bíráljuk is meg azt, abból nem lehet mást kimagyarázni, mint a múlt szellőztetését.

A múlt szellőztetése van tehát incriminálva, sőt ez a vádlevélben külön ki van emelve. Igaz ugyan hogy a közvádoló úr beszédjében csak egyes szavakra fektetett súlyt, s azokat mint a jelenre vonatkozókat igyekezett feltüntetni, de mert a vád levélben szabatosan körvonalozva vannak az incriminált tételek — attól a közvádoló úr itt a tárgyalás során eltérni nem jogosult

Vagy az egész 2-ik incriminált tételre tartsa fel a vádat, de oly értelemben, mint az a vádlevélben foglaltatik, vagy az egészet ejtse el — de egyes szavakat kiszakítani, s a vádat csak arra fentartani nem lehet, nem szabad.

Én uraim! nem akarok kibújni az incriminált tételek védelme alól, bár az elnök úr közbeszólásaival úgy állított önök elé, mintha talán kerülni akarnám a dolgokat úgy előadni, a mint azok valóban megtörténtek, pedig én ezt nem tettem és nem is teszem. Ez férfiaságommal nem fér össze és mondhatom is, hogy midőn a védelemre vállalkoztam már akkor elhatároztam, hogy az incriminált tételek egyikét sem fogom félre magyarázni, vagy elferdíteni, mert én azok mindegyikét jogosnak, igazságosnak tartom és tudom.

Én kiakartam mutatni pontról pontra, hogy az mind igaz, mi az incriminált közleményekben foglaltatik, ki akartam mutatni, hogy nincs igaza a közvádolónak, de az elnök úr nem engedte meg, hogy önök előtt az igazság felderítessék, mert úgy látszik itt nem az az igazság a mi igazság, hanem a mit a törvény helytelen magyarázatával önkényesen, a vád érdekében igaznak deciaráinak.

Elnök. Én csak arra figyelmeztettem védő urat, hogy miként kellene nézetem szerint a védelmet előterjeszteni.

Komjáthy: Azt az álláspontot én a védelem érdekében sem foglaltatom el, a mely az elnök úr nézetének megfelelő. Én itt állok, a törvényszék elnöke ott ül. Én védeczemet akarom védeni, az elnök úr pedig elítéltetni szeretné. Én nem akarok hízelegni senkinek, tehát a katonaságnak sem, engem nem a felsőbb hatalom állított ide, hanem meggyőződésem. Én nem vágyom kegymosolyra, nem elismerésre, én csak oda törekszem hogy védeczemet megmentsem az ellene irányuló jogtalan támadással szemben.

Ez az én kötelességem, és védbeszédemet nem az elnök úr, hanem saját belátásom szerint állítom össze.

Belátásom szerint beszélni azonban meg van tiltva, kérem is a t. esküdt urakat hogy ezt méltóztassanak tudomásul venni.

A 3-ik incriminált tétel következőleg hangzik, ezt felolvasnom talán szabad:

„Tentáját oda frecscsenté a Waffenrockra hadd legyen ott a polgár vér mellett az a folt is, mely befeketit lelkiismeretet és becsületet, továbbá így szól, hogy az a nép, mely oda frecscsenti tentáját, a hősi becsületet nem attól a tisztí iskolától tanulta, a melynek sorában a rabló Basta, a hóhér Caraffa és a komisz Úrban a vitézi érdem példányképei; s nem attól a hadseregtől, a mely gyalázatos vereségei élet az esküdszék elé megy futni, hogy a dinsztlik gyáva és becstelen merényletéről rátapadt vérrozsdat ott próbálja lemosni tizenkét polgár kísértetbe hozott lelkiismerete előtt és végül kifejezi, hogy a polgárvérbe fűrösztött portepeének s azoknak kik kettesével támadnak egy védtelenre, nincs olyan Ítélszék mely elégtételt adna.

Uraim, védenczem itt azon Waffenrockokról emlékezik, melyeket az orgyilkossági kísérletet elkövető két hős Disztl és Rüstow urak hordtak és hordanak, no már arra a Waffenrockokra csakugyan rá fér minden folt, minden piszok. Annyi azonban semmi esetre sem, mint a menynyi lelkületükön van

Ketten felfegyverkezve támadtak meg ezek egy fegyvertelen embert, ezen tény már magában elég arra, hogy az őket nyomorult gyáváknak bélyegezze.

Ezen incriminált részek többi kitételei nagy részben történelmi tényeket sorolnak fel, erről azonban szólnom nem lehet, nem szabad, mert itt már a szájkosár behozatott mi még parlamentünkben sincs alkalmazásban.

Az incriminált közlemény többi része, azon hírrel szemben, hogy a katonai katóság az „*Abauj-Kassai Közlöny*“ ellen sajtópert indított, azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy nincsen olyan esküdszék, mely azt bűnösnek mondja ki. És mint a következmény mutatta a feltevés helyes is volt, mert daczára annak hogy az „*Abauj Kassai Közlöny*“-ben megjelent közlemény kérlelhetlen szigorral a legerősebb támadást intézte az osztrák katonaság ellen, az esküdtek a közlemény szerzőjét egyhangúlag ártatlannak nyilvánították ki. — Igaz ugyan, hogy a katonai hivatalos lap a kassai esküdszék tagjait, kik a munka és haladás emberei, a legtrivialisabb módon megtámadta és őket pellengérré állítani igyekezett, de ez rajok csak dicséret lehet.

A haza, a család érdekében folytatott munka által megkérgesedett kezét gúny tárgyává tette, lenézte a henyesség és a semmittevés által el kérgesedett agy és szív.

Dühvel támadták meg a katonai hivatalos lapban kassai polgártársainkat mert gondolkozni mertek, mert érezni tudtak, mert nem katonai jelszó szerint mondtak Ítéletet. És uraim ezeken a támadásokon csudálkozni sem lehet, mert azt a lapot szerkesztő urak nagyon türelmesnek, nagyon elnézőnek ismerték eddig a magyar nemzetet.

Jól tudták, hogy a nemzet, a hóhérok leggazabb és legundokabb példányképét, Haynaut is megtúrta maga között, pedig ott lakott Szatmármegye közepén egy pusztnán évekig a nélkül, hogy egy hajszála is

meggörbült volna; a kinek Angliában az itt elkövetett ocsmány eljárásért a szakállát tépték ki szabad Albionnak szabadon gondolkozó férfiai.

A magyar nemzet azonban örömmel fogadta a kassai esküdszék férfias magatartását, mert abból reményt merített a jövőre, hogy a polgárság mint egy ember fog tiltakozni a katonai brutalitás ellen, és nem fogja tűrni ezután, hogy az ország pénzén tartott katonaság lenézzé, üldözze a polgárokat.

Ezen egyenként felsorolt részekben lát a köz vádló úr. gondolom kötelességszerűleg, becsületsértést. Hát uraim a volt osztrák hadseregre semmi dicséretet nem tartalmaznak ezek az igaz, de a közös hadsereg egyeseire csak annyiban vonatkozhatnak ezek, a mennyiben megérdemlik. A kik pedig megérdemlik, azok ellen nem lehet becsületsértést elkövetni,

Jól tudja azt védenczem, és jól tudom én is, hogy a közös hadsereg tisztí sorában nagyon sokan vannak, kik tiszteletünkre és szeretünkre minden irányban érdemesek. Magam is többek barátságával dicsekedhetem, de legyenek önök meggyőződve, hogy azok épen oly utálattal fordulnak el a többi tiszt magyar ellenes üzelmeitől, mint mi mindannyian, kik e teremben vagyunk.

Ezek áldanak legjobban a perczet, ha nem kellene Diensztl és llüsztowhoz hasonló tiszt társaik miatt pirulniok. Elöttem is többen nyilatkoztatták ki, hogy a sajtó a hazának, a katonai becsületnek és tisztességnek érdekében cselekszik, midőn kíméletlenül szellőzteti a régi osztrák katonai rendszer fentartására irányuló törekvéseket, melyek ellentétben állanak a haza szabadságával, a polgárok jólétével, biztonságával, mert azon rendszer szerint a katona mindenható — a polgár pedig szemben a katonával semmi.

Azokkal szemben, kik kardjok csörtetésével akarják felsőbbtségöket elösmertetni, a tisztikar tisztességes része kész nekünk mindenkor segédkezet nyújtani:

Mi egy tiszt? mi egy polgár? A polgár egész szorgalmát egész vagyonát áldozza fel arra, hogy gyermekeit felnevelje, és ez a katonaság előtt semmi— de egy tisztí bojt, — minden.

És ez azért van így, mert mint védenczem helyesen megjegyezte, az osztrák tiszték egyeseinek sem szíve, sem agya, sem nyelve nem a mienk, és nem is lesz soha.

Ott a Lajthán túl megtudja becsülni a polgárt a tiszt, mert ugyanazon nemzetből való; — ott a polgári törvényeket tiszteletben tartja, ott a polgári hatóságok intézkedései előtt meghajol. Ott egy rendőr szavára is kész engedelmeskedni, míg itt nálunk, mert magát idegennek, s mert nemzetünk ellenségének tekinti, hatóságunk intézkedéseit, hatósági közegeink rendeleteit tekintetbe sem veszi.

Még tovább is mehetek, és elmondhatom azt is hogy most is, midőn leendő fejedelmünk tiszteletére kivilágítás volt, ezen alkalommal a lánczíd a közönség előtt elzárattott. Megtiltatott azon a polgároknak az átmenetel, habár súlyos betegségben levő családja tagjait óhajtotta is valaki meglátogatni, de ugyanakkor a katona tiszték „*ezek a kiváltságos lények*“ szabadon jártak keltek ott, mert fájdalom, nálunk még a hatóságok is mindig félték a katonaságtól és elnézték, sőt előmozdították, hogy a polgárság felett előnyben részesüljenek.

Most még szólanom kellene a többi incriminált tételéről, de azt, a mit elmondani akartam, s a mit gondolatomban összeállítottam, azt elmondanom nem lehet, nem szabad, — attól eltiltattam, tehát csak is általánosságban kísértem meg megjegyzéseimet előadni, talán akkor nem fog az elnök úr ismét félbeszakítani.

Azt mondja az incriminált tétel, hogy Győrben megöltek saját házának kapuja előtt egy agg polgárt. A gyilkos büntetlen maradt. Ha kihallgatták volna dr. Sikort, a ki a 70 éves összevagdalt agg polgárt gyógykezelte, keserű igazságoknak jöttek volna tudomására, de a törvényszék jónak látta védeczemet ezen bizonyítéktól megfosztani. De meghallhatták volna saját fiától is, mint ölte meg a katonai kevélység e 70 éves aggot, de bár mint esküdt beidézve volt, nem mert eljönni ide, mert félt, hogy meghallgatni kénytelen lesz annak védelmét, ki atyját életétől megfosztotta.

Hibás lehetett talán azon ember, talán goromba lehetett, de más emberrel is gorombáskodnak, más ember is érezheti magát sértve, de azért nem vehet magának elégtételt, méltán kérhetem tehát, miért van több joga az elégtétel vételében a katonának, mint a polgárnak, miért több ő, mint más. Miért van több becsülete a katonának.

És ezt a vitézt, uraim elítélték 26 frt gyógyítási költség fizetésre.

Ha ez nem arczul ütése a polgári önérzetnek — Ha ez nem gúnyja az igazságszolgáltatásnak — akkor nincs igazság e földön.

Felemlíthetném az egeri zászlósértés ügyét is, de mert nem tudom, mely időszakról méltóztatik az elnök urnák a múltat számítani és szerinte hol kezdődik a jelen, tehát alig merek róla beszélni, Mert szeretném, ha többet már nem szakítana félbe a mélyen tisztelt elnök úr.

A tanúk igazolták volna, hogy ott Egerben csakugyan megtörtént a botrány, hogy Seeinann ezredes tényleg letépte és sárba tiporta a nemzeti zászlót. Igazolták volna hogy szégyenteljes állapot az midőn hazánkban egy idegen zsoldos is bír bátorsággal az országot meggyalázni, zászlóját megbecsteleníteni. De hát a bíróság itt sem engedte meg a bizonyítást

A legutolsó incriminált kitétel az, mely azt tartalmazza, hogy a volt osztrák hadsereg mindig csak a mi szabadságunk, mindig csak a mi jólétünk ellen harczolt, és hogy ellenünk mindig irtó háborút viselt. Ez uraim, történelmi igazság Azonban igazolnom ezt itt még sem lehet, mert a t. elnök úr a múltra vonatkozólag minden szótól eltiltott, s így ismételen csak azon meggyőződésnek adhatok kifejezést, hogy a t. elnök úr bizonyára azért élt e tilalommal, mert véleménye szerint is a köztudomású tényeket igazolni felesleges.

Van ezen incriminált részben egy kifejezés, mely talán kissé mérész is, mivel a volt osztrák hadsereget e szóval jellemzi „*sehonnai*“. Védeczem e szót egész más értelemben óhajtotta használni, mint azt most a közvádoló úr saját érdekében magyarázni kívánja. E szó magyarázatára meg kell jegyezmem, hogy az egész világon csak a mi hadseregünknel fordulhat elő az, hogy tiszt lehet az, ki nincs honosítva és a ki egy ország polgárának sem vallja magát. Csak itt nálunk ismeretesek az úgynevezett „*Regiments-Kinderek*“, kiknek nincs illetőségök, nincs hazájok, és magokat egyszerűen csak katonáknak tartják.

A volt osztrák hadsereg mint ilyen magát Ausztriába valónak tartotta, úgy de ilyen ország nincs, mert ez csak egy geographiai fogalom.

Az osztrák hadsereg tagjai pedig egyenként mindig nemzetiségük szerint, más-más országba valóknak tartják magukat. Hogy a hadsereg maga egészében tehát tulajdonképen hová való? azt meghatározni lehetetlen, már, pedig ha valakinek illetőségét megállapítani nem lehet, tessék megnézni, ott van az academiái szótárban, azt sehonnainak szokás nevezni.

A felolvasott közleményeket védcenzem akkor írta, midőn Bartha Miklóst saját lakában, saját háza szentélyében két osztrák tiszt megtámadta és a védtelent 28 kardvágással illették.

Tették pedig ezt azért, mert Bartha elég vakmerő volt lapjában felemlíteni, hogy egy katonatiszt egyik önkéntest magyart kutyának nevezett el, s mert tudták ezen tiszt urak, hogy Bartha állítását igazolni képes lesz, noha Bartha kijelentette, hogy ő kész még a katonai bíróság előtt is állítását igazolni s noha kötelezte magát elfogadható czáfolat esetére állítását még vissza is vonni, jobbnak látták a törvény és a lovagiasság szabályaitól eltérőleg azon katonai, de törvény ellenes utasítás szerint eljárni, mely szerint minden katona jogosult a polgárral szemben ha kell, fegyverrel is elégtételt venni.

De uraim; nem csak ott történt Kolozsvárt az önkéntesekkel szemben a jelzett eljárás. Megtörténik az a hazában mindenütt, mert az osztrák tiszt urak gyűlölik a magyart s azért a szegény önkénteseket secirozzák, üldözik, Hiszen kérdezzék meg önmagokat, gyermekeiket, testvéreiket vagy barátait, kiket a sors csapása az osztrák hadseregben kényszerített szolgálni s azonnal megkapják a feleletet, hogy általában mily modort, mily szellemet tapasztaltak ott? Hallani fogják, mint alázzák le ott mindennap az önérzetet, mint becstelenítik meg szabadság törekvéseinket, mint kicsinylik alkotmányunkat, és mint teszik gúny és megvetés tárgyává nemzetiségünket.

Attól a hadseregtől s annak a hadseregnek tiszt karáról lehet-e tisztességes, lehet-e becsületes és ildomos eljárást várni, mely Caraffát, Bastát és Haynaut mint hősöket tiszteli.

Nem régen jelent meg hivatalos katonai kiadásban egy könyv, melynek czime a „*Hősök Könyve*“ és ebben a könyvben ezek a nyomorult teremtményei az Istennek, ezek a rablók, ezek a gyilkosok és vérengző ebek mint hősök vannak dicsőítve.

Kik ily példaképeket állítanak fel magoknak követendő például — azok ellen becsületes ember csak gyűlölettel viseltethetik

Más országban is van katonaság, de az a katonaság a polgárok védelmezője, nem mint itt üldözője, ott a katona nem emel fegyvert a polgár ellen, nem maga szab magának törvényt, mert a törvényt tiszteli Csak nálunk van egyedül megengedve az, hogy a katonák a békés polgárokkal szemben fegyverrel léphetnek fel, és vehetnek magoknak tetszés szerinti elégtételt.

Minél durvább, minél kihívóbb az osztrák tiszt, annál nagyobb tekintélye van társai előtt. Számptalan példát tudnék felhozni a közelmúltból, melyek mind igazolnák, hogy a mi pénzünkön tartott tiszt urak előtt nem szent a polgárok vagyona és becsülete. És hogy ez úgy van, nem is csoda, mert mi nagyon békés, nagyon türelmes nép vagyunk.

Jogi szempontból bírálva meg az incriminált kitételeket, becsület sértésről vagy rágalomról szólni sem lehet.

A rágalmazási vétségnek főfeltétele az, hogy az azt elkövető tudja, hogy hamis állítást tesz. A vétkesség az állítás hamisságán alapul tehát, úgy de uraim védenczem nem hogy azt tudta volna, hogy az ő állításai hamisak, sőt most is általam kijelenti, miként szent meggyőződése, hogy az incriminált közleményekben foglalt állítások, az utolsó szóig igazak. Kijelenti általam, hogy nem bánja meg azok megírását, sőt hasonló körülmények között, ha kell még erősebben fog írni.

A másik feltétele a rágalmazási vétségnek az, hogy az állítás olyan legyen, hogy az a rágalmazottat a közmegevetésnek tegye ki, no már uraim, erről ugyan szólni nem lehet, mert a győri és az egri botrányok elkövetőit, nem hogy a közmegevetés érte volna, sőt az utóbbi alezredesből ezredessé lett.

Nem a közmegevetés jut osztályrészül azoknak, kik minket megaláznak, hanem az előléptetés.

Becsületsértésről nem lehet szó, mert a btkv. nem arra való, hogy minden egyes osztálynak külön fölfogását és fogalmát a becsületről megvédje, már pedig az egész közleményben senki sincs megnevezve, hanem általánosságban a volt osztrák hadsereg hibái, bűnei és a polgári fogalmakkal ellenkező rendszere van ott szellőztetve. De a közös hadseregéről még általánosságban sincs szó, csakis azon egyesekről, kik a régi rendszer hivei, és így a támadást megérdemlik, a kik pedig megérdemlik, azok ellen nem lehet becsületsértést elkövetni, mert nincsen nálok a sértésnek tárgya. De ha tényleg rágalmazást és becsületsértést foglalnának is magokban a közlemények, a mely feltevés ellen nem nagyon igyekszem védekezni, még akkor sem mondható bűnösnek védenczem, mert a mit tett, magyar nemzeti szempontból helyesen tette. Úgy védenczem nevében, mint a magam nevében is egész készséggel elismerem és állítom, hogy a közös hadseregben is vannak, a kik kifogástalan tisztességes úri emberek, kik kötelességüket hűen és önfeláldozóan teljesítették és teljesítik. Erről tanúbizonyt tehetek magam is, mert azt mostan az alföldet fenyegető árvíz védtöltéseinek védelménél is láttam, igazolhatom, mily elismerésre méltó buzgalommal vett részt a katonaság a küzdelemben. Nem riadva vissza semmitől, a polgárokkal együtt végezték azon csaknem emberfeletti munkálatot. De ez csak kivétel, mert a többség olyan, minőnek az incriminált közleményben feltüntetve vannak.

Védenczem is mindig a legmelegebben érzett azok iránt, kik a nép jóléteért s biztonságáért küzdöttek. Hiszen éppen ő volt az, ki Pulz tábornokot a szegedi vízvészkor kifejtett buzgalmaért lapjában dicséretekkel halmozta el, és legmelegebben szólalt fel mellette, midőn őt az előléptetésnél mellőzni akarták. Az incriminált közleményben tehát nem minden tiszt ellen, hanem csak azon egyesek ellen történt a kikelés, a kik nekünk ellenségeink.

Ha olvassuk a lapokat, csaknem minden nap van azokban egy társadalmi osztály megtámadva, és azért soha sem jutott eszébe ezen osztályok egy tagjának sem, saját becsületét megtámadottnak tartani. Hát miért volna több a polgárnál a katona? talán többet produkál, talán többet használ a nemzetnek? A mi katonáink csak arra való, hogy parádékat csináljanak, — komoly harcban nem állják meg

helyöket soha. Egy-egy parádé, igaz, hogy néha 6000 magyar ember életébe kerül a nemzetnek, mint a boszniai bevonulás alkalmával is történt, de azért öök mégis henczegnek, mégis elbizakodottak. Nem azt akarom ezzel mondani, mintha nem volna meg a közös hadseregben a jó anyag, vitézi érdemekre is szert tenni, nem akarom ezt mondani, hiszen a mi ifjaink is ott vannak. De várhatni-e lelkesültséget, — vitézséget akkor, mikor a legénység, a tisztikar nagy részében hazájának ellenségét látja.

Elnök: Tiltakozom ezen kifejezés ellen; mert itt nincsen helye annak, hogy a legénység érzülete a tisztikar irányában fejtegettesék.

Komjáthy: Nagyon igaz és bölcs mondás az, hogy rosszat beszélni vagy írni — alávalóság, jót — erény, igazat — bátorság, idején szólni vagy írni — okosság, és nem szólni vagy írni, ha kell — kislelkűség. Én azt hiszem, igazat mondtam, oly igazat, mit a közbe szóló elnök úr is igaznak tart. És ha igaz Lamartinének azon mondása, hogy a hírlap irodalom az egyetemes szöszék; akkor hírlapíróink első sorban vannak hivatva és kötelezve az igazat annak idejében megírni és közzé tenni. Védenczem a panaszt közleményekben igazat írt, idejében írta meg azokat.

Ha az incriminált közlemények törvénysértést tartalmaznának is, mielőtt elkárhoztatnák azokat, jusson eszökbe önöknek uraim, t. esküdt urak! mikor írta védenczem ezeket, megírta egy bestiális cselekmény elkövetése alkalmából, hogy a közvélemény felrázása által végre valahára gátat vessen a katonai kihágásoknak, mely már türhetlenné vált.

De kérdem, mi következménye lesz annak, ha bűnösnek mondják, avagy mi következménye lesz annak, ha felmentik védenczemet?

Ha bűnösnek mondják védenczemet, akkor öök fogságra hurczolják, sőt lehet, hogy rab zubzonyba öltöztetik és kényszermunkára kényszerítik, és ha akkor meg fogják kérdezni önmagokat, hogy miért van mindez így? a felelet csak az lehet: azért mert bírt bátorsággal a nemzet közérzületének kifejezést adni, mert bírt bátorsággal kimondani az igazat, mert védte a polgári osztályt, melynek öök maga is tagja,

Ha pedig felmentik védenczemet, akkor a fölébredt polgári érzületnek szereznek elismerést.

Ha elítélik, nem a közös hadsereg fog elégtételt nyerni, hanem azon egyesek, kik ellen én is kikelek, azon henczegök, kik nekünk polgároknak, hazánknek, alkotmányunknak ellenségei. Méltóztassanak meggyőződve lenni, hogy nem védenczem és a közös hadsereg, hanem a polgári tisztesség és önértzet áll itt szemben egyes katonák henczegéseivel és brutalitásaival.

Sokat tudnék még elmondani, de meg van nyelvem kötve, befejezem tehát védbeszédemet azzal, hogy annak minden szava szívemből jött. Nem védenczem ügye ez, hanem mindnyájunk ügye, mert védenczem elítéltetése vagy fölmentése a polgári önértzet diadalával vagy lealacsonyításával van összekötve.

A társadalom szabadsága, a nemzeti büszkeség, a lovagiasság és a közös hadsereg tiszteletr méltó tagjainak érdekében is arra kérem önöket uraim, t. esküdt urak, hogy védenczemet egyhangúlag felmenteni kegyeskedjenek!

Ezután következett Verhovay Gyulának beszéde, melyre, a kir. ügyész hosszabban válaszolt. A válasza a védő részéről a következő viszonválasz terjesztetett még elő:

Komjáthy: A kir. ügyész úr fejtegetéseiből és az elnök úr hallgatásából meggyőződtem arról, hogy csak a hadsereg bűneiről nem szabad beszélni, de védelméről és dicsőítéséről hosszan beszélni lehet. Figyelmeztetett arra is a közvádó úr, hogy figyelmesen hallgassam beszédét s ne nevessek azon, bocsánat, én figyelemmel hallgattam, talán azért nevettem is, nevettem fájó kebellemel mert nem hittem, hogy 1848-iki honvédségünket összehasonlíttja az osztrák hadsereg és a velők akkor szövetkezett rablókkal és gyilkosokkal.

Elnök: Kérem, védő urat, hogy mérsékelje magát, nem jogosított arra hogy a múltra vonatkozólag ily kifejezéseket használjon.

Komjáthy: Tehát így beszélek: midőn kegyesek voltak a föltámadt ráczok magyar polgártársainkat szuronyaik hegyével keresztül szúrni, midőn azzal akartak kegyesen elriasztani minket a haza és szabadságért folytatott küzdelemtől, hogy gyermekeket ketté szakítottak, midőn, kegyesek voltak gyűjtogatással, rablással s más ehhez hasonló fegyverrel minket a szabadság iránti hóbortos ábrándjainkból kijózanítani . . .

De bocsánat, engem nem így tanítottak, — mától kezdve, ha parancsolja elnök úr, ön előtt így fogok beszélni, de érezni — soha.

Azt mondotta közvádó úr, hogy keresztül akartam siklani a hangoztatott vádpontok felett, többet vártam volna méltányosságától, mert hisz épen ki akartam terjeszkedni mindezekre, de midőn bele kezdtem, akkor mondták, hogy megálljon! . . . szóval mindaz, a mi beigazolandó lett volna, arra azt mondták, hogy a múltra vonatkozik, — hogy az osztrák tisztikar a régi szellem hagyományait átvette, azt is a múltra tartozónak mondták, és tőlem a szót megvonták. Tehát én siklottam volna el az incriminált tételek felett akkor, a mikor megtiltattam nekem, hogy a védelmet előterjesszem.

Sok, nagyon sok esetet hozhatnék fel a volt osztrák hadsereg és a mostani közös hadsereg egyesei által elkövetett kihágásaiból.

Oly eseteket, melyek fellázítják az emberben a vért, de ha az eseteknek csak egy részét is akarnám felhozni, akkor két hétig is kellene figyelmöket igénybe venni.

A győri esetre vonatkozólag közvádó úr azt állította, hogy nem a kardvágások folytán halt meg, hanem a szegény öregnek agybántalmi voltak. Talán még szerencse, hogy meghalt, hogy nem hoztuk fel ide mint sérültet, mert szégyelnünk kellett volna előtte, hogy akadt olyan magyar ember, ki az ellene elkövetett brutalitásokat még védelemben részesítse.

A mi az egri zászlósértési ügyet illeti, közvádó úr azt állítja, hogy nem 2 évvel azelőtt történt, hát nem bánom, mondjuk hogy 1 év, 8 hó 12 nap és 11 órával előbb történt. De különben is maga a miniszterelnök úr, midőn az eset vita tárgyát képezte a parlamentben, abban látott megróvni valót az egriek ellen, hogy oly sok ideig hagyták panasz nélkül ezen sérelmi ügyet; úgy de a vád igazságtalan volt, mert a Seemann által elkövetett sérelem mint katonai intézkedés ka-

tonai hatáskörében követtetett el, és így arról a katonaságon kívülieknek csak később lehetett tudomásuk.

A közvádító úr megtámadta védbeszédemet, hogy abban semmit sem bizonyítottam, csak phrasisokat használtam; most már nem tudom mi a phrasis? ha a múlttól szólok az is phrasis, ha a jelenről beszélek phrasis az is, hát hisz én bizonyítani akartam, és most megtámad érte, hogy bizonyítékokat nem hoztam fel pedig ő tiltakozott az ellen.

A jogi részre nézve nem tudom, mit válaszoljak, mert a mit én mondtam, mint jogász mondtam, én ismerem én tudom büntető törvényünket, ismerem börtönrendszerünket, hiszen a törvény alkotásában tetteleges részt vettem, épen a közvádító úr zavarja össze a rágalmazás vétségének, és hamis vád büntetvényének fogalmát, talán azért, hogy a t. esküdtszék nem jogász tagjait félre vezesse, s csak azon csodálkozom, hogy épen a közvádító úr, ki a büntetőtörvény alkalmazásának és végrehajtásának hivatalos öre, miként magyarázhatja börtönrendszerünket oly helytelenül és a valónak meg nem felelőleg.

Tisztelt esküdt urak! Felhívom önöknek figyelmét arra, hogy valahányszor védelembé kezdtem, azt mondták, hogy hatáskörömet túl lépem, hogy hibás volt védenczem, mert nem a dicső hadseregről írt. De hát hogy írhatott volna a dicső hadseregről, midőn ezek akkor is, ha velünk együtt harcoltak, mindent elkövettek, hogy a magyar hadsereket áldozatul dobják és a dicsőséget a maguk részére absorbeálják.

Nagyon furcsa dolgokat tudnék felhozni, de félek, hogy ismét félbeszakítanak. Én csak egyszerűen lelkiismeretökre hivatkozom, és felhívom figyelmüket, hogy ezen ügy a polgárság harca a katonai mindenhatóság ellen, a becsületes munka küzdelme a henyesség, a semmittevés ellen, az újkor szellemének védelme a középkori hagyományok ellen, s ugyanazért újból kérem önöket, hogy védenczemet egyhangúlag felmenteni kegyeskedjenek.

Fekete Ödön közvádító válasza:

Tekintetes törvényszék, tisztelt esküdt urak!

Védő úr zavara reám is átragadt, zavarban vagyok, mert szép beszédéből nem bírtam semmi tárgyilagosat felfogni, a mire válaszolhatnék.

Elmondá, hogy, mert a kormány nem ajánlá vádlott ügyét a megkegyelmezésre, önök által kegyelmi actust akarna gyakoroltatni, és feledi, hogy az esküdtek nem kegyelem gyakorlására hivatvák, hanem igazságszolgáltatásra, bírói tiszt betöltésére. A mit a hadsereg múltjáról el akart mondani, s a mit elmondott, azok csak szólamok. A volt hadsereg bűneiért a mostanira szórni rágalmait nem szabad. Ezt a védő is belátja, s ennek tudata manifestálva van beszédében is, ő maga is belátja, hogy a múlt miatt a mostani hadseregre van az irányozva, s a cikkből is kitűnik ez, mert a miénknek nevezett sehonnai hadsereget említ a közlemény. E kifejezés csak a maira vonatkoztatható. A mi a történelemre való hivatkozást illeti, meg kell jegyezmem, hogy azon korban sem volt minden katona Caraffa, s hogy labanczczal a kurucz együtt rabolt a hazában.

A 6-dik pont is eléggé bizonyítja, hogy a vádbeli cikk a jelen hadseregről szól, — azért ha a büntetés alól menekülni akar a vádlott

szólamok helyett tényekkel kell bizonyítania. Azt kellett volna igazolni, hogy nincs a hadseregben, kinek egyetlen szívlüktetése, egyetlen gondolat villanása is a mienk lenne.

A 2. sőt a 3. és 4. pontban érintett eseteket nem lehet minden nap elkövetett eseteknek feltüntetni. Sajnálom, hogy a győri esetre Dr. Sikor ki nem hallgattatott, elmondhatta volna hogy Hechtl elhalálózása hat hét múlva következett be, hogy ő az agybántalmakra hajlandó volt hogy fejsebe már behegedve volt s halála nem volt oki összefüggésben a szenvedett sérelmével. Ezen esetre vonatkozólag vádolt azon állítása sérelmes hogy a „*tettes büntetlen maradt*,” mert a törvényhozás előtt felolvastatott az ítélet, mely szerint, — igaz, karóba nem húzták, fel nem négyeltek, — ha kevés büntetést is, de kapott olyat, a mely nem egyenlő a büntetlenséggel.

Az egi zászlósértési ügyre mit bizonyítottak volna a tanúk, nem kutatom. Egyebet ezen ismeretes ügyben nem tudtak constatálni, mint azt, hogy a meggyalázás meg nem történt, hogy a magyar zászlót megsérteni eszeágában sem volt, katonai becsület szavára monda. Előléptetésének oka nem a zászlósértés, hanem szolgálati ideje, mit minden katonai schematizmus igazol.

Ha csak Dinstl és Rüstowra vonatkoznék a 7-dik pont, mint a védelem feltüntetése, akkor nem vétetett volna fel e pont a sérelmesek közé, de az összes hadseregre szól, s a védelem most jónak látja egyegy bókkal térni ki a helyes értelmezés elől.

Hősök könyvéről is emlékezett a védelem. Igaz jelent meg ily könyv, de arról ki sem tehet, hogy Weingärtner úrnak ily könyvet tett szert írni. E könyv nem hivatalos kiadmány, s a cikk írása idejében még meg sem jelent.

A 9-dik szennyvel írott múltról szól — a mostani hadsereg múltjáról, a nélkül, hogy kimutatná a szennyet, azon hadsereg múltjáról, a mely ásóval és kapával kezében védelmezé hazáját; azt bizonyítja vádolt, hogy a hadsereg tagjait olyanná nevelik, mint a joggal gáncsolt Dinstl és Rüstow. A „*sehonnai*” szóra nézve az akadémiái szótárra hivatkozik vádolt, — igaz hogy benne van, de el kell ismerni, tisztességes emberre nem használtatik. Kegyelemkéréssel kezdé a védő, s — azzal fejezé be beszédét, hogy rámutatott arra, mily sors vár vádlottra, kit ha elítélik, fogságot kap, — s ezt ha bűnös megérdemli, mert a törvény méri reá. És én kérem önöket, vessenek számot jogérzetükkel, a törvényvel és lelkiösmeretökkel, és ha úgy találják, hogy a kifejezések a századok előtti hadseregre szólnak, mentsék fel, s bele nyugszom én is. De ha — a mint valóban is — a jelen hadsereg gyaláz tatótt meg, — szavazzanak bűnösre úgy a rágalom, mint a becsület sértés tekintetében.

Komjáthy viszonzásza.

Tekintetes kir. törvényszék, tisztelt esküdt uraim!

A közvádoló úr fejtegetéseiből, a melyeket nyugalommal hallgatott végig az elnök úr, holott az én beszédemet minduntalan félbe szakította, azon meggyőződésre jutottam, hogy az osztrák hadseregnek csak hibáiról, csak bűneiről nem szabad szólni, azon meggyőződésre jutottam hogy a vád és a bíróság elnöke egy irányba és egy cél felé halad — dicskoszorút akarnak fenni az osztrák hadsereg tisztikarának homlokára.

Annyit én is elismerek, hogy az osztrák hadseregnek és tisztikarának több szüksége van a védelemre és a dicséretre, mint a megtámadásra és a megrovásra mert védelem és dicséret nélkül a legelfogultabb ember sem képes bűneik felett szemet hunyni.

Hát csak dicsérje a közvádoló úr az osztrák hadsereget és annak tisztikarát, zengjen dicséneket nekik, mint a hogy „vezényelve“ van. Azt azonban még tőle sem vártam, hogy az 1848. évi szabadság harcunk dicső honvédjeivel összehasonlítsa az osztrák hadsereget és a velök szövetkezett gyilkosokat, rablókat és gyújtogatókat. . .

Elnök: Kérem védő urat, hogy mérsékelje magát, nem jogosított arra, hogy a múltra vonatkozólag ily kifejezéseket használjon.

Komjáthy: Jól van Elnök úr! hát másképp fogok beszélni. Helyes a közvádoló összehasonlítása mert örök hálára vagyunk kötelezve azon feltámadt ráczok és oláhok iránti, kik a nemes osztrák hadsereg szövetségében, kegyeskedtek a védtelen magyar polgárokat szuronyaikkal keresztül szűrni, és kezöket a lázadó magyarok undok vérével bepiszkolni, szívesek voltak asszonyokat megbecsteleníteni gyermekeket elevenen ketté szakítani — gyújtogatni és rabolni, mert mindezekkel oda törekedtek, hogy kigyógyítsanak minket a szabadság iránt táplált hóbortos ábrándjainkból.

Bocsásson meg nekem a mélyen tisztelt Elnök úr, hogy eddig nem beszéltem így — de hát engem másképpen tanítottak, agyam másképen gondolkodik, szívem másképen érez. Hazám, nemzetem szabadságának ellenségeit én csak gyűlölni tudom; de hogy elismerését kivívhattam, önnel szemben és ön előtt ezentúl mindig így fogok beszélni — de érezni soha.

Azt mondotta a közvádoló úr, hogy én keresztül akartam siklani a vád egyes pontjai felett. Megvallom több méltányosságot vártam volna öntől, hiszen jól tudja azt, hogy midőn az egyes vádpontok felett akartam nyilatkozni, akkor rendszeren elvonatott tőlem a szó.

Ha valamit igazolni akartam, azt nem engedték, ráfogták, hogy az a múltra vonatkozik, ha a jelenről óhajtottam beszélni azt mondták, az nincs a váddal összeköttetésben; akár a volt osztrák hadseregről, akár a mostaniról akartam beszélni mindig megakasztanak beszédemben; szóval a védelmet nem terjeszthetem elő úgy, a mint én akartam, mert az elnök úr azt nem engedte, — nem tűrte.

És midőn mind ez a közvádoló úr szemeláttára és füle hallatára történt, valóban nem volt méltányos azon megjegyzése, hogy a vád egyes pontjain át akartam siklani

Ezen állítása nem igaz a közvádoló úrnak, sőt nekem van jogom a panaszra, hogy az elnök úr a vád érdekeit szolgálta s a védelmet jogtalanul megakadályozta.

Nagyon sokat tudtam volna elmondani a közös hadsereg visszaéléseiről és bűneiről, melyek mind igazolták volna a megtámadott közlemény megírásának jogosultságát. A korcsmai verekedéstől és az utczaibotrányokról kezdve a kicsikart váltó aláírásáig — mi a közel múltban egy alföldi városban történt — az esetek nagy számát tudnám felhozni, melyek közül csak egy is elég, hogy fellájítsa bennünk a vért, de hallgatnom kell, ha csak ki nem akarom tenni magamat annak, hogy az elnök úr minden mondat után megszólítson és rendre utasítson.

Ha csak egy kis részét akarnám felsorolni azoknak, a mit én magam tudok a hadsereg és tisztikarának otromba brutális eljárásáról, hetekig kellene az önök becses figyelmét igénybe vennem.

A győri vérengzésre azt mondja a közvádó úr, hogy az a karddal összevagdalt-védetlen öreg ember nem a kardvágások folytán hanem agybántalmai miatt halt meg.

Erre még felelni sem tudok, csak szégyenlem, mert magyar ember vagyok, hogy akadt hazánkban olyan is, a ki az ily nyomorult és megvetésre méltó cselekményt védelmébe részesíti.

Az egri zászló sértésre vonatkozólag azt állította a közvádó úr, hogy ott a nemzeti zászló nem sértetett meg — mert tagadását az azzal vádolt tiszt katonai becsület szavával erősítette meg.

Mindenek előtt megjegyzem, hogy én külön katona becsületet nem ismerek, de ha kihallgatattak volna a tanúk azoknak férfias és nyílt vallomásaikból meggyőződhetek volna az esküdt urak nem csak arról, hogy Egerben egy jöttment által a nemzeti zászló sárba tapostatott, hanem meggyőződtek volna arról is — mi az a külön katonai becsület — mily súlya, mily hitele van annak.

Ezt a zászló sértési ügyet a parlament is tárgyalta már, és ott nem akadt senki — aki annak valódisága felett kételkedett volna — csak is a minister elnök úr látta jónak megtámadni az Egrieket, hogy mért késtek oly sokáig a panasszal. Azt persze el hallgatta, hogy a zászló sértés ténye tisztán katonai körben történvén meg, arról a község csak nagy későn értesült és értesülhetett.

A közvádó úr beszédemből nem bírt felfogni semmi tárgyilagost, mert mint monda csak pharisokat mondtam. Az hogy a közvádó úr nagyon nehezen fog fel valamit — azt hiszem nem az én hibám, a mi pedig azon állítását illeti, hogy phrasisokat használtam, arra megjegyzem — hogy hazánkban ma már phrasisnak tekintik a hatalmat tartó párt hívei mind azt, a mi a haza függetlenségére, a nemzeti önérzet felébresztésére vonatkozik; de ha tárgyilagosságra vágyott a közvádó úr, kérdem, miért tiltakozott a beidézett, tanuk kihallgatása ellen.

Ha a tanúk vallomását hallotta volna, akkor talán felfogta volna, hogy mind az, a mit ő most phrasisnak nevez — a tárgyilagos komoly igazság ha csak utasítása nem kényszerítette volna arra, hogy az igazság meghallására — süket legyen.

Szememre vetette a közvádó úr, miért nem igazoltam tényekkel azt, hogy a hadseregben nincs senki, kinek egyetlen szívlüktetése egyetlen gondolat villanása is a miénk volna.

Elismerem, hogy ezt igazolni nem lehet, mert még ott is akad olyan kit tisztelni, kit szeretni lehet; az azonban — hogy a nagy többség ellenségük, mint köztudomású tény, igazolásra nem szorul. Nemesak azok, kik nyelvünket nem értik, — kik történelmünket nem ismerik, de még — az ott szolgáló magyarok közül is sokan a testületi szellem békóiba szorítva, csak egy gesammt Monarchiát ismernek, azért hevülnek, azért lelkesülnek. Már pedig az olyanok csak ellenségeink lehetnek — az olyanokat csak gyűlölnünk szabad.

Annyit maga is elismert a közvádó úr, hogy ha az incriminált 7-ik pont csak Dienstl és Rüstow hadnagy urakra vonatkozott volna, akkor azt nem incriminálta volna, Ezt az elismerést tudomásul veszem, csak azt

nem tudom megérteni, hogy miként lelkesülhet ő mégis azért a tiszt karért, mely azon orvtámadó gyávákat védelembe részesíti s a mely azokat hősként ünnepli.

Jogi fejtegetéseivel szemben, megmaradok a mellett mit védbeszédemben mondtam. Ismerem én jól büntető törvényeinket s éppen azért merem állítani, hogy a közvádoló úr a rágalmazás vétségét a hamis vád büntetnének fogalmával zavarta össze még pedig — a mi megrovásra méltó - öntudatosan és célzatosan. Ezt tennie nem volt szabad, mert neki, ki a törvény alkalmazásának is végrehajtásának hivatalos őre, még az esetben sem szabad rosszul magyarázni a törvényt, ha az céljának megfelel.

Tisztelt esküdt urak! Mielőtt befejezném beszédemet felhívom jönök figyelmét arra, hogy a védelem szabadsága jogtalanul korlátozva volt, tehát nem mondhattam el azt, mit jónak, mit szükségesnek tartottam.

Az elnök úr csak azt engedte elmondani — a mi a hadsereg dicsőítésére volt, s mert ily irányban én nem beszélhettem, beszédemet annyiszor félbeszakította, hogy az már igazán comicussá vált

De hát hogy is lehetne dicsérőleg megemlékezni arról a hadsereg-ről, melyről okmányilag igazolva van, hogy még az esetben is, midőn velünk harczolt — mindig a magyar hadsorokat igyekezett áldozatul oda dobni, mely képes volt a hős Petneházyt is életétől megfosztani, csak hogy a más által kiérdemelt dicsőséget maga részére absorbeálja.

De nem foglalkozom velök többé, mert az a határtalan gyűlölet, mely irányukban lelkemet eltölti, méltó szavakban úgy sem fejezhető ki.

Befejezem beszédemet. S csak egyszerűen lelkiismeretökre hivatkozom s felhívom figyelmöket arra, hogy ezen ügy a polgárok harcza a katonai mindenhatóság ellen.

A becsületes munka küzdelme ez a henyeség, a semmit tevással szemben, az újkor felvilágosodott szellemének védelme ez a középkori hagyományok ellen.

Ezen érdekek nevében kérem önöket, hogy védenczemet egyhangúlag felmenteni kegyeskedjenek.

Ezután az elnök a tárgyalás eredményét összegezi és a következő kérdéseket teszi fel:

1. Van-e a „Függetlenség“ m. é. 317-ik számában „*Vérlázító merénylet*“ czím alatt megjelent cikkben a cs. és k. hadsereg ellen rágalmazás?

2. Van-e ugyan e cikkben becsületsértés?

3. Van-e a „Függetlenség“ m. é. 333-ik számában „*A farkas és bárány*“ czím alatt megjelent cikkben a cs. és k. hadsereg ellen rágalmazás?

4. Van e ugyané cikkben becsületsértés?

5. Szerzője e vádlott Verhovay Gyula a 317-ik sz. a. megjelent cikknek?

6. Szerzője e vádlott Verhovay Gyula a 333-ik számban megjelent cikknek?

7. Bűnös e Verhovay Gyula az 1-ső kérdésben foglalt rágalmazásban?

8. Bűnös-e Verhovay Gyula a 2-dik kérdésben foglalt becsület-sértésben.

9. Bűnös e Verhovay Gyula a 3 dik kérdésben foglalt rágalmazásban?

10. Bűnös-e Verhovay Gyula a 4 ik kérdésben foglalt becsület-sértésben?

Az esküdtek visszavonulván több mint egy órai tanácskozás után Volkenberg Gyula a következőkben hirdette ki az esküdtek szavazatát:

Az 1 ső kérdésre 2 igen és 10 nem,
 a 2-ik kérdésre 3 igen és 9 nem,
 a 3 dik kérdésre 2 igen 10 nem,
 a 4-dik kérdésre 3 igen 9 nem,
 az 5 dik kérdésre egyhangúlag igen,
 a 6 ik kérdésre egyhangúlag igen,
 a 7-dik kérdésre 2 igen 10 nem,
 a 8-dik kérdésre 3 igen 9 nem,
 a 9 dik kérdésre 2 igen 10 nem,
 a 10 dik kérdésre 3 igen 9 nem.

Ennek folytán Verhovay Gyula az ellene emelt vád alól felmentetett.

VI.

A közös hadseregnek és tisztikarának megsértése miatt emelt vád.

Hentaller Lajos hírlapíró ellen a büntető törvénykönyv 261. §-ába
ütköző becsületsértés miatt indított sajtóperben mondott

v á d b e s z é d .

— *A budapesti kir. törvényszék mint sajtóbíróság előtt 1881.
június hó 1-én.* —

A vádlevél következőleg hangzik: Tekintetes esküdtszéki Sajtóbíróság! A Verhovay Gyula által szerkesztett és kiadott Budapesten megjelenő „Függetlenség“ című politikai közgazdasági és társadalmi napilap, 1880 év nov. 16-án kiadott 318-ik számában az „Az osztrák tisztikar“ feliratú s Hentaller Lajos név aláírással ellátott cikkben az osztr. magy. cs. és kir. közös hadseregre illetőleg ennek tisztikarára vonatkozólag, a többek között a következő kifejezések foglaltatnak.

Mondatik ugyanis hogy:

1.....„ a polgár fizet, a katona uraskodik, gorombáskodik, sárba tiporja büntetlenül a nemzeti zászlót, gyilkol orvul fényes nappal, físzik azért, mert külön törvény alatt áll, mivel az uniformis magasabb lényé kvalifikálja annál a czibilnél, a ki az uniformis árát keresi“ hogy

2.....„ az osztrák tisztikar . . . . gyalázták meg zászlónkat, az ő kardjuk piroslik a polgár vértől,“ hogy:

3. „úgy látszik, ők ily durva erőszakos orvtámadásokra, előjáróik által vannak felhatalmazva“, — hogy

4. „A főhadparancsnok .....mialatt a főváros magyar köreiben, mint a magyar barát ünnepelteti személyét, az alatt az osztrák tisztikarban szítja a magyar gyűlöletet. — Hogy

5. „Ily előzmények után nem is lehet csodálni, ha az osztrák tisztikar előtt a magyar ..... csak kutya.“

6. „Az ország népe érzi, látja, hogy az osztrák katonaság olyan rákfene a nemzet testén, melyet ki kell hamarosan égetni és végül, hogy

7. „*Jogunk van őket (az osztrák tisztakat) a haza ellenségeinek nyilvánítani.*“

Miután mindezen kifejezések olyanok, melyek az osztr. magy. csász. és kir. közös hadsereget s ennek tisztikarát, mint a törvény által elismert testületet, becsületében gyalázzák meg; — miután tehát azok a B. T. k. 261. § ának súlya alá eső becsületsértést foglalnak magukban; — és miután az általam indítványozott s törvényszerűleg megejtett vizsgálat folyamában a kérdéses cikk — illetőleg kifejezései szerzőjéül Hentaller Lajos hírlapíró vallotta magát s azokért a felelőséget is elvállalta,

ezeknél fogva, — a midőn a kérdéses cikket közlő hírlappéldányt, a vizsgálat megindítására vonatkozó panaszfeljelentésemet, — a cikknek — a „*Függetlenség*“ szerkesztője által beadott kézirat eredetijét, — továbbá a nevezett Hentaller Lajos kihallgatásáról fölvett jegyzőkönyvet idecsatolom, — a B. T. k. 270 §-ából folyó kötelességemhez Képezt s illetőleg a cs. és kir. közös hadügyér által, az említett értelmében kiadott hiteles másolatban ide csatolt felhatalmazás alapján ezennel vádat emelek nevezett Hentaller Lajos hírlapíró, mint „*Az osztrák tisztikar*“ című cikk — illetőleg ennek fentebb megjelölt sérelmes kifejezései szerzője ellen, az osztr. magyar cs. és kir. közös hadsereg és ennek tisztikara becsületének, nyomtatvány által közzétett sértése miatt; s tisztelettel kérem a Tekintetes esküdszéki Sajtóbíró ság elnökségét, miszerint a jelen vétség törvényszerű megtorlása végett az ügy tárgyalására határidőt kitűzni, s erre vádlottat megidézni, valamint erről engem is értesíteni méltóztassék.

Fekete Ödön közvádló vádbeszédében így szól: Már előre hallom a védő hivatkozását a május 28 diki esküdszéki tárgyalásra, előre hallom mint hangoztatja a pár nap óta bizonyos lapokban hangzó újjongások refrainjét; előre hallom, hogy fogja hangoztatni a védő „*hát most sem vonul vissza a közvádló? most sem látja-e még, hogy nincs mit keresnie az esküdszék előtt?*“ Nem, a ki ügyét igazságosnak érzi, az nem hátrál meg, még ha százezer torok kiabál is Igaz, hogy a múlt esküdszéki ítélet, kiemelte azt, hogy a hadsereget sehonnainak, bitangnak nevezni szabad, kimondta az esküdszék, hogy va akit sehonnainak nevezni nem gyalázat.

Komjáthy: Tiltakozom esküdt polgártársaink megtámadása s gyanúsítása ellen. Kérem rendreutasítani a közvádlót.

Közvádló: Ha van helye a rendreutasításnak, az csak a védő ügyvéd ellen lehet helyén. A múlt esküdszéki ítéletnek morálja, hogy a közös hadsereg sehonnainak nevezésében meggyalázás nincsen, de a közös hadsereg e morált nem fogadja el, de meggyalázást lát a tisztikar abban, hogy a haza ellenségének, hogy a nemzet testén rákfenének nyilvánítatik. Ha ez sem gyalázás, ha orgyilkosnak a haza ellenségének nyilváníthatni nem szégyen, akkor természetesen fel kell menteniök a vádlottat, de ha azt találják, hogy az szégyen, meggyalázás, akkor el kell ítélniök. Ítéljenek meggyőződésük szerint, de mikor ítélnék ne hagyják figyelmen kívül azt, hogy „*minden ország talpköve a tiszta erkölcs*“ s nem a politika. Vegyék figyelembe azt, hogy ha a katonaság az orgyilkosság, a haza ellensége címet nem fogja többé szégyennek tekinteni, akkor „*Róma ledül, rabigába görnyed.*“ Igazságot,

erkölcsi igazságot s nem politikai enunciatiót kérek önöktől. Kövessék az igazság útját és mert nem hiszem, hogy volna ember, ki az emiatt kifejezést meggyalázasnak ne tekintené, s miután törvényeink szériint a ki más ellen meggyalázó kifejezéseket használ az a becsületsértés vétségében bűnös, azért kérem, mondják ki vádlott Hentallert bűnösnek.

Komjáthy Béla védő emelt ezután szót.

Tekintetes Törvényszék!

Igen tisztelt esküdtszék! Négy nappal ezelőtt álltam itt az igen tisztelt esküdtszék előtt, négy nappal ezelőtt mondtam védbeszédet itt, és már ismét ideparancsolt igazságszeretetem.

A mily őszintén és igazán lelki meggyőződéssel mondtam akkor, hogy nem bűnt üldöz a közvádló úr, mert bűn nem is követtetett el, csak a polgári önérzet emelte fel igazságos szavát, épen oly őszintén és lelkem mélyéből mondom most, hogy a közvádló úr most sem egy bűnös cselekmény megtorlásának céljából hivatkozott önökre uraim, igen tisztelt esküdt urak. Mint négy nappal ezelőtt, úgy most is a katonaság egyeseinek, már tűrhetlenné vált, és az egész nemzet közérületét mélyen sértő hivalkodásait akarja még a bírósággal is mentesíteni. Önökre, mint polgárookra hivatkozik, hogy a polgári elem elleni merényleteket a múltra nézve igazolják, a jövőre pedig azoknak jogos és törvényes alapot teremtsenek; önökre mint polgárookra hivatkozik, hogy az állami érdekek és a becsület védelmének czége alatt a mai kor szellemével össze nem egyeztethető, az emberi méltóságot mélyen sértő és a polgári önérzetet lealázó kiváltságoknak szavazzanak elismerést; önökre mint polgárookra hivatkozik, hogy önmagok ellen fegyvert kovácsoljanak

És uraim én tudom — de önök is jól tudják, hogy nem szívének érzése, nem agyának meggyőződése a rugó, mely őt mindezekre készíti, mert hiszen ő is polgár, ő is nagyra becsüli a szabadságot, az önérzetet és azokért ő is lelkesül, hanem az ellenmondáshoz nem szokott, türelmességünk és gyáva meghunyászkodásunk által elkényeztetett katonai körök utasításának törvény által kirendelt végrehajtója ő.

A vádlevél, valamint a közvádló urnák nagy gondal összeállított, de nem a meggyőződés hevével elmondott beszéde szerint, a cél, mit a köz vádló elérni akar, az, hogy a cs. és kir. közös hadseregnek és tisztikarnak becsülete ellen intézett támadások megtoroltassanak.

Én ezen cél jogosultságát elismerném, ha a hadseregnek a maga egészében, vagy a tisztikarnak a maga összeségében becsülete csakugyan megtámadtatott volna, mert daczára annak, hogy véderőnk jelenlegi szervezetének szelleméhez és vezetőinek nagy részéhez nem a legnagyobb és nem a legerősebb rokonszenv köt, mindazonáltal a fennálló törvények iránti hódolatom kötelességemmé tennék, hogy a jogtalan megtorlásának útját el ne zárjam

Úgyde uraim, anélkül, hogy az egyes incriminált részeknek külön bírálatába bocsátkoznám, most, már előre kimondhatom, hogy védenczem az egész hadseregnek és az egész tisztikarnak becsületét nem sértette, sérteni nem akarta, hanem csakis azokat sértette és akarta sérteni, a kik az utóbbi időkben a haza, a becsület, az élet és a vagyon ellen elkövetett bűnös kihágások okozói és tényezői voltak, kik még mindig fegyverrel meghódított tartománynak tekintik hazánkat, kik még min-

dig rebelliseknek tartanak minket és tartják nemzetünket. Kik még mindig urainknak érzik magukat és éppen azért nem hajolnak meg alkotmányunk, nem törvényeink előtt, hanem külön még az abszolút időből származott magyar nemzetellenes szabályok szerint és értelmében járnak el — velünk szemben és ellenünk. Kik még mindig a múltban képzelik magukat, már pedig a ki osztrák katonának, osztrák tisztnek tartja magát, ezzel a ténynyel már megsérti alkotmányunkat, mire a király is hűséget esküdött, megsérti alkotmányunkat, melyet a király szentesített. Az ilyenekre mi uraim mint barátokra nem számíthatunk, az ilyenekkel, mint hazánk, alkotmányunk és nemzetünk ellenségeivel kell leszámolnunk.

Az ilyenek ellen írta meg védenczem az incriminált közleményt — hiszen a közlemény czíme is az, hogy „Az osztrák tisztikar.“ Márpedig uraim, az osztrák tisztikar törvényeink által el nem ismert testület, tehát törvényeink védelme alatt sem áll. Mi magyarok, őket csak ellenségeinknek tekinthetjük.

Annak a két gyáva osztrák tisztnek Kolozsváron elkövetett brutalismusa, az országban minden becsületes embert lázba hozott; a lapok párt különbség nélkül meglepő egyhangúsággal Ítélték el az általok elkövetett nyomorult bűntényt. Sok igazság mondatott el akkor, a mit eddig csak éreztünk, a katonai körök meg voltak lépetve a szokatlan hangtól, mert eddig csak ők Ítélték holtak és elevenek felett és magukat „*ne nyúlj hozzám*“ virágoknak tekintették. Most egyszerre megváltozott a szerep, mert míg eddig csak a katonaság imponált a polgárnak fegyverével, most a polgárok kezdtek imponálni fegyvereikkel, mely hathatós minden más fegyvernél, mert az a felébredt polgári önérzet, a sírból feltámadt büszkeség, a lovagias becsületnek és igazságnak fegyvere volt.

És uraim, a kik ellen a polgárság e fegyverrel intézett támadást, azok nem tudtak hasonló fegyverrel szembe szállni. Azért legyőzve és megsértve érezték magokat és a közös hadsereg álczája alatt beakarták csempészni magokat az esküdszék lelkiismeretébe, hogy azok vegyék el a polgárok fegyverének életét, hogy azok üssék ki a fegyvert a polgárok kezéből, hogy azok segítsék vissza őket a magingatott hatalomba.

De uraim úgy a kassai esküdszék, mint négy nappal ezelőtt az itteni esküdszék tagjai nem engedték magokat félrevezettetni, mert átlátták, hogy nem a közös hadsereg, nem a tisztikar ellen megindított támadás ellen kerestek náluk oltalmat. A támadások nem a közös hadsereg, nem a tisztikar ellen, hanem csak a közös hadsereg azon egyénei, csak azok *ellen* irányulnak, kik osztrák tisztnek tartják és nevezik magokat, és a kik úgy is éreznek. Azok keresnek oltalmat, jogot, igazságot, önöknél uraim a kik a felébredt felkorbácsolt nemzeti önérzet megrovását méltán megérdemlik. — Azok a nyomorultak keresnek jogot, igazságot, kik lábbal tapossák jogainkat, és nem ismerik — az igazságot.

Nincsen olyan ember, ki ezeknek igazat adjon, mert az az igazság, melyet ezek keresnek, a polgárok jogainak, a lovagiasságnak volna arezulcsapása.

Két nagyon erős és megengedem, a keserűség által talán kissé

túlzott modorban írt — de alapjában egészen igazságos — közlemény felett mondta ki már a polgárok lelkiismerete Kassán és itt, isten és ember előtt, hogy az azokban foglalt támadások nem a közös hadsereget és annak tisztikarát illetik. Két közleményre mondotta ki, hogy azok azon egyesekre vonatkoznak, kik azt mindig megérdemelték és most is megérdemlik. Nem a közös hadseregnek és tisztikarának becsületét sértették azok a közlemények, nem is azok ellen írtak azok, de megírtak kötelességszerűleg azok ellen, kik ellen magyar nemzeti szempontból, magyar lovagias felfogás és a becsület szerint lehetetlen mást mondani, mint a mi a közleményekben elmondott.

Két erős támadással szemben mondta ki a polgárok lelkiismerete, hogy az azokban foglalt részek nem a közös hadseregére és tisztikarra vonatkoznak. Valóban nem tudom felfogni tehát, hogyan akarhat valaki, ha igazságos, ha nem elfogult, a védencczem által sokkal kisebb éllel írt közleményben a közös hadseregére és tisztikarára nézve becsület-sértést feltalálni, különösen nem tudom felfogni, akkor, midőn azon két beperelt közleményből csak kimagyarázni lehetett azt, mi az incriminált közleményből kétségen kívül kiviláglik, hogy a közlemény éle ki zárólag az osztrák tisztikarra vonatkozik.

Ez a minden áron való törekvés arra, hogy valakit a közös hadsereg megsértéseért elítéljenek, azt látszik igazolni, hogy bizonyos körök csakugyan szeretnék constatálni, hogy tényleg megsértetett a közös hadsereg, hogy majd azután ezen az alapon oly intézkedéseket, oly rendszabályokat léptethessenek életbe, melyek a polgári szabadság sírján, a katonai mindenhatóságot fognak életre hívni és fentartani.

Uraim, tisztelt esküdt urak, ha komolyan megsértettnek látta is a már eddig bepörölt közleményekben a közvádoló úr a közös hadsereget mit róla mint judicious emberrel fel nem tehetek, midőn már két esküdszék határozata utasítá vissza e feltevést, tovább nem kellett volna mennie. Az, hogy ezen vád fentartatott, az hogy ezen tárgyalás megtartatik s különösen akkor midőn ma az a sajtóságos hír terjedt el, mely valóban minden becsületos magyar embernek lelkiismeretét méltán megdöbbsenté, hogy Rüstow és Dinstlnék, annak a két orosz támadó gyávának megkegyelmeztek, csak azt jelentheti, azt igazolhatja, hogy a nemzet és a közös hadsereg közé konkolyt akarnak vetni, hogy a felmerült sajnos félreértések kiegyeztetését lehetlenné akarják tenni, hogy végre oda törekednek, hogy a nemzetnek semmiesetre sem lehessen igaza. Ha senkit sem ítélnék el, — mint a hogy én föl is teszem, — akkor azt fogják mondani: nem csoda, ha a katonaság brutális, mert a polgárokkal szemben nem kapnak a polgári hatóságoknál igazságot. Ha elítélnék valakit, akkor azt fogják mondani, nem csoda, ha kevély és megvető modort tanúsít a katonaság a polgársággal szemben, mert maga a polgárság ismerte el a katonaság megsértését, és mert a sértővel a nemzet nagy része egyetért — mi onnét tűnik ki hogy megelőzőleg két esküdszék felmentő határozatot hozott, — tehát a katonai osztály s a katonai becsület érdekében, áll, hogy a katonaság ne látszassék meghunyászkodottnak.

Ha az említett két esküdszéki határozattól elütőleg önök marasztaló határozatot fognak hozni, a mi előttem hihetetlennek látszik, akkor bizonyos, hogy a polgári önérzet barátjai erős támadással fogják illetni

esküdszéki intézményünket. Ki fogják mutatni, még pedig a marasztaló határozat alapján, egészen alaposan és jogosan, hogy a magyar esküdszékeknek nem lehet igazságos jogérzetében megbízni, mert igazságaik megbízhatlanak. Hirdetni fogják, hogy a hozott marasztaló határozat is csak annak a pressziónak eredménye, mely a büszkeségével lovas bátorságával kérkedő nemzetet, a katonasággal szemben oly meg-hunnyászkodóvá s gyávává tette.

Igaz ugyan, hogy ha felmentő lesz is a határozat, akkor sem marad el a támadás, de ezen támadások ellen meg lesz az intézménynek az a fegyvere, hogy az igazságnak hódolt és megvédte a polgárt a katonaság egységei által elkövetett brutalitások ellenében. A felmentő határozatnak az egész nemzet, az egész polgárság védelmére fog kelni s a katonaság is kénytelen lesz megnyugodni a közvélemény előtt, mert az egyforma határozatok igazolni fogják a közvélemény valódiságát, öntudatosságát, a valódi, az öntudatos közvélemény pedig a földön a legnagyobb, a legerősebb hatalom.

Uraim, tisztelt esküdt urak, ez a minden áron való bűnöst kereső eljárás olyan tisztességtelen, hogy azt jellemezni sem akarom, mert a jellemzés nagyon erős megrovás volna azokra, kik azt előkészítik, s azokra, a kik ezen cél eszközei. Csak annyit jegyzek meg, hogy ha a közvádó úr a nemzetnek és a közös hadseregnek szolgálatot akart volna tenni, nem ülnének most itt önök uraim, hogy határozzanak, hanem e helyett férfias nyíltsággal azt mondta volna a közvádó úr a közös hadügyminiszternek: uram, minister úr, kérek ne folytassuk tovább a sajtópereket, mert már két esküdszéki határozat mondta ki, hogy incriminált közlemények csak egyesekre és nem a közös hadsereg-re vonatkoznak, és így a közös hadsereg megnyugtatva lehet, mert az ország közvéleménye már csak üldözési viszketegnek tartja ezen pereket, mert az elkövetett brutalitások által felizgatott kedélyek már lecsillapultak, ezen perek pedig csak az újbóli izgalomra szolgálhatnak alapot.

Férfias nyíltsággal mondta volna meg a közös minister úrnak: Uram, minister úr! Igyekezzék odahatni, hogy a közös hadsereg minden tagja hajoljon meg alkotmányunk előtt, tisztelje törvényeinket, és tekintse hazánkat hazájának, jogainkat, szabadságunkat saját jogának, saját szabadságának; eszközöld ki, hogy a józan észnek, az igazságnak megfelelőleg a katona is, mint más polgár egy törvény alatt álljon a többi polgárokkal, adjál utasítást, hogy a katona ne a polgárok úrának, ellenségének tekintse magát, hanem a polgárok védőjének, hogy ezek a védelem alatt és mellett folytathassák munkálkodásukat a haza, a társadalom s a család jólétére. És ha mindezeket megmondta volna a közvádó úr, hozzá tehetné volna azt is, hogy: Uram miniszter! az én nemzetem szabadságra törekvő, lovagias, becsületes, nagylelkű nemzet, meg tudja jutalmazni szeretetével azokat, kik vele együtt éreznek es épen azért biztosíthatlak, hogy ha mindezeket megteszed, nem lesz a katonaságnak hívebb, igazabb barátja mint a magyar nemzet, de azt mondhatom, hogy a magyar nemzetet nem lehet sem az erőszakosság Jelleget magán hordozó sajtópörökkel, börtönnel és fegyverrel megnyerni, hanem csak az igazsággal, mit mindig és mindenkor tiszteletben tartott.

Uraim tisztelt esküdt urak, védenczem éppen úgy, mint mi mindannyian, akkor a kolozsvári orvtámadás miatt erős izgalomba jött, és mert tudta védenczem éppen úgy mint mi is tudjuk, — hogy a katonai szabályok szerint — azért mondom szabályoknak, mert mi azokat törvényeim! el nem fogadhatjuk — és a katonaságnál dívó különleges eljárás folytán a nemzet jogéretének megfelelő elégtételre nem számíthatunk — mit a következmény is megmutatott — mert az orvtámadók kiket 7 havi szoba fogságra ítétek el már királyi kegyelmet nyertek, (Mozgás.) — tehát védenczem fel akarta szólítani a nemzet közvéleményét, hogy tiltakozzanak a jelenlegi helyzet ellen és követeljék a jövő biztosítását. Annak a jövőnek biztosítását, midőn a polgár és a katoná egy lesz a törvény előtt, midőn a polgár a katonában — hazájának, életének vagyonának védőjét, a katoná pedig a polgárban a munkást fogja tisztelni és szeretni.

Az egyes incriminált tételeket, ha elolvassuk, azonnal meggyőződhetünk, hogy azok az osztrák tisztikarra vonatkoznak, arra az osztrák tisztikarra, melynek történelme telve van hazánk és nemzetünk elleni igaztalanságokkal és bűnökkel, hiszen a közlemény címe is így hangzik: „Az osztrák tisztikar.“ Az ezelőtt négy nappal sajtóügyi tárgyalás alkalmával pedig a törvényszék igen tisztelt elnöke és a közvádló úr fényes logicával és dialektikával igazolták be, hogy 1867. évben az osztrák hadsereg és tisztikar megszűnt, nem létező individuum ellen pedig nem lehet becsületsértést elkövetni.

Azt én is tudom, hogy törvényeink szerint nincs osztrák hadsereg, nincs osztrák tisztikar, de fájdalom tényleg sokak szívében és agyában még mindig meg van az. A közös hadseregben nagyon sokan vannak még olyanok, kik azt hiszik, hogy a mi királyunk, — a kit ők csak mint császárt ismerik, — csak kénytelenségből adta vissza alkotmányunkat és kénytelenségből tette le arra az esküt, éppen azért ők nem hajolnak meg alkotmányunk előtt, még mindig osztrák tiszteknek tartják magukat, ilyen szellemben járnak el, annak csinálnak propagandát, azt oltják be alattvalóik fejébe és szívébe. Most is azt hiszik, hogy mi a királynak, az ő császáruknak ellenségei vagyunk, s azért velünk mint ellenséggel bánnak el. Az ilyenek ellen kelt ki védenczem az incriminált közleményben, már pedig az ilyenek elleni támadás nem bűn, hanem hazafiúi kötelesség.

Ezek, a magokat osztrák tiszteknek tartó urak nézik le a magyart, a polgári elemet, ezek bánnak oly megvetőleg és lenézőleg a közös hadseregben szolgáló ifjainkkal, mint ha azok páriák volnának; ezek az urak idézik azt elő hogy daczára annak, hogy harcias nép voltunk, ifjúságunk fél a katonaságtól, attól szabadulni kíván, mert a ki oda kerül, oly bánásmódban részesül, mire minden becsületes önérzetes magyar ember vére felforr.

Az incriminált közlemény ezen osztrák tiszték tényeiből hozott szemelvényeket, még pedig olyanokat melyek az utolsó szóig igazak, tényleg igazolhatók. Nagyon igazat mond az incriminált közlemény, midőn azt mondja, hogy ezek az osztrák tiszték a rákfene a nemzet testén. Úgy is van, mert ezek hazánknak, szabadságunknak nyílt ellenségei.

Egyetlen egy személy van a közleményben megnevezve, de ez nem

érezte megsértettnek magát, mert pert sem indított, és így azon incriminált rész védelmébe nem is bocsátkozom.

A közvádoló úr védenczemet a b. t. 261 § ának súlya alá eső becsületsértéssel vádolja, ezen szakasz következőleg hangzik: „*A ki más ellen meggyalázó kifejezéseket használ stb. — három hónapi fogházzal és öt-száz forintig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.*“

Igazán uraim sajtáságosan jönne ki, ha védenczem bűnösnek mondatván ki, három hónapi fogságra ítéltetnék és 500 frt. pénzbírság fizetésében marasztaltatnék el. Sajtáságosan jönne ki, szemben azon ténynyel, hogy az incriminált közlemény éppen azt az egi zászlósértést hozza fel, amiért a tettes meg sem büntettetett, mert a katonai szabályok a nemzeti zászlót nem védik, midőn az incriminált közlemény arról a győri esetről elmélkedik, amiért a bűnös csak 26 frtban marasztaltatott el; és midőn azt a kolozsvári brutalitást támadja meg, miért Dienstl és Rüstow urakat 7 hónapi szobafogságra csak azért ítélték el, hogy néhány nap múlván megkegyelmezzenek nekik.

Az incriminált közleményben egész általánosságban az úgynevezett osztrák tisztnek vannak megtámadva, az egész közlemény történeti tényeket constatál. Azt a képet festi le, mint uralkodik a társadalom felett a katona; azt adja elő, hogy annak a polgárnak, a ki küzd, dolgozik, a katonák szeszélyeitől függ élete. Mert egy érvényben levő katonai utasítás szerint, és ezt tessék jól megjegyezni, egy mai napig érvényben levő katonai utasítás szerint a katonának, ha sértve érzi magát, nemcsak joga, hanem kötelessége a bíróság mellőzésével, a józan ész, az igazság ellenére, a fegyvertelen a védtelen polgáron fegyverével elégtételt venni.

Más országban, hol a katona együtt érez az ország lakóival, hol egy irányú aspirációk vezetik a polgárt és katonát, ott a gyakorlatoknál és a harcmezőn ismernek katonát; de másutt nem, mert ott mindenki polgár — ott csak annyiban esnek kivétel alá a katonák, hogy cselekményeiket szigorúbban bírálják el. Az ottani vélemények szerint egy katonának, különösen egy tisztnek . . . már oly műveltnek, oly becsületesnek és oly lovagiasnak kell lenni, hogy az a polgároknak példányképül szolgálhasson. De jaj is annak, aki kötelességéről megfélemedkezett. Az előző évben történt Angliában, hogy egy katonatiszt a vasúti kocsiiban egy utazó nővel szemben illetlenül viselte magát. És tudják uraim mi lett a következménye? Az, hogy tiszti rangjától megfosztották és egy évi kényszer munkára ítélték. Nálunk uraim ilyesmiért még panaszt sem lehet tenni, mert nálunk a katona felsőbb lénynek tekintetik s a polgár, aki adót fizet a katonával szemben valóságos pária.

Különben ne hasonlítsuk mi magunkat más országokhoz; mert akkor még inkább feltűnik, hogy mily lealázó szerep ez a miénk. Tartunk magunknak saját pénzünkön oly idegeneket, kik nem barátaink, hanem ellenségeink, nem védőink sőt üldözőink.

Uraim, tisztelt esküdt urak! még ha volna is a közös hadsereg nézve sértés a közleményben, annyi semmi esetre sem volna, mint a mennyit azon közleményekből ki lehetett volna magyarázni, melyek felett a kassai és az itteni esküdtszék már határozott.

Igaz ugyan, hogy önök csak saját lelkiismeretöknek felelősök és másnak semminek és senkinek sem, de igazságérzetük bizonyára

azt súgja önöknek, ha már azok felmentettek, kik azon közleményeket írták, védeczem elítélése oly égbekiáltó igazságtalanságnak tűnne fel mindazok előtt, kik mind a három közleményt olvasták és ismerik, hogy a büntetés ezen okból éppen az ellenkező eredményt valószínűsítaná meg, mint a mire közvádoló úr törekszik.

Látom is előre, hogy ez esetben mily kedvvel folytatná a közvádoló úr a többi pereket is, hogy magának újabb és újabb babérokat szerezessen s a katona urak elismerését kiérdemelhesse.

A legutálatosabb bűnök, a kevélység, a hetykeség és az önteltség, mert míg más bűnök a sötétséget keresik, ezek kikürtölik magukat Ezek, a mindenki által felismerhető bűnök keresnek most önöknél uraim elismerést, dicséretet. A középkori nézetek és előítéletek párbaja folyik le önök előtt, a polgári önérzettel. Egy bálvány küzd itt lételéért, mit a józan ész megtámadott.

Önöktől függ uraim, melyik oldalra düljön a győzelem és én nem félek az eredménytől, mert tudom, hogy önök szerint is — a ki igazságos akar lenni, annak túl kell szárnyalni a léhák nézeteit meg kell vetni az előítéleteket és bálványokat, hogy Ly mint egy magasabb lég régiójából ítélhesse meg azon nemtelen harczot, mely alól a sárban történik, és a mit a tehetetlen törvények alig-alig fékezhetnek meg.

Önök határozatától függ, hogy e teremben a harcz ismétlődjék-e, vagy béko legyen, — én tudom, önök a békét óhajtják, ennek a békének nevében kérem önöket hogy védeczemet felmenteni kegyeskedjenek.

Közvádoló: Ha a védő bőbeszédűségével bírna, akkor bőven megczáfолhatná mindazokat, a miket ő felhozott. De szóló csak tényeket sorolhat föl, csak a megtámadott becsület érdekében szólhat. És kijelenti, hogy nem kötelességből vádol, hanem lelke meggyőződéséből. Valóban elfogja az embert a honfiúi bánat, ha látja, hogy hazánk alkotmányos intézményéből: az esküdtszékből mikép csinálnak politikai játékszert. A múlt alkalommal védő kegyelemért könyörgött védecze számára hivatkozva az esküdtek lelkiismeretére, s a hogy vádlottat fölmentették, a „Függetlenség“ elvi határozatkép fejtegette és magyarázta az esküdtszék konkrét esetben kimondott határozatát, mondván, hogy ezzel ki van jelentve, miszerint a megtámadott katonaság igazságot az esküdteknél kapni nem fog, mert nem kaphat. Sőt ha akad sajtóközeg, a mely az így megnyílt egyenetlenséget a katonaság és polgárság között áthidalni akarja, azt a legdurvábban támadja a „Függetlenség“. Ki vezeti itt félre az esküdtszéket? A védő-é, a ki hazafias dikciók behízalgó elpapolásával igyekszik hatni vagy a közvádoló, a ki a tényeket sorolja föl, s a megtámadott becsületnek elégtételt kér. Szóló e helyen is nyíltan kijelenti, hogy őszinte barátja a szabad sajtónak, csakhogy az ítéljen és bíráljon a tisztesség határain belül. Nem akarja egyáltalán a hadsereget kivonni a közvélemény bírálata alól, de hát ma már nem lehet bírálni máskép, nincs tisztességes hang, ha csak ilyen szavakkal nem spékélik meg a kritikát? Az szomorú volna. Bíráljon a sajtó tárgyilagosan és ne izgassa a kedélyeket e rováson. Bíráljon a sajtó, de a tisztesség korlátai között. Avagy már nem is bírálhat az, ha valaki orgyilkosnak, a haza ellenségének nem nyilvánítatik? Nem azért kér igazságot, hogy bizonyos katonai köröknek hízelegjen, nem azért, hogy a katonaság egyeseinek ténye bíraltatott, hanem hogy

biráztatott oly hangon s bíraltattak azok is, kik elkárhoztatták a kolozsvári brutalitást. — Fájdalom egy oly esemény is, egy oly hír is belekeveredett a védelembe, mely még megerősítésre vár, de ha való is, mit lehet abból következtetni? Ép az a baj nálunk, hogy mindenben politikai czélzatot keresünk. A védő azt akarja elhíttetni, hogy Rüstow és Dienstl megkegyelmeztetésének tényében politika rejtőzik, azt akarja elhíttetni, hogy ő felsége pártját fogja Rüstow es Dienstlnek. Ha ő felsége valóban megkegyelmeztett volna is annak a két fiatal hadnagynak, (Zúgás a hallgatóság között), hiszen az egyik csak 20, a másik 23 éves, (Zúgás a hallgatóság között), ehhez teljes joga volt. Ebben nincs politika. — Igazságot kér, mert hogy az incriminált kitételekben sértés nem lenne, azt elvitatni nem lehet. A haza becsületére, jó hírnevére kérem önöket. — így végzé szavait, — szolgáltassanak erkölcsi igazságot és ne politikai enuncziációt, ha így Ítélnék megvagyok győződve róla, hogy kimondják a bűnöst.

Komjáthy Béla: Én épen a béke és egyetértés miatt kérem a vádlott fölmentését, mert egyszer már férfias nyíltsággal kell kimondani, hogy a katonaságnak vannak hibái. Oly hibák ezek, melyeket a nemzetnek megtűrni nem szabad. Mert ha továbbra is megengedjük azt, hogy az osztrák tisztok ne tiszteljék alkotmányunkat — sőt minden alkalommal kimutassák az iránt ellenszenvöket; mert ha továbbra is megengedjük az hogy az osztrák tisztok a polgári elemet lenézzék s magokat kiváltságos egyéneknek tekinssék, — akkor uraim, megérdemli e nemzet ezen igazán megalázó helyzetet, melyben jelenleg van. Most egy tudja az Isten honnét ide szakadt osztrák tisztecske is szembe mer szállani a polgári hatóságokkal és az egész társadalommal, sőt az orgyilkosságtól sem riad vissza, mert azt hiszi, hogy ő mindenek felett áll s a polgárok felett csak parancsolásra van hivatva.

Elismerem ugyan, hogy a közös hadsereg tagjai között is vannak olyanok, kik kötelességöket és hivatásukat, nem abban találják, hogy a nemzet ellen kihívó magaviseletet tanúsítsanak, kik tudják, mivel tartoznak annak a nemzetnek, mely öket tartja, de a nagy rész nem akarja smerni a magyar nemzetet, osztráknak tartja magát, s a magyar nemzetet ellenségnek tekinti. A nagy rész kötelességet vél teljesíteni, előmenetelét hiszi biztosítani azzal, ha alkotmányunkat gyalázza, a hatóságokat megveti s a polgárokat üldözi.

Én azon egyeseknek, a kik magukat „osztrák“-nak nevezik, ellensége vagyok, de ellensége azoknak minden becsületes, minden önérzetes magyar ember, s mert hosszú idők tapasztalatai szerint, ha elnézők leszünk irányukban, az csak fokozni fogná hetykeségöket, durvaságokat; azért hazafiúi kötelességünk öket ellenségnek tekinteni s velök mint ellenséggel bánni el.

Ezek ellen irányult vádlott cikke is. Erős hangon van írva, de nem igazságtalanul, csak a közvélemény hangja az, mit mindenki érez, ha csak nem szolgalelkű, ha csak nem gyáva és meghunyászkodó.

Ezek az osztrák tisztok okai annak, hogy a hadsereg, melynek egy része magyar, nem lelkesül soha, s nem győz soha, mert a katonaság, ha meghajol is a fegyelem előtt, de gyűlöli a tiszteket, mivel tudja, hogy azok hazájának és nemzetének ellenségei. Midőn ezekről

vádlott igazán megmondta véleményét, vétséget szerintem nem követett el, sőt kötelességet teljesített.

Ha látni fogják azok, kik eddig elnézésünkért minket csak kinevettek, hogy a nemzet önérzete a túrés idejét lejárnak tekinti, hogy készen van ha kell, az erőszakosságot hasonló módon viszonzni, akkor bizonyára igyekezni fognak más modorban, más szellemben járni el.

Önök tisztelt esküdt urak értenek engemet, mert agyok és szívek csak úgy érezhet, mint a hogy minden önérzetes magyar érez, azért kérem, hogy védenzemet felmenteni kegyeskedjenek.

Elnök összegezvén a tárgyalás folyamatát, az esküdteknek fölteszi a kérdéseket:

I. A „*Függetlenség*“ 1880. nov. 16-iki számában „*Oszták tisztikar*“ felírással és Hentaller Lajos aláírással ellátott cikkben foglaltatik e a közös hadsereg s annak tisztikara mint törvény által alkotott hatóság-ellen elkövetett a a b. t. k. 261 §-ba ütköző becsületsértés?

II. Vájjon a cikk szerzője vádlott-e vagy nem? és

III. Vétkes-e vádlott az emített cikk miatt becsületsértés elkövetésében?

Egy negyed órai tanácskozás után Gaál Ernő az esküdtszék főnöke a következő határozatot hirdette ki:

1. Az első kérdésre az esküdtek közül 2 igen-nel, és 10 nem-mel szavazott.

2. A második kérdésre egyhangúlag igennel.

3. A harmadik kérdésre 2 igennel, és 10 nem-mel szavazott.

E szerint vádlott felmentetett. (A közönség éljenez.)

Közvádló semmisségi panaszt jelent be. (Nagy derűlség)

VII.

Osztálygyűlésre való izgatás miatt emelt vád.

Szalay Imre országos képviselő ellen a büntető törvénykönyv 172 §-ába ütköző osztálygyűlésre való izgatás miatt indított sajtóperben mondott

v é d b e s z é d .

— *A budapesti kir. törvényszék, mint sajtóbíróság előtt 1882. február hó 10-ik napján.* —

A kir. főügyész vádlevele a következő:

Tekintetes esküdtszéki sajtóbíróság! „*Szózat a Somogy negyei választókhoz*“ címmel és „*Szalay Imre, a lengyeltóti választó kerület országgyűlési képviselője*“ aláírással, Budapesten, 1881. márczius 1-én Wilkens C. F. és fia Budapesti nyomdájában egy közlemény illetőleg felhívás került ki, melyben a legközelebb múlt országgyűlési képviselő választások alkalmából, figyelmeztetnek a polgárok, hogy „*az egész megyében megindult a harcz.*“ Azonban — úgymond — „*nem az elvek szent harcza az, — nem a nép javára, nem a nép boldogítására, nem családjaitok — és gyermekeitek jövőjének biztosítására, nem a 48 iki szabadság visszaállítására, nem terheik könnyítésére szóló harcz ez, hanem a hatalmasok (az olygarchia) harcza a nép uralom elveinek megsemmisítésére, az önző családi érdekek istápolására És annál veszélyesebb e harcz mert eszközeik, a szolgabírói fenyegetés, a főispáni önkény dohos pinczék telekvásárló tartalma s drágán megvett szavazatok.*“

E harcz ellenében mondatik tovább a szegénység nemes büszkesége, s alig néhányan olyanok állanak „*a kik félre téve minden önző érdek-t a nép javáért küzdenek.*“

A miből aztán azon következtetés vonatik, hogy: „*a ki — úgymond — azt akarja, hogy nem a nép akarata, hanem a somogymegyei hatalmasok döllyfe határozzon, a kiknek vas kezét, a harmados széna — és fe-*

les kukoricza földek és fa nem adással való fenyegetésben elége éreztetek eddig is, s a kiknek teremtményei, a szolgabírótól kezdve az alispánig mind velők tartanak, ha az elcsapatást kikerülni akarják; ha azt akarjátok szavazzatok „a hatalmasok“ pártjára! .....

„Ha ellenben azok malmára nem akarjátok a vizet hajtani, a kikkel a nép már egyszer 69 ben bűneik büntetéséül megtanította érezni igazságos sújtó karját, de a kik nem feledtek el semmit, és nem tanultak semmit: akkor meg kell velők éreztetni újra e kart

Végintésül pedig a többek között az mondatik, hogy „ne hallgassatok csak a választás idején felhangzó mézes beszédeikre ..... vessétek meg fenyegetéseiket, ámitásaikat, és istenben vetett hittel, a ki nem hagyja el a szenvedőket és elnyomottakat, zárjátok ki szíveitekből e képmutatókat; kergessétek el töletek a lélek kufárokat, úgy mint Krisztus a farizeusokat a templomból kikergette“ ... stb.

Miután a közleményben, mely jelen alakjában, Somogy megye választó kerületeiben hason példányok kiosztása által terjesztett, — a „szegénység, a nép“ — a „hatalmasokkal“ (az alygarchiával) vagyis a birtokos osztállyal állítatik szembe, sőt „harczba,“ a mely „harmados szénával, feles kukoricza főiddel — és fával rendelkezik“ — miután ez osztály úgy tüntettetik fel, mint a melynek czélzatai, a nép uralom elveinek megsemmisítésére, — s az önző családi érdekek istápolására vannak irányozva, melynek „dölyfe“ határoz a „nép akarata“ fölött, — a mely nem csak saját „vaskezét“ éreztetni a néppel, hanem „a szolgabírótól kezdve az alispánig“ kész eszközökkel rendelkezik; — és miutaa e közlemény felhív, hogy „éreztesse“ a nép emez osztállyal a hatalmasokkal, „igazságos sújtó karját újra mint 69-ben éreztetete,“ — hogy „ne hallgasson reá,“ vesse meg, s kergesse el magától; — mindezeknél fogva a jelen esetben, a B. T. k. 172 § ában meghatározott bűncselekményt látom fenn forogni.

Mínthogy pedig az e részben törvényszerűleg megejtett vizsgálat folyamán, — melynek eredményeit az % alatt idecsatolt iratok foglalják magukban, — eme közlemény szerzőjéül Szalay Imre országgyűlési képviselő vallotta magát, s az ebbeli felelőséget el is vállalta, ennek alapján ezennel vádat emelek nevezett Szalay Imre orsz. képviselő, mint a nevezett közlemény szerzője ellen, az osztálygyűletre való izgatás bűncselekményének nyomtatvány terjesztése általi elkövetése miatt, s tisztelettel kérem a tek. esküdszék elnökségét, miszerint a jelen bűncselekmény törvényszerű megtorlása végett, az ügy tárgyalására határnapot kítűzni s arra vádlottat megidézni, valamint arról engem is értesíteni méltóztassék.

Fekete Ödön főügyési helyettes vádbeszéde: Tekintetes esküdszék! A btkönyv 172 § a melyre a vádlevélben hivatkozás történik két évig terjedhető államfogházat és 1000 forintig terjedhető pénzbüntetést mér arra, a ki a 171 § ban körülírt módon valamely osztályt, nemzetiséget vagy hitfelekezetet gyűlöletre izgat a másik ellen.

Midőn 1878 január hó 15-én a törvény, helyesebben mondva akkor még javaslat ezen §-a a képviselő házban tárgyalatott, az ellenzék részéről többen szóltak fel ez ellen főképpen „a politikai kérdések szabad discussiója“ — s legfőképen „a politikai program nyilatkozatok“ érdekében; s fejtegették, hogy hisz nálunk sem osztály sem nemzetiségi

sem pedig hitfelekezeti differentiák nincsenek, hogy tehát eme rendelkezés egészen tárgyaltan így fölösleges; sőt voltak a kik egyenesen azt mondták, hogy abban csupán a *parlamentaris intézmény meghiúsítására kovácsolt békó, tör és isten tudja még minő veszélyes instrumentum lappang.*“

A javaslat tudós szerzője és leghivatottab védője azonban ép oly helyesen mint találóan jegyzé meg, hogy a politikai vagy bármely más társadalmi kérdések, discussiója úgy viszonylik a kérdéses § ban meghatározott cselekményhez, mint a tűz használása a gyújtogatáshoz. „*A tűz használása szükségét képez; de a tűznek a gyújtogatásra való használása ellen igen súlyos büntetéseket rendelnek a törvények. De nem a gondolat nyilvános közlése, nem a szabad discussió van megtiltva a büntető törvénykönyv jelen § ában, hanem csupán és egyedül az izgatás.*“

S e nézetet tette magáévá törvényhozásunk. És ha ma volna arról szó, bizonynyal még erősebb meggyőződéssel tenné azt, mert az élet, az események azóta mind hangosabban oly kézzelfoghatólag bizonyították, hogy aligha találkozánk valaki a magyar törvényhozás termeiben, a ki különösen az osztály és nemzetiség elleni izgatás megszüntetését feleslegesnek mondaná.

Annak igazolására, hogy osztály gyűlölet tényleg fenforog, létezik nálunk, s különösen az úgynevezett munkás egyletek által a legvakmerőbben szíttatik, a közvádoló több példát hoz fel a közel múltból.

Ennek oka a többek közt az, hogy társadalmunk épen azon tagjai a kik legfontosabb s legmagasztosabb polgári hivatásra a törvényhozási tisztre aspirálnak nem válogatják a szavakat és módokat, melyek által céljaikat elérni vélik. így cselekedett vádolt „*Szózatában*“ ....

A közvádoló ezután az incriminált közlemény fejtegetésébe bocsátkozik; kimutatni igyekszik, hogy annak a vádlevélben különösen kiemelt tételei alkalmasak a büntető törvénykönyv, 172 §-ában meghatározott bűncselekményre, s azzal végzi beszédét, hogy a ki tudja és érti *salus rei publicae suprema lex* jelentőségét annak meg kell éreztetni a törvény igazságos és sújtó karját, azokkal a kik nem értik vagy nem akarják érteni ama legfőbb törvény jelentőségét.

Kéri vádlottra a vétkest kimondani.

Komjáthy Béla védő védbeszéde:

Tekintetes kir. törvényszék, tisztelt esküdt urak!

Közvádoló úr a védenczem által írt és közzé tett „*Szózat*“-ban a büntetőtörvény 172. § át látja megsértve.

Sajátságos ez uraim, hogy még mielőtt e „*Szózat*“-ot elolvastam volna, sőt mielőtt azt a közvádoló úr elolvashatta volna, már én egész bizonyossággal tudtam azt, hogy a közvádoló úr milyen meggyőződésben lesz. Tudtam előre, hogy ő e szózatot úgy fogja feltüntetni, mintha abban védenczem „*egy veszedelmes izgató*“, a szegényeket lázítaná fel a birtokos osztály ellen.

És uraim, nem csak én tudtam azt, de tudhatta mindenki, a ki múlt 1881. év april hó 7-ik napján a parlament ülésén jelen volt, mert a miniszter-elnök úr akkor egy interpellációra adott válaszában, hogy a Bihar megyei tiszti kar egy részének, a választási ügyekben való illetéktelen beavatkozását védelmében részesíthesse, szükségesnek vélte ezen „*szózatot*“ már akkor elítélni, azt mint lázítót feltüntetni, csak hogy ez

által a visszaéléssel vádoltak bűneit, mint kicsinyességet tüntethesse fel, azzal a nagy bűnnel szemben, mit védenczem állítólag elkövetett.

Ezen igazán kierőszakolt érv akkor hatott, — lett nagy tapsvihár, és a hallgatóság azonnal tisztába volt, hogy a közzvádó urnák milyen nézete, milyen meggyőződése lesz.

Régi de igaz közmondás az hogy a ki egy hibát követ el, rendszeren egy másikkal toldja meg azt, mert azzal véli az elsőt corrigálni.

A minister elnök úr is bírónak képzelte magát mint bíró mondott ítéletet, de mert éreznie kellett, hogy jogkörét túllépte — hogy hibát követett el, igazolását most a védenczem elleni perben illetve következő ményében óhajtana feltalálni.

A közzvádó úr szokott ügyességével fogalmazta meg a vádlevelet, és a köteleességszerű meggyőződésnek igaz hevével mondta el vádbeszédét.

Elismerem, hogy nagy és nehéz feladata volt elismerem hogy ügyesen oldotta meg azt, és valóban ez úttal csak örvendhetünk a felett, hogy nálunk nincs meg az a szokás a mi Angliában dívik, hol a szakférfiak nyilatkozataikra, véleményökre megesküdni tartoznak, mert akkor az igen tisztelt közzvádó úr mini“ jogász, mint igazságszerető férfi csak is az én szerepemre vállalkozhatott volna; s meg lennének attól fosztva, hogy most kifejtett ügyességének tanúi legyünk.

Midőn elismerem, hogy az igen tisztelt közzvádó úr nehéz feladatot oldott meg, azt hiszem nem veszi szerénytelenségnek, ha viszonzásul én meg annak elismerését kérem tőle, hogy nekem is mint védőnek feladatomban igen nehéz

Könnyen megoldható feladata lett volna az közzvádó urnak ha egy világos és valódi törvény sértés megtorlására kellett volna törekednie, mert hiszen az igazság s az arra alapított meggyőződés szavai önként jönnek az ajkakra;

és könnyen megoldható feladatomban lett volna nekem, ha egy alapos, egy igazságos váddal szemben kellene elmondanom azon ellenvetéseket, melyek a büntető jogtudomány nagy tárházából, a cselekmény mérlegelésének és beszámíthatóságának kérdésénél, összeszedhetők.

De most Uraim t. esküdt urak, védenczemet egy oly vád ellen kell védenem, mely ha igaz volna, őt nem csak a büntetőtörvény súlyának vetné alá, de őt a társadalmi téren is, a jobbak, a nemesek méltó megvetésének tehetné ki. És én daczára annak, hogy szívem, agyam érzi és tudja a vád alaptalanságát, mégis nagy és nehéz feladatnak tartom a védelem sikeres előterjesztését. Mert uraim itt egy előre megfontolt, az ész, a tudomány által, mesteri kézzel összeállított oly támadással állok szemben, mely alaptalansága tudatában, a magasabb társadalmi érdekek nevében és álczája alatt kér elismerést, mely minden lehető védelmi utat és módot előre meggondolva, azoknak hatálytalanná tételére elkészülve van, csak hogy célját megvalósíthatni képes legyen, A mely cél nem a megingatott társadalmi rend helyre állítása, nem a bűn megtorlása: hanem csak az, hogy védenczem mert a tényleges hatalom tetszését nem bírja, pellengére állíttassék.

Midőn ily körülmények között a védelemre mégis vállalkoztam, nem az elbizakodás nem szerény tehetségemnek túlbecsülése volt elhatározásom rugója, hanem csak is annak tudata, hogy az önök lelkismerete mely nem ismer és nem ismerhet itt e teremben pártot, ellenszenvet és

rokonszenvet, az igazság szolgálatában elmondandó egyszerű szavaknak is sokkal több erőt fog tulajdonítani mint a legragyogóbb ékesszólásnak, a melynek célja nem az igazság kiderítése, hanem egy ellenszenves indulat boszújának kielégítése.

A köz vádló úr az incriminált közlemény egyes szavait és mondatait oly ügyesen szedte ki és csoportosította össze, hogy ha valaki nem ismerné a per alapját képező körülményeket és annak célját, ha nem ismerné az incriminált közlemény létokát és a viszonyokat melyek hatása alatt keletkezett, még talán hajlandó is lehetne a vádlevél igazságát és alapos voltát elismerni

De én azt hiszem önök is igaznak tudják Montesquieu ezen szavait. *„Az egyes szavak értelmét azon összefüggés határozza meg, melylyel azok más dolgokhoz vannak kapcsolva, mert sokszor ugyan azon szavak nélkül önmagokban elolvasva, egészen más értelmet fejeznek ki, mint mire felhasználtattak.“*

Védenzem az incriminált közleményt akkor írta és tette közzé, midőn már országszerte megkezdődtek a választási mozgalmak, midőn a pártok kibontották a zászlót és megindult a harc, az eszmék harca, a mely harcban mindenik fél a haza szabadságát, a nemzet jólétét írta zászlójára.

Minden párt igyekezett elveinek propagandát csinálni, minden párt saját elveinek tulajdonította a csalhatatlanságot, s óva intette a választókat a másik párt elveinek követéséről, mert hát az az elv, a haza veszedelmét a nemzet megsemmisülését idézi elő.

Mint mindenütt a világon a hol alko:mányos élet van, úgy itt hazánkban is, a választási idő alatt csak úgy teremnek a röpiratok és a különféle programok és ha ily röpiratok és programok alapján akarók az ellenpártokat, azok törekvéseit és szereplő egyéneit megbírálni, bizony bizony mondhatom önöknek uraim tisztelt esküdt urak, arra a meggyőződésre jönnénk hogy e hazában csak is azok az igaz tisztességes szándékú politikusok, kik a politikával egyáltalában nem is foglalkoznak, mert azok, kik a létező politicalai pártok bármelyikéhez is tartoznak, azok már vagy izgatók, vagy forradalmárok, vagy haza árulók.

És uraim tisztelt esküdt urak, így van ez kerek e világon, tehát nem csak itt minálunk.

A választási mozgalmak alatt kap minden választó polgár két három vagy több, egymástól homlokegyenest különböző röpiratot vagy programot, csapa kíváncsiságból elolvassa mindegyiket, az egyik jobban tetszik neki mint a másik, de csak azért, hogy másnap már egyik se tessen, mert már akkor egy harmadikat kapott s annak hódol és uraim, ez így megyén a választásig. Az egyik párt szidja a másikat és dicséri magát, a dicséretből, a gyanúsításból, az istenítésből, a rágalomból ki kapja minden párt osztályrészét, sőt az egymás elleni zsörtölődés még a család szentélyébe is betolakodik. Mikor azután a választások megtörténtek, senkinek sem jut eszébe azokra vissza gondolni, feledik a sérelmeket, egy egy jelenetből kedélyes tréfát csinálnak, anecdotát faragnak, a röpiratok és programok pedig elérik rendeltetési helyöket a kalács alatt vagy mint sajtakarók. Az új választásokig ismét elő jön a jó egyetértés, a szent barátság, csak is a parlamentben hangzanak fel még néha és kísértenek azok a program-

mok a mit a parlamenten kívül már mindenki elfeledett. Mert a nemzet nem programot vár, nem programmért eseng, hanem szabadságért és jóléért.

Röpiratokkal, programokkal nem buktattak meg még soha egy kormányt sem, és nem semmisítettek meg soha egy ellenzékét sem. Azokat egy egy tudós nagy hazafi nagy fejtorések után mikor pénzért, mikor ingyen megírja, a másik mert pénze van, ki nyomattatja, a választó polgárok elolvassák, a hatást pedig az igazolja legjobban, hogy mikor a választásoknak vége van, dacára annak, hogy addig ezer meg ezer példányban voltak forgalomba, aranyért sem lehet egyet kapni.

Ebből uraim csak az a tanúság, hogy minden komoly ember, az ilyen választási mozgalmak alatt termett röpiratokat, programokat, bár akkor talán sértette és elkeserítette őt, a választások után elfeledi, azokra mit sem épít, következményeiről nem tart, mert minden okos ember tudja azt a közmondást: „A legzavarosabb forrás is megtisztul, ha nyugton hagyják.“

Uraim, én mondhatom, nagy mulatságot találok az ilyen választási ügyekben közzé tett nyomtatványok olvasásában, mert igazán sok comicum van azokban, ha azokat higgadt észszel egymással szembe állítjuk, azért gyűjtöm is azokat, de bizony az elmondott okból keveset gyűjthettem össze. Hiszen még az incriminált közleményt sem tudtam megszerezni, de hogy önök is hallják, milyen hangúak és comicusok ezek egy párt már csak azért is megismertetek önökkel, hogy az összehasonlítás után könnyebben mondhasanak az incriminált közlemény felett ítéletet.

Legjobb lesz, azt hiszem, talán azokból megismertetni néhányat melyeket éppen védenczem személye, pártja és elve ellen tettek közzé és így az incriminált közlemény ikertestvérei.

Három ilyen nyomtatvány van gyűjteményemben, több is volt ott forgalomban, de csak ezeket tudtam megszerezni.

Az egyik, mi itt van kezeim közt, egy felhívás a választókhoz, melyben az ellenpártiak így írnak védenczemről: *„Eddigi képviselőtök, a ki e kerületnek még eddig sem hasznára, sem becsületére nem vált, kunyorról, hiteget, bujtogat benneteket, ígér fűt, fát, bort, földfelosztást és nem adózást, többször nyilván kimondta, hogy a nép megérdemelné, hogy a 25 botot ismét behozzák, ki birtokán tilalom fákat és zálogoló csöszöket állít fel, össze szűri a levét műhelyeikből megugrott és a ti sessiotokra éhes dologtalan munkakerülőkkel. Szavazzatok rá, ha azt akarjátok, hogy munkátok, árán szerzett földeiteket felosszák a dologtalanok. Ne hallgassatok a bujtogatóra, a ki titeket zenebonába visz czifra ígéretekkel, ki megrontásokatokra tör és hazudik.“*

A másik nyomtatványban, mely az ellenpárt jelöltjeinek cortes dala, védenczem bujtogatónak, hazugnak ámitónak van feltüntetve.

A harmadik nyomtatvány ismét egy felhívás a választó polgárokhoz, melyből csak a következő szemelvényeket, gyöngysorokat hozom fel: *„Ránk hallgassatok, kik nem önző czélból, hanem a nép iránti szeretettől indítva óvni akarnak benneteket a félrevezetés veszedelmétől.“ Szalay a legnagyobb romlás magvait hintegeti közétek, kit nem mint forradalmárt küldöttünk el és ma ő az, ki a fennálló rendeletet törvénytelenül megváltoztatni kívánja. „Igaz, hogy tizenhárom évi politikai múltja van és tizenhárom év nagy idő, de az idő, a kor nem biztosítéka a jónak, mert*

hisz a börtönben 70 - 80 éves gonosztevőket is láthatunk. Mi neki csak azt mondhatjuk, hazudik. Lázit benneteket a szeretett király, a népszerű főispán a derék szolgabírák, az érdemes községi jegyzők és elöljárók ellen.“

Ezekkel azt hiszem eléggé megvilágosítottam önök előtt uraim a Somogy megyei választási csendéletet, mert lehet-e szebb csendéletet képzelni annál, midőn az egyik párt a másik párt jelöltjét oly vádakkal illeti nyilvánosan, melyek ha igazak volnának, az illetőt méltán a fegyházba juttathatnák.

Most már csak arra kérem önöket, hogy az igazságot az elfogultságtól ment összehasonlítás után bírálják meg az incriminált közleményt.

A védenczem által irt „Szózat“-ban bűnt keres, bűnt kutat a közvádoló úr, mert a mit nem látunk, nem tudunk, azt bizony keresni kitalálni kell, ezekről pedig melyeket most önökkel megismertettem még csak tudomást sem szerez.

A „Szózat“ hangját irányát elítéli, holott ezek talán inkább megérdemelnék a megrovást A „Százata“ot veszélyesnek tartja, ezeket pedig helyeselni látszik, bár én azt hiszem hogy a közvádoló nem a pártok mellé és pártok ellen van a törvény által kirendelve, mégis azt az álláspontot foglalja a mit Pázmány Péter a ki is midőn a protestáns papok tiltakoztak azon durva megtámadás ellen, melylyel őket illette, így válaszolt vissza: *„Nem szitok mikor kemény szókkal illetjük azt, a ki megérdemli, és ha a végre cselekedszük, hogy megtörődjék, megszegyen üljön, megjobbuljon, hogy mást gonoszságával el ne csaljon.*“

Ilyen okoskodással lehet uraim a lelkiismeretet elaltatni és a meggyőződés hangján kérni az arra hivatottakat, hogy segédkezzenek nyújtsanak az egyéni bosszú győzelmére az igazság felett. Az ilyen okoskodás feledtetheti el csakis azon igaz mondást *„ki mást dorgálni akar maga fedhetlen legyen.*“

Uraim, tisztelt esküdt urak, mint már mondtam, mint mindehütt az országban úgy Somogy megyében is feledve lettek ezen programok és röpiratok. A választások után nem beszél ezen nyomtatványokról többé senki, és ime egy interpellatióra adott válasz érveinek szükségéből kiejtett néhány szó ismét feleleveníti azokat, és pedig higyjék el nekem uraim, minden megengedhető cél és ok nélkül, mert ezen „Szózat“ miatt ugyan soha senkinek egy hajszála sem görbült meg, annak következményétől nem tartott soha senki és épen azért annak itteni tárgyalása igazán helytelen csak megrovásra érdemes, mert nagyon is igaz mit Deák Ferencz mondott egy 1835. évi aug. 5-én tartott beszédében, midőn az ily ok és cél nélküli perekről nyilatkozott: *„Pusztá szótól a kormány soha se tartson “ „Gyakran ugyanazon szó, mely egyébként hatás nélkül hangzott volna el, ugyanazon előadás, melyet hideg egykedvűséggel hallgatott a sokaság, ép azáltal nyer fontosságot, ha a szóló üldözés tárgyává tétetik, az üldözött hőse lesz a közleménynek, az ily eszköz nem célra, hanem a céltól elvezet.”*

Ha az incriminált közleményhez minden hasonló tartalmú nyomtatványok miatt, melyek a választások alatt megjelentek, a közvádoló úr lelkiismeretes bírálat után sajó pert indított volna, száz meg száz ilyen pert kellett volna folyamatba tennie, de a sok közül csak egyet kiválasztani, éppen azért mert azt az ellenzék egyik tagja írta, azt én nem

tartom megengedhetőnek és az igazságossággal összeférőnek. Ez csak annak szolgál bizonyítékul, hogy itt egy ellenszenves indulat játsza a főszerepet, mely célul tűzte ki védenczem meghurczoltatását, pellengére állítását.

Én bízom önökben uraim mint igazságos és elfogulatlan férfiakban, hogy nem lesznek egy ily célznak eszközei, bízom ezen mondat igazságában: *„minden indulat ellenkező célt ér el mint a mire törekszik.“*

Mint már megjegyeztem a közvádló úr nagy ügyességet tanúsított, és fényesen igazolta, hogy hivatásának megfelelni képes azzal, hogy az incriminált közlemény szavait kitűzött céljának megfelelőleg tudta csoportosítani.

Mielőtt megkísérteném azt igazolni, hogy a közlemény a maga egészében törvényt sem sért, igyekezni fogok kimutatni, hogy még az ügyes csoportosítás sem állapíthatja meg a büntető törvény 172 ik §. megsértését.

Itt kénytelen vagyok a büntető törvény magyarázatához fogni, már azért is, mert a közvádló úr azt helytelenül tette, azért tévedéseit helyreigazítani nagyon is szükséges.

A büntető törvény 172 ik §. így szól *„ugyanazon büntetés éri azt, — t. i. 2 évig terjedhető fogház és ezer forintig terjedhető bírság a ki a 171 ik §-ban meghatározott módon, valamely osztályt, nemzetiséget vagy hitfelekezetet gyűlöletre izgat a másik ellen, vagy szintén azt is ki a tulajdon vagy a házasság jogintézménye ellen izgat“*, hogy ezen §. megérthető legyen ismerni kell a 171 ik §. is, mert csak is ezen § ban meghatározott módon lehet a 172-ik § ban körülírt büntényt elkövetni, a 171 ik §. pedig következőleg szól *„ki valamely gyülekezetben nyilvánosan, szóval, vagy nyomtatvány, irat, képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása által büntett vagy vétség elkövetésére egyenesen felhív, stb.“* hogy pedig mind a két § t jól megérthessük, ismernünk kell a törvény indokolását, még pedig úgy a hivatalosan, nyomtatásba megjelent külön indokolást, mint a törvény tárgyalásakor az igazságügyi miniszter által ezen §-okra vonatkozólag adott felvilágosításokat.

Az általános indokolás szerint, mert nem lehet célja a törvénynek az egyes intézményeket, tanokat és párttörekvéseket a szabadbírálat köréből kivonni, s mert az eszmék szabad közlése a legszebb vívmánya az emberiségnek a mit védeni szent kötelesség — a törvényjavaslat az 1819-iki francia, és az 1831 évi belga törvényhozások által elfogadott azon vívmányt fogadta el alapul, hogy csak is az egyenes és müiden kétséget kizáró felhívás esetében lehessen ezen büntet elkövethető és büntethető; a mely elv különben már az 1843 iki büntető javaslatban és az 1848 iki sajtótörvényünkben is elfogadtatott, mire a javaslat szabadelvűségét igazolandó egész büszkeséggel hivatkozik is.

A törvény tárgyalásakor pedig az Igazságügyi miniszter úr, tehát az, ki hivatva volt hivatalosan felvilágosítást adni, és a törvény javaslat intézkedéséről nyilatkozni, annak világos elismerése mellett, hogy hazánkban ma a jog egyenlőség és törvény előtti egyenlőség korszakában viszályok nem léteznek és létezhetnek, a törvényhozási tagok általános helyes lése mellett kinyilatkoztatta, hogy a törvény 172 ik §-ának az osztályokra vonatkozó része nem a jelenre, hanem előre látólag a jövőre szól; mert ha nincsenek is ma osztályok és ha nincsen is ma tárgya u büntettnek

lehet a jövőben, mert a gyári viszonyok kifejlődésével osztályok mégis állhatnak elő, az az a sorok között kijelentette, hogy csakis a socialismus és a communismustól való félelem adott létet e §. intézkedésének. Attól félni pedig hazánkban nem lehet, mert e nemzetiségéhez oly szívósan ragaszkodó nemzetnél ezen tanok nem fognak termékeny talajra találni soha.

Mindezeket megfontolva ha igaz Montesquienek azon jeles mondása, hogy a törvényekben őszinteségnek kell uralkodni, akkor, hogy a közvádoló úr vádja igazolható legyen, kétségtelenné kell tenni, hogy hazánkban csakugyan és tényleg vannak osztályok, kétségtelenné kell tenni, hogy a törvényszerint létező osztályok közül az egyik a másikkal állított szembe és végre kétségtelenné kell tenni, hogy az incriminált közlemény egyenesen és határozottan felhívta a létező osztályok egyikét, a másik osztály elleni büntett vagy vétség elkövetésére.

No uraim én sokat eltudok hinni egyeseknek, mert sokszor inkább hiszek, sem hogy vitatkozásba keveredjem, de azt már nem hiszem, hogy legyen e teremben, vagy azon kivül valaki, ha ugyan valami különös céljai nincsenek, vagy ha nem kötelességszerűleg jár el mint a közvádoló úr a ki azt mondhatta, hogy védeczem a büntető törvény *III.* §-át megsértette.

Megtámadhatja mindenki joggal az incriminált közleményt mert hát az a tetszés olyan, mint a száj iz — annyi a mennyi az ember megtámadhatja, hogy az talán helytelen modorban van irva, állithatja, hogy az nem volt szükségszerű vagy ildomos, megbíráhatja védeczem eszmejárását, írmodorát, de nem hiszem, hogy független polgár akadjon e hazában olyan, ki a választási mozgalmak természetét ismeri, ki az ily alkalmakkal közzé tett nyilatkozatokat olvasni szokta, — melyek naggyobbára olyanok mint a melyekből szemelvényeket olvastam fel, a ki védeczemet az incriminált közleményért elzártni és pénzbírsággal sújtani óhajtaná.

Mert bírálni és elítélni valakit, egészen más emlékszem rá jól, hogy a midőn védeczemnek mint képviselőnek mentelmi joga a képviselőház által felfüggesztetett, igaz csekély szótöbbséggel, a kormánypárt befolyásos férfiai közül többen nagy nevű férfiak kijelentették előttem, hogy bár ők a mentelmi jog felfüggesztésére szavaztak, mert illetékes bíróság kérte azt, de nem hiszik, hogy valakit a választási mozgalmak alatt kibocsátott ily felhívás alapján elítélni lehessen. Az egész ügyet kicsinyesnek mondták s csudálkoztak azon, hogy a közvádoló úr azért a pert megindította

De kezdjük uraim a vádlevelet elemezni, a közvádoló úr különösen kiemeli abban, hogy a megindult harcz, már t. i. a választási harcz, az incriminált közlemény szerint „a hatalmasok az olygarchia harcza, a nép uralom, elveinek megsemmisítésére, s hogy annál veszélyesebb a harcz, mert eszközei a szolgabírói fenyegetés a főispáni, önkény s a drágán megvett szavazatok, hogy e harcz ellenében áll a szegénység nemes büszkesége, kik földre téve minden önző érdeket a nép javáért küzdenek, — később pedig kiemeli az incriminált közleményből hogy „ki azt akarja, hogy ne a nép akarata, hanem a somogymegyei hatalmasak döllye határozzon, kiknek voskezt a harmados széna és feles kukoricza földek és a fa nem adással való fenyegetésben eléggé érezteték eddig is, s a kiknek teremtményei a szol-

gabirótól kezdve az alispánig mind velök tartanak. Ha azt akarjátok, szavazzatok a hatalmasok pártjára.“

Hát uraim, nem mint védő, hanem mint jogász, és különösen mint elfogulatlan ember, mondhatom önöknek, azon benső meggyőződésemből, a mit egy becsületes ember soha és semmi körülmények között és semmi czélért sem hazudtolhat meg, hogy ezen, bár megvallom ügyesen csoportosított kitételekben nincs a büntető törvény 172. §. megsértve, de nincs azokban egyáltalában törvénysértés, nincs abban izgatás.

Ez uraim a választások alkalmával szokásos fegyver és jogos bírálat, mert hát uraim, ne szépítsük a dolgot, hanem ismerjük el, hogy bizony mi hirdetjük ugyan a nagy puritanismust, törvényeket hozunk a vesztegetés, az itatás ellen, a hivatalnokokat és tisztviselőket eltiltjuk, hogy a választásoknál hivatalos befolyásokat latba vessék — mégis alig van kerület e hazában, kivéve a városokat és pár vagyonosabb vidéket, hol egyesek ne vesztegetnének, ne itatnának, hol a nagybirtokosok ne magokat tartanák a választó közönségnek, hol a hivatalos befolyás ne éreztetnék s hol végre a feles földek ne játszanának szerepet, és ez uraim így van minden pártkülönbség nélkül. Ezt szabad tagadni, de meg czáfolni nem lehet.

Bár sok merész férfiú van e hazában, ezek közé sorozom mai beszéde miatt a közvádoló urat is, mégis nem hiszem, hogy valaki vállalkoznék annak meggyőződésből kijelentésére — ha ugyan tart valamit saját szavára — mit Berlier és Corsini urak az 1819 iki francia büntető codex tárgyalásakor kijelentettek, midőn a következőket mondták: *„Engedjük az Angoloknak azon botrányos szabadalmat, hogy polgártársaik szavazatát pénzért szerezzék meg, a fianczia becsület ily eszközt megvet, az ilyenek megszejtelenítik egyikét legszentebb jogaiknak.*“

Szép szavak ezek uraim! de el nem mondhatók ott, hol nyílt titok szerint, és a közvádoló úr tudomása szerint is előre összegyűjtött cassák vannak arra, hogy abból egyes pártok érdekében lehessen a választásokat kierőszakolni.

Sötét kép ez uraim, de hű és igaz.

Kiemelte a közvádoló úr még az incriminált közleményből továbbá a következő tételket: *„Ha azok malmán akarjátok a vizet hajtani, kikkel a nép már 69 ben bűneik büntetéséül megtanította érezni igazságos sújtó kezét, de a kik nem feledtek el semmit és nem tanultak semmit, akkor meg kell velök éreztetni újra e kart.*“ — *„Ne hallgassatok csak a választási időben felhangzó mézes beszédeikre, kergessétek el tőletek a lélek kufárokát*“

Ha valaki ezen tételket elolvassa és ha nem ismeri a körülményeket, elrémül, mert azt kell hinnie, hogy 1869 ben bizonyára valami nagy ribillió volt Somogy vármegyében, talán paraszt lázadás volt, az urak kastélyait felperzseltek, iszonyú vérengzések követték el, volt karóba húzás, felnégyelés, s hogy a fékevesztett indulat megtámadta a társadalmi rendet s feldúlta azt, pedig hát uraim, tisztelt esküdt urak, nem görbült meg akkor ott senkinek még egy hajszála sem; nem bántottak senkit, még csak egy kis választási verekedés sem volt, pedig az már rendesen vele jár, mint a virággal az illat, nem történt ott más, minthogy megválasztottak egyszerre 8 ellenzéki képviselőt, a kik mind azt az elvet vallották, melyet az akkori ellenzéki vezér, a mostani

kormány elnök úr vallott. Igaz ugyan, hogy akkor alaptalan szóbeszéd folytán a kormány kiküldte oda Reiner urat kormány biztosul Ez az úr elismert oda, ott jól is mulatott, haza is jött; de az eredmény csak az volt, hogy az egész szóbeszédben, semmi igaz nincs, mert agrárius mozgalomtól ott tartani nem is lehetett csak az a rózsa akarát látja azt.

Uraim, tisztelt esküdt urak, már engedjenek ha ki mondom a mit gondoltam, úgy vagyunk mi ezekkel, az ügyesen kiszakított tételekkel, mint a gyermekek a Mikulással, mikor meglátják nagy fekete testét, nagy fehér fogait, megijednek megborzadnak tőle, csak akkor nevetnek azután nagyot mikor közletről meglátják és észre veszik, hogy az a nagy fekete test aszalt szilva, a nagy fehér fogak pedig dió bélből vannak. Igazán mondhatom önöknek, hogy ha nem tudnám hogy véletlenül tüzetett ki ezen ügy tárgyalása most a farsangra, azt hinném hogy a köztársaság úr egy farsangi tréfát akart csinálni, mire csakis a tárgyat és a szereplőket választotta helytelenül, mert mások becsülete, jó hírneve nem lehet játék tárgya soha.

Mikor azután mindezeket szépen kiválasztotta és nagy gonddal mesterkéltén ismét összeállította a köztársaság úr, akkor arra a következtetésre jut, hogy ott a szegénység az oligarchiával állítatik szembe, az az harcra. A szegénységet elnevezi népek, az olygarchiát pedig birtokos osztálynak, és azt állítja, hogy az én védenczem, a ki mellesleg legyen mondva a gondviselés kegyéből maga is a tekintélyesebb birtokosok közzé tartozik, tehát a köztársaság szerint legalább is olyan középszerű olygarcha a népet gyűlöletre izgatja az olygarchák a birtokosok éljen.

Ügyes és tréfás magyarázat ez igazán, jól is tenné a köztársaság úr ha egy hosszabb röpiratban is kiadná ezen magyarázatát, hogy mindenki megtanulhassa mi a nép, mi az olygarchia, mi az a birtokos osztály, hány hold földnél kezdődik ez az elnevezés, mert ő úgy látszik úgy gondolkozik mint Windischgrätz a ki a bárótól számította az embert.

Én megvallom eddig abban a hitben voltam, hogy édes mindannyian a néphez a magyar néphez tartozunk, hogy a birtokos osztályhoz azok tartoznak a kiknek birtokuk van; de a kik azért nem szüntek meg a nép tagjai lenni.

De bár mint is legyenek a szavak, a kitételek csoportosítva és magyarázva, kérdem váljon megvan-e? azokban az egyenes és minden kétséget kizáró felhívás arra hogy a nép mint külön osztály az olygarchia mint külön osztály ellen valami vétséget, vagy büntetést elkövessen

A ki igazságosan akar és tud bírálni, a ki a tényeket helyesen látja, nem az elfogultság szemüvegén, a ki erősebbnek tartja a lelkiismeret sűgását mint a pártszenvédély kiabálását, a ki tudja bírálatának törvényes következményeit; az vissza fogja utasítani azt az állítást, hogy védenczem izgatott, hogy védenczem egyenesen felhívott volna egyeseket vagy egy osztályt egy másik osztály elleni gyűlöletre, vétség vagy büntetést elkövetésére.

Tudom, hogy a legerősebb szenvédélyek egyike a politikai szenvédély, hiszen én is és mindannyian annak hatása alatt állunk! de e szenvédély csak addig becsülésre méltó, csak addig tisztelhető, míg

nem kívánja a lelkiismeret szavát, a szív jóindulatát és az agy helyes működését áldozatul.

Szenvedély nélkül nincs élet, az teszi az embert emberré de csak úgy ha az ész marad ura, mert ott hol a szenvedély parancsol, holott annak csak buzdítani kellene a kitartásra a tette, ott uraim nem lehet és nincs igazság mert a szenvedély lehet jó szolga az ész szolgálataiban, de úr nem lehet soha, a szenvedély csak zsarnok lehet.

Ezen alapigazságokból kiindulva hiszem én hogy önök tartozzanak bármelyik politicalai párthoz nem politicalai szenvedélyök parancsa szerint, de szívök és agyok tanácsa szerint fognak határozni, mely nem lehet más, mint a közvádoló úr által emelt alaptalan vád merev utasítása.

Uraim, tisztelt esküdt urak! ha a vád érdekében és céljainak megfelelőleg kiszakított egyes tételek sem képesek igazolni azt, hogy védenczem bűnös, hogy a bttv. 172. § át megsértette, mennyivel inkább alaptalannak tűnik fel a vád akkor, ha az incriminált közleményt a maga egészében igaz és hamisítatlan intencióját tesszük bírálat tárgyává.

A incriminált közleményt, mint önök is tudják, védenczem a választási mozgalmak alatt írta meg, de semmi esetre oly szenvedélylyel oly fanatismussal, mint a hogy őt ellenfelei megtámadták, midőn őt, mint hallani méltóztattak földosztónak, börtönben ülő gonosztevőhöz hasonlónak hirdették. Megírta védenczem a közleményt az ellenfelek erőszakos korteskedésének hatása alatt, megírta tisztán azon célból, hogy a választókat azon zászlónak nyerje meg, a melyre ő esküdött és esküszik.

Az egész közleményben nincsen semmi más felhívás mint az, hogy a polgárok szavazzanak, és midőn harczról, az eszmék harczárói szól, kiemeli, hogy az ellenféllel szemben a polgároknak egyetlen fegyverök lelkiismeretük és hazájok szeretete legyen, már pedig ki ily fegyverekkel akarja a harczot folytatni, az bizonyára nem izgat, hiszen a lelkiismerettől, a hazaszeretettől nem félhet senki a ki igaz ember, a ki becsületes ember.

A büntetőtörvény 172 § ának megsértését még látszólagosan sem lehet kimagyarázni az incriminált közleményből, de ha ügyességgel és tudománnyal, melyekkel a közvádoló úr oly nagy mérvben rendelkezik, látszólagossá lehetne is tenni e törvény megsértését, még akkor sem lehetne védenczemet elítéltetni addig, míg nem igazoltnék, hogy neki szándéka volt a törvénysértés, azaz szabadon és öntudatosan el volt tökéelve arra, hogy a törvénysértést elkövesse De még ez esetben is tekintetbe kellene venni azt az általános jogi elvet, hogy csak akkor lehet a cselekményt büntetni, ha az alkalmas arra, hogy a törvényt megsérthesse, már pedig uraim jó lélekkel és meggyőződéssel senki sem állíthatja azt, mintha az incriminált közlemény alkalmas lenne arra, hogy az valakit izgalomba hozzon; gyűlöletre, vétség vagy büntett elkövetésére izgasson, mert e magyar nép józansága a volt földesurak és általában műveltebbek iránti ragaszkodása oly erős, hogy azt röpiratokkal, felhívásokkal felzavarni nem lehet.

Uraim, tisztelt esküdt urak, szállítsuk le az egész ügyet a maga valódi értékére, és azonnal meggyőződhetünk arról, hogy sem az állam, sem a kormány, sem egyes pártok, sem a társadalmi rend érdeke nem kívánja, nem követeli azt, hogy védenczem szabadságától megfosztassék,

fogságra hurczoltassék és anyagilag megrongáltassék, mert az incriminált közlemény ezeket nem sértette, nem támadta meg.

Elmondottam uraim mindazt, mit a váddal szemben elmondani szükségesnek véltem, most önökön van a sor, hogy a vád és védelem erőssége szerint hozzanak határozatot.

Beszédemet Piktet Benedeknek egy múlt században élt nagynevű tudósnak azon szavaival fejezem be, melyeket az erkölcs és a becsület hívei mai nap is alapigazságoknak ismernek el: „Ha igazságosak, ha nemesek akarunk maradni, nem elég az, ha nem rágalmazzuk felebarátainkat, de szükség, hogy merészen se mondjunk mások felett ítéletet, mert igazán merészül Itélünk akkor, midőn valamely, magában sem jó sem rossz cselekményt rosznak ítélünk csak azért, mert az előttünk rosznak látszik; midőn valamely tény fölött csak úgy mintegy hozzávetve és annak csak külső színét látva mondunk ítéletet, pedig tudhatjuk hogy a külső szín nagyon könnyen csalhat, midőn valakinek cselekményéről egészen más okból eredt praejudiciumunk szerint alakítjuk meg véleményünk, midőn másoknak gondolatjait és indító okait ellenfelének állításai szerint bíráljuk meg, és végre midőn valaki tett szavaiból oly következtetéseket vonánk le, melyekre ő nem is gondolt, de nem is gondolhatott.*

Én bízom önökben, hogy nem merészen, hanem nagyon is megfontolva, higgadt meggyőződésök szerint fognak határozni, mert önök nem a vád céljainak eszközei, hanem az igazság őrei.

Kérem önöket, hogy védenczemet a vád alól felmenteni kegyeskedjenek.

Fekete Ödön közvádoló szemére veti a védőnek, hogy nem jogi érvekkel küzd Visszautasítja azon feltevést, hogy a főügyesség nem a meggyőződésből, s nem a maga iniciatívájára indította meg a port, s felmenti hogy Somogy megyében már 1804-ben és 1848-ban is történtek sajnos zavargások.

Komjáthy Béla védő viszonzválasza:

Tekintetes kir. Törvényszék, tisztelt esküdt urak!

A közvádoló úr különösen azért támadta meg védbeszédemet, hogy az nem volt jogi védelem, a mennyiben nagyon kevés jogi ellenvetést tettem, sőt azt inkább gondosan kerültem.

Én uraim ezen vád alaposágát elismerem, de egyúttal kijelentem, hogy az nem az én hibám, de mert a vádlevélnek egyáltalában nincs jogalapja, s mert a vád alaptalanságának meg bírálására a legegyszerűbb műveltségű emberek felfogása is elégséges, s mert én is csak arra felelhettem, a mi a vádbeszédben a feleletre csakugyan méltó volt, helytelen, és felesleges lett volna nekem jogi szempontból is kimutatni azt, hogy úgy a védlevél, mint a vádbeszéd mily alaptalan; — és annyival inkább felesleg-s lett volna ez, mert a közvádoló úr jogász elmefuttatásai ügyis önmagukban rejtik a czáfolatot, — azokat tehát nekem különöndönteni szükségtelen

Úgy látszik rossz néven veszi a közvádoló úr azon kijelentésemet is, hogy ő ezen ügyben nem benső meggyőződése szerint, hanem utasítás-alapján kötelességszerűleg vádolt és beszélt.

Én azt, megvallom, a közvádoló úr jogász reputációjának érdekében tettem, és ezzel őt inkább védeni, mint vádolni kívántam, de ha a köz-

vádló úr azt tőlem rász néven veszi, kész örömmel visszavonom szavamat, s tőle bocsánatot kérek, — csak hogy ez esetben természetesen az ő jogász felfogása iránt való nézetem is változást szenvedni kénytelen.

Köztem és közvádló úr között csak az a különbség, hogy én az igazságért, ő pedig egy célért küzd, — és ha nincs is jogom kétségbe vonni azon állítását, hogy a főügyészség magától és minden utasítás nélkül határozta el az incriminált közlemény megperlését, s így maga tűzte ki célját, még is megjegyzem, hogy sajátságos az, hogy éppen a főügyészség köréből s éppen annak szájából, ki ott a legfő helyet foglalja el, jött ki azon hír, hogy az ügyészség részéről előterjesztést tettek ezen alaptalan, ezen igazán kicsinyes ügy beszüntetésére, — de a minster elnök úr annak folytatását rendelte el.

A közvádló úr ügyesen és élénken festette le, hogy az oly nemű izgatásnak, minő szerint az incriminált közleményben feltalálható, mily következményei lehetnek, — és például az 1804. és 1848-iki Somogyban történt mozgalmakra hivatkozott Nem tudom ugyan, mi történt 1804 ben és 1848-ban Somogy megyében, s nem tudom, ha történt is zavargás, váljon mi volt annak indító oka? Előadására tehát csakis annyit jegyezhetek meg, hogy a mi népünk józansága mindenkor biztosítéka annak, hogy azt röpiratokkal, felhívásokkal, zavargásra buzdítani nem lehet.

És e részben leginkább informálhatná őt a főügyészség- azon tagja, a ki éppen Somogy vármegyei, és a ki ott, midőn egy dandi és egy paraszt párt állott szemben éppen a paraszt pártnak volt egyik vezére, főszólója, de azért zavargás nem volt akkor sem, pedig a két párt akkor sem erősen dicsérte egymást, sőt nagyon elkeseredett volt köztük a harc.

Az egész ügy, mint mondtam a védenczem elleni ellenszenv kifolyása. — Ha azt akarja a közvádló úr és azon párt, melynek szolgálatába szegődött, hogy ily nemű felhívások elmaradjanak, akkor első sorban vetkeztesse le éppen a főügyészség az elfogultságot, és valódi hivatásához híven ügyeljen a választási törvények szigorú végrehajtására. Ne tűrje a visszaéléseket a mi országszerte megszokott dolog, ne tűrje azt, hogy a tisztviselők és hivatalnokok nagyon is latba vessék befolyásukat. Ne tűrje azon szemérmetlen eljárást, a mit szeme előtt nyíltan tesznek, midőn a fuvarosokat pénzért vásárolják. Mert ha azok felett az ügyészség — mivel a hatalom pártja teszi azt leginkább — szemet huny, akkor azután ne csodálkozzék azon, ha egyesek oly módon igyekeznek elveiknek propagandát csinálni, mint ezt védenczem az incriminált közleményben tette.

A közvádló úr nagy garral beszél védenczem ellen, és bár elismeri, hogy a választási visszaélések nálunk napirenden vannak, — még sem meri állítani, hogy azok ellen csak egyszer is megindította volna a közkeresetet. Üldözi a közvádló úr védenczemet az incriminált közleményért azért, mert annak éle a kormánypárt ellen irányul, — és midőn tudja és midőn elismeri, hogy hazánkban mily erőszakos módon vezetik a választásokat, még is bűnnek tartja, ha az ellen felszólalnak egyesek, mint tette védenczem is.

Úgy tesz ő, mint Caligula a ki kopasz volt, de mert nem szerette, ha azt más is észre veszi, megtiltotta hogy udvarában e szót „kopasz“ senki se merje kimondani, sőt eltiltotta az embereknek az abla-

kon való kinézést is akkor, midőn ő sétát tett, nem akarta, hogy lássa valaki az ő kopaszágát, a mit különben mindenki tudott.

Nagyon sok érdekes megjegyzést lehetne még tenni a közvádló urnák ügyes és általam is ezennel szépnék elismert beszédjére, de nem akarom önöket uraim tovább fárasztani, csakis azt jegyzem meg végül, hogy a régibb időben, midőn az emberek még vallásosabbak voltak mint ma, akkor azok kik valamely feladatra vállalkoztak, előzetesen mindig imát rebegtek a mindenség urához, és éppen ez okból az akkori vallásos írók minden fajú és állású emberek számára külön imádságokat írták, hogy annak szövege hivatásuknak megfeleljen. így írt a többiek közt Szikszay uram debreczeni senior és predicator is, egy imát a prókátorok számára, mely ha nem jelent is meg hivatalos kiadásban, azt a közvádló úr is elmondhatná, ez ima ha jól emlékszem, így szól:

„Én Istenem! ne engedjed soha arra hajlani a szívemet, és arra tévelyegni az én elmémet, hogy hamisságot oltalmazzak, és igazságtalanság megerősítésére fordítsam az én elmémet, pennámat és nyelvemet.“

Ezt pedig uraim, csak azért hoztam fel, hogy azon meggyőződésemet fejezhessem ki, miszerint ha most is oly vallásosak volnánk, mint a régiek voltak, és ha a közvádló úr ezen imát elolvasta és átérezte volna csak azzal a kérelemmel járulna önökhöz, mit én ezennel ismételek, hogy vádlottat felmenteni kegyeskedjenek.

A tárgyalás befejeztével az esküdtek visszavonulván, rövid tanácskozás után Szalay Imre országos képviselőt az osztályvizgató vádja alól 9 szóval 3 ellenében felmentették.

VIII.

Adófelügyelő rágalmazása és becsületének megsértése miatt emelt vád.

Kovács Pál hírlapszerkesztő ellen a büntető törvénykönyv 258. és 261. §§-aiba ütköző rágalmazás és becsületsértés miatt indított sajtóperben mondott

v é d b e s z é d .

— *A budapesti kir. törvényszék mint sajtóbírótság előtt 1882. évi november hó 29-iki napján.* —

A kir. ügyész vádlevele a következő:

Tekintetes kir. törvényszék, mint esküdszéki sajtó bíróság!

Magócsy Sándor m. kir. pénzügyi fogalmazó és adó felügyelői helyettes panaszára Kovács Pál szentesi lakos lapszerkesztő ellen rágalmazás és becsületsértés miatt a sajtóügyi vizsgálat % alattiak szerint befejezve s az ügyben felmerült előzetes kérdés a m. kir. Curia f. évi 26136 sz. a. kelt határozatával eldöntve lévén, csatolom a budapesti kir. főügyész urnák f. évi szeptember 27 én 4137 sz. a. kelt utasítását, és Magócsy Sándornak ama utasításra szolgált beadványát, valamint ugyanannak külön megbízását 2 % 3 % 4 alatt s bejelentem, hogy Magócsy Sándor által a vizsgálat alapjául tett minden lépést sajátomnak kívánom tekinteni A vádat a rágalmazásra vonatkozólag a btk. 270. §. alapján, a becsületsértésre vonatkozólag a sértett kívánatához képest a btk. 96. § ának rendelkezése által szabályozott köteleesség folytán is, — mert több büntetendő cselekmény esetében összbüntetés szabandó ki, ezennel áteszem vádleveletem előterjesztvén a mint következők:

A „*Szentes és Vidéke*“ című hetilap 1882. évi márczius 4-én Szentesen megjelent 9-ik számában, a melynek egy eredeti példánya a vizsgálati iratoknál A % alatt van „*Keressük az igazságot*“ feliratú s Kovács Pál aláírású sajtó termék tétetett közzé.

Ez a bennefoglalt személyeskedő számos kifakadáson túl közvetlenül a befejező sorok előtt ezt a kijelentést tartalmazza:

I. „Magócsy uram ellen megtettem a törvényes lépéseket, mint oly tisztviselő ellen, ki hivatalával vissza él, mások becsületeden gázol, tehát hamis feljelentést tett.“

Tartalmazza továbbá az első hasábon az ötödik bekezdésben ezt:

II. *Most jön a java. Magócsy Sándor a nyüzök nyüzója, a perczentek zsebre rakója, a szegedi adó felügyelő helyettese.*“

A második hasábon első bekezdésben ezt:

III. „*Őn a gazember, a nyüzök királya, Magócsy úr, ki eddig gálád, aljas és roszindulatu volt velem szemben, hogy vádat emeljen ellenem*“, — továbbá

IV. „*.... a becstelenség egész teljességében visszahull önre, Magócsy uram.*“

V. *Pellengérre való az ilyen lelkiismeretlen és roszindulatú tisztviselő, a ki a polgárok jogában és becsületében úgy turkál.*“

Ugyanazon második hasábon az ötödik bekezdésben ezt:

IV. „— *a kormánynak figyelmét akartam felhívni azon körülményre, hogy nagyobb erélyt fejtsen ki az ilyen Magócsy féle gaz hivatalnokai ellen.**

Az I. alatt idézett kijelentések Magócsy Sándor hivatali kötelességeire vonatkozólag mint tények állítatnak, hogy:

a közlemény írója Magócsy ellen törvényes lépéseket tett, mind olyan tisztviselő ellen, a ki:

- a) hivatalával visszél,
- b) mások becsületében gázol,
- c) hamis feljelentést tett. —

Az állított tények azonban teljesen valótlanok, de kétségen kívül olyanok, melyek valódiságuk esetén az ellen, a kiről állítottak bűntető, illetőleg fegyelmi eljárás megindításának képeznék okát.

Ily tényeknek sajtóközleményben történt állítás a btk. 258, 259. §-ába ütköző s az utóbbi szerint büntetendő rágalmaszás vétséget képezi

A II, III IV, V, VI. alatti kísértetek Magócsy Sándor ellen ennek hivatali eljárása alkalmából s arra vonatkozólag használt olyan meggyalázó kifejezések, melyeknek nyomtatvány által történt közzététele a btk, 261. § nak fokozott büntetési rendelkezése szerint büntetendő becsületsértés vétségét képezi.

Kovács Pál szentesi lakos lapszerkesztő a vizsgálatban az incriminált sajtótermék írójának, és közzétevőjének önmagát vallván, s közzétételeért a felelősséget elvállalván, vádolom őt mint tettest a btk. 258, 259: § aiba ütköző, s a btk. 270. § ának tekintete alá eső rágalmaszás vétsége miatt, melyet Magócsy Sándor közhivatalnok személyén az által követett el, hogy az I. alatt idézettek szerint közhivatalnok ellen ennek hivatali kötelességeire vonatkozólag közzétett nyomtatványban állított olyan tényeket, melyek valódiságuk esetében az ellen, a kiről állítottak bűntető — illetőleg fegyelmi eljárás megindításának okát képeznék; — vádolom ugyanazon Kovács Pált, mint tettest, a btk. 261. §-ába ütköző becsületsértés vétsége miatt, melyet Magócsy Sándor közhivatalnok ellen, ennek hivatalos eljárása okából s arra vonatkozólag használt, s itt II, III, IV, V, VI. alatt kiemelt meggyalázó kifejezéseknek nyomtatványban történt közzététele által követett el.

Kérem a tekintetes esküdtszéki sajtóbíróság Elnökét, hogy ezen

vádlevellem folytán sajtóügyi tárgyalásra határnapot tűzni, arra Kovács Pál szentesi lakos lapszerkesztőt, mint vádlottat megidézni, Magócsy Sándor m. kir. pénzügyi fogalmazó és adófelügyelői helyettest, mint sértett felet Szegedről, és engem, mint közvádlót meghívni méltóztassék.

Tóth Gerő kir. ügyész vádbeszéde:

A köztisztviselőnek is mint magán embernek egyéni joga becsületének oltalmazása. Azt hiszem, önök is mint intentiosus sértő tételeknek tekintik az általam kijelölteket, mert midőn a cím azon kijelentést tartalmazza, hogy Magócsy uram ellen megtettem a törvényes lépéseket, mint oly tisztviselő ellen, ki hivatalával vissza él, mások becsületében gázol, tehát hamis feljelentést tett — akkor az képezi a critica tárgyát, való e a kijelentés tartalma, vagy pedig nem?

Pedig nem való. A további critica tárgyát az képezi, váljon a Magócsy ellen koczkáztatott állítások olyanok-e, melyek valóságuk esetében büntető vagy fegyelmi eljárást vontak volna maguk után az illető köztisztviselő ellen. A hivatali hatalommal való visszaélés a btk. 471 §-a szerint 5 évig terjedhető fogházzal büntetettik, a ki „*mások becsületében gázol*“ mint köztisztviselő fegyelmi büntetés alá esik, s ily ténye fegyelmi úton a hivatalából való kiküszöböltetését vonná maga után; a hamis feljelentés pedig a btk. 227. § a szerint oly büntett, mely még súlyosabban büntetettik a hivatali visszaélésnél is. Ezekhez képest, mert vádlott olyat állított Magócsy ellen, a mi valóság esetén fegyelmi vagy büntető eljárás megindítását vonandotta maga után, kérem vádlottat a 258. §-ába ütköző rágalalmazásban vétkesnek kimondani

De tartalmaz a vádbeli cselekmény még egyebeket is, nevezetesen (idézi a becsület sértésért panaszolt kitételeket és pontokat egyenként). Ezen pontokban, midőn Magócsy Sándor, tehát egy tisztességes közhivatalnok ellenében használtattak, a btk. 261. § ába ütköző becsületsértés foglaltatik, s a használt kifejezések meggyalázó voltának bizonyítja az önök érzetében való bizalomnak megsértése volna. Meg kell említenem itt azt, hogy vádlott ellen a járásbírótság előtt nem Magócsy tette a vádat folyamatba, hanem mint az ítéletből hallották Brüll Frigyes szegedi adófelügyelő, Magócsy csupán az adófelügyelő távollétében a kiadmányt írta alá, és egyébként is a feljelentés oly cselekmény miatt történt, a mely hivatalból üldözendő, tehát a szentesi járásbírótság eljárásának nem Magócsy vagy Brüll az oka.

De ha sértve volt vádlott, miért nem kereste meg a törvényes módot sérelme orvoslására? Vagy talán az általa használt módon, szóval, a szó után ököllel, s az ököl után késsel szereshető meg csak az elégtétet? Mi nálunk még nem érkezett be ily állapot, s vádlottnak volt módja elégtétel szerzésre, ha valóban sértetett; mert hisz az országban senki szigorúbban nem büntetettik, mint a kötelességszegő tisztviselő. — Magócsy közhivatalnoki minőségében volt becsületében sértve és rágalalmazva, — joggal kérhetem, hogy ne tekintsék különbnek a közönséges polgárnál, a ki arra számíthat, hogy »az esküdtszék neki igazságot szolgáltat.

Komjáthy Béla védbeszéde:

Mélyen tisztelt esküdtszék! Midőn Kovács Pál úr engem ezen

ügyben a védelemre felszóllított, én azt azon erős meggyőződésben fogadtam el, hogy nekem itt voltaképen nem is Kovács Pál urat kellend védelmeznem, a Magócsy Sándor úr nevében beadott vád ellenében, hanem védenem kell az ország s közvélemény jogosultságát a nálunk dívó kezelési rendszer visszaélései ellen. Ezen meggyőződésből kifolyólag előre is kijelentem, hogyha mint hiszem és remélem az önök határozata felmentő leend; az véleményem szerint nem Magócsy Sándor adófelügyelői helyettes urat, hanem csakis az általánosan ismert pénzügyi kezelés rendszertelenségét, kinövéseit fogja elítélni, és ha önök határozata marasztaló leend, az nem csak védeczemet fogná sújtani, de egyúttal szentesítése leend az mindazon visszaéléseknek, hatalmi tulhajtásoknak secaturáknak és igazságtalanságoknak, melyeket a pénzügyi közegektől a haza polgárai oly gyakran érezni kénytelenek.

Hazánkban éppen úgy mint mindenütt hol alkotmányos élet van, a nagy politicalai irányeszmények, törekvések, pártokra osztják a polgárokat. Mindenik pártnak meg van a maga külön programja azért lelkesül, azért küzd, de bár mennyire különbözzenek törekvéseikben, bár mennyire éles legyen is köztük az eltérés, van egy közös tér, a melyen a polgárok minden pártkülönbség nélkül egy véleményben vannak, egyre törekesznek, és ez a tér uraim a közterhek igazságos kivetésének és behajtásának tere — és higyjék el nekem uraim tisztelt esküdt urak, hogy a létező kormányok ellen legnehezebb, sőt mondhatom, csak nem lehetetlen ellenzéket teremteni ott, hol a közterhek kivetésében és behajtásában az igazságosság, a méltányosság az irányadó, nem pedig egyedül és kizárólag az állam fiscalis érdekei.

Nem is átalom kimondani, noha a jelenlegi kormány nyal szemben határozott ellenzéki állást foglalok el, hogyha hazánkban egy rendszeres, egy igazságos pénzügyi administratio volna, a kormány és politicája ellen való agitatio legnagyobb részben hatálytalanná válnának.

A magyar nemzet — történelmünk a bizonyosságom — nagyon türelmes nemzet, nagyon nehezen engedi magát indulata által elragadtatni, s inkább bántani hagyja magát, semhogy ő mást bántalmazzon, mégis ezen természetének daczára alig van, vagy talán nincsen is polgára e hazának, bár melyik politicalai párthoz tartozzék is különben, ki pénzügyi administratiónk nyomorúságos volta miatt felháborodva ne volna, nincs polgára e hazának ki a pénzügyi administratio ingatagságát nem érezné, a secaturák, az igazságtalanságok miatt elkeseredve ne volna.

Sok vidékén megfordultam már e hazának, sok és különbféle társadalmi körökkel érintkeztem, társalogtam nagy urakkal, szegény emberekkel, kereskedőkkel, földművelőkkel, szóval mindenféle társadalmi állású polgárokkal, és istenemre mondhatom önöknek uraim, hogy soha és sehol sem volt arra eset, hogy éles panaszt ne hallottam volna a pénzügyi administratio és a pénzügyi közegek ellen. Panaszt hallottam, de a megalégedés nyilvánulását sehol; láttam a legszelídebb kedélyű embereket indulatoskodni, s hallottam higgadt gondolkozású s elfogulatlan egyéneket élesen kifakadni.

Önök között sincsen uraim, tisztelt esküdt urak egyetlen egy sem olyan, ki számtalan példákat ne tudna felhozni, melyek mind a pénzügyi kezelés silányságának szolgálhatnak bizonyítékául, nincs egyetlen

egy sem olyan, ki ne tudná, vagy magáról, vagy hozzátartozóiról — mily igazságtalansággal — mily elbizakodott hetykeséggel kell megküzdeni annak, ki a pénzügyi közegekkel szemben igazságot keres és követel, nincs egyetlen egy sem olyan, kit igazságának keresésében Pontiusból — Pilátusig ne küldtek volna, s utánjárásai, költségei, kérései, sőt megaláztatásai után azon meggyőződésre ne jutott volna, hogy a mi pénzügyi közegeink csak egy igazságot ismernek, és ez az állam fiskális érdeke.

Innét van azután az uraim, hogy a minden oldalról jövő panasz egy országos egy hatalmas közvéleménynek adott létet. Ezen közvélemény jogosultságának akarok én most védelmére kellni, s mert hitem és meggyőződésem szerint ezen közvélemény befolyása és parancsa vezette védenczem tollát, midőn az incriminált közleményt megírta, közvetve őt is megvédeni törekedem.

A panasz a pénzügyi adminisztráció ellenében általános, s mert a panasz okát rendesen a sérelmes intézkedéseket és határozatokat közvetlenül végrehajtó egyén eljárása teremti meg, nagyon természetesen hiába is tagadjuk ténynyé vált, hogy az adózó közönség és a pénzügyi közegek az egymás ellen való torzsalkodásban keresik valódi vagy vélt sérelmeik orvoslását.

A rendszertelenség, az állam fiskális érdekeinek minden mást megelőző előre tolása azt idézte elő, hogy a nagy közönség bizalmatlansággal fogadja a pénzügyi közegeket. Nem jogainak orvosát keresi bennök; hivatalos állasukat lenézi, sőt bizonyos irányban compromitolónak tartja azt. A pénzügyi közegek pedig nem érzik meri tudják ezt, hatalmuk és intézkedési joguk tudatában bizonyos daczczal járnak el, ez magyarázza meg azt, hogy ha már valaki más állás hiányában a finanszságra vállalkozik, az már mintegy természetesnek és hivatásából kifolyó elutasíthatatlan kötelességének véli a szigort túlhajtani, szívének minden jó indulatát elhallgattatni a méltányosságot gyengéségnek, a polgárok iránti figyelmet, művelt modort, alázatosságnak teKinteni.

Azt tudja, hogy a közönség nem szereti, másutt keres tehát elismerést, mindenütt kutat keres, hogy az állam fiskális érdekeinek minél jobban szolgálhasson. A látszólagos alapot is valónak tekinti, kiszabásait a lehető magosságra csigázza fel, s az okok a tények kutatását, melyek a polgárok érdekének volnának szószólói, nem tartja hivatásának; minek azután az a természetes következménye, hogy az adók, az illetékek, szóval a közterhek éppen azokat sújtják leginkább, kik legkevésbé képesek az orvoslás módját megtalálni.

Uraim, tisztelt esküdt urak, az én védenczem Kovács Pál úr lapjában egy izben erős támadást intézett a pénzügyi közegek eljárása ellen, támadásának súlyát csak növelné az, hogy lapja a jelenlegi kormány közlönye volt, s hogy ő maga is igaz őszinte híve volt a kormány politicájának. Támadásának két eredménye lett, egy pénzügyi közeg ottani állásától felmentetett; de ugyanakkor Kovács Pál úr magára vont a többiek haragját elannyira, hogy attól a percztől, úgy a vádaskodó Magócsy Sándor úr mint a többiek secaturájának cél táblája lett, mi még csak fokozódott, midőn vádaskodó úr a Szentés városi kapitányi hivatal útján szólította fel őt, hogy mint a kormánypárt híve, tartsa kötelességének a pénzügyi adminisztráció és a pénzügyi közegek-

nek ellenében való criticától tartózkodni, védenczem pedig ezen jogosulatlan kívánságát nem tartotta kötelességének teljesíteni

Megkezdett a harcz védenczem ellenében; megkezdett de nem folytattatott egyenlő fegyverekkel, mert a pénzügyi közegek részén volt a hatalom, a végrehajtási jog, védenczem részén pedig csakis a felfolyamodások nagyon is bizonytalan útja.

Hogy megérthessék önök is mily igazságtalan zaklatásnak, mily bosszantó secaturának volt védenczem alávetve, szükségesnek tartom a tényállást nagyobb körvonalaiiban előadni.

Szentesen mint mindenütt az alföldön az a szokás dívik, hogy a templom előtt, rendesen ünnepnapon midőn a templomból jön ki a község, az ügynevezett publicáló székről a hatóság némely dolgokat köztudomásra hoz, az ily kipublicált tényeket azután ott, hol már hírlap jelenik meg, rendesen a hírlapok is közölni szokták, így történt az is, hogy a Szentesen megjelenő „*Szentesi lapok*“ 1870 évtől kezdve a városi híresztelő könyvből a már különben is hatóságilag kipublicált tényeket rendesen közzétette és daczára annak, hogy ez 10 évig így történt soha senkinek sem jutott eszébe azokat hirdetéseknek és különösen oly hirdetéseknek tekinteni, melyek bélyeg illeték alá vonhatók, 1880. év elején az én védenczem is egy hírlapot indított meg: „*Szentes és vidéke*“ cím alatt, de, mert mint előbb jeleztem abban a pénzügyi közegek üzelmeit kötelességszerűleg megtámadta, egyszer csak kap egy fizetési meghagyást, hogy a kipublicált minden egyes tény közlése után fizessen 30—30 kr. bélyegilletéket. Képzeltetik önök uraim védenczem meglepetését, midőn a fizetési meghagyást megkapta, mert biztos tudomása volt arról, hogy a „*Szentesi lapok*“-nál ily bélyegilletékek soha sem követeltettek, mert biztos tudomása volt arról, hogy ugyanazon pénzügyi közeg bírálja el a helybeli lapok hirdetéseit s mégis csak tőle követelnek illetéket.

Védenczem még el sem készíthette felszólamlását, midőn — a hogy már szokás nálunk — foglalni jöttek hozzá s ettől az időtől kezdve aztán egész addig míg a secatura, az üldözés miatt lapját beszüntetni volt kénytelen, kapott védenczem körülbelül 50 intést, s ogtaltak nála 20 szór, miáltal már az alapjában is törvénytelen és igazságtalan követelés összegét tízszeresen megszapóritották.

Védenczem persze nem tehetett mást, mint a mit mindenki szokott tenni, minden egyes fizetési meghagyás ellen felszólalással élt; minden foglalás ellen recursust adott be. De minden utánjárásának kérésének az lett az eredménye — a mit azt hiszem, mindnyájan megszokhattunk — fizetni kell, mert a pénzügyi közegek így akarják, így követelik.

Felhozta felszólalásaiban, hogy azon hatóságilag már így is publicált tények közlését józan észszel nem lehet hirdetésnek tekinteni. Az nem más mint a hatóság hivatalos fényeinek constatalása; felhozta felszólalásában, hogy azon tények közléséért neki soha senki semmi díjat sem fizetett; annak közlésére fel nem hivatott, felhozta felszólalásában, hogy a hatóság tényének felsorolásával senki magán érdekét nem szolgálta; sőt elkeseredésben még azt is felemlítette, hogy a másik lap ellen ily követelésekkel sem ez évig, sem most, soha sem léptek fel.

És uraim tisztelt esküdt urak, mindezekre az volt a válasz „*fizess, vagy fuss*“, s mert védenczem már nem bírta kiállani a secaturát lapját kénytelen volt beszüntetni.

De igaz, nem hallgathatom el, hogy felszólalásának még is volt egy eredménye, t. i. a „Szentesi lapok“ ellen is kivettek az illetéket., de csak is egy néhány száma után, s mihelyt az én védenczem lapját tervszerűleg megbuktatták ismét beszüntették azon lap ellen a követelést, s az nagyon helyesen mai napig sem rovatik meg.

Ezzel azonban még nem elégedtek meg, a megsértett, a bosszús pénzügyi közegek. Védenczem egyszer csak kap egy meghívást a fenyítő járásbíróaságtól, a hol megjelenvén, arról értesül, hogy Magócsy Sándor úr őt mint sikkasztót feljelentette mivel állítólag lapjának előfizetőitől az előfizetési díjokat felszedte holott azokat Magócsy a hirdetések után kivetett illetékek fejében lefoglalta.

És ezen semmi változást sem teszen az, hogy a kir. ügyész által felolvastatott ítélet tanúsága szerint a feljelentő Brüll adófelügyelő lett volna, mert biztosan állíthatom, hogy a feljelentést védenczem ellen csakugyan Magócsy úr tette meg. Ő állította, hogy védenczem elítélését szorgalmazta.

Uraim, tisztelt esküdt urak, képzeljék magukat azon helyzetbe, midőn teljes igazságok tudatában, arról kell értesülniök, hogy egy megbecstelenítő bűnnel vannak vádolva, még pedig oly egyén által ki legjobban tudja, hogy vádja alaptalan. És ha ily helyzetbe gondolják magukat, akkor mondjanak bírálatot az incriminált közlemény felett.

A fenyítő bíróság —mert bíráinkat a törvény és nem a szeszély vezérli — mert hivatalosan constatálta, hogy azon előfizetési pénzek soha le nem foglaltattak, a foglalás állítólagos tényéről az előfizetők soha sem értesítettek, s mert constatálta, hogy az előfizetési pénzek mint vizionszolgálat fejében kötelezett fizetések foglalás tárgyát sem képezhetik, védenczemet mint ártatlant Mágocsy Sándor vádja alól felmentette

Egy rendszeres üldözés — 50 igazságtalan fizetési meghagyás, 20 foglalás, egy alaptalan, tehát hamis vádaskodás és az országos közvélemény behatása alatt írta meg védenczem az incriminált közleményt, az vessen rá követ, ki hasonló körülmények között jobb tudna lenni.

Hogy meg jobban meggyőződjenek önök uraim, tisztelt esküdt urak mily jogtalan zaklatásnak volt védenczem kitéve, szükségesnek látom felhívni figyelmöket az illeték szabályoknak a hirdetésekre és hirdetési díjakra vonatkozó szakaszaira.

A 187. §. így szól: „*Bélyegilletékek alá tartoznak azon magánügyleti hirdetmények, melyek több példányban nem kézirat útján állítatnak ki; továbbá azon magánügyleti hirdetmények, melyek belföldi hírlapokban vagy más időszaki iratokba vannak iktatva.*“

A 189. §. pedig így szól: „*A hírlapokban igtatott minden egyes hirdetménytől 30 o. é. krajczár fizetendő.*“

Ezen két szakasz feltétlen igazolja azt, hogy védenczemet az illetékekkel megróni nem lehetett, mint a hogy a másik lap mai napig sem rovatik meg, mivel a hatóság által már hivatalosan kipublicált tények felsorolását magánügyleti hirdetményeknek tekinteni nem lehet.

De uraim, van az illetékszabályoknak még egy másik szakasza; a

188. §, a melyik szóról szóra így hangzik: *Bélyegmentesek 1-ször azon hirdetmények s egyéb közhírré tételek, melyek közhatóságoktól, községektől, továbbá közintézetektől alapok igazgatóságaitól, egyház és vallásfelekezeteiktől hivatások czéljából nem pedig magán felek érdekében hivatalosan adatnak ki.*

No hát uraim a ki ezen szakaszok után is azt hiszi, hogy védenczetem joggal róhattak meg hirdetési illetekkel; a ki azt hiszi, hogy ezen szakaszok szerint lehetett a „Szentesi Lapok“ at másképp elbírálni mint a hogy védenczem lapját elbírálták, az védenczem felett pálczát törhet.

Védenczem igaz, epébe mártott tollal írta meg az incriminált közleményt, de nem indokolatlanul. Magócsy Sándor úr az adófelügyelői helyettes, sértve érezte magát, holott úgy védenczem lapjában, mint más lapokban már több ízben s talán még erősebben támadtatott m»'g s akkor nem érzékenykedett, mert tudta, hogy az ő eljárására nagyon el lehet azt a magyar közmondást mondani, a milyen a mosdó olyan a törülköző.

A királyi ügyész úr mint hallani méltóztattak, rágalmazással és becsületsértéssel vádolja védenczetem igazán mulatságos háttere van ennek a hivatalos vádaskodásnak, a mit már azért sem hallgathatok el, hogy önök is tudják uraim, tisztelt esküdt urak, miért nem tudta a kii-, ügyész úr, az én igen tisztelt jelenlegi ellenfelem vádbeszédét azon őszinteség hevével s azon meggyőződés hangján elmondani, a mi minden eddigi felszólalását jellemezni szokta.

Magócsy Sándor úr azon hitben lévén, hogy az incriminált közlemény rágalmazást foglal magában, azért kérvényt intézett a főügyészséghez, ahhoz a főügyészhez, a melynek nevében az én tisztelt ellenfelem most vádbeszédét elmondotta, és kérte, hogy védenczem ellenében a törvény értelmében rágalmazás megtorlása végett a sajtópert hivatalból indítsa meg. A királyi főügyészség tehát ugyanaz melynek nevében az én tisztelt ellenfelem most vádbeszédét elmondotta, Magócsy úr kérvényét elutasította s elutasító végzésében a következőket mondta ki: nézetem szerint a Kovács Pál elleni végrehajtási feljelentés, tárgyalás tárgyában irt része a közleménynek nem sértő, és nem rágalom, a mi azonban sértő, az nem ténybeli, hanem általánosságban tartott kifakadás, tehát a tbk. 161. §-alá eshető becsületsértés, melynek megtorlása iránt nincs helye a bűnvádi eljárás hivatalból való megindításának.

A vádaskodó adófelügyelő helyettes úr a főügyészség ezen elutasító végzése ellen nem élt fel folyamodással hanem a szegedi adófelügyelőség által újból és pedig hivatalból felhívatta a főügyészséget, hogy indítsa meg hivatalból a bűnvádi eljárást. Ezen felhívásban az adófelügyelőség, mintha jogi facultás volna, czáfolgatta a főügyészség érveit, s azon meggyőződésnek adott kifejezést, hogy a főügyészségnek nincs igazsága. A kir. főügyészség tehát épen az, kinek nevében az én igen tisztelt ellenfelem most a vádbeszédet elmondotta, erre a felhívásra úgy felelt, hogy az összes iratokat bepakolván, leküldte a szegedi kir. ügyészséghez azon utasítással, hogy azt kézbesítse az adófelügyelőségnek. A főügyészség utasítása a következőleg hangzott: *Felhívom a kir. ügyész urat, miszerint értesítse az adó felügyelőséget % alatt ide csatolt kérvényének és csatolmányainak visszazárása mellett, miszerint tekintettel arra*

hogy a btk. 258. §. szempontjából tény alatt nem az általános nyelvtani értelemben vett tevést, cselekvést, hanem mindig valamely meghatározott egyénnek, bizonyos megjelölt concret esetben véghez vitt, illetőleg véghez vittnek állított tette, factuma vétetik, tekintettel tehát arra, hogy a Magócsy Sándor csongrádmegyei kir. adófelügyelői helyettes által a „Szentesei Vidéke“ czimű lap f. é. 9-ik számában megjelent közleményből kiemelt kifejezések (itt elősorolja a vádlevelben felvett kifejezéseket,) s nem foglalnak magukban, nem állítanak olyan con rét tettet, mely a btk. hivatkozó 258. illetőleg 270. § alá esnék, végre tekintettel arra, hogy a btk 261. §-ában meghatározott becsületsértés hivatalból való üldözésének csupán a btk. 269. §-a, továbbá a 270. §. 3 pontja, és a 272. §-a esetében van helye, mindezeknél fogva a jelen esetben nem vagyok azon helyzetben, hogy nevezett Magócsy Sándor sérelmeinek megtorlása iránt hivatalból intézkedhessem.“

Vádaskodó Magócsy Sándor úr ezen végzés ellen sem élt felfolyamodással, tehát az jogerőre emelkedett.

Mi természetesebb tehát uraim, hogy azon ügyészségnek egy tagjától, mely ily értelemben hozott határozatot, nem lehet azt kívánni, hogy őszintén, meggyőződés hangján beszéljen itt, arról a mit maga sem hisz, de nem is hihet. De hát megindította mégis a kir. ügyészség hivatalból védenczem ellen a bűnvádi eljárást, azonban már magából a vádievél fogalmazásából hallották önök, hogy bizony nem meggyőződésből, hanem csak kénytelenségből.

Rágalmazással vádolja) a kir. ügyész úr védenczemet, mert ezen kifejezéseket használta Magócsy úr ellenében: „hivatalával visszaél, mások becsületében gázol, hamis feljelentést tett.

A rágalmazás vétségének alapfeltétele az, hogy valaki tudva vív. lótlan tényt állítson. Mindent rá lehet fogni védenczemre, csak azt nem, hogy ő tudva valótlant állított; sőt nagyon is meg volt győződve, hogy a mit irt, való. El merem mondani, hogy nincs e teremben senki ki hasonló körülmények között más meggyőződésbe lett volna mint védenczem volt. Vessenek ki csak valakire törvény és igazság ellenére illetéket, küldjenek csak valakire 50 jogtalan fizetési meghagyást, foglaljanak csak valakinél egy igazságtalan követelés fejében, 20 szór jelentenek fel csak valakit, hogy sikkasztott, tehát becsteleenné vált, s mondja ki csak ezután erre a valakire a bíróság azt, hogy ártatlan, az istenemre mondom, ép oly meggyőződésre fog jutni, a milyen meggyőződésben védenczem volt s ép oly jogosultnak fogja magát tartani az incriminált kifejezéseket megírni mint a hogy jogosultnak tartotta magát az én védenczem Kovács Pál úr is.

Azt mondja az incriminált közlemény, hogy Magócsy hivatalával visszaél; no hát uraim ez mindenesetre igaz, mert annyi tény, hogy Szentesen két lap jelenik meg, s hogy a két lap egyformán tartalmazta a már hatóságilag kipunlikált tényeket. Vagy megróhatok ezek illetékel vagy nem? ha megróhatok, akkor visszaélt hivatalával, mert a „Szentesi Lapok“ ellen 10 esztendeig nem vetette ki az illetéket, sőt mai napság sem vetette ki, csak az én védenczem lapjára, — vagy nem róhatók meg illetékel, akkor pedig törvénytelen eljárást követett.

Azt mondja továbbá az incriminált közlemény, hogy Magócsy úr mások becsületében gázolt; nohát uraim, ez is tény; mert az ha vala-

kit sikkasztással vádolunk az már bizonyára a becsület legbrutálisabb megsértése.

Azt mondja végre az incriminált közlemény., hogy Magócsy úr hamis feljelentést tett, hát uraim ez is igaz; ez is valódi tény mert a bíróság Magócsy úr vádja ellenében védeczemet ártatlannak nyilvánította ki.

A rágalmazás fogalmának megállapíttatásához a btk. valamint a judicatura magyarázata szerint mulhatlanul szükséges, hogy az állítás olyan legyen, melynek valódisága esetén az illető ellen a büntető, vagy a fegyelmi eljárás megindítható legyen, már pedig uraim Magócsy úr ellen soha sem indított meg sem a büntető, sem a fegyelmi eljárás, holott felebbvalói tudomással bírnak arról, hogy a szentesi két lap iránt nem egyformán járt el, tehát hivatalával mindenestre visszaélt; tudomással bírnak arról, hogy védeczem becsületében gázolt, mert sikkasztással vádolta őt s végül tudomással bírnak arról, hogy vedenczem a sikkasztás vádja alól felmentetvén bíróilag ártatlannak mondatott ki.

Minden jog államban az államfőügyésze van hivatva arra, hogy correct esetben jogi véleményt mondjon; a főügyészség pedig már kimondotta, hogy az incriminált közleményben nincs rágalmazás; kimondotta, akkor midőn Magócsy hozzá folyamodott, — kimondotta megdondolva, s törvényre hivatkozva. — Igaz ugyan, hogy most a fő ügyészség egyik tagja az én igen tisztelt ellenfelem a rágalmazásért vádat emelt, de azt hiszem, hogy át látják önök, miszerint a főügyész úr két izben mondott jogi véleménye sokkal több súllyal bir mint ez a mostani kényszerű vádaskodás.

Annyi bizonyos, hogy az incriminált közleményben és különösen a vádlevélben kiemelt kifejezésekben nincs rágalom s azért jól esik remélnem, hogy a rágalmazás vétsége alól védeczemet kegyesek lesznek felmenteni.

Becsületsértéssel is vádolja a királyi ügyész úr védeczemet, holott arra nincs törvényben gyökerező joga, mert a btk. 270. §. 2. pontja értelmében csak akkor lehet hivatalból fellépni, ha „*közhivatalnok ellen hivatali kötelességeire vonatkozólag állítatik olyan tény, mely valódsága esetében bűnvádi vagy fegyelmi büntetést vonna maga után*“ az az a törvény értelmében csak is rágalmazás esetében szabad az ügyészség részéről a közhivatalnok nevében hivatalból fellépni. Ezt a törvényben gyökerező elvet különben már a főügyész úr nagyon helyesen ki emelte midőn elutasító végzésében, melyben jogi érvekkel mutatta ki, hogy az incriminált közleményben nem foglaltatik rága'om a következőket mondotta ki *a büntető törvénykönyv 261 § a alá eső becsületsérsés megtorlása iránt nincs helye a bűnvádi eljárás hivatalból való megindításának*“

A vádlevélben mégis a következő passus van: „*vádolom Kovács Pál urat a btk 261 § ába ütköző becsületsértés miatt*“.

A kir. ügyész úr az én igen tisztelt jelenlegi ellenfelem, mint jogász ember jól tudta azt, hogy becsületsértés miatt ő nincs jogosítva a vádlevelet beadni mert becsület sértés megtorlásaért csak is a fél maga indíthatja meg ez eljárást épen azért már vádlevelében igyekezik magáról elutasítani azt a feltevést mintha ő nem ismerné a tör-

vény félre magyarázhatlan rendeletét. Miért is vádlevelében következőleg nyilatkozik: *„a becsületsértésre vonatkozólag a sértett fél kívánatához képest az 1864. évi október 1 én 733 sz. a. kelt igazságügyi rendelet csatolmányát képező utasításban adott jogositvány alapján terjesztem elő a vádlevelet.“*

Hát uraim, tisztelt esküdt urak, elismerem nagyon szép, nagyon dicsérendő lehet, midőn valaki tehetséggel bír saját meggyőződése ellenében is érvelni; de én rendesen azt tapasztaltam, hogy a józan józandóság elöl ily úton nem lehet elzárni az igazságot, sőt az ilyen érlés épen az igazságnak szerez erősséget.

A kir. ügyész úr egy 1867 évben kelt ministeri renDELETEHöz csatolt utasításra való hivatkozással igyekszik az 1880 évben életbe léptetett büntető törvény értelmét magyarázni. Ha nem tudná a tekintetes esküdszék, hogy a kir. ügyészség csak is kénytelenségből, meggyőződése ellenére adta be a vádlevelet igazán rósz néven lehetne tőle venni, hogy az igen tisztelt esküdtszéket megkísértette félrevezetni.

A bültető törvénykönyv érdemleges elvi kijelentése ellenében nincs joga a miniszternek ellentétes irányban renDELETEket kibocsátani, de ha lehetne is bizonyára lehetetlen volt már 1867 évben kiadni egy oly renDELETEt mely az 1880 évben életbe léptetett törvényt vetkőztesse ki hatályából.

A legmulatságosabb különben ebben az, mélyen tisztelt esküdtszék, hogy az idézett renDELETEHöz csatolt utasítás, a mi mellesleg legyen mondva csak is a sajtóbíróóságok, közvádlok, a vizsgálóbírák részére adatott ki, s így a közönségre nem is tartozik, egyáltalában nem hozhatta nexusba a beadott vádlevellel. — Ezen hivatkozott utasítás éppen arról rendelkezik, hogy az ügyészség csak is a sajtó törvény 11 § esetében van jogositva hivatalból bünvádi eljárást megindítani, az az rágalmas esetében és világosan kimondja, hogy más esetben a közvádló fel sem léphet, hanem értesíteni köteles a panaszost, hogy szabadságban áll a vád keresztül vitelére személyesen vagy meghatalmazottja által közreműködni.

Az a renDELETE pedig, a melynek nem a közönségnek szóló mellékletére hivatkozik a kir. ügyész úr következőleg szól: *„a sajtó törvény 12 § ban foglalt vétség eseteiben az alábbi 8-ik pont kivételével a közvádló közreműködésének nincs helye.“* Az a 8-ik pont pedig így hangzik: *„a közvádlónak joga van mindazon esetekben, midőn a vizsgálat tárgyát képező cselekménnyel egyszersmint közkereset alá tartozó vétség is követett e, v a vétség vád alá vételét a maga részéről fentartani.“*

Ezeket azért hoztam fél, hogy igazoljam, hogy a becsületsértés megtorlását a irányult vádnak nincs jogositott felperese, s így ha fenforogna is a becsületsértés, azt csak akkor bírálhatná el az igen tisztelt esküdtszék, ha Magócsy úr személyesen vagy magán meghatalmazottja által adta volna be a vádlevelet, most azonban a becsületsértés megtorlása iránt emelt vád nem létezőnek tekintendő s az igen tisztelt esküdtszék bűnösség kérdésében nem is mondhat határozatot.

Jól érezte, jól tudta ezt a kir. ügyész úr, mert azon *„csatolmányon“* kívül, mit jogforrássá nevezett ki, szükségesnek látta még a btk. 96 §-ra is hivatkozni, mely szerint több büntetendő cselekmény esetében összbüntetés szabandó ki. Ez igaz, ez így szól, de ezen § nem mondja azt, hogy a cselekmények együtt is bírálendók el; csak azt

mondja, hogy ha egy egyén ellen több rendbeli vádak vannak, ha mindazon vádak felett egy bíróság as illetékes, ha mindazon vádak egy felperes emeli, ha azon vádak együttesen elbírállhatók akkor összbüntetés szabandó ki, — de ezen szakasz az illetékességet felperes és bíróság tekintetében nem változtatta meg.

Igen tisztelt esküdtszék! Sokszor van arra eset, hogy valaki több rendbeli ügyben vádolva van, ha tehát az igen tisztelt ügyész urnák maga által is jogi szempontból minden bizonynyal perhorrescált, de vád levelében valódi indok hiányából felhozott törvény magyarázása állana, akkor néha 10 sőt 20 külön fenyítő ügyet kellene közösen tárgyalni s Ítélettel befejezni. A törvény szerint ilyenkor az az eljárás, hogy minden fenyítő pör külön letárgyaltatik, a bűnösség megállapítatik, és a bűnösség kérdésében hozott Ítéletek áttétetnek a legutóbb tárgyalt iratokhoz, hogy ott a büntető törvénykönyv 96 § értelmében az összbüntetés kiszabható legyen.

Éppen a napokban kézbesítette nekem mint perügyelőnek és tömeggondnoknak a tekintetes törvényszék bizonyos csőd ügyben a legfőbb ítélőszék ítéletét, a melyben egyik budapesti ügyvéd bűnössége is megállapított. de mert ezen ügyvéd más fenyítő perben is vádolva van, irányában a büntetés kiszabása végett az iratok azon másik fenyítő ügghöz csatolatni rendeltettek.

Jelen esetben is vádló úr jogosítva volt, ha rágalalmazást látott az incriminált közleményben annak megtorlása végett a közvádló hivatalos fellépését igénybe venni, de ha egyúttal becsületsértést is vélt feltalálni az incriminált közleményben már azért csak is saját személyében léphetett volna fel, s csak is személyesen lett volna jogosult a vádlelet benyújtani, és ha ezen világosan két külön felperességi illetékesség alá utasított ügyben a bűnösség megállapított volna; csakis akkor lehetett volna az utóbb tárgyalt üggnél az összbüntetés kiszabásait kérelmezni.

Igen tisztelt esküdtszék! Méltóztassék nekem elhinni, hogy én ezen kifogást nem kizárólag védelmi szempontból hoztam elő, hanem előhoztam azért, mert ennek nagyon is nagy elvi jelentősége van. Éppen azért nagyon is aggódó figyelemmel méltóztassanak megbírállni ezen törvényen alapuló kifogásomat, mert ha önök most a becsületsértés kérdésében is határoznak, akkor egyszer s mindenkorra lehetővé teszik azt, hogy az érzékenykedő közhivatalnokok minden esetben ha becsületsértést vélik a közvádló hivatalos fellépését Veehdik igétiyfre. Ez a sajtópereket aránytalanul megsokszorozná, és a magyar államnak esetleg óriási költségeket okozna. Most nagyon is meggondolja fezt égy közhivatalnok megindítsa-e a sajtópert, mert tudja azt, hogy ha a vádlottat felmentik, akkor neki nagy költségeket kell viselni, tehát csak akkor indítja meg és nagyon helyesen a pert ha becsülete tényleg megsértetett. De ha tudja azt, hogy ha a közvádló hivatalos fellépése után mentetik fel vádlott a vád alól, a költségeket nem ő, hanem az állami kincstár viseli, akkor csupa érzékenységből, minden nem hízelgő megjegyzésért mely személyére vonatkozik, a közvádlóhoz fog fordulni, hogy nevében a sajtópert indítsa meg.

Annyi bizonyos, hogy sajtóságos helyzet állott elő. A köz vádló úr megindítja a keresetet rágalmazás miatt hivatalból, holott a főügyész

úr a közvádlók főnöke két jogerős végzésében indokoltan kimondotta, hogy az incriminált közleményben nincs rágalom. Megindítja továbbá a keresetet a közvádlo úr becsületsértés miatt is holott a főügyész úr ugyancsak két jogerős végzésébe mutatta ki még pedig a törvényből, hogy a btk. 261. § alá eső becsületsértés megtorlásáért a közvádlonak nem szabad az eljárást hivatalból megindítani.

Már előbb azt hiszem, kétségtelenül igazoltam, hogy az a miért fellépni jogosult volt a közvádlo úr t. i. rágalmazás nincs az incriminált közleményben, különösen pedig annak a vádlevélben felhozott kitételeiben. Azt meg véleményem szerint vita tárgyává sem lehet tenne, követett-e el védenczem becsületsértést, mert annak a vádnak nincs jogosult felperese, tehát abban a kérdésben az igen tisztelt esküdtszék nem is hozhat határozatot.

Ivoha erős jogi meggyőződésem az, hogy egy törvény szerint nem létező vád ellenében felesleges a védelem, mégis minden eshetőséggel szemben kötelességemnek ismerem a becsületsértési vád ellenében is a védelmet előterjeszteni.

Magócsy úr azt hiszi, hogy ő becsületében megsértetett, az a Magócsy úr hiszi azt, a kiről a Szentesen megjelenő „Szentesi Lap“ nov. 11-ki számában a következő életrajzi adat foglaltatik:

„Adóvégrehajtóinkat Magócsy adó felügyelői fogalmazó 5 és 10 frtlig bírságolta meg azon okból, mert ezen t szelt úr véleménye szerint végrehajtóink az adóvégrehajtás körül nem járnak el kellő erélylyel és szigorral. Ezen úr basáskodásával szemben az adó felügyelőnek a közigazgatási bizottsághoz tett jelentése szerint ez évben eddig 45,000 frttal több adó hajtattott be megyénkben mint a múlt évben, de különben is Szentes város adóhátralékosai tudják legjobban hogy az utóbbi időkben személyválogatás nélkül a legembertelenebb executionak voltak kitéve Magócsy úrnak azonban ez úgy látszik nem elég, ideje volna már, hogy Szentes város hatósága ezen úr szemtelensége és túlkapása ellen a pénzügyi miniszternél megtenné a lépéseket, mert a hivatalos túlbuzgóságnak is meg van a maga határa.“

És uraim ezt az a lap tartalmazza, a mely ellen a védenczem lapja ellen kivetett jogtalan illetéket Magócsy úr nem vetette ki, és ezt az a lap tartalmazza, melynek felelős szerkesztője éppen segéd kormánybiztos.

A vádlevélben kiemelt kitételeket magam is elismerem, nem hízelgők, de különösen olyan emberrel szemben, ki nem átalott tudva hamis vádat emelni, becsület sértőknek nem mondhatók.

Igaz ugyan, hogy a kir. ügyész úr által felolvastatott hivatalos bizonyítvány Magócsy urat nagyon kiemeli, de hát ha nem is mondom azt a közmondást, hogy egyik varjú a másik varjú szemét ki nem ássa, annyit megjegyezhetek, hogy az adófelügyelő az adófelügyelői helyettesről csak kedvező nyilatkozatot foj; adni. Hiszen magából a hivatalos bizonyítvány szövegéből méltóztattak már észrevenni, mily jóakarattal állítatott ki az, csakis az a sajátságos és meglepő benne, hogy még a Magócsy úr hazafiassága is ki van emelve ebben Nem tudom volt-e arra szükség, hogy hazafiságát mással bizonyítassa, de én részemről újnak tartom azt, midőn valaki kivonatos okmányban igazolt hazafisággal dicsekedik.

Azt mondja az incriminált közlemény — hogy Magócsy úr a nyú-

zők nyúzója — a perczentek zsebre rakója — no hát uraim ez nem becsületsértés, sőt némi részben dicsérő, mert ha Magócsy úr a nyúzókat nyúzója az azt teszi, hogy ő nyúzókat nyúzza, és ha azt teszi hát bizony azt jól teszi, az pedig hogy valaki a perczenteket zsebre rakja olyan becsületsértés, hogy bizony sokan szeretnék ha rájuk joggal mondhatnának ilyet.

Azt mondja továbbá az incriminált közlemény ön, — „*a gazember nyúzó királya Magócsy úr*“ ez szintén nem becsületsértés, ez csak azt jelenti, hogy Magócsy úr nagy hatalmú férfiú ki a nyúzókat felett uralkodik azon kitétel pedig, hogy „*elég galád aljas és roszindulatú volt velem szemben, hogy vádat emeljen ellenem*“ éppen nem vehető becsületsértésnek. Ezen kitételben nem azt állítja védenczem, hogy Magócsy úr galád aljas és roszindulatú, csak is azt mondja, hogy vele szemben volt olyan, de ez nem zárja ki, hogy az egész világgal szemben becsületes tisztességes legyen, de az már azért bizonyos, hogy édes mindannyian magunkkal szemben mindég gáládnak fognánk tartani azt, ki ellenünk alaptalanul sikkasztás végett feljelentést tenne.

Azt mondja azután az incriminált közlemény „*a becstelenség egész teljességében vissza hat önre vitéz Magócsy uram.*“ Én megvallom egész őszintén, ebben sem látok Magócsy úr ellen becsület sértést, mert uraim, tisztelt esküdt urak, a sikkasztás egy becstelentető bűntény, ha valaki tehát embertársát sikkasztással vádolja, azzal azt jelezi, hogy becstelenséget követett el. Ez a vád egy nyíl, melyet a vádemelő lő ki, a melyre az van írva becstelenség de ha a nyíl az ártatlanság márványára esik az vissza hül, s mert az ilyen nyíl tulajdona iránt nem szoktak igény pert indítani, annak a tulajdona marad ki azt másba löni megkísérettette. Különben ez a kitétel egy szóval sem említi, hogy Magócsy úr becstelen, csak azon phisikai processust tartalmazza, hogy egy bizonyos keménység, ha egy tömör tárgyba ütközik, mert tovább nem haladhat az erő a mozgás törvényénél fogva visszapattan s minél erősebb a mozgás és minél erősebb az ellenállás, annál inkább visszapattan az, sőt sokszor odáig honnét a mozgás ereje származik. A becstelenség vádjában nagy erő van, egy életet olthat ki moraliter, de meg ezen erőnél is erősebb a becsületesség, az ártatlanság.

Azt mondja végül az incriminált közlemény „*a kormánynak figyelmet akartam felhívni azon körülményre, hogy nagyobb erőt fejtsen ki az ilyen Magócsy féle hivatalnokai felett.*“ Az incriminált közlemény ezzel csak kötelességet teljesített, csak is annyiban hibázott, hogy nem az összes pénzügyi közegek ellenében hívta fel a kormány figyelmét, mert bizony-bizony nem lett volna felesleges, különösen nem azért is mivel a képviselőházban a pénzügyi miniszter úr maga is kijelentette, hogy bizony a pénzügyi adminisztráció terén sok hiba, sok visszaélés követetik el

Ha elfogulatlanul a körülmények igazsága mérlegelése mellett bíráljuk meg az incriminált közleményt, lehetetlenség mást mondanunk. Erős, nagyon erős a közlemény, de nem indokolatlan. És uraim, azt hiszem, nem csak én voltam így ezen közleménnyel, hanem mindenki, ki azt hallotta. Bizonyos irányban örültem annak, miszerint vállalkozott már egyszer valaki, a ki megmondotta az igazat, a pénzügyi közegek túlkapásaival szemben.

Évek óta intézünk már támadásokat a pénzügyi rendszer ellen, számtalanszor kimutattuk már annak tarthatatlanságát, de mert semmi eredménye sem lett, igazán oda lettünk kényszerítve, hogy ne csak a rendszert, de a személyeket támadjuk meg, mi annál is inkább indokolható, mert ha rősz, ha helytelen alapokon nyugszik is a pénzügyi adminisztráció, ha tisztességes közegek volnának, a bajok részben orvosolhatók lennének.

Uraim, tisztelt esküdt urak, nagyon szép mondásnak tartom én azt, hogy kinek sérelme van az a törvény rendes útján keresse annak orvoslását, de hazánkban a pénzügyi igazgatás terén nincs igazi törvény és a törvény igénybe vételének nincs rendes útja.

Igaz ugyan, hogy az igen tisztelt jelenlegi ellenfelem azt mondomotta beszédében, hogy a kinek sérelme van, annak orvoslását a törvény biztosítja, úgy de igen tisztelt uraim, ezen állítását a kir. ügyész úr csak hivatalból teszi, és mint polgár maga sem hiszi azt, hiszen ha úgy volna, mint ő állítja, akkor a critica nem fogadta volna oly kedvezően Madarassy pénzügyministeri helyettes államtitkár urnák legközelebb megjelent azon művét, melyben az útját akarja megmutatni, hogy és mint lehet a pénzügyi adminisztráció sérelmét orvosolni. Valóban egy új Flaviusra van szükség hogy egyszer már a haza polgárai megértsék, hogy mily utón, mily módon, hol és mikor lehet a pénzügyi közegekkel szemben az igazságot érvényre emelni. Romában is, midőn még a patriciusok kezében volt a hatalom, csak egyik patricius Íródeákjának Flaviusnak lehetett köszönni, hogy a szigorú formákhoz kötött eljárás módozatait a népnek tudomására hozta, mindaddig az csak a patriciusok titka volt, nálunk is csak a pénzügyi közegek ismerik a pénzügyi szabályokat, s azokat tetszésük szerint magyarázzák.

Ezen állításom nem merész, mivel az tényeken alapul. Ha hatályos törvények szabályoznák a pénzügyi adminisztrációt, nem volnának lehetőek ezen visszaélések, melyek nálunk napi renden vannak.

Nálunk még az év közepén, sőt az év végén sem tudja senki, mennyi az ugyanazon évi adója.

Nálunk az adókivetésnek nincs biztos kulcsa, az a pénzügyi közegek szeszélyétől függ.

Nálunk egy illetéket háromszor-négyszer vetnek ki és hajtának be.

Nálunk bár törvény szerint volna, de tényleg nincs elévülés, mert 15-20 év előtti illetékeket, százalékokat hajtának be, midőn már a fizetés teljesítését igazolni sem lehet.

Nálunk a leleteket évek múltán veszik fel s hajtják be, midőn már teljesen lehetetlen igazolni, hogy nem követett el bélyegcsontkítás.

Nálunk nem nézik ki az illeték fizetésre kötelezett, hanem beveszik azon, a kin a pénzügyi közegeknek tetszik.

Nálunk az illetékeket, százalékokat mindig túlcsigázottan vetik ki s hajtják be, két egyenlő ügyletnél soha nem egyenlő a kivetés.

Nálunk egészen ismeretlen egyének ellen kivetett illetékek is be hajtának rajtunk.

Nálunk volt rá eset, hogy egy legfőbb ítélőszéki bírót megexequáltak egy örökösödési százalék miatt, a mi egy hasonló nevű egyén

ellen vettetett ki, de a kit az a legfőbb ítélőszeki bíró úr nem is ismert.

Nálunk volt rá eset, hogy a váltó- és kereskedelmi törvény által ítéletileg megállapított illetéket törvényellenesen feljebb emelték.

Nálunk volt rá eset, hogy idős hajlott korú egyéneken hajtottak be hadmentességi adót.

Nálunk az ügyvédet megrójják jövedelmi adóval, személyes kereseti adóval, s ha olyan szerencsétlen, hogy perköltségeiért pert kell indítania, akkor megrójják mint tőke pénzeszt, kamat adóval is.

És uraim, mikor mind ezek megtörténnek, akkor, mint mondám, nincsen szabályozva az út, melyen a sérelem orvosolható. A szegényebb sorsúakon, kik nem is tudják mint kell folyamodniuk, vagy mert nem tudják a folyamodással járó költségeket, viselni rendesen behajtják a jogtalanul kivetett illetékeket. A kik folyamodnak is, jól tudják, hogy a protectió határozza meg lesz e igazságuk vagy nem.

Magamnak volt esetem, midőn egy község összes birtokosaira kivetettek egy törvénytelen adót, és uraim, mert országos képviselő vagyok — egyedül magamnak sikerült ezen adó alól menekülni, a többiek pedig könyörtelenül behajtották azt. Hát uraim, az ily visszás állapotoknak természetszerű következménye azután, hogy a polgárok a pénzügyi közegek lelkiismeretlen eljárása által felbőszítve sokszor oly támadásokra engedik magukat ragadtatni, melyeket más körülmények között nem lehetne eléggé megróni

Szóval uraim, ez már egy tarthatatlan állapot s mert a törvény nem nyújt biztosítékot, mert a törvény megbünteti azt a szegény embert, ki családját a megfagyástól megmentendő egy darab fát mástól elsajátít, de az igazságtalan illetékeket kivető s behajtó pénzügyi közegek dicséretet kapnak, — igazán mondhatom, önvédelmi szempontból vagyunk oda utalva, hogy úgy keressünk védelmet, a mint tudunk.

A sajtó van arra hivatva, hogy ezen visszaélések ellen felszólaljon, a sajtó van arra hivatva, hogy ezen eljárások törvénytelenességét megbírálja, megtámadja, a sajtó van arra hivatva, hogy a lelkiismeretlen pénzügyi közegeket leálczázza; elrettentse És ha a sajtó nem tesz e részben kötelességének eleget, soha, de soha sem fog a helyzet megváltozni,

Uraim, tisztelt esküdt urak, a ki ellen soha sem követtetett el a pénzügyi közegek által igazságtalanság, a ki soha nem fakadt ki még oly módon ha nem is nyilvánosan mint a hogy védenczem kifakadt a pénzügyi közegek ellen, az Ítélje el őt.

De mindenesetre gondolják meg, hozandó határozataiknak hord erejét; ha bűnösnek mondják ki védenczemet, akkor őt elzárják, anyagilag tönkre teszik s a pénzügyi közegek túlszigorúságának, túlhajtásának szarvát pedig még növesztik; ha pedig felmentik védenczemet akkor egy tiltakozást mondanak ki a mostani pénzügyi kezelési rendszer további fenntartása ellen.

Elmondtam azt, a mit nekem meggyőződéselem parancsolt, és jól esik nekem az a tudat, hogy nem igazságtalan ügynek szolgálatában beszéltem itt Kérem önöket, hogy védenczemet a vád alól felmenteni kegyeskedjenek.

Tóth Gerő közzvádó válasza:

Azt állítja a védő úr, hogy jelen esetről a büntető törvénykönyv 96. § a nem alkalmazható, ezen állítását azonban mivel sem indokolta, s az el sem fogadható, mert hiszen a törvény világos rendelkezése, mondja ki azt, hogy több rendbeli törvénysértés esetén összbüntetés mérendő ki. Rá kell mutatnom azon következetlenségre is, a melybe a védelem esik, midőn egyik részében azt hangoztatja, hogy vádlott fel szólalása folytán egy pénzügyi tisztviselőt elmondottak a második szavában pedig azt emeli ki, hogy a pénzügyi közeg ellen nincs orvoslát. Azon kérdésre, hogy hivatalból van-e helye becsületsértés miatt az eljárásnak jelen esetben az ügyirat között fekvő Curiai határozat ad felvilágosítást. Kritika tárgyává lehet tenni intézményeket, emberek magaviseletét, de jogosult kritika csak az lehet, mely — ha sért — va lamely tényre támaszkodik. Vádlott egy képzelt fogható adatot sem képes szolgáltatni arra nézve, hogy mit vétett ellene Magócsy? Már pedig helyesen úgy lehet felfogni ezen ügyet, ha előbb ezen kérdésre felülünk magunknak igaz-e, hogy Magócsy közhivatalnoki hatalmával visszaélt? igaz-e, hogy mások becsületében gázolt? igaz-e, hogy hamis feljelentést tett? igaz-e, hogy ellene ezek miatt a vádlott följelentést tett? És akkor, mikor ezen kérdések mindnyájára „nem“ mel kell felülünk magunknak, kell, hogy kimondjuk azt is, hogy Magócsy rágalmaztatott a vádlott által,

A mi a becsületsértő kitételekre vonatkozólag a védelemben mondotakat illeti, nem hihetem hogy maga a védő sértőnek ne tartaná azokat, ha ré alkalmaztatnának; a nyúzó nyúzója és perczentek zsebreragója kifejezések stb. A védelem azon állítása, hogy az ügyészség nem jó hiszemben, s nem meggyőződésből vádol, az ráfogás. Az ügyészség kötelességet teljesít ugyan, de olyat a melynek feladatva az is a mit a védő úr feled — hogy az ártatlan egyén mentessék fel.

Sajnálom, hogy vádlott ártatlansága mellett jelen esetben föl mii sem hozhatok; és éppen azért, mivel mi sem menti tettét joggal kívánhatom önöktől, hogy őt úgy a rágalom, mint a becsületsértésben vétkesnek kimondják.

Komjáthy Béla védő viszonválasza:

Tekintetes törvényszék, tisztelt esküdt urak! A királyi ügyész úr, hogy legalább látszólagosan czáfoló választ mondhasson védbeszédemre azon fogáshoz nyúlt, hogy egyes állításokat hozott fel, mintha azokat én állítottam volna fel s azután nagy kényelmesen azokat igyekezett megczáfolni.

A büntetőtörvény 96 § ára vonatkozó részét beszédemnek úgy tüntette fel, mintha én tagadásba vettem volna ezen szakasz azon rendelkezését hog} ha ugyanazon személy több büntetendő cselekményt követ el az egyes cselekményekre együtt véve egy összbüntetés szabandó ki.

Uraim, tisztelt esküdt urak! én ilyen állítást nem tettem, csakis azt mondtam, hogy oly esetekben, midőn a törvény rendelése szerint bizonyos esetekben mint például a köztisztviselő ellen rágalmazás és becsületsértés eseteiben, a perelhetési jog szabályozva van; akkor mindenik sérelemért a maga útján kell és szabad az eljárást lefolytatni; s csak is az ily eljárás után megállapított bűnösség esetében lehet a büntető törvény 96. § szerint az összbüntetés kiszabását kérelmezni.

A királyi ügyész úr igazolásául annak, hogy bizony ő meggyőző désből s nem felsőbb parancsnak engedelmeskedve emelte védenczem ellen a vádat, mint önök is észrevehették uraim most kissé melegebben szólt mint először; de most meg abba a hibába esett — mi különben az erőltetett melegségnél mindig megtörténik, — hogy oly kifakadásra ragadtatta el magát, mit ő, ha meggyőződését követve az igazság érdekében szólott volna, bizonyára nem tett volna meg. Ugyanis midőn én a hivatalos és pecséttel ellátott bizonyítvánnyal hazafinak bizonyított Magócsy úrra vonatkozó hírlapi közleményekre hivatkoztam és ezen hírlapokat neki, mint látni is méltóztattak, által adtam, ezzel, szemben nem átalotta a kir. ügyész úr úgy fejezni ki magát, mintha az én hivatkozásom valótlan lenne.

Uraim, arra joga van a kir. ügyész urnák, hogy az én állításaimat ne higgye, joga van következtetéseimet helyteleneknek tartani, joga van bírálataimat tévesnek, nézeteimet ferdeknek tartani; de arra sem neki, sem senkinek nincs joga, hogy akár itt, akár másutt az én szavam hihetőségét kétségbe vonja, mert én soha és semmi körülmények között még védelmi szempontból sem fogok valótlan tényeket valókul feltüntetni. Az oly eljárás az én műveltségemmel tisztességgemmel és morállommal ellenkezik, de tovább megyek is elmerem mondani, hogy önök előtt is vagyok én oly tisztességes ember, kinek tényekre vonatkozó állítását, akár mikép érveljen is a kir. ügyész, önök kétségbe vonni soha sem fogják-

Számtalan törvényre való hivatkozással telt beszédet mondott ugyan a kir. ügyész úr, de azt hiszem önöknek is feltűnt az, hogy az illeték szabályokra való hivatkozásommal szemben néma maradt, pedig Magócsy úr érdekeit akkor tudta volna csak igazán képviselni, ha ki mutatta volna hogy ő védenczem ellen irányult eljárásánál nem követett el a törvényteleniséget, nem követett el szabálytalanságot, de hát uraim, igazsággal szemben nehéz igazság érző embernek küzdeni.

Én bizom önökben uraim, tisztelt esküdt urak, hogy védenczemet, daczára a kir. ügyész úr válaszának, felmenteni kegyeskednek, hiszen jól tudják önök azt, hogy hozandó határozatok nem csak az én védenczem érdekeinek, de az önök érdekeinek is megóvására van hivatva. Nagyon helyesen jegyezték meg az 1843. évi büntető törvényjavaslat tárgyalása alkalmával az esküdtszéki intézmény életbe léptetése céljából beadott külön vélemény aláírói, kik közt Deák Ferencz, Szalay, Klauzál és br. Eötvös neveivel találkozunk, hogy az esküdtszéki rendszer mellett a nemzet kezében van a büntető hatalom, mert önálló független férfiak Ítélnék, kiknek nincs hivatalhoz kötött érdekeik; az ő érdekeik semmiben sem különböznek a többi polgárok érdekeitől.

Igen is uraim, az esküdtek hivatása nagy és magasztos, mert az esküdtszékek határozataikkal nem csak az anyagi igazságnak biztosíthatják a diadalt, de egyszersmint mint a közérzület hű és hivatott tolmácsai, a létező viszonyok felett is bírálatot mondanak s ez által a tényleges hatalmat a helyesebb, a jobb s a polgárok érdekeinek inkább me. felelő viszonyok teremtésére kényszerítik.

Számos példákat tudnék felhozni a külföld történelméből, hogy az esküdtszékek határozataikkal mily erős tiltakozást voltak képesek gyako-

rolni, egyes törvények, egyes felfogások és törekvések ellenében. Számos példát tudnék felhozni, hogy az intéző körök az esküdszéki határozatok hatása, kényszere alatt, kénytelenek voltak a nép érdekeinek inkább megfelelő új törvényeket alkotni és intézkedéseket tenni.

Mint már első beszédemben jeleztem, bár mily jogtalanságot, bár mily igazságtalanságot kövessenek el hazánkban a pénzügyi közegek, a sérelemnek nincs orvosa s kinek nincs protectiója, az nem talál bírót, ki igazságát, jogait érvényre emelhesse.

Önvédelmi szempontból vagyunk tehát oda kényszerítve hogy az eljáró pénzügyi közegek elleni panaszainkkal, s ha kell, támadásainkkal igyekezzünk a jelenlegi pénzügyi adminisztrációnak tarthatlanságát kimutatni.

És uraim e részben nincs e hazában pártkülönbség. Törvényhatóságok, közgyűlések, egyesek, testületek hangoztatják panaszukat, és ez mind azért van, mert nincs törvény, mely a polgárok érdekeit megvédelmezné. — Ott, hol törvény van, mely egyformán megvédi az állam és a polgárok érdekeit, ott a törvény végrehajtói ellenében minden személyes támadást szigorúan megtorolni kell, de nálunk uraim, hol bevehetnek rajtunk egy ügylet után már alapjában is rosszul, igazságtalanul kivettet illetéket kétszer, háromszor, hol kivethetnek ellenünk kétszeres adót, s azt rajtunk uzsorás kamatokkal együtt óriási költségekkel megszorítva behajthatják a nélkül, hogy volna bíróság, hova orvoslásért fordulhatnánk nálunk uraim elnézőnek kell lenni, ha a szegény elkésérett polgár türelmét veszítve feljajdul s panaszát éles szavakban mondja el.

Ha úgy járnának el nálunk is mint Angliában, hol a független bíróság, hivatva, jogosítva sőt kötelezve van, a polgárok érdekeit az állammal, a kormánynyal és a tisztviselőkkel szemben is megvédeni, akkor uraim egy oly közlemény megírását, a milyen az incriminált közlemény én is a legszigorúbban tudnám elítélni.

Angliában volt rá eset egy Vilkes nevű egyén ügyében, hogy miután be hajtották rajta a törvénytelen adókat és illetékeket, ő az illetékes bíróság előtt a végrehajtó közegek ellen pert indított, és a bíróság daczára annak, hogy a végrehajtók igazolták, hogy ők a kormány, a ministerium világos utasítása és parancsára jártak el — elmarasztalta a végrehajtó közegeket nem csak az illetéktelenül behajtott adók és illetékek visszafizetésében, hanem elmarasztalta őket azon felül a panaszosnak fizetendő 2000 font sterling megfizetésében is.

Ha nálunk valakinek eszébe jutna a rajta jogtalanul behajtott illetékek visszafizetése iránt perc indítani, higység el uraim, a mellett, hogy a keresetét visszautasítanák, könnyen megtörténhetnék, hogy mint eszelős bolondot az örültek házába vinnék be.

Uraim semmi sem érdekli jobban a polgárokat, mint a közterhek igazságos kivetése és behajtása, már a római császárok szükségesnek vélték felállíttatni a procuratori tisztséget, kiknek ez volt a hivatásuk, hogy a polgárokat védelmezzék meg a kormányzók zsarolásai és seaaturái ellen, s hogy mennyire nagy fontosságot tulajdonítottak a tisztességes, a méltányos, a becsületes eljárásnak onnét is kiderül, hogy Augustus császárt az összes történetírók megrótták azért, hogy Lici-

nust a galliai procurátort — noha a nép bepanaszolta, hogy hivatását nem töltötte be, sőt a zsarolásnak ő is tért nyitott, a büntetés alól mégis felmentette.

Másutt is voltak visszaélések és lesznek is, de oly mértéket nem öltenek sehol sem mint nálunk, mert másutt a polgárság annak, erélyével ellent állni képes. Volt rá eset Franciaországban, midőn a kormány a pénzügyi közegektől méltatlanságot, és igazságosságot nélkülöző eljárást követelt, s mi lett az eredménye? — az, hogy alig akadt polgár, ki arra vállalkozott volna, úgy hogy — mint Taine Hyppolit Adolphe jeles francia író a mai társadalomról irt jeles művében feljegyezte — voltak kerületek, hol a kormány az adóvégrehajtásokra csak nőket tudott alkalmazni mert a férfiaknak önérzetök nem engedte meg azt elfogadni.

A legbékésebb jellemű, a legszelídebb kedélyű embert is képes indulatba hozni az, ha igazságtalanság követetik el ellene, különösen ha a törvényesség álczája alatt követetik el az. — Tudják önök, hogy az egész ismert világ mily szelíd lelkületűnek szerénynek és bárány türelműnek ismerte és ismeri Franklin Benjámint, azért ő is, midőn az angol anyország az egyesült államok ellenében folytatott pénzügyi politicáját abba hagyni nem akarta, annyira elragadtatta magát, hogy azt izente haza polgártársainak, hogy legyen minél több gyermekek és minél előbb. Mert ott, hol a szó, a kérelem, a panasz hatálytalan, ott a fegyverhez kell nyúlni, mivel az mindenkinek szent kötelessége.

A királyi ügyész úr mint polgár, jól tudom, éppen így gondolkozik, hiszen midőn velem szemben mint megrovást hozta fel, hogy nem resteltem a reám kivetett adót lealkudni, világosan kifejezte, hogy nálunk az igazságot nem lehet követelni, hanem csakis alkudni lehet, annyit azonban meg kell jegyezni saját érdekemben s az igazság szempontjából, hogy azon adó a mit a királyi ügyész úr szavai szerint nekem sikerült lealkudni, alapjában jogtalan és igazságtalan volt s éppen azért azt másokon behajtani istentelenség volt, de mert birtokos társaim nem tudtak alkudni, bizony ő ellenök az behajtatott.

Azt is monda még a királyi ügyész úr, hogy a ki sért, az tényekre támaszkodjék, no hát uraim ez a legjobb védelem, mert az kétségtelen, hogy védenczem tényekre hivatkozással igazolta, hogy Magócsy úr mily törvénytelen eljárást követett el ellenében. A kir. ügyész úr csakis Magócsy úr hivatali feljebbvalója által hivatalból kiadott bizonyítványára igyekezett Magócsy úr eljárásának correctségét igazolni. Hogy mily alapja, mily súlya van az ily bizonyítékoknak, azt megbírálni önökre bízom uraim, tisztelt esküdt urak.

Azt monda a kir. ügyész úr, hogy ha rám, már mint reám, azt mondanák mit védenczem az incriminált közleményben Magócsy úrra mondott, hogy pellengére való, akkor ha azt én nem venném sértésnek, nem fogna oly örömmel velem kezni, mint a mely örömmel eddig tette.

Uraim, tisztelt esküdt urak, erre csak azt mondhatom, hogy reám, reám soha sem fognak ilyet mondani, az igaz ugyan, hogy nem is fogok arra okot adni soha, de mert a kir. ügyész is a velem való kézfogásról beszélt, azzal fejezem be én is felszólalásomat, hogy ha az

igen tisztelt ügyész úr lelke sugalmát követve meggyőződése szerint nyilatkozhatna, ha mint polgár, s nem mint ügyész szólana, akkor igen is most mindjárt kezét fogna velem, s velem együtt kérné önöket, hogy Kovács Pál urat az általam elmondottak alapján a vád alól felmenteni kegyeskedjenek.

Elnök összegezvén a tárgyalás eredményét az esküdtek rövid tanácskozás után vádlottat úgy a rágalmazás, mint a becsületsértés vádjá alól fölmentették.

IX.

*Vasmegye alispánjának rágalmazása és becsületének megsértése miatt
emelt vád,*

P á z m á n d y D é n e s országos képviselő ellen a büntető törvénykönyv
258, 259, 260., 261. és 270. §§-aiba ütköző rágalmazás és becsületsér-
tés miatt indított sajtóperben mondott

v é d b e s z é d .

— *A szombathelyi kir. törvényszék mint sajtóbíróság előtt 1883. évi
october hó 8-ik napján.* —

A felolvasott vádlevél következőleg szól:

A „Dunántúl“ című megyei függetlenség párti lap múlt évi 72-dik számának „Aprópénz“ rovatában Széll Ignác ellen következő cikk foglaltatik:

„Az utolsó 48 óra óta sokat suttognak megint Szombathelyen. Hal-
lotta? Nem. 10 ezer, 20 ezer forint. No ne mondja. De igen bizony. Rop-
pant eset.“

„Az iszonyú történet s a csomó ezer forint egyszerűen a felső eőri se-
gédsszolgabíróra vonatkozik, a ki hivatalos pénzekel defraudált.“

„Minket e hír egy cseppet sem lepett meg, megint egy defraudáció.
Vasmegyében a lopások mindaddig fognak tartani, míg a jelen szellem a
közigazgatás keblében meg fog türetni. Hja! a kortes sistemának a defrau-
dáció az elkerülhetetlen következménye stb.“

Tovább így szól:

„Hát igen tisztelt alispán úr, mennyi ez a pénz, melylyel ezen szaka-
vatott közege a megyei pénztárt megkönnyíteni méltóztatott? Rongyos 10,000
forint. Mily bagatell, alig egy kormánypárti képviselőválasztásnak az
ára stb.“

„A minap valami Mister Babos, ma signor Sváb. — Olaszországban
a fegyenczeknek kell valami hangszert játszani stb. Talán jó lenne ezt a
rendszert behozni Vasmegyében is.“

„Lám, ha majd a szombathelyi börtönben együtt fog ülni egy féltucat defraudator — a mi nem sokára megtörténhetik — mily pompás hangversenyt lehet adatni vele pl. az alispán úrnak, a kit Babos és Sváb urak úgy is agyondicsértek már egyszer stb. Mondhatom megérdemlett koncert lesz. Hangszernek ajánlom az ocarinát.“

„Még meglehet, ha majd a sikkasztó urak nagy virtuozitáara fognak szert tenni, idejök alighanem lesz reá, úgy a párisi Eden-Theatre szerződte őket, a farsangra. Abba a színházba most egy magyar női orchestrumot keresnek. Mennyivel nagyobb szenzációt csinálna ez az általa n tervezett zenekar! Mily nagyszerű lenne valóban, ha a boulevard des Italiensen narancs-sárga papíron olvasnák egyszerre ezt a falragaszt:

*Nagyszerű! Soha nem látott!
Egészen új!!!
Első vasmegyei defraudator banda
(á la Tzigane)*

a hírheft primás Széll Ignác személyes felügyelete alatt, a ki az ügy iránti buzgalomból volt szíves közreműködését megígérni.

NB. A működő tagoknak szabadságideje korlátolt lévén, a zenekar csak rövid ideig maradhat Parisban.

A tiszta jövedelem fele a községi és felső eöri megkárosult árváknak adatik vizsgálatásul.“

Mint hogy ezen cikknek itt közölt 6 ik bekezdése Széli Ignác Vasmegye alispánja ellen a btk. 261. és 262. §-aiba ütköző becsületsértésért, 7 ik bekezdése pedig, melyben Vasmegye alispánját a defraudator banda primásának nevezi, ki ezen hivatalos sikkasztási ügy iránti buzgalomból ígérte meg közreműködését, egyszersmind a btk. 258. és 259. §-aiba ütköző rágalmazási vétséget foglal magában, mint hogy a sértett félnek megbízása folytán általam indítványozott vizsgálat folyamán ezen sértő közleménynek szerzőjéül Pázmándy Dénes országos képviselő tűnt ki, a ki e célból a magas képviselőház által mentelmi jogának felfüggesztésével kiadatván, a szerzőséget és felelősséget azon közleményért el is vállalta, ennél fogva tekintettel a btk. 253., 259., 260., 261., és 270. §§-ira még az 1880. XXXVII. t. ez. 7-ik §-a alapján vádat emelek Pázmándy Dénes budapesti lakos, országgy. képviselő ellen Széli Ignác Vasmegye alispánja ellenében hivatalos állására és kötelességeire vonatkozólag sajtó útján elkövetett rágalmazás és becsületsértés vétségei miatt és kérem a t. sajtóbírótságot, hogy ennek megtorlása céljából az esküdtszéki eljárást elrendelni, a kitűzendő vég tárgyalásra vádlottat megidézni és a határidőről úgy alulírtat, mint a sértett felet értesíteni méltóztassék.

Ajkas Károly kir. ügyész vádbeszéde:

Tisztelt esküdtszék!

Tizenkettedik éve, hogy e hivatalt viselem, s még nem merült fel eset, hogy a sajtó útján oly bűncselekvény követtetett volna el e kerületben, melyért hivatalbéli fellépésnek volt helye; pedig élénk politikai élet volt előbb is, melynek hullámai magasan csapkodtak ugyan fel, de soha nem törték át azon gátot, melyen túl az emberi becsület nemes zománcza tenyészik, mert Vasmegye értelmes közönségének morális ereje visszatartotta azt. Idegen invázióknak kellett jönni, hogy szétbocsássa az áradatnak vad elemeit, mely megszabadulván az erkölcsi erő

bilincsetől, bős tudomással rohan a polgári becsület védbástyájának ércskapujának, hogy azt, a mi eddig szent és sérthetetlen volt nemcsak megsebezze, de büzhödt sarával be is mázolja.

Igen tisztelt esküdszék! Vasmegeye politikai élete elvi harcokban mindig élénk volt, de soha sem sértő, mert a polgári tisztesség határát mindig megtartották.

A sajtó terjeszkedése, a szabadsajtó működése, melyet mindnyájan a nemzeti szabadság palládiumaként üdvözlünk, ez legyen azon eszköz, mely polgári becsületünket beszenyvezi, bizalmi szavunk által felemelketek sárral tapossa be?

Avagy vannak privilegiált hazafiak, kik a szabadsajtót szolgálatukba vehetik csak azért, hogy azt mások szeplőtlen becsületének, jó hírnevének legázolásra felhasználhassák??

Nem. mi ezt nem ösmerhetjük el.

De be kell ismernünk, hogy a politikai közélet küzdelmei élessé, személyeskedővé, sértővé csak akkor kezdett lenni, midőn az egy idő óta megyénkben lábra kapott függetlenségi párt „Dunántúl“ cím alatt politikai lapot alapított magának, Pázmándy Dénes a körmenői kerület országos képviselőjének aedise alatt, mely lap — úgy látszik — nemes feladatává tűzte ki megyénk vezérferfiainak, különösen a megye első tisztviselőjének üldözését.

Mindnyájunk előtt köztudomású dolog ugyanis, hogy a „Dunántúl“ Széll Ignác, Vasmegeye alispánja ellen kezdet óta oly ellenséges magatartást követ, mely messze túlmegy a közügyek élén álló férfiak működésének komoly irányú bírálatán.

A jogtalan támadás mindig hatványozottabb mérvű lett elannyira, hogy a már rég személyeskedéssé fajult eljárás legutóbb a személyes és hivatali becsületnek sorompóit átlépve, a nevezett lap 12 dik számában nagymérvű rágalmozást és becsületsértést magában foglaló közleményben tört ki.

A mint ezen vétséget magában foglaló cikk a „Dunántúl“ aprópénz rovatában megjelent, Vasmegeye alispánja saját öntudatának és hivatalos állása iránti kötelességének érzetétől sarkalva, azonnal megkeresést intézett a közvádoló hivatalhoz a már jelzett vétségeknek sajtóügyi eljárás után való megtorlására.

A vizsgálat folyamán kiderült hogy a többszörös sértést involváló cikkek szerzője Pázmándy Dénes úr, a körmenői kerületnek országos képviselője, a ki e czélből a törvényhozó testület által kiadatván, ellene a vizsgálat foganatosítva lett, melynek folyamán ama cikkért a felelősséget mint annak kinyilatkoztatott szerzője el is fogadja, s a szerkesztő által becsatolt kéziratnak általa lett fogalmazását beismerte.

Mit is mond az incriminált cikk?

Ezeket csak azért olvastam fel, hogy a t. esküdszéknek felmutathassam azon nagy hangot, melyből vádlott úr lapja beszél, s midőn a közönségnek érzékeit felakarja lázítani, azzal mintha F.-Eörött. 10 —20,000 firnyi sikkasztás követtetett volna el pedig voltaképen csak 500 néhány forint lett elsikkasztva Sváb által, ami épen Széll alispánnak rögtöni erélyes fellépése folytán, még a vizsgálat tartama alatt megtérítettett úgy, hogy sem a megyének, sem árvának egy fillér kára

sincs belőle. Tehát a nagy harangokat verte téltre akkor, midőn már a sikkasztás nem csak felfedezve, de a kár is megtérítve volt.

Lássuk tovább:

„*A minap valami mister Babos ma Signor Schvab, stb.*“

Ezen közlemény, mely börtönben levő defraudatorokkal óhajt Vasmege alispánjának koncertet adatni, s ennek azon kitétele: „*Mondhatom meg érdemlett koncert lesz*“ oly lealázó Vasmege alispánjára, oly meggyalázó a mege ezen első tisztviselői állására, hogy ez határozottan a btk. 261 és 262. §-alá tartozó becsületsértés vétségét képezi.

Avagy gondolják meg esküdt urak, ha ez nem az alispánra, hanem bármelyikükre mondatnék el nyilvánosan, bármelyikük becsületes nevét állítanák pelengére gonosztevőkkel összeköttetésben, nem vennék-e ezt magukra nézve sértésnek akkor, midőn még az tétetnék hozzá, hogy erre a gonosztevőkkel szemben érdemet is szereztek, megérdemlik tőlük.

De még ez nem minden! E sértés csak bevezetését képezi egy még nagyobbak — ez csak nyitány volt, — maga a halhatatlan operatum most következik. T. esküdtszék! Itt már szakadásig meg vannak feszítve a hurok. — Vasmege alispánja, Széll Ignác a defraudator banda primásának, fejének mondatik, olyan fejének, a ki ezen alávaló ügy t. i. a sikkasztás iránti buzgalomból ígéri közreműködését. Ezen tervezetben tehát az alispán Pázmándy úr előtt, a ki a jövőbe lát, sikkasztó banda feje, a ki ebben buzgalomból működik közre. Szegény Vasmege! Borzasztó kép tárul eléd, s annyira sülyedtél, hogy ennek tükrébe bele sem látsz. Oly dőre, oly együgyű és oly bamba vagy. hogi azon rákfenét, a mely egyéniségednek homlokán ül, s mely autonóm életed fejét mardossa észre sem veszed. Idegen jövevénynek kellett jönni, a ki irgalmas szamaritánus módjára erkölcsi sülyedésnek e megrendítő tükrét neked felfedezze, s elhomályosodott szemeidnek vak-ságától nem észlelt szörnyképet tényleg bemutassa. Valóban megrendítő esemény, mely kétségbe ejt. Ámde t. esküdtszék, mindez nem való, s csak nem is lengő délibáb, mely távolban mégis a valót derengi vissza, hanem pusztán agyrém, mely phanatikus agyában szülemlett meg egy honboldogító fiadnak, a ki pártállásánál fogva a firmamentum zivataros légkörében honolván, — a földön történeteket tört sugarakon keresztül megfordítva látja. De épen azért, mert nem való a kép és mégis árultatik — árultatik pedig való gyanánt, azért borzasztó ez az érdekelt köztisztviselőre úgy, mint sértő a megyére, s azért kell, hogy megérdemlett büntetését elnyerje. Mit is mond a büntető törv. könyv 268. §-a. A rágalmazás vétségét követi el, és 6 hóig terjedő fogházzal és 500 frtig terjedő pénzbüntetéssel büntetetik az, a ki valakiről többek jelenlétében, vagy habár nem együtt levő személy előtt olyan tényt állít, mely valódisága esetében az ellen, a kiről állíttatott, a büntető eljárás megindításának okát képezne, vagy ezt a közmegvetésnek tenné ki. A 259. §. pedig az mondja, ha ezen vétség nyomtatás utján követetett el, akkor büntetése kétszeres. Uraim! Ha Vasmege közönségének csak sejtelve, távoli gyanúoka volna arról, hogy volt alispánja egy bűnbanda feje, akkor azt nem csak a közmegvetés méltó átkával bélyegeznék, ha legszigorúbb büntető eljárást indítaná meg azonnal, és le-

taszítaná őt azon magas piedestálról, melyre bizalmi szavazatával egyhangúlag felemelte.

Ámde nemcsak a megyei iratok nem tanúsítanak hasonlót, nemcsak a volt sikkasztók ellen lefolyt bűnvizsgálatok nem derítettek föl adatot erre, hanem Vasmegeye közönsége meg van győződve arról, hogy volt buzgó alispánjánál éppen a becsületesség képezte azon szilárd érzékeretet, melyet sem csellel, sem bármi erőszakkal politikai ellenfelei sem rendíthettek meg.

És ez jól van így!

A becsület legdrágább kincse az embernek; ámde ha mindenkire nézve drága, elmondhatjuk, hogy a közhivatalnokra nézve éppen nélkülözhetlen, mert e nélkül se hitele, se ereje, sem foganatja rendelkezésének, melyeknek erkölcsi alapja hiányzik.

Igen a hivatalnoki becsület azon áttörhetetlen zománcz, mely a köztisztviselőt a működése elé toluló ezerféle csábok ingere, a fenyegetések benyomása és a gyanúsítások keserűségei ellen megvédelmezik, ez azon zománcz, a melyről a bárhol elejtett alattomos rágalmak ezerféle nyilvánulásai is hegyezetlen törvesszőként pattannak vissza, s ha bárki jelen esetben is fegyvert használ, úgy a sértett alispán lelkének tiszta öntudatában megvetéssel nyelheti el a hallottakat.

Ámde a sajtó, mely ezer lángnyelvvél levén fölfegyverkezve kiállításai telephonszerűleg a világ minden szélére elhatnak, valóságos olvasztó kemence, melynek kimondhatlan heve a legerősebb zománczot is felolvasztja és lepörzsöli; e nélkül pedig ott áll a köztisztviselő meztelenen, megfosztva morális erejétől, valósággal a közönség martalékának kitéve, mely hitelt többé — a nyíltan megbecstelenített — eljárásnak, rendelkezésének nem tulajdonít. Ezek azon erkölcsi okok, melyek feltétlenül szükségessé teszik, hogy ezen minden ok és alap nélkül a közpiacra hurczolt rágalom a nép szava által toroltassék. Mert csak a népbíróság, az esküdtszék azon egyedüli fórum, mely a széttört, jogtalan erőszakkal leválasztott zománczot a megsértett köztisztviselő morális lényére a sértő ellen kimondandó vétkes „*verdikte*“ által visszahelyezheti. Ezen kívül nincs más orvosság! Igen! mert a sajtó által okozott morális sebet maga a sajtó bármily nagyhatalom legyen is. éppen úgy nem orvosolhatja, mint a balta vagy más öldöklő eszköz nem képes begyógyítani azt a sebet melyet idéltlen alkalmazása által okozott. Szükséges tehát, hogy azt a sajtónál még nagyobb hatalom, a souverain nép szava a kicsapongóra kimondandó kárhoztató verdikje átai orvosolja. Ezen orvoslás főleg azért szükséges, mert egy idő óta a sajtó, főleg a „*Dunántúl*“ annyira eltér erkölcsi hivatásától, hogy maga lesz kicsapongók mesterévé — a „*Dunántúl*“-nak pedig köztudomású feje, primása, maezenása és irányító lelke éppen Pázmándy Dénes vádlott úr a ki a gyújtóüszök hajításának ingerlő munkáját, mint therouikus művét magának szokta fentartani.

Kérem a t. esküdtszékot, adja meg rája, a megsértett közmorál nevében, verdiktje által az őt lehűtő és a társadalmat meggyógyító balszamát. (Zaj a közönség körében rosszaló zúgás.)

Komjáthy Béla: Tekintetes kir. törvényszék! tisztelt esküdt urak! Ezen sajtóper tárgyalásának elnapolása óta előállott körülmények folytán, már én azt hittem, meg leszek fosztva azon szerencsétől, hogy

Pázmány Dénes t. barátom megbízásából a védbeszédet elmondhassam; nagyon kellemesen lepett tehát meg, midőn a tekintetes sajtóbíróság végzését megkaptam, mert engem, mint a megyei önkormányzat őszinte hívét, mint a tisztességes és becsületes adminisztráció barátját, felette bántott volna az, ha nem lett volna alkalmam ezen beszéd elmondására. Mely csak formáját tekintve leend védbeszéd, lényegileg azonban erős, de igazságos vád akar lenni azok ellenében, kik itt helytelen és eléggé meg nem róható eljárásaikkal a megyei önkormányzat hitelét megrontani igyekeznek.

Nem óhajtanám, ha azon kijelentésem, miszerint már én azt hittem, hogy ezen sajtóperben nem fog a végtárgyalás megtartatír, félre magyaráztatnék, ugyanazért szükségesnek tartom hangsúlyozni hogy ezen hitemnek nem azon mindannyiunk által jól ismert esemény adott létet, mely védenczemet az általa a közjó és a tisztesség érdekében önzetlenül folytatott küzdelemben egy időre megbénította, de a küzdterről le nem szoríthatta. Hiszen azon eseményben bár fel volt rá hiva vádaskodó úr, — bizonyára idegrendszerre által akadályoztatva, tettleges szerepet is játszott, tehát azt visszavonulási útnak fel sem használhatta. De nem hittem a tárgyalás megtartását azért, mert úgy gondoltam, hogy vádaskodó úr új gazdája a belügyminister úr bizonyára utasítani fogja őt a vád visszavonására, mert hát szerény véleményem szerint a belügyminister urnák egyáltalában nem állhat érdekében, a nyilvánosság előtt is constatáltatni mindazon jeles érdemeket és hasznos szolgáltatásokat, melyek alapján vádaskodó urat elismerése jeléül osztálytanácsossá kinevezni jónak látta még pedig nagyon sok tehetséges, szorgalmas és becsületes de éppen ezért korteseszközül fel nem használható hivatalnok mellőzésével, praeterálásával.

De hát úgy látszik, hogy a miniszter úr, még Bécsbe járkált a közös minisztérium tanácsait és parancsait meghallgatni a horvát ügyben, egészen megfélekedett új tanácsosáról. Az új tanácsos úr pedig még mindig azt hiszi, hogy Ő hivatalos állásának tekintélyével az esküdt urak lelkiismeretének is képes irányt adni, azért volt bátorsága ide állani és vélt sérelmeiért elégtételt keresni.

Én szeretem, hogy ez így van, igyekezni is fogok szerény tehetséggel oda hatni, hogy az általa keresett elégtételt megérdemelt módon megkaphassa.

A védelemnek, a melyre vállalkozom, végcélja ugyan csak az lehet, hogy eredményében védenczemnek az ellene emelt alaptalan vád alól leendő felmentetését biztosítsa, de ha a létező viszonyok a körülmények helyes ismerete mellett, csakis és kizárólag ezen kitűzött cél rideg elérésére való törekvés vezetné védelmemet, akkor azt hiszem, nem teljesíteném hiven kötelességemet. Az általam elérni óhajtott eredmény hatásában csak úgy felelhet meg agyam és szívem őszinte célzatának, ha a vád alól való felmentetés egyúttal minden személyre van vonatkozás nélkül ugyan, elítélése leend azon korteskedő és pártoskodó rendszernek is, mit e megyében vádaskodó úr inaugurált, a mely azonban távozásával hiszem végleg meg fog semmisülni.

Midőn védenczem engem bizalmával megtisztelt és én megbízását elfogadtam, azon hitben voltam, hogy feladatam könnyű leend, mivel az incriminált közlemény átolvasása után sem agyam szigorú bírálata,

sem lelkem érzékenysége nem talált támpontot arra, hogy az emelt vádat őszintének, valódi sérelem megtorlására irányuknak tartsam, pedig ott, hol a földön a legnagyobb és legszentebb kincs a becsület ellen van támadás, ott az én agyam bírálata túlszigorú, az én lelkem érzékenysége túlfokozott szokott lenni, mert én azt nagyon jól tudom, hogy a ki bíralatában a szenvedélyek által vezéreltetik akkor, mikor a becsület megsértéséről van szó, az vagy nem tudja mi a becsület, vagy szolgalélek, saját indulatainak rabszolgája

Könnyűnek tartottam feladatomat, mert a vád alapjául szolgáló hírlapi közleményben nem találtam, sem mint ember, sem mint jogász becsületsértést és rágalmozást, holott engem mint jogászt, önérzettel mondhatom el, minden más érzelmtől eltekintve mindenkor a törvény rideg szava és célzata vezetett, holott engem mint embert, mire büszkeséggel hivatkozhatom, mindenkor a becsület iránti hódolat uralt.

Könnyűnek tartottam feladatomat, pedig csalódtam, mert a körülmények alapos mérlegelése után át kellett látnom, hogy feladatom nagyon is nehéz. Nagyon nehéz; mert akkor, midőn tudom azt, hogy az ellen, kinek nevében a vád emeltetett, védenczem nem követett el becsületsértést és rágalmozást, midőn köteles vagyok elhinni azt, hogy az kinek nevében a vád emeltetett, ezen per megindításával nem akarhatott személyes ellenszenvének és bosszújának kielégítést szerezni, mert ilyen eljárás egy becsületes emberhez, egy férfihez nem is volna méltó — akkor azonnal át kellett látnom, hogy a vádemelés indokait csak politikai párttekintetek és nagymérvű elfogultság képezhetik

Politikai párttekintetek a melyek elvek helyett, melyek mindenkor tiszteletben tartandók csak egy klikk uralmának feltartására irányulnak, és nagymérvű elfogultság mit a hatást kereső és igénylő, de semmivel sem igazolt érzékenység teremtett meg.

Miután védenczem megbízását elfogadtam, megvallom, hogy kötelességszerűleg több oldalról igyekeztem felvilágosítást nyerni az itteni viszonyokról és körülményekről, mert azt, kinek nevében a vád emeltetett, csak a belügyminiszter úr által összehívott enquett üléseiből ismertem, hol a „*megyei pénzkezelés körüli ellenőrzés szükségéről, az ellenőrzésre hivatott közegek kötelességéről, valamint a tisztviselők pártatlansága érdekében*“ mondott beszédei által tüntette ki magát.

És mondhatom önöknek uraim t. esküdt urak, megdöbentem, midőn mindazoktól, kiktől felvilágosítást kértem, párkülönbség nélkül meglepő egyhangúsággal azt a feleletet kaptam, hogy a védelem eredménytelenségét előre is látják; mert ott, hol egy olyan közlemény alapján minő az incriminált közlemény, a törvény világos értelme, sőt parancsa ellenére, képesek el nem követett becsületsértésért és rágalmozásért a pert hivatalból megindítani, ott bizonyára biztosítottak hiszik az alaptalan vád célzatát. Meglepő egyhangúsággal jelentették ki, hogy bár az ország minden esküdtszéke előtt kétségtelennek tartanak védenczem felmentetését, itt nagyon is kétségesnek tartják azt, mert az, kinek nevében a vád emeltetett, az általa inaugurált rendszer szerint bizonyára igyekezett hivatalos hatalmával és befolyásával az esküdtszéket célzatosan úgy összeállítani, hogy azt a személye és állása iránti elfogultság vezérelje.

Többen figyelmeztettek, hogy itt egy mesterségesen megtermett

közhangulattal szemben kellend majd síkra szállanom; egy oly közhangulattal, mely csak egy előírt célú ismer: megszerezni a keresett elégtételt annak, ki azt úgy látszik, nagyon is szükségeli; egy oly közhangulattal szemben, mely képes szemet hunyni még a törvény, még az igazság követelménye előtt is, csakhogy igazolhassa, hogy az, kinek nevében a vád emeltetett, csakugyan és tényleg olyan közszerepet és tisztelet tárgya, minőnek magát tartja s miről bizonyítványt óhajtana megszerezni.

És én uraim, t. esküdt urak, mint magyar ember arczpirulással hallgattam e vádakat. Arczomba szökött a vér, midőn a meggyőződés hangján hallottam elmondani itteni polgártársaimról, hogy esküjökben, becsületükben és igazságérzésökben megbízni nem lehet, mert ők egy klikk utasításainak végrehajtására vállalkoznak. Egész valóm megrendült, midőn a meggyőződés hangján hallottam elmondani, hogy itt oly polgárokra fogok találni, kik legszentebb polgári joguk gyakorlását képesek lesznek arra is felhasználni, hogy a reájuk parancsolt rokonszenv tárgyának eddig nem létező politikai és közhivatali nimbusát, esetleg egy el nem követett vétség megbüntetésének árán is megteremtsék.

Nem voltam ezelőtt az ország ezen vidékén soha, alig ismertem a vidék polgárai közül néhányat s azok is kiket ismertem, politikai nézeteim ellenlábasai valának, mégis hazám és nemzetem iránti tekintetből is kötelességemnek tartottam visszautasítani e nemtelen vádakat. Visszautasítottam, mert jól tudom én azt, hogy a becsület e hazában mindig és mindenütt szent volt, hogy a különböző szenvedélyek és érzelmek viharjával meg nem dönthető, sőt meg sem ingatható kőszirt volt az; mert jól tudom én azt, hogy az igazság érzete, az agy józanágának és a szív nemességének közös gyermekek, melyek pedig nemzetünk sajátosságai. Mert jól tudom én azt, hogy az eskü már úgy is, mint az adott szónak záloga nemzetem minden önérzetes tagja előtt mindenkoron sérthetetlen volt és leend.

Visszautasítottam a vádakat, mert agyam és szívem meggyőződése szerint nincs olyan befolyás, nincs olyan hízélgés, vagy terrorizmus, mely képes legyen a magyar polgárság becsületét, esküjét és igazságérzetét egy önző érdek céljainak zsákmányul odadobni.

És mondhatom önöknek uraim, Istenemre mondhatom, nem a védelem érdekében való hízélgésből, mert hízélgés nem akarok de nem is tudok, hogy daczára az önök előtt emelt vádagnak, daczára, hogy a védenczem ellen törő klikk, (melynek ugyan azóta a megye közönségének józanabb és a jó adminisztrációért lelkesülő része szarvát letörte,) annak idejében nyilvánosan közzétette egy hírlapban, hány esküdt fog céljainak szavazatával előre megígért szolgálatot tenni, önök irányában a kételynek egy paránya sem talált lelkemben tanyát, mert én bízom önökben mint becsületes emberekben, hogy hasonló határozatuk igazi meggyőződésük kifolyása leend

Ha csak a vád alaptalanságának kimutatása és egyedül védenczemnek felmentetése volna célom, azt h szem tökéletesen elég volna hivatkoznom a büntető törvénynek a rágalmazásról és becsületsértésről szóló szövegére, mert annak és az inkrimált közleménynek átolvasása után, nincs és nem lehet olyan tagja a mélyen tisztelt esküdtszéknek, — hacsak nem szolgálalkú, hacsak célzatosan nem roszakaratú, minő

pedig önök között nincs — a ki lelkiismeretesen állítani merészné, hogy az ellen, kinek nevében a vád emeltetett, az incriminált közleményben tényleg rágalmazást követtetett el.

Az inkriminált közlemény vádaskodó úr személyét meg nem támadta, őt semmi becstelenítő cselekmény elkövetésével nem vádolta, már pedig ezek nélkül a rágalmazás törvényszerinti fogalma meg nem állapítható.

Becsületsértésről nem lehet szólni, mert az inkriminált közlemény vádaskodó úr ellen meggyalázó kifejezést sem használt. A használt kifejezések nemcsak hogy a törvényszerinti becsületsértés fogalmát meg nem állapítják, de még a lovagiasság nagyító szemüvegén kutatva, sem lehet azokban becsületsértést feltalálni.

Nekem kötelességem feltenni arról, kinek nevében a vád emeltetett, hogy ha magát becsületében csakugyan megsértettnek tartotta volna, nemcsak tudta, de teljesítette volna is azon kötelességét, mit mindenkinek s így neki is hasonló esetben polgári és társadalmi állása parancsol; mert ezen kötelesség alól, egy férfi a ki tiszteltetni kíván, — mint főispánjának eljárásából tapasztalhatta is — kibúvni nem szokott. Azt pedig gondolom, önök is kétségtelennek tartják velem együtt, ha hogy valamely kifejezés a lovagiasság érzületét érintetlen hagyja, az a kifejezés nem lehet olyan, mely a törvény szerint való becsületsértés fogalmának megállapítására alkalmas legyen.

Az inkriminált közleménynek, mit ezennel ki is jelentek, nem volt célja Széli Ignác úr ellen rágalmazást és becsületsértést elkövetni, vele mint magánemberrel nem is foglalkozott s így ezen per megindításának nincs is alapja. A közlemény azon részei, melyben vádaskodó úr neve említve van oly humorosan vannak tartva, hogy a miatt igazán csak az indíthat sajtópert, aki oly önhitt s annyira elbizakodott, hogy bár közhivatalt vállalt, magát mégis nyenyúlhozám virágnak teirinti s tünteti fel. — Vannak vádaskodó urnái bizonyára nagyobb emberek is, kik becsületekre elég érzékenyek, de azért ily közlemény alapján minő az incriminált közlemény restelnének pert indítani; mert méltán attól félnének, hogy mindenki hiúságnak vagy bosszúnak tekintené azt, már pedig egy valódi férfi számúzi lelkéből úgy a hiúságot, mint a bosszút, mert azok mindig a jellemzegénység kifolyásai. Ha minden ilyen közlemény alapján sajtópert indítanának, akkor hazai bíróságaink más dolgot alig végezhetnének; az esküdtszékeket pedig permanensé kellene nyilvánítani. Különösen felhívhatom vádaskodó urat, hogy új gazdájának a belügyminiszter urnák e részben ismert nézeteit vegye tekintetbe. Ha a belügyminiszter úr minden ilyen, sőt sokkal inkább rá vonatkozó közleményekért pert indított volna, már sok ezer ügye lenne folyamatban.

Mért tartja vádaskodó úr magát sérthetlenebbnek, mint hivatali főnöke, azt magamnak megmagyarázni nem tudom.

Ha higgadtan és minden szenvedélyeségtől menten olvassuk át a közleményt, találhatunk abban gúnyt de sértést nem; komoly célzataiban találhatunk igazságot de valótlanságot nem. Már pedig igazat írni nem bűn, mert nagyon is helyesen mondotta azt Deák Ferencz, hogy a sajtószabadság biztosítására vagy megrendszabályozására elég volna e négy szót törvénybe igtatni: „írni csak igazat szabad.“

Védenczem az inkriminált közleményben igazat irt; mert fájda-

lom azok a sikkasztások, melyeket humorosan felsorolt, bírói ítéletekkel vannak konstatálva, de azt, kinek nevében a vád emeltetett sem nem vádolja, sem nem gyanúsítja azzal, hogy a sikkasztásokban tetteleg részt vett volna; azért részéről egyáltalában nincs indokolva az, hogy a pert megindította, de ha mégis, még pedig mint én hiszem, hiúságból megindította a pert, magának tulajdonítsa, hogy most én mint védő nyíltan kimondom, hogy vádaskodó úr mint e megyének volt első tisztviselője, komoly támadást és erősebb megrovást is megérdemelt volna, s még akkor sem lett volna joga érzékenykedni; mert hogy állását híven nem töltötte be, úgy mint kötelessége lett volna, leginkább igazolva van azzal, hogy még azok is elpártoltak tőle, kik hívei voltak, még azok is mást óhajtanak alispánnak, kik vele mint emberrel igazán rokonszenveztek.

Védenczem humor alakjában, de elismerem meggondolt komoly célzattal arra figyelmeztette őt, mint a törvényhatóság akkori fejét és vezérét, hogy a felügyelete alá rendelt közegek felett nem gyakorolta az ellenőrzést olyan hatályosan, mint az kötelessége lett volna. És uraim, ezt én is állíthatom, erről én is megvagyok győződve, mert tudom, hogy ott hol a hatóság vezére nem kortesvezér, állását nem arra használja fel, hogy személyi és családi érdekeit előmozdítsa, hanem a közigazgatás helyes menetére ügyel, ott uraim nem történhetnek olyan nemű visszaélések, minők itt fájdalom, napirenden voltak.

Vegyének példát önök más megyék történelméből, s azonnal meggyőződnek arról, hogy egy olyan megyében, hol a megye első tisztviselője tudja és érzi kötelességét, hol erélyét nem pártoskodásban és hatalmának ok nélkül való éreztetésében akarja kimutatni, hol bizalmi állását az első tisztviselő nem igyekszik előremenetelésnek lépcsőül felhasználni, hanem éber figyelemmel végezve az ellenőrzést, a közigazgatási közegeket kötelességük pontos és becsületes teljesítésére sarkalja s követhető például saját működését állítja fel, ott uraim ilyenemű defraudációk minők itt történtek, be nem következhetnek soha.

Ha valaki hivatást érez magában, hogy egy megyének első tisztviselője legyen, annak, midőn e tisztségre vállalkozik, tudnia kell, mily felelősség fogja terhelni őt.

Mert uraim, nem elég az, ha a megye első tisztviselője tiszta kezű, becsületes ember, milyennek vádaskodó urat is ismerem, annak kötelessége nem lankadó erélylyel, és minden tehetségével oda-hatni, hogy letetlenné tegye alantas közegeinek is, hogy tisztátlan kezűek vagy defraudátorok legyenek. A megye első tisztviselőjének, ha önérzetes ember, tudnia kell, hogy nem azért választották meg őt mert becsületes ember, hanem megválasztották azért, mert bíztak erélyében és tehetségében, éppen azért egy önérzetes ember ha érzi hogy tehetsége és erélye nem elég arra hogy hivatásának eleget tegyen, bizonyára, másnak engedi át helyét, mert ily esetben, állásához való ragaszkodása még becsületessége iránt is képes kételyt támasztani.

Midőn az, akinek nevében a vád emeltetett, e megye alispáni tisztségére megválasztotta magát, bizonyosan tudta azt, hogy a megyei pénzkezelés ellenőrzésére milyen szabályok vannak érvényben itt.

Vagy elégségesnek tartotta tehát azokat, hogy azok alapján az ellenőrzést hatályosan teljesítheti, vagy nem tartotta elégségesnek

azokat; az első esetben felelős az elkövetett visszaélésekért, mert bizonyára nem élt azon jogával és kötelességével, mit számára a szabályok biztosítottak sőt parancsoltak, a második esetben még bűnösebb, mert elmulasztotta a hatóságot helyes és megfelelő szabályok megalkotására felhívni.

Az én felfogásom szerint, midőn egy becsületes ember köztisztviselget vállal, nemcsak jogának de kötelességének is tudatával bír, annyi tehát bizonyos, hogy mindkét esetben, az ő eléggé meg nem róható mulasztása volt az, mely a sikkasztásokat s azoknak hosszú időn keresztül való folytatását lehetővé tette

Vagy tudta vádaskodó úr vagy nem tudta, mily felelősséggel, mily kötelességekkel jár az alispáni tisztség, ha tudta és még sem igyekezett hivatásának megfelelni, megérdemli a megrovást, vagy nem tudta s akkor méginkább megérdemli azt. mert magát meg nem érdemelt áron értékesítette, tehát tehetségével a közönség rovására uzoráskodott.

Vagy személyi érdekből, hiúságból, hatalmi körének tágításából igyekezett magát megválasztatni, vagy azért, hogy e megyében a közigazgatást, a becsületes eljárást tehetségével, erélyével biztosítsa. Az első esetben bünt követett el mert a polgárok bizalmát másra használta fel, mint amire a megbízást azok adták, a másik esetben szintén bünt követett el, mert olyanra vállalkozott mire — mint a következők mutatják — nincs tehetsége. Vagy a megbízás elfogadásának tényleg által adott ígéretét nem váltotta be.

Uraim. t. esküdt urak, mondjuk ki nyíltan, hogy ott, hol egy erélyes alispán van, hol az alispán az alantas közegeket nem használja fel kortesekül, hol az alispán alantas közegeinek megítélésénél nem rokon vagy ellenszenv, nem párttekintetek befolyása alatt jár el, hol az alispán szigorú de igazságos, ott nem szoktak sikkasztások előfordulni, vagy csak nagyon kis mérvben, mivel azt már az alispán csirájában lehetetlenné teszi.

Mert bizony-bizony mondhatom önöknek t. esküdt urak, hogy ha egy megyei tisztviselő nem teljesíti kötelességét, ha tisztátlan kezű, azt az alispán tudhatja meg és tudja meg legelőször és ha nem lép fel kellő erélylyel, ha halasztásokat engedélyez az elköltött pénz visszafizetésére, ha mint kortes, kortestársait kíméli s magán értesüléseit mint köztisztviselő nem méltatja figyelemre, akkor ő is bűnrészessé válik, sőt bűnösebb lesz mint az a defraudator maga, mert a mellett, hogy a visszaélést meg nem akadályozta, még becsületeségével, még tisztaké - hűségével tetszeleg.

Midőn védenczem humor alakjában- ugyan, de komoly czélzattal az itteni viszonyokra, — de nem Széli Ignácra vonatkozólag — megírta az inkriminált közleményt, kötelességet teljesített, oly kötelességet, mely minden független ember előtt nem büntetést, hanem elismerést érdemel.

Minden tisztességes, minden becsületes államban hazafiúi kötelességének tekintik azt, ha valaki a köztisztviselők hanyag és rász működését megtámadja, ha a visszaéléseket ostorozza Kétszeres kötelességet teljesít valaki akkor, ha a pénzkezelés tisztaságára ügyel, mert higgyék el nekem uraim t. esküdt urak, hogy minden egyes sikkasztás

— mit köztisztviselő követ el, — némi részben a nemzeti becsület a nemzeti jóhírnév rovására is történik, s éppen azért nem lehet eléggé erősen sújtani azokat, kik ily cselekményt elkövetnek, vagy akik — habár tudatlanságukból vagy hanyagságból, az ily cselekmények elkövetését lehetővé teszik.

Itt önöknél történt a visszaélés, de azért az egész ország érezte azt, mert nemcsak Vas megyére de az egész országra szégyent hoz az, ha itt a köztisztviselők visszaéléseket követnek el, s mondhatom önöknek arra mi életemnél is becsesebb, becsületesre mondhatom, hogy az ország közvéleménye különösen azok ellen van felháborodva, kik az ellenőrzésre vállalkoztak, de nem teljesíték híven köteleességüket.

A római birodalomban, hol oly nagy áron és küzdelmek árán lehetett a római polgári jogot megszerezni, éppen a nemzeti becsület érdekében törvényt hoztak, hogy a római polgári jog elnyerésére mindenki érdemesítheti magát, ha egy köztisztviselőt hanyagságért, sikasztásért és zsarolásért vagy hatalmával való visszaélésért bevádol és vádját igazolni tudja. Hihették-e akkor Sabaria város tisztos, becsületes polgárai, hogy ezer év után e helyen egy lovagiasságáról és becsületeségéről nevezetes nemzet egy más várost fog építeni, melyben megfogják kísérteni a polgárságot arra felhasználni, hogy büntetéssel sújtsa azt a vakmerőt, ki a köztisztviselők hanyagságáról írni merészkedett.

A vádlevél, becsületsértéssel és rágalmazással vádolja védencze met, de az 1867. máj. 17-én kelt igazságügyi miniszteri rendelet 20. §-ának ellenére szabatosan nem jelöli meg azon kitételeket, melyekben becsületsértést és rágalmazást vél fenforogni, mivel csak annyit mond a 6-ik bekezdés becsületsértést, a 7-ik bekezdés pedig rágalmazást foglal magában.

Az inkriminált közlemény 6 ik bekezdése, ha az eredeti közleményben számítok utána a következőleg hangzik: *„A minap valami mister Babos, ma monsignor Sváb. Olaszországban a fegyenczeknek kell valami hangszert játszani, mert a mint mondják a zene finomítja az ízlést, javítja az erkölcsöket. Talán jó lenne ezt a rendszert behozni Vas megyében is.“* Én nem hihetem, hogy ez sérthetné az akkori alispánokat, tehát védelmet sem terjeszthetek elő mindaddig, míg meg nem magyarázza a vád képviselője, mi az a sértés, mit vádaskodó úr rősz néven vett.

Ha a vádlevél szövege szerint számítom ki a 6. bekezdést, az ekként hangzik: *„Lám ha majd a szombathelyi börtönben együtt fog ülni féltuczat defraudans, ami nem sokára megtörténhetik, mily pompás hangversenyt lehetne velük adadni, pl. az alispán úrnak, kit Babos és Sváb urak ügyis agyondicsértek már egyszer, hogy milyen ildomos, szeretetreméltó egyéniség ő nagysága,„* mondhatom, megérdemelt koncert lesz, hangszernek ajánlóm az Ocarinát.“

Véleményem szerint ezen rész sem sértheti vádaskodó arat, daczára annak, hogy fel van említve benne, mert azzal, ha valakinek hangversenyt adnak, nem lehet sértést elkövetni. Hiszen volt már vádaskodó úr bizonyára több hangversenyen is jelen, s tudom jól mulattott, élvezett, és sohasem jutott eszébe vizsgálatot indítani annak kikutatása végett, váljon a közreműködők mily erkölcsi múlttal bírnak.

De azon valódi tény felemlítése sem sértheti őt becsületében, hogy Babos és Sváb urak őt már egyszer agyon dicsérték, mert hát

uraim, midőn azt a nevezetes erkölcsi vagy műveltségi, vagy nem is tudom én minek nevezhető bizonyítványt kiállították itt a megyében, a melyben az akkori alispán úr „ő nagyságának“ modorát, ildomoságát, képességét, ellenőrzési erélyét olyan igen nagyon megdicsérték és igazolták, azon urak, már mint Babos és Sváb urak, természetesen akkor még a börtönfelügyelő engedélye nélkül is teheték, ezen okmányt, mint hivatottak szintén aláírtak, tartalmát igazolták, és igazságáért az ország színe előtt a felelősséget elvállalták.

Emlékeznek önök is bizonyára ezen nevezetes okmányra, — ami most hihetőleg vádaskodó úr családi levéltárában őriztetik, — én legalább jól emlékszem rá, mert sohasem feledem el, milyen igazán, jóízűen neveltünk mi ott az ország másik szélén e felett.

Mert másutt uraim a megye első tisztviselőjének érdemeit nem az alantas közegek által szerkesztett és aláírt bizonyítványok, hanem a közigazgatás rendes menete, annak jósága, a pénzkezelés tisztasága, a pártatlan eljárás, szóval a rend és a köztisztelet igazolják.

Az incriminált közlemény kitételeiben a becsületsértésnek törvényszerűit való fogalmát megállapítani nem lehet, mert azokban vádaskodó úr ellen meggyalázó kifejezés nem használtott. Azért védenczemet a józan bíráló, az elfogulatlan igazságérzet nem mondhatja ki bűnösnek soha.

Ezen hitem annyira erős, hogy magát a közvádló urat is egész lelki nyugalommal fogadnám el esküdt bíróul, daczára annak, hogy mostani beszédje után őt nem mint királyi ügyészt, hanem mint pártügyészt ismertem meg.

Mert mint igazságszerető ember, mint jogász velem bizonyára egy véleményben van, hiszen jól tudom én azt, hogy csakis azért indította meg e pert, mert az akkori alispán úr kérelmének, mint ember figyelemből, mint párttag pedig kénytelenségből eleget óhajtott tenni.

De csakis azért mert figyelmes lenni s csakis azért hajolt meg mint hü párttag, mert jogi meggyőződése megnyugtatta őt, hogy azért nem fog egy igazságtalan ítéletre alapot teremteni, mivel előre tudta, hogy nincs olyan polgára a hazának, a ki az incriminált közlemény alapján védenczemet bűnösnek kimondani képes legyen.

A vádlevél szerint védenczem a becsületsértésen felül még rágalalmazást is követett el, mert az incriminált közlemény 7-ik kikezdésében a következők foglaltatnak: „A jótékony cél érdekében játszani fog az első vasmegyei defraudator banda, a hírhedt priaraás Széli Ignác személyes felügyelete alatt, ki az ügy iránti buzgalomból volt szíves közreműködését megígérni.“

„A büntető törvénynek a rágalmazásról szóló 258-dik §-a szerint rágalmazás vétségét követi el az, aki valakiről olyan tényt állít, mely valódisága esetében az ellen, a kiről állítottatott, a büntető eljárás megindításának képezné okát, vagy azt a közmegvetésnek tenné ki.“

A törvény szövegével szemben mindenekelőtt azt jegyzem meg, hogy az, kinek az ügyészséghez benyújtott kérelmére a vád emeltetett, semmi becsületsértő ténynyel nem vádoltatik, mert az incriminált közlemény csak annyit mond, milyen szép lenne, ha a vasmegyei defraudator banda egy hangversenyt rendezne, még pedig jótékony célra, Azon kitétel, hogy ezen banda a hírhedt primás Széli Ignác sze-

mélyes felügyelete alatt fogna játszani, szintén nem képezhet rágalmazást tekintetes Vasmegye akkori nagyságos alispánja s mostani osztálytanácsos ellen, mert még az sem bizonyos, hogy az incriminált közleményben említett Széll Ignác egy és ugyanazon személy-e vádaskodó Széll Ignác úrral, mert hogy a Széll családi név igen is elterjedt e hazában, azt én mondhatom önöknek, hiszen magam is ismertem hazai zenészeink között olyat, kinek Széll volt a családi neve.

De ha magára veszi is vádaskodó úr ezen kitélt, ha azt hiszi is hogy az rá illik, ha azt hiszi is, hogy ő az a hírhedt primás, még akkor sem lehet rágalmazásról szólni, mert uraim, ha valakiről azt állítják, hogy hírhedt ember, az még nem rágalom, sőt sokan igyekeznek azzá lenni.

De hát vádaskodó úr akkor tényleg hírhedt férfiú is volt, ismerte őt az országban mindenki, ki újságot szokott olvasni, mert sajtóságos az uraim, hogyha valamely megyében sikkasztások és visszaélések követtetnek el, a kíváncsiság első sorban mindjárt azt kutatja, vajjon ki azon megyének főispánja, vajjon ki azon megyének alispánja, s mert a kíváncsiság az inkriminált közlemény megjelenését megelőzőleg több ízben kutatta, ki legyen Vasmegyének érdemdíj alispánja, tehát természetesen tekintetes Vasmegye akkori „nagyságos“ alispánjának neve forgalomba jött s híressé vált.

Most is, midőn belügyminiszteri osztálytanácsossá kineveztetett, ct már ismerték hírből, kinevezése tehát senkit sem lepett meg.

A primás jelzöt szinte nem lehet rágalomnak mondani, mert hiszen ismerek én nagyon sok primást, még azon kívül ki Esztergomban székel, a ki a tisztességnek példányképe, ha tehát vádaskodó úr primásnak neveztetett volna is, avval már azért sem követtetett el rágalom, mert hát ő akkor tényleg csakugyan primása volt a vasmegyei közigazgatási tisztviselőknek. A megye bizalma akkor őt ültette az első helyre, ő volt a többi tisztviselők primása, ő adta a hangot, ő ügyelt fel, hogy az alantas közegek működése összhangban legyen.

Azért, hogy valaki primás, még nem indítottak ellene bünyefnyítő eljárást, sem közmegvetésnek ki nem tétetett, csakis erős megrovásra érdemes akkor, ha tisztét, melyre vállalkozott, nem tudja betölteni, ha a vezetése alatt működök a szükséges összhangot megzavarjál.

Végül uraim, abban sincsen rágalmazás, hogy az a hírhedt primás Széll Ignác, az ügy iránti buzgalomból, volt szíves közreműködését megígérni, mert ez nem azt jelzi, mintha az inkriminált közlemény őt is mint defraudatort óhajtaná feltüntetni, mert ha ő is a defraudator bandához tartoznék, a banda nem az ő felügyelete alatt játszanék, hanem együtt játszanának mind, a börtönőr felügyelete alatt, akkor ő nem ügylhetne fel, hanem ő rá is felügyelnének, akkor ő is együtt játszanék a rabokkal, holott az inkriminált közleményben említett hírhedt primás nem mint tényleges játzó hanem csakis mint felügyelő van megemlítve.

Azon kitélt pedig, hogy az ügy iránti buzgalomból ajánlotta felügyeletét, nem azt jelenti, a mint azt a vádlevél egész naivul igyekezett kimagyarázni, mintha az a hírhedt primás a sikkasztási ügy iránti buzgalomból lelkesült volna fel.

Ha az a mit az inkriminált közlemény humorosan említ, tényleg

megtörténnék is, akkor a cél csak az volna, hogy a koncertező banda minél több jövedelmet szerezzen a kőszegi és felsőöri árvák javára; ha tehát valaki a koncert vezetésére vállalkozik, azt csak is a cél iránti buzgalom vezethetné, hiszen tudják önök is jól, hogy ha valaki bármely jótékony célú előadásban részt vesz, a hirdetésben rendszeren megszokták jegyezni, hogy közreműködését az ügy iránti buzgalomból volt szíves megígérni, a mi mindig azt jelenti, hogy a jótékony cél iránti buzgalomtól volt áthatva.

A jelen esetben sem lehet e kifejezést másképpen értelmezni, mert ha megtörténnék is az, mit az inkriminált közlemény tréfásan kilátásba helyezett, már akkor a sikkasztásról szóld sem lehetne, mivel a raboknak nem igen van alkalmuk a sikkasztásra, de ha alkalmuk volna is, esetleg ott lenne a felügyelő, ki őket abban mindenesetre képes volna megakadályozni.

A becsületsértés és rágalmazás vádja ellen, jogászi szempontból a védelem felesleges, sőt lehetetlen; felesleges, mert a legagyafurttabb okoskodással sem lehet az inkriminált közleményből akár a becsületsértésnek akár a rágalmazásnak törvény szerinti fogalmát megállapítani, úgy, hogy az bár csak látszólagosan is elfogadható legyen, mert a józan gondolkodású a vádként előterjesztett részletnek szövegéből a vád alaptalanságát azonnal felismeri, de jogászi szempontból úgyszólván lehetetlen a védelem, mert miként lehessen ott jogászi ellenvetést tenni, hol nincsen jogi szempontból megállható állítás.

A rágalmazás fogalmához megkívántatik, hogy valaki egy tény elkövetésével vádoltassék, egy oly tény elkövetésével, a melynek megtörténte a lehetőség határain belül esik, mert egy soha semmi körülmények között meg nem történhető feltevésről senki sem mondhatja, hogy ez valódisága esetén a büntető eljárás megindításának okát képezhetné.

Az incriminált közlemény azon része, melyben a vádlelél rágalmazást lát, humor alakjában oly feltevést tartalmaz, a mi meg nem történhet soha, mert kívül esik a lehetőség határain, ugyanazért annak mint valónak következményei sem lehetnek, már pedig a mi büntető törvényünk épen csak ezen következmények megtörténhetéséhez kötötte a rágalmazás fogalmának meghatározását.

A törvény hivatása, a valódi sérelem megtorlása, de nem alkalmas arra, hogy egyesek szeszélyének vagy bosszújának eszközéül felhasználassék, meg is vagyok lellem mélyéből győződve, hogy jelen esetben sem fog a vád törvénytelen célzata sikerülni, mert annak az embernek, ki az incriminált közlemény alapján a büntető törvénnyel szemben azt meri mondani, hogy abban rágalmazás követtetett el, vagy agya, vagy lelkiismerete van elhomályosodva, mert tiszta agygyal, igaz lelkiismerettel nem lehet a törvényt megsérteni.

Egész bátran hivatkozom e részben magára a kir. ügyész úrra, de úgy mint jogászra, úgy mint gavallérra, mondja meg nekem nyíltan, megállapíthatja-e a rágalmazás fogalmát egy olyan hírlapi közlemény, melynek állítása, feltevése emberi számítás szerint meg nem történhetné soha, melynek tehát valódiságát képzelni sem lehet s így a rágalmazás törvényszerinti fogalmához mulhatatlanul szükséges következmények lehetetlensége kérdésen kívül áll.

Becsületsértést sem találhat egy törvénytudó, egy törvénytismerő, az incriminált közleményben, mert mint már mondtam, az akkori alispán úrra, abban meggyalázó kifejezések nem találtattak. Az egész közlemény, de különösen azon részei melyekben vádaskodó úr magára vonatkozást lát, tréfásan, humorosan vannak megírva, igaz ugyan, hogy büntetőtörvényünk mellé írt nagybecsű indokolásában annak mély tudományú szerzője azt mondja, „*becsületsértést tréfából is ellehet követni,*“ — de hozzá teszi, hogy ez esetben igazolni kell, miszerint a tettes tudta, hogy cselekménye becsületsértőnek fog tartatni.

Védenczemnek egyáltalában nem volt szándékában a vádaskodó urat becsületében megsérteni, mert ha neki az volt volna szándékában, tudott volna ő elég módot találni, hogy azt megtegye, azért nem kellett volna neki hírlapi közleményeket írni.

A társadalom terén találhatott volna elég módot és alkalmat ezen szándékát megvalósítani, de nem is hihette, hogy humoros közleményét vádaskodó úr becsületsértőnek fogja tekinteni, mert nagyon jól tudta, hogy épen a „Dunántúl“ című lap hasábjain már sok oly komoly támadás intéztetett ellene, melyek miatt érzékenykedhetett volna, de azok ellen vádaskodó úr soha sem szállt fel s azok ellen nem tett megtorló lépéseket. Természetes tehát, hogy midőn védenczem az incriminált közleményt megírta, nem gondolhatta, hogy annak tréfás részében épen az fog becsületsértést látni, ki a komoly támadások, megrovások előtt mindenkor szemet hunyt s azokkal szemben nem érzékenykedett.

Mínél jobban foglalkozunk a kérdéssel, annál inkább előtérbejön azon tény, hogy ezen per csak azért indítatott meg, mert az inkriminált közleményt Pázmándy Dénes orsz. képviselő úr írta, a ki a múlt követ választás alkalmával az akkori alispán urnák csalhatatlannak hitt számításait keresztülhúzta, a ki elég vakmerő és hatalmas volt kivinni, hogy az a vasmegyei Széli, mit ott oly erősnek hittek, mintegy orkánt kénytelen volt a pozsonyi választókat csókolgató szelíd enyelgő szellővé átváltozni.

Uraim, t. esküdt urak ezen pert az egész ország figyelemmel kíséri s higyjék el nekem, hogy hozandó határozatuk az ország szigorú kritikájának lesz alávetve. Mert itt voltaképen nem arról van szó, elítélik-e vagy felmentik e Pázmándy Dénest? Hanem arról van szó, akar-e a megye polgársága a megyében rendet, becsületes ellenőrzést akarja-e a megye polgársága kijelenteni, hogy az itt előfordult visszaélések nem az ügyis már nagyon megtámadott megyei rendszernek természeteszerű következményei, akarja-e Vasvármegye polgársága igazolni, hogy az úgynevezett megyei dynaszta bár nagy hatalommal bírnak, de a polgárok igazságérzete és becsülete felett még sem rendelkeznek.

Ezen ügyben, kivált a per megindításának idejében sok hírlapi-közlemény jelent meg, de egy sem volt olyan megbotránkozató, mint a helybeli lapok egyikének azon igazán arcátlan cynizmussal írt közleménye, melyben előre, tehát a vád, a védelem, a bizonyítékok meghallgatása nélkül nyíltan kiírta hogy az esküdtek úgy vannak összealkotva, hogy előreláthatólag a többség a vád érdekében adja szavazatát. Pedig uraim, az igazságérzetnek, a becsületnek nem szabad parancsolni. Minden tisztességes, minden becsületes ember elborzadt ezen

gyanúsítás felett, azért nagyon is aggódó figyelemmel olvassák át uraim a büntető törvény szövegét, mielőtt határozatot mondanak.

Az utóbbi időben egy rendszeres hadjárat van folyamatban a megye s a választási rendszer ellen. Azok, kik a kinevezett hivatalnokok által vezetett állami adminisztráció hívei, minden visszaélést, minden rendtelenséget, mely a választott tisztviselők körében történik, igyekeznek kizsákmányolni, s mindezekből fegyvert kovácsolnak azon megyei rendszer ellen, mely a nemzet viharos századaiban oly szükséges intézménynek igazolta magát.

A hírlapi közleményeknek, röpiratoknak egész özöne forog köz kézen, melyekben azt igyekeznek igazolni, hogy a megyei rendszer mellett nem lehet jó közigazgatás, nem lehet becsületes pénzkezelés.

Sennyei báró a közigazgatási enquete egyik ülésén nyíltan kimondotta, hogy azért nincs rend, mert a megyék nagy részében a hatalom bizonyos klikk és családok kezeiben van, kik az ellenőrzést nem helyesen gyakorolják, mert politikai párttekintetek szerint járnak el, az ellenőrzés jogát nem az igazság kiderítésére használják hanem a visszaélés elpalástolására, céljuk nem a becsületes adminisztráció, hanem hatalmuk öregbítése és megtartása.

Uraim, én a megyei rendszernek feltétlen híve vagyok, mégis kénytelen vagyok elismerni, hogy ezen vádak nagyon sok megyében alaposak, s igazak, de csak oly megyékben, hol a polgárság nem örkődik éber figyelemmel tisztviselőinek működése felett; mert tény az, hogy minden intézmény annyit ér, a mennyit azok az emberek érnek, kik abban működésre vannak hivatva.

Itt önöknél ezen per megindítását megelőzőleg, sajnós események történtek; a megyei rendszer ellenségei igyekeztek is azt, lehetőleg kizsákmányolni. Mert hiába mondják azt, hogy ezek a sikkasztások itt mindenkit megleptek, azt senki sem hiszi mivel nagyon jól tudjuk azt mindannyian, hogy az oly visszaélések előbb közbeszéd tárgyai szoktak lenni, hosszú időn át tudja azt a megyében mindenki, beszélnek azokról előbb magánkörökben, majd nyilvánosan is; és e részben egész bátorsággal merek önökre hivatkozni, hogy önök is, mielőtt az itteni visszaélések miatt a törvényes lépések megtétettek, azokról már hallottak beszélni. Vájjon lehet e valaki tehát a ki elhigyje, hogy mindezekről éppen az akkori alispán úr nem volt értesülve.

Az én védenczem mint e megyének egyik képviselője midőn ostorozni kezdte hol komolyan, hol humorosan a vasmegyei adminisztráció kinövéseit, igazán nagy szolgálatot tett, mert megadta a megye polgárságának az alkalmat arra, hogy kinyilatkoztathassák, miszerint a történt visszaélések indoka nem a rendszerben, hanem az egyesek mulasztásaiban rejlik.

A becsületes emberekhez szólok, kik midőn bírálatot mondanak, feledik rokonszenvüket, feledik ellenszenvüket. A becsületes emberekhez szólok, kik az igazságot nem tekintik pártkérdésnek és hiszem a felelet az leend: A vád nem jogosult és alaptalan.

Kérem védenczemnek felmentését.

Az ügyész válaszában megjegyzi, hogy a szónok Góliáttal szemben a törvény oly erőt ad neki, hogy parittyáját azok szeme közé vághatja, kik Vas megyében a közerkölcsöket megmételtyezni igyekeznek. (Zúgás)

Ez a zúgás a pártszempont hangja. Őt nem pártszempont vezette, midőn felháborodott, hogy az alispán urat a sikkasztó banda fejének, primásának mondták. A primás a bandának nemcsak feje, hanem értelmi szerzője (!) első hegedűs, (derűlség.) Hivatkozik a képviselőház határozatára, melylyel Pázmándyt kiadta, míg más esetben ezt megtagadta. Ha a megtagadást úgy magyarázták, hogy az illető ügyben nem volt sajtóvétség, a kiadást magyarázhatja akkép, hogy itt meg van. Utal arra, hogy mind a kőszegi, mind a felső-eőri járásokban, hol sikkasztások történtek, ellenzéki képviselők vannak, (Zaj) Tehát nem áll, hogy az alispán itt korteskedett volna. Ecseteli az alispán érdemeit a pénzkezelés ellenőrzése tekintetében. Rectificálja a védőt, hogy Deák Ferencz nem azt mondta a sajtóra vonatkozólag, hogy „*írni csak igazat szabad;*“ hanem azt mondotta „*Hazudni nem szabad.*“ A sértést az alispán ellen, idegen megyéből pártcéllok végett átvándorlott férfiú követte el, ki közénk jött az egyetértést megzavarni, ősi erkölcsünket lerontani, s megyénk vezérférfiait megbélyegezni igyekezett. Ily viselettől nem csak megborzadni, hanem megvetéssel kell elfordulni.

Komjáthy Béla viszonzválasza:

Tekintetes törvényszék, tisztelt esküdt urak!

Mindenek előtt az ügyész úrnak Pázmándy Dénes mentelmi ügyében tett állítására kell kijelentenem, hogy az egyszerűen nem igaz; mert mint a kezem közt levő eredeti levél igazolja, mit hozzám felkérésemre a mentelmi bizottság előadója irt, ezen sajtóperben mentelmi jogának felfüggesztését Pázmándy Dénes úr maga kérte, kérte pedig azért, mert egyáltalában nem volt oka félni ezen sajtóper kimenetelétől — mivel tudta azt hogy az esküdtszék tagjai mint becsületes emberek hozandó határozatukkal az incriminált közlemény felett nem mondhatnak kárhuzható Ítéletet. De külömben is védenczeni jellemével nem lett volna összeférhető kibúvást keresni akkor, midőn az incriminált közleményt öntudatos czállal írta meg, s tette közzé.

Az én igen tisztelt ellenfelem a „*párt ügyész úr*“ is nagyon jól tudta azt, hogy Pázmándy Dénes maga kérte mentelmi jogának felfüggesztését, éppen azért nagyon meglepett, midőn jobb tudomása ellenére másképpen igyekezett önöket, tisztelt esküdt urak, informálni; valóban helyén volna, most vele szemben Deák Ferencz azon szavaira hivatkozni, a mire ő hivatkozott — de a mit ezúttal ő nem követett.

Az igen tisztelt ügyész úr abból, hogy a képviselőház ezen ügyben védenczem mentelmi jogát felfüggesztette, egészen naivul azt akarja önök előtt kimagyarázni, hogy már a képviselőház is kimondotta volna az incriminált közlemény rágalmozó és becsületsértő voltát.

Nem tudom, meggyőződésből e, vagy taticából érvelt úgy az ügyész úr, de azt tudom, hogy ha meggyőződésből beszélt, akkor az jogászai ismereteinek nem igen szerzett elismerést, mert egy első éves joghallgató is restelné, ha ráfognák, hogy az országgyűlést bíróságnak tekinti.

Ha pedig taticából beszélt, akkor az önök értelmiségének nem nagy elismeréssel adózott, mert az értelmiség nagyon alacsony fokán állhat az, kivel ellehet hitetni, hogy a képviselőház midőn a mentelmi jog kérdésében határoz, egyúttal a dolog érdemébe bírói funkciót is teljesít.

A képviselőház csak abban határoz, van e zaklatás vagy nincs a megindított perben, de az ügy lényegét nem kutatja, s a felett nem is mond ítéletet. Ha az igen tisztelt ügyész úr esetleg az ügyvédi vizsgáló bizottság tagja volna, bizonyára megtagadná a diploma kiadását attól, ki komolyan merne olyakat állítani, minőket ő most önök épülésére előadott, sőt ha akkor midőn ő vizsgázott úgy beszélt volna, mint most beszélt, hihetőleg ő sem nyerte volna meg azt a diplomát, — melynek alapján most daczára annak, hogy pártkülömbőség nélkül mindnyájunk adójának filléreiből húzza fizetését, — egy pártnak oly szép és nemes szolgálatot igyekszik teljesíteni.

Azt mondja az én mélyen tisztelt ellenfelem, hogy nagy kíváncsisággal és érdeklődéssel várta és hallgatta beszédemet, mert tanulni vágyott abból — de fájdalom semmit sem tanult.

Nem volt szándékom az ügyész urat tanítani, s hogy beszédemből nem is tanult, arról én legkevesbé sem tehetek, saját érdekében azonban felette örvendhet, hogy beszédemből nem vonta le a tanúságot. Mert ha ő megtanulná azt, a mit én tudok, hogy az igazság fegyvere a leghatalmasabb, hogy a meggyőződés kölcsönzi a szónak az erőt és a hatást; ha megtanulná azt, hogy a pártérek szerint alakult igazság védelmének a becsületesség és a jellem nem teremt zománczot, akkor nem volna képes megfelelni azon hivatásnak, melyre most vállalkozott s a melyet most pártjának megalégedésére híven be is töltött. Akkor bizonyára e helyről hallottuk volna ékesszólását, hova engem a kötelesség és a meggyőződés állított.

Beszédem modorát is megtámadta az én tisztelt ellenfelem, elnevezte beszédem egyes részeit kifakadásoknak, a hangot, melyet használtam kihívónak s nyíltan hozzá tette, hogy hivatali méltósága megtiltja neki a megfelelő modor használatát.

Minden más volt inkább estemben, mint az, hogy az igen tisztelt ügyész úr tetszését kiérdemeljem, nem törekedtem arra de nem is vágyom rá, sőt kimondom nyíltan, hogy ha az ő tetszését megnyertem volna azonnal kételkedném abban, a miről most megvagyok győződve, hogy minden szavamat az igazság adta ajkamra.

Hogy az ügyész úr kihívónak tartja beszédemet az természetes, mert úgy látszik az ország ezen részén kihívó mind az, a mi a hatalmon levő párt tantételeinek igazságát megtagadja, kihívó mindaz, mely a hatalmat bíró párt és klikk utasításait, parancsait szolgálailag nem teljesíti.

Hiszen egész nyíltan kimondotta a párt ügyész úr, hogy Vasme gyében a függetlenségi párt megalakulása zavarta meg a rendet, a nyugalmat és békességes egyetértést. Kimondotta nyíltan, hogy Vasme gyében a függetlenségi párt hintette el a ragályt gerjesztő konkolyt, szóval az állam által fizetett — de azért mégis csak egy párt szolgálatában levő ügyész úr azt a pártot, melynek tagjául büszkén vallom magamat, úgy igyekezett feltüntetni mint a rend, a nyugalom s az ország jólétének, jövőjének ellenségét.

Nem akarok ezúttal pártbeszédet tartani, mert én most csak igazságot keresek, azt pedig a becsületes emberek nem párt szerint szolgálják, holott nagyon könnyű volna kimutatnom, hogy a rendnek, a nyugalomnak és a polgárok megalégedésének megrontására, azon párt

működött egyedül és kizárólag, mely nem számol a nemzet aspirációival, nem törődik sérelmeivel, hanem csak egy célt ismer, a hatalmat megtartani.

De nem engedem magamat e térre ragadtatni, mert véleményem szerint az e helyen tőlem nagy hiba lenne. Szükségesnek tartok azonban annyit megjegyezni, hogy azon elvet, melyet a függetlenségi párt követ, azon célt, melynek magasztossága a párt törekvéseinek oly ellenállhatlan erőt kölcsönöz, nem egyesek találták ki, velünk született az

A nemzet történelme a bizonyságom, hogy azt a nemzetből semmi hatalommal, erőszakoskodással sem lehetne kiirtani. Magyarország függetlenségének és önállóságának eszméje minden igaz magyar keblébe be van vésve, s biztosíthatom az igen tisztelt ügyész urat, hogy bár a rágalom a gyanúsítás nemtelen fegyverével küzdenek is azon párt ellen, mely ki meri nyíltan mondani azt, a mit mindenki érez, nem fognak célt érni soha, mert ezen eszme kiirthatatlan, annak megsemmisítése a nemzet megsemmisítése.

Ám támadja meg ön azt, ha azt hiszi, hogy azzal szolgálatot teljesít, de én istenemre mondhatom önnek, hogy azt a pártot a kötelesség útjáról eltéríteni nem fogják soha. Küzdeni fog az csüggedés nélkül a hatalommal, az erkölcstelenséggel, a rágalommal és a gunynyal szemben is, mert az elv, a cél nemessége, a harcra erössé teszi azt.

Az én igen tisztelt ellenfelem egész jóakaratólag figyelmeztetett, hogy csalódom, ha beszédemmel a szombathelyi esküdtekre hatni véltem, ezzel szemben hangsúlyozni kívánom, hogy én becsületes emberekhez szóllottam, azokra kívántam hatni, azt pedig nem hiszem, hogy Szombathelyen más volna az igazság, más volna a becsület, mint az ország más részén.

Én nem ismerek külön kormánypárti becsületet és külön függetlenségi párti becsületet és igazságot, hacsak a mélyen tisztelt ügyész úr nem ismer ilyet, a ki pártoskodó beszédjével azt akarta igazolni, hogy csak az az igazság, a mi az ő céljának áll szolgálatában.

A rágalmazás fogalmának oly nemű magyarázatot adott a tisztelt ügyész úr, a minőt mét? nem hallottak jogász fülek, és nem is hiszem, hogy ezen interpretaatiójának híveket legyeu képes szerezni, mert hát az a józan judícium, az az igazság érzet, melyek nélkül a törvény tudomány nem sokat ér — ellent állanak az ügyész úr törekvésének, híveket szerezni törvénymagyarázatának.

Mert az ügyész úr bizonyára tudta azt, hogy a rágalmazást az incriminált közleményből elfogadhatólag nem tudja kimagyarázni, mint hallották is önök uraim tisztelt esküdt urak, ez iránti vádját elejtette.

Több ízben hangsúlyozta, hogy ha nincs is rágalmazás az incriminált közleményben, de becsületsértés minden esetre van.

Első felszólalásomban kimutattam, hogy sem rágalmazás, sem becsületsértés nincs az incriminált közleményben, s mert az ügyész nem volt képes elfogadható ellenvetést tenni jogi fejtegetéseimmel szemben, tehát most részemről felesleges volna ismétlésekbe bocsátkozni, de különben is elég nekem a józan észre, az elfogulatlan igazság érzetre hivatkozni s azok azonnal állításaim védelmére kelnek.

Az ellenszenv, a pártérdek nagy hatalmat képviselnek ugyan, — de az igazsággal szemben eltörpülnek és megsemmisülnek.

Hogy az ügyész úr pártjának megelégedését kiérdemelhesse, nagyon is védelmébe fogta a vádaskodó volt alispán urat, sőt annyira ment buzgóságában, hogy nem átallotta rám fogni, hogy a volt alispán úr személyét beszédemben én is megtámadtam, önökre hivatkozva utasítom vissza e vádat mert én vádaskodó úr személye ellen egyetlen egy szót sem ejtettem ki, ily eljárás ellentétben van jellememmel és műveltségemmel.

Hanem igenis igyekeztem kimutatni, hogy vádaskodó úr mint tisztviselő nem töltötte be híven azon tisztet, melyre vállalkozott és ezt ismétlem is, mert jogosítottnak tartom magamat a köztisztviselők működése felett bírálatot mondani.

Igyekeztem igazolni, hogy vádaskodó úr hatalmával vissza élt, Korteskedett, s párt érdeket képviselt, és elég e részben hivatkoznom arra az esetre, midőn a választók neveit magába foglaló lajs romok kiadását a törvény ellenére megtagadta, elég hivatkoznom arra, hogy a sikkasztásokról bár a közgyűlésen tett nyilatkozata szerint is tudó mással bírt, azok miatt a feljelentést csak később tette meg, mivel a sikkasztással vádoltakat mint párt korteseket kímélni kellett, elég arra hivatkoznom, hogy a függetlenségi párthoz tartozó választókkal szemben egész más fegyvert használt mint aminőt a törvény kezébe adott.

Azt mondja az igen tisztelt ügyész úr, leginkább igazolja azt, hogy Széll Ignác mint alispán nem korteskedett azon körülmény, hogy épen, ott azon kerületekben, hol a sikkasztások történtek választottak ellenzéki képviselőket s mintegy czélozni kivan arra, hogy épen az ellenzéki képviselőket választó kerületekben található a corruptió. Az egész megyét hívom fel tanúul, s nem hiszem, legyen tisztességes ember a ki azt állítaná, hogy Széli Ignác nem igyekezett minden erejéből állását is felhasználva a kormánypárt győzelmét biztosítani, sőt hiszem, ha jelen volna, ő is mint férfiúhoz illik nyíltan bevallaná azt. Az ügyész úr tehát bizonyára nem az ő utasításából mondotta el azokat, melyeknek valótlanságáról e teremben mindenki tudomással bír, s különösen nem hiszem, hogy az ellenzéki képviselőkre vonatkozólag tett megjegyzését az ügyész urnák helyeselné a volt alispán úr, vagy bármelyik párt híve. Én magam részéről azt insinuationak tekintem s mint ilyenre csak megvetésem lehet a méltó felelet.

Az igen tisztelt ügyész úr kinek nem ismerem predicatumát, ha ugyan olyannal egyáltalán bír, védenzemet s vele Budapestről lejött barátait jövevényeknek, idegeneknek nevezte el.

Hát engedelmet kérek, nagyon sajtáságon jön ki az, ha egy magyar honpolgárt a haza bármely részén idegennek, jövevénynek tekin tenek, igaz ugyan, hogy ily felfogással nem egyedül áll az én jelenlegi ellenfelem, mert hallottam már én egy fiatal emberről is azt, hogy mi dőn kérdezték tőle, mit tart Ciceróról, vagyonossága által öntelve, azt felelte reá: nem ismerem azt az urat, mert nincs megyénkben birtoka.

Különben gondolkozzék a tisztelt pártügyész úr tetszése szerint az Pázmándy tisztelt barátomra s mindnyájunkra közönyös, de arról meglehet győződve, hogy minden józan gondolkozású, a pártszenvedélyek által meg nem vakított tudja azt, hogy egy szabad államban eszméit

mindenki szabadon hirdetheti, s hogy az ember működése nincs születhez kötve.

Felhevülésében a tisztelt ügyész úr nagyon elragadtatta magát, mert nem csak. Pázmándy ellen, de olyanok ellen is intézett támadást, kik most itt nem védhetik magukat, ugyanis, midőn a sajtó hivatásáról beszélt, a mely ugyan nem fogadta őt meg prókátorának, jónak látta megtámadni az itt megjelenő „*Dunántúl*“ című lapot is, mely szerinte a vármegyei ősi erkölcs ellen törekvők vezéréként szerepel.

Nem tartozik hivatásomhoz a „*Dunántúl*“ védelmezésére gondolni nincs is reá szüksége, de a tisztesség érdekében mégis kötelességem visszautasítani az ügyész úr ezen qualificálatlan eljárását, mert véleményem szerint ellenkezik a tisztességgel olyanok ellen intézni a támadást, kik arra felelni ott nem jogosultak.

Tisztelt esküdt urak újból felhívom figyelmüket arra, hogy az ügyész úr a rágalmozás vádját, — ha nem is tette nyíltan — mégis elejtette, becsületsértés pedig nincs az inkriminált közleményben.

Becsületsértésért az olyan társadalmi egyének minő vádaskodó úr, nem per útján kérnek és kapnak elégtételt, azért midőn a rágalmozás vádjának elejtése után az ügyész úr különösen csak a becsületsértés léteit akarja igazolni, elmondhatja vádaskodó úr, ments meg isten barátaitól, ellenségeimmel majd végzek magam.

Az ügyész úr igen nagy dicséretekkel halmozta el a volt alispán urat, kiemelte, hogy az a közszeretet a köztisztelet tárgya. Nekem ugyan úgy tűnt fel az ügyész úr beszédje, mint a református pap búcsúztatója, ki kötelességének tartja az elhunytnak minden meglevő és senki által nem ismert érdemeit is felhozni.

Lehet hogy az ügyész úr is öntudatosan meggondolt czéllal búcsúztatta el a volt alispán urat, nekem nincs is a búcsúztatás ellen kifogásom. Azt hiszem a vármegyei adminisztrációnak sincs.

Csakis azzal nem vagyok tisztában, miért sorakozott most az utóbbi időbe a megye értelmisége egészen más zászló alá, s nem az alá, melyen a volt alispán úr neve díszel.

Tisztelt esküdt urak, nagyon sokat lehetne az ügyész úr beszédjére felhozni, de hát felesleges, mert önök bizonyára tisztába vannak az iránt, hogy igazságérzettel, meggyőződésből, sőt tovább megyek becsülettel nem lehet és nem szabad védenzemet az incriminált közlemény alapján bűnösnek kimondani, mert a köztisztviselők működésének bírálata, megrovása minden honpolgárnak joga sőt kötelessége is.

Ezen egész per a bosszú szüleménye, a bosszú pedig nem nemes lélekből ered és önök nem vállalkozhatnak a bosszú eszközéül. Öntudatos ember ily szerepre még rokonszenvének tárgya által sem használtathatja fel magát.

Határozzanak önök mint becsületes emberek, feledve rokonszenvet, ellenszenvet, feledve párttekintetet, barátságot és ígéreteket, őszinte meggyőződések szerint, én nem kérek mást. Ha önök úgy határoznak, határozatok csak felmentő lehet.

Elnök pár szóban összegezi a vád és védelem főbb pontjait, aztán felolvassa az esküdtekhez intézendő kérdéseket melyek így hangzanak:

1. Foglaltatik e lelkiismeretes meggyőződésük szerint a „*Dunántúl*“ című helybeli hírlap m. évi 72-ik számában „*Apró pénz*“ cím

miatt kiadott cikkben, Széll Ignác ellen a btkv. 258. és 250-ik § ba ütköző rágalmazás, vagy nem?

2. Foglaltatik-e a hivatkozott cikkben Széll Ignác ellen a btkv. 261. és 262. § ba ütköző becsületsértés, vagy nem?

4. Szerzője-e ezen cikknek Pázmándy Dénes, vagy nem?

4. Vajjon ezen cikknek sajtói közzététele által vétkes-e vádlott a rágalmazási vétségben, vagy nem?

5. Vétkes-e a becsületsértés vétségében, vagy nem?

Komjáthy védő kéri, hogy a kérdésekben a törvény rendeletéhez képest az téessék ki, hogy az inkriminált tételekben foglaltatik e rágalmazás, illetőleg becsületsértés. Továbbá kéri kimondatni azt, hogy ha az esküdtek az első két kérdésre tagadólag felelnek, akkor a négy e - dik s ötödik kérdés elmarad, mert azt igen is mondhatják az esküdtek, hogy van valamely cikkben sajtóvétség, de a cikkíró nem vétkes, de azt nem áll jogában mondani az esküdtszéknek, hogy nincs vétség, de a cikk írója vétkes. Előadja végül, hogy az esküdtek csak a közvádoló által Inkriminált tételek felett ítélnének, a közvádoló pedig szabály ellenére jlkatározottan meg nem jelölte azokat a tételeket, melyekben rágalmazást vagy becsületsértést vél találni, tehát a« esküdtek nem ítélnének.

Ajkas kir. ügyész: Meg van mondva világosan, hogy hatodik meg (hetedik kikezdés.

Komjáthy: Ez nem mondható határozott megjelölésnek. Előbb [konstatálni kellene, hogy vajjon az eredeti vádlevél kikezdései meg- jegyeznek e a vádlevélnek nálam levő példányával. Aztán az eredeti cikk hatodik kikezdése egészen más, mint a vádlevélben intézett ha- todik kikezdés.

Elnök átadja a kérdéseket az esküdteknek, figyelmeztetvén őket, hogy lelkiismeretesen mondják ki a vétkest, ha úgy találják, hogy a vádlott vétkes s a nem vétkest, ha úgy találják, hogy nem vétkes.

Az esküdtek átveszik a kérdéseket s a mellékszobába távozni készülnek.

Komjáthy védő: Bírói végzés e ez vagy nem?

Elnök hallgat, nem értve meg mire vonatkozik Komjáthy kérdése.

Komjáthy: Kérem jegyzőkönyvbe vétetni és ezáltal konstatálni, hogy a t. sajtóbírótság a kérdések feltevése ellen tett kifogásaimra semmi választ nem adott, határozatot nem hozott.

Elnök: A törvényszék a kérdéseket helybenhagyta, a kifogásokat figyelembe nem vette.

Komjáthy: De ezt kimondani elfelejtették. Sőt azt sem értem, mikép hozhatta meg a bíróság ezt a határozatot, hiszen a bíróság tagjai nemcsak hogy vissza nem vonultak, hanem egymás közt még halkan se tanácskoztak.

Csend. Az esküdtek helyükön ülnek, nem tudva távoznak-e már, végre az elnök intésére a mellékszobába mennek,

Mintegy félórai tanácskozás után visszatérnek s főnökük kihirdeti a következő verdiktet:

Az első kérdésre: foglaltik-e az incriminált cikkben rágalmazás? hat igen, hat nem;

a második kérdésre: van-e becsületsértés? hét igen, öt nem;

a harmadik kérdésre, a szerzőség kérdése, egyhangúlag igen.

a negyedik kérdésre: vétkes e a cikk szerzője rágalmazásban? öt igen, hét nem.

az ötödik kérdésre: vétkes e becsületsértésben? hét igen, öt nem.

Elnök: Ennek folytán vádlott a rágalmazás vádja alól felmentetik. A becsületsértésben vétkesnek találtatván, kérem az ügyész úr indítványát.

Ajkas kir. ügyész: A rágalmazásra vonatkozólag hozott ítéletben kötelessége megnyugodni. A becsületsértésre nézve kéri a 261. és 262-ik §. alkalmazását. A súlyosító körülményeket már előadta vádbeszédében, az enyhítőket pedig felsorolta a védelem. Súlyosító körülményül most csak azt hozza fel, hogy azt a műveltség magas fokán álló férfi követte el egy bizalmi állás ellen. Enyhítő körülményül pedig azt hogy a vádlottat a pártszenvédély vezette. A sértést különben bőven orvosolta az, hogy a bűnös ki lett mondva, mi művelt emberre nézve inkább sújtó mint a büntetés mérve.

Komjáthy védő figyelmezteti a bíróságot arra, hogy az eljárási szabályok 71 ik §a szerint, ha a bíróság tagjai egyhangúlag meg vannak arról győződve, hogy az esküdtek az ügy lényegére nézve tévedtek, felfüggeszthetik az eljárást s az ügyet új esküdtszék elé utasíthatják.

A büntetés mérvére nézve nem is mond véleményt, mert az ügy Pázmándy Dénesre, mint rája egészen közönyös, mivel a Curia ezt a törvényellenes eljárást úgy is megfogja semmisíteni.

A bíróság visszavonul s rövid idő múlva visszatérvén az elnök azt a véleményét fejezi ki, hogy a vádlott 300 forint pénzbüntetést fizessen „*Őfelsége a király nevében*“ semmiféle ítéletet nem hirdetett ki

Komjáthy védő bejelenti az egész tárgyalás és a kimondott bírói vélemény ellen semmiségi panaszát.

A közönség viharos „*Éljen Pázmándy és Komjáthy*“ kiáltásokban tört ki.

Komjáthy Béla a beadott semmiségi panaszban tizenkét pontban mutatta ki, hogy az eljárás lényeges szabályai megsértettek. Ennek folytán a m. kir. Curia az esküdtszéki eljárást megsemmisítette és hivatalból megkereste a m. k. Igazságügyi miniszter urat, hogy az ügynek újból leendő tárgyalhatása végett egy más esküdtszéki sajtó bíróságot delegáljon.

TARTALOM:

	Olda
I. Felségsértési vád. Verhovay.....	1
II. Miniserelnök rágalmazása miatt emelt vád. Schaffer	18
III. Lázítási vád. Hoitsy	31
IV. Felségsértés és a birodalmi kapcsolat felbontására irányzott izgatás miatt emelt vád. Kászonyi.....	42
V. A közös hadseregnek és tisztikarának rágalmazása és megsértése miatt emelt vád. Verhovay	54
VI. A közös hadseregnek és tisztikarának megsértése miatt emelt vád. Hentaller.....	86
VII. Osztály gyűlöletre való izgatás miatt emelt vád. Szalay	97
III. Adófelügyelő rágalmazása és becsületének megsértése miatt emelt vád. Kovács.....	112
IX. Vasmegeye alispánjának rágalmazása és becsületének megsértése miatt emelt vád. Pázmándy	133